

84 (Англ.)
Копр. К 42

Редъярд Киплинг

МАУГЛИ

УДК 821.7 – 93
ББК 83.8
К 42

К 42 **Киплинг Р.**
Маугли: Мектеп жашындагы кенже жана тестиер
балдар үчүн
Котор.: Т. Кекиликов
– Б.: — «Кутаалам», 2013. — 240 б.

ISBN 978-9967-26-957-6

Бул китеп Индия элинин турмушунан алынып жазылган.
Бир жашар баланы карышкыр уурдап өз үнкүрүнө алып келет.

Бала он жети жашка чейин карышкырдын тарбиясында
чоңоёт. Китепте баланын башынан өткөн укмуштуу окуялар
жөнүндө айтылган.

Англичеден которгон Н. Дарузес

К 4804020100-13

ISBN 978-9967-26-957-6

УДК 821.7 – 93
ББК 83.8

© «Кутаалам», 2013

МАУГЛИНИН БИР ТУУГАНДАРЫ

Карышкыр Ата күндүз дем алып, уктап жатып ойгонду, уйкусун ачуу үчүн кашынып, эстеп, колдоюп уктап калган буттарынын улам бирин керип-чоюп түздү, мына ошол убакта Сион тоолорундагы кечкурунку кайнаган ысыкта саат жети болгон кез эле. Карышкыр Эне ары-бери ооналактап, өзүнүн кыңшылаган төрт бөлтүрүгүнө боз чоң тумшугун желөп коюп, үргүлөп жаткан, бардык бүлөсү турган үңкүрдүн ооз жагына айдын жарыгы тийип турат.

Өх! – деди Карышкыр Ата. – Кайрадан аңчылыкка бара турган убакыт болуп калган тура.

Карышкыр Ата тоодон эми эле секирип түшкөн жатты эле, аңгыча болбой алды жагынан саксайган куйруктуу бир кичинекей көлөкө көрүнө калды да, кыңкылдаган үн чыкты:

– О, Карышкырлардын Башчысы, жолуң болсун! Асылзат балдарыңдын да жолу болсун, бекем, аппак тиштери өсүп чыксын. Алар дүйнө жүзүндө ачка жүргөндөр бар экендигин эч качан унутушпасын!

Муну айткан Люзоблюд Табаки деген чөө болчу, – а дегинкисин Индиядагы карышкырлар Табакини жек көрүшөт, анткени ал бардык жерде ыркырай берет, чыр-чатак чыгарат, ушактарды таратат, айыл-кыштактагы үйүлүп жаткан таштандылардын арасын казып, таап алган чүпүрөктөрдү, теринин үзүндүлөрүн жей бериштен да жийиркен-

бейт. Ошондой болсо да карышкырлар Табакиден коркушат, себеби, ал джунглидеги башка айбандарга караганда көбүрөөк кутурат да, кутурган кезинде токойдун арасында куюгуп жүрө берет, ошол кезде эмне гана болбосун, бет алдынан чыккандардын баарысын кабат. Тырмактай Табаки кутурган кезде башкалар түгүл, жолборс да качып, жашынып калат, себеби, жапайы айбандын кутурганынан жаман, укмуштуу эчтеме болушу мүмкүн эмес. Мунун өзү бизде кутурма оору деп аталат, айбандар болсо аны «дивани» – кутурма – деп аташат да андан качып кутулушат.

– Мейли, өзүң кирип карагын, – деди Карышкыр Ата кыртышы сүйүңкүрөбөй. – Бирок мында жей турган эчтеке жок.

– Карышкыр үчүн жок болгону менен, – деди Табаки, – мен өңдүү бечаралар үчүн кур сөөк болсо да өзүнчө бир той эмеспи. Бизге, чөөлөргө, тандап манчыркоо жарашпайт.

Чөө үңкүрдүн ичине жылып кирип барды, ал жерден бугунун эти чала мүлжүлгөн сөөгүн таап, мына ушуга абдан ыраазы болуп отура калды да, бул сөөктү качыратып кемире баштады.

– Сыйлаганыңа ыракмат, – деди чөө жаланып. – Асылзат балдарыңдын татынакайлыгын карачы! Бакырайып көздөрүнүн чоңдугун! Булар азыр али кичине эмеспи! Ырас, ырас, падышанын балдары эң биринчи күндөрдөн баштап эле чоң боло тургандыгын эстен чыгарбасам туура болор эле.

Балдарды көзүнчө мактоодон коркунучтуураак эчтеме жок экендигин Табаки башкалардын баарынан аз билчү эмес, демек, Карышкыр Эне менен Карышкыр Ата уялып кысылып жаткандыгын ыракаттанып байкап турду.

Табаки, бир балакет кылып койгондугуна сүйүнүп, унчукпай отурду, анан каарданып мындай деди:

– Шер-Хан, Чоң Жолборс, аңчылык кылуучу жайын алмаштырды. Ал ушул айда бүт бойдон бу жердеги тоолордо аңчылык кылат. Муну ал мага өзү айтты.

Шер-Хан – үңкүрдөн жыйырма миля алыстыктагы Вайнганги дарыясынын боюнда жүргөн жолборс болчу.

– Андай кылууга акысы жок! – деп Карышкыр Ата ачуулана баштады. – Джунглинин Закону боюнча ал эч кимге эскертпей туруп, аңчылык кылуучу жайын алмаштыра албайт. Ал тегеректеги он миля жердеги илбээсиндердин бардыгын чочутат, а мен... мен болсом азыр экөөнүн артынан андышым керек.

– Аны энем Лангри (Аксак) деп бекеринен атаган эмес экен, – деди Карышкыр Эне жай гана. – Ал туулган күндөн баштап эле бир бутунан аксайт. Мына ошондуктан ал колго бакма малга гана көз артып артынан калбайт. Вайнгангинин жээгиндеги карышкырлардын эми ага кыжыры келип жүрөт, ал азыр бу жерге келген соң бизге да ошонун өзүндөй болот: токойдун ичинде эл анын артынан түшүп андышат, кармап ала алышпайт, демек, чөптү өрттөп жиберген кезде биз өзүбүз балдарыбыз менен бирге баш оогон жакка качууга туура келет. Ырас, биз Шер-Ханга ыракмат айта турган да эбибиз бар!

– Ага сиздин ыракматыңызды айтып койсом кантет? – деп сурай калды Табаки.

– Жогол! – деди Карышкыр Ата ырылдап. – Жогол бу жерден! Барып өзүңдүн мырзаң менен кошулуп аңчылык кыл! Сен бүгүн итиркейди келтирип, жетишерлик былжырадың.

– Мен кетем, – деп жай гана жооп берди Табаки. – Төмөн жактан, калың чөптүн арасынан Шер-Хандын үнүн силер өзүңөр да тез арада угасыңар. Бул жаңылыкты силерге айтып берем деп мен бекер эле убара болгон экемин.

Карышкыр Ата кулагын түрүп тыншаса – төмөн жакта, өрөөндө, эчтеме кармап ала албай калып, кармап ала албаганы бүткүл джунглиге маалым болгондугунан, эч канчалык уялбаган жолборстун кичинекей өзөндүн жанына жүгүрүп келип, куржалак калып каарданып, мукактанып буулугуп, мундуу күрүлдөгөн үнү угулат.

– Акмак! – деди Карышкыр Ата. – Түнкү ишти чуу менен баштаганын карасаң! Ырас эле, ал биздин бугулар Вайгангидеги семиз топоздорго окшош деп ойлойбу?

– Ш-ш! Ал ушу кезде топоз менен бугуну андып жүргөн жери жок, – деди Карышкыр Эне. – Ал адамды андып жүрөт.

Жолборстун бакырыгы эми туш-туштун баарынан жапырт угулуп тургансыган күнүрт ырылдакка айланды. Жолборс жанагыдай бакырган кезде ачык жерде түнөгөн карагайчылар менен цыгандар эмне экенин билбей эси чыгып кетип, кээде качып баратып, тике эле жолборстун өзүнө кабылган учурлар болгон.

– Адамды андып жүрөт дечи! – деди Карышкыр Ата, аппак тиштерин арсайтып. – Көлмөлөрдө коңуздар менен бакалар аз бекен, эмнеликтен ал адамдын этин жегиси келди экен, анын үстүнө биздин жерден жемекчи болгону кандай?

Джунглинин Законунда көрсөтүлгөндөрдүн бардыгы ар качан эмнегедир бир нерсеге негизделип айтылган, демек, бул Закон айбандарга кишинин артынан түшүп аңдууга, алар өздөрүнүн балдарын өлтүрүү ишине үйрөткөн кезде гана уруксат берет. Бирок ошондо да айбандын үйүрлөрү же тукуму аңчылык кылып жүргөн жерлерде кишини өлтүрүүгө айбандын акысы жок. Анткени – кишини өлтүргөндөн кийин эле эртедир же кечтир колдоруна мылтык алып пилге минген ак кишилер жана дүмпүлдөк музыка аспаптарын, ракеталарды, жалындап күйгөн шамды алган

жүздөгөн кара-күрөң кишилер пайда болушат. Мына ошол кезде джунгли тургундарынын бардыгына жаман болот. А айбандар болсо адамды – бардык макулуктардын ичинен эң чабалы жана таянычы жогу, ага тийүү аңчынын кылар иши эмес, – деп айтышат. Ошону менен бирге алар, мыкаачылар бир кезде түлөп, жампайып, жаман болуп, тиштери да түшүп калат деп айтышат, – анысы да чын экен.

Секирүүгө даяр болгон жолборстун ырылдаганы катуулап угула баштады да, «А-а-а!» лап күркүрөп барып басылды.

Андан кийин жолборстукуна окшобогон, улуган үн – Шер-Хандын улуганы угулду.

– Мына ал жаздым тийип калды, – деди Карышкыр Ата.

Эмне үчүн мындай болду экен?

Карышкыр Ата үңкүрдөн бир нече кадам жүгүрүп барды да, бадалдын арасында ооналактап жаткан Шер-Хандын туталанып ырылдап жатканын укту.

– Бул акмак өзүнүн буттарын отко күйгүзүп алыптыр. Отун кесүүчү кишинин жерге жагып койгон отунун үстүнө секирген акылсыздыгын карабайсыңбы! – деп Карышкыр Ата бырс этип күлүп жиберди. – Табаки да аны менен кошо болуптур.

– Кимдир-бирөө тоого чыгып баратат көрүнөт, – деди Карышкыр Эне бир кулагын кыймылдатып. – Даярдан.

Бадалдын жыш чыккан калың жерлерине келгенде азыраак шуулдап калды эле, Карышкыр Ата секирүүгө обдулуп арткы буттары менен тура калды. Мына ушул жерден, эгерде силер карышкырды байкап карап турган болсоңор, анда дүйнө жүзүндө эн укмуштуу нерсени – карышкыр секирердин алдында кантип токтоп калганын көргөн болот элеңер. Ал, эмнеге жутунганын көрө электе

эле алга карай ыргып, анан тык токтой калган. Ал төрт же беш фут жогору карай секиргени менен да кайра эле баягы секирген жердин өзүнө келип түшкөн экен.

– Киши экен! – деп ырылдады ал. – Кишинин баласы экен! Көрчү!

Жаңыдан гана араң баса баштаган жылаңач, кара-күрөң бала – бүтүндөй ырбыйып-тырбыйган, былпылдап жупжумшак, кенедей жандуу тоголок – карышкырдын тике маңдайында жапыс чыккан бутакты кармап турган экен. Мындай кенедей бала түнкү убакта буга чейин эч качан карышкырдын түнөгүнө башпагып караган эмес. Ал Карышкыр Атанын көздөрүнө карады да, күлүп койду.

– Адамдын баласы деген мына ушунун өзүбү? – деп сурады Карышкыр Эне. – Мен адамдын баласын эч качан көргөн эмесмин. Кана, аны бул жерге алып келгин.

Өзүнүн бөлтүрүктөрүн тиштеп көтөрүп жүрүүгө көнгөн карышкыр, зарыл убакта жумуртканы да жарып албастан чебердик менен тиштеп алып келүүгө жарайт, Карышкыр Ата баланы жонунан кыпчый тиштегени менен да аны бөлтүрүктөрдүн арасына алып келип койгондон кийин, баланын терисинин бир жери да айырылып кетпегендиги көрүндү.

– Кичинекейлигин карасан! Жыпжылаңач болуп жүргөнүн, чочуркабаганын карачы! – деп Карышкыр Эне эркелете сүйлөдү. (Бала бөлтүрүктөрдүн арасынан жөөлөшүп өтүп, Эне Карышкырдын жылуу капталына жакын барды.) – Ой! Тиги баланын да башка бөлтүрүктөр менен кошо ээмп жаткандыгын карачы! Адамдын баласы да мына ушундай болот экен ээ! Өзүнүн бөлтүрүктөрүнүн арасында адамдын да баласы бар деп Карышкыр Эне качан мактана алган эле!

– Мындай иш мурунку кезде да болгон деп уккам, би-

рок кантсе да биздин Үйүрдө жана менин убагымда болгон эмес, – деди Карышкыр Ата. – Бул баланын этинде такыр жүнү жок экен, мен аны бир ап дегенде эле өлтүрүп коёт болчумун. Байкап турсам, ал коркпой эле карап турат.

Үңкүрдүн ооз жагына тийип турган айдын жарыгы жок болуп калды: Шер-Хандын чарчысынан келген чон башы менен омууроосу үңкүрдүн оозун тосуп турган экен. Анын артынан Табаки кыңшылады:

– Мырза, мырза, бала ушунда кирген!

– Шер-Хан да бизге келгенин көрсөң, – деди Карышкыр Ата, бирок кыжырлангандыктан анын көздөрү балбылдап кетти. – Шер-Ханга эмне керек экен?

– Менин олжомду бергиле! Адамдын баласы ушунда кирди, – деди Шер-Хан. – Анын ата-энеси качып кетти. Баланы мага бергиле.

Шер-Хан отун кесүүчүнүн жерге жаккан отуна секирип түшкөндүгүн, Карышкыр Ата баягыда айтпады беле, мына азыр ал өзүнүн буттарын отко күйгүзүп алгандыгына жини келип жатат. Бирок үңкүрдүн оозу жолборс кирүү үчүн абдан тардык кыла тургандыгын Карышкыр Ата эң жакшы билчү. Атүгүл, дал азыр Шер-Хан турган жердин өзүндө да, ал омууроосу менен да, чеңгели менен да кенен-кесир кыймылдай алган жери жок. Челектин ичине түшкөн киши мушташмакчы болгондо челек кандай тардык кылса, жолборско да үңкүрдүн оозу ошондой тардык кылат.

– Карышкырлар – ээн-жайкын журт, – деди Карышкыр Ата. – Алар Үйүрдүн Башчысынын гана тилин алышат, ар кандай ала-була мыкаачылардын тилин ала бербейт. Адамдын баласы биздики болду. Кааласак өзүбүз деле өлтүрүп коёбуз.

– «Кааласак, кааласак» дегенин карасаң! Каалаганыңда менин эмне жумушум бар? Калп айтсам, өзүм өл-

түрүп алган топозумдун эти буюрбай калсын, чыныңарды айткылачы: мен силердин ит түнөгүңөргө тумшугумду салып коюп, өзүмө тиешелүү нерсени дагы көпкө күтөмбү? Муну айтып жаткан мен, Шер-Ханмын!

Жолборстун бакырганынан үнкүрдүн ичи күн күркүрөгөндөй жаңырып кетти. Карышкыр Эне бөлтүрүктөрүн өзүнөн силкип жиберип, алга карай секирип барды, мына ошондо анын эки жашыл айдай болуп, бири-бирине окшош келген көздөрү караңгыда Шер-Хандын балбылдап оту чыгып турган көздөрүнө тушма-туш келе түштү.

– А жооп берип жаткан мен, Ракшамын (Демонмун), адамдын баласы меники, Лангри, өзүм алып калам! Аны эч ким өлтүрбөйт. Ал бүткүл Үйүр менен бирге жүрүп, бирге аңчылык кылат, Үйүр менен бирге жүрөт! Ой, жылаңач балдарды аңдыгыч, балык жегич, бакаларды өлтүргүч шүмшүк, сак болгун, ал бала сенин артыңдан түшүп аңдый турган убакыт келет! Азыр бул жерден кеткин, болбосо өзүм өлтүргөн бугунун эти буюрбай калсын (мен тарпты жебейм), ажалың жетет, тиги дүйнөгө төрт бутуңдан тең аксак болуп кетесиң, джунглидеги куйкум жыттанган бетпак десе! Жогол бул жерден!

Карышкыр Ата аны таң калып карап койду. Беш Карышкыр менен ачык кармашканда Карышкыр Энени согушуп алган убакты, Карышкыр Эне Үйүр менен бирге жүргөн убакты, «Демон» деген атакты бекеринен алып жүрбөгөнүн ал эми унутуп калыптыр. Шер-Хан Карышкыр Атадан коркпос эле, бирок Карышкыр Эне менен кармашууга даай албады, ал Карышкыр Эне басым келерин, жанынан кечип жиберип кармашаарын билген. Жолборс ырылдап артка карай кетенчиктеди да, өзүнүн ээн-жайкын болгонун сезгенде, бакырды:

– Өз короосунда турганда кайсы ит болсо да үрө берет!

Адамдын тукумунан чыккан асыранды туурасында Үйүр эмне дээр экен, көрөрбүз! Бала меники, эртедир-кечтир мен аны жеп коём, силер уктунарбы, э, узун куйрук уурулар!

Карышкыр Эне деми кыстыга түшүп, өзүнүн бөлтүрүктөрүнүн жанына жерге ыргып түштү, ошондо Карышкыр Ата ага сурданып туруп айтты:

– Бу жолкусун Шер-Хан чындыкты айтып жатат, баланы Үйүргө көрсөтүү керек. Энеси, сен деги бул баланы алып калгың келеби?

– Алып калгың келеби дейсиңби? – деди Карышкыр Эне салмактуу бурулуп. – Бала бизге жыпжылаңач бойдон, түн ичинде, жалгыз келди, кантсе да корккон жок! Карачы, тигине, эми ал менин бөлтүрүктөрүмдүн бирин түртүп жиберди! Жанагы аксак касапчы аны өлтүрүп коёт эле да Вайнгангиге качып кетет болчу, а кишилер болсо мунун өчүн алуу үчүн биздин түнөгүбүздү кыйратат эле. Баланы алып калабызбы? Ооба, мен аны алып калам. Тынч жата кой, бакадай! О Маугли – анткени – мен сени Бакадай Маугли деп атайм, – Шер-Хан сенин артыңдан түшүп, кандай аңдыган болсо, сен да анын артынан түшүп, ошондой аңдый турган убакыт келет.

– Эми биздин Үйүрдөгүлөр эмне дешер экен? – деп сурады Карышкыр Ата.

Джунглинин Законунда, ар бир карышкыр, бала-бакыралуу болгондон кийин, өзүнүн Үйүрүнөн кетип кала алат, деп абдан ачык-айкын айтылган. Бирок өзүнүн бөлтүрүктөрү чоңоюп, өз бетинче болууга жарар замат эле, атасы аларды демейде айына бир жолу, айдын толгон кезинде, жыйналып тура турган Үйүрдүн Кеңешине алып келип, бардык башка карышкырларга көрсөтүүгө тийиш. Мына ошондон кийин бөлтүрүктөр оюна келген жерде жүрө алат, алар өздөрүнө кезиккен биринчи бугуну кармап

алып өлтүрмөйүнчө, бөлтүрүктү өлтүргөн чоң карышкырларга кечирим болбойт. Эгерде бөлтүрүктү өлтүргөн чоң карышкыр табылса, анда бул үчүн ага өлүм жазасы берилет. Бир мүнөтчө ойлонсоң, мына ошондой гана болууга тийиш экендигин сен өзүң түшүнөсүн.

Карышкыр Ата өзүнүн бөлтүрүктөрү чоңоюп, аз-аздан жүгүрө баштаганча күттү, анан Үйүрдөгүлөр чогулган күндөрдүн биринде бардык бөлтүрүктөрүн, Мауглини жана Карышкыр Энени Кеңеш Аскасына алып барды. Бул аска күрсүйгөн чоң-чоң таштар жайнаган дөбөнүн чокусу болчу, бул таштардын артына жүздөгөн карышкырлар жашына алар эле. Күчтүүлүгү жана шамдагайлыгы үчүн бүткүл Үйүрдүн Башчысы болуп шайланган Акела деген чоң көк жеке-карышкыр Асканын жонунда бүткөн бою менен керилип жаткан эле. Асканын түбүндө, топоз менен кармашканда жалгыз өзүнүн алы жеткен, кашкулакка окшоп, буурулданып калган карыган карышкырлардан тартып, топозду жалгыз жеңүүгө биздин да алыбыз жетет деп ойлогон үч жаштагы жаш кара карышкырларга чейин – бардык жаштагы жана түстөгү кырдан ашуун карышкырлар отурган эле. Жеке-карышкыр бир жыл чамасында карышкырлардын башчысы болгон. Ал жаш кезинде эки жолу карышкырлардын капканына түшкөн, бир кезде аны кишилер аябай уруп туруп, өлдү деп эсептеп таштап кетип калышкан, кишилердин салты ага белгилүү болчу. Кеңеш Аскасында эч ким сүйлөгөн жок. Аянтчанын орто ченинде бөлтүрүктөр тоңкочуктап жатышты, алардын ата-энелери тегерете отурушту. Чоң карышкырлардын улам бири мезгил-мезгили менен шашпай ордунан туруп, кандайдыр бир бөлтүрүккө жакын басып келип, аны жакшылап тигиле карайт да, табышын билгизбей акырын басып, кайра өз ордуна барып отуруп атышты. Кээде энеси, көрбөй калба-

сын деп коркуп, өзүнүн бөлтүрүгүн айдын жарыгы тийип турган тилкеге түртүп чыгарып, көрсөтүп турду. Акела өзүнүн аскасында туруп чакырып жатты:

– Силер Законду билесинер, силер Законду билесиңер! О карышкырлар, байкагыла!

Камкор энелер да анын сөзүн улап кетип жатышты:

– О карышкырлар, карагылачы, жакшылап карасаңар!

– Акыр-аягында өздөрүнүн кезеги келгенде Карышкыр Эненин жүнү бүтүндөй үрпөйө түштү. Карышкыр Ата тегерете тарта отургандардын орто жерине Бакадай Мауглини түртүп чыгарды. Маугли жерге отура калып, күлүп жиберди да, айдын жарыгында жаркылдап турган таштарды алып ойной баштады.

Алдыңкы бутун сунуп коюп, сүйөнүп жаткан Акела бир жолу да башын көтөргөн жок, мезгил-мезгили менен гана баягы эле сөзүн кайталап турду:

– О карышкырлар, карагылачы!

Асканын арт жагынан каргылданган бир үн – Шер-Хандын үнү угулду:

– Бала меники! Аны мага бергиле! Ээн-жайкын Журтка адамдын баласынын эмне кереги бар?

Бирок Акела кулагын да салган жок. Анын айтканы гана:

– О карышкырлар, карагылачы! Ээн-жайкын Журтка башка бирөөнүн сөзүн угуунун эмне кереги бар? Жакшылап карагылачы!

Карышкырлар дүңгүрөтүп жапырт ырылдап киришти, төрт жашка келген жаш карышкырдын бири Акелага жооп кылып, Шер-Хандын соболун кайталады:

– Ээн-жайкын Журтка адамдын баласынын эмне кереги бар?

А Джунглинин Закону боюнча, эгерде адамдын бала-

сын Үйүргө кабыл алууга болобу-жокпу деген талаш-тартыш чыкса, анда аны кабыл алуу туурасында ата-энесинен башка, эч болбогондо Үйүрдөгү эки карышкыр жактап сүйлөшү керек, деп көрсөтүлгөн.

– Ким бул баланы кабыл алууну жактайт?– деп сурады Акела. –Ээн-жайкын Журттан ким сүйлөгүсү келет?

Эч ким жооп берген жок, эгерде иш чатагына айланып, кармашууга туура келсе, анда бул өзү үчүн акыркы кармашуу боло тургандыгын билген Карышкыр Эне кармашууга даярданып турду.

Мына ошондо Үйүрдүн Кеңешине катышууга уруксат кылынган, башка тукумдан чыккан жалгыз айбан – Балу, бөлтүрүктөрдү Джунглинин Законунан үйрөтүүчү – жалкоо күрөң аюу, жалаң гана жаңгактарды, балды жана тамыры жемиш өсүмдүктөрдүн тамырларын жей турган болгондуктан, оюна келген жерде каңгып жүрө берчү Балу деген карт аюу арткы буттары менен тик тура калды да, ырылдап жиберди:

– Адамдын баласынбы? Эмнеси бар экен,–деди ал,– мен баланы кабыл алууну жактайм. Ал эч кимге зыян кылбайт. Мен чечен эмесмин, бирок чындыкты айтамын. Тим кой, Үйүр менен жүрө берсин. Башка бөлтүрүктөр менен кошо аны да кабыл алып коёлучу. Аны мен өзүм үйрөтөм.

– Бизге дагы бирөөнүн жактап сүйлөгөнү керек,–деди Акела. – Балу өзүнүн сөзүн айтты, ал биздин бөлтүрүктөрүбүздүн үйрөтүүчүсү. Балудан башка дагы ким сүйлөйт?

Тегерете тарта отургандардын ортосунан бир кара көлөкө көрүнө түштү. Бул Багира деген, чымкый кара илбирс болчу, бирок бардык илбирстердей эле ак кашка келип, кашкасы жибек кездеменин бетиндеги жол-жол саймага окшоп, жарыкта көрүнүп турду. Джунглидегилердин

баарысы Багираны билчү, эч ким анын жолун тороп тура калууга даай албаган, анткени – ал Табакидей куу, жапайы топоздой кайраттуу, жарадар болгон пилдей эр жүрөк эле. Бирок анын үнү, дарактан тамчылап турган жапайы балдай таттуу, териси мамыктай жумшак болчу.

– О Акела, сен да, Ээн-жайкын Журт, – деди ал мырылдап, – силердин жыйналышыңарда менин эч кандай акым жок, бирок Джунглинин Законунда, эгерде жаңы бала туурасында талаш-тартыш башталса, анда ошол баланын өмүрүн, ордуна башка нерсе төлөп берип, аман алып калууга болот, деп айтылган. Ошол эле Закондо, кимдин төлөөгө акысы бар, кимдин акысы жок экендиги айтылбаган. Бул чынбы?

– Ушундай! Ушундай! – деп ар дайым ачка жүргөн жаш карышкырлар чуулдап жиберешти. – Багиранын сөзүн уккула! Бала үчүн ордуна башка нерсе алууга болот. Закон ушундай.

– Бу жерде сүйлөөгө акым жок экендигин мен билем, ошондуктан силерден уруксат сурайм.

– Мейли, сүйлөй бер! – деп кыйкырган жыйырма карышкырдын үнү чогуу чыкты.

– Жылаңач баланы өлтүрүү уят иш. Анын үстүнө, бу бала чоңойгон кезде силерге абдан жакшы эрмек болот. Мен Балунун сөзүнө кошулам, эгерде силер адамдын баласын, Мыйзамга тууралап, Үйүргө кабыл алсаңар, анда ушул жерден жарым эле миля алыстыкта жаткан, азыр гана өлтүрүлгөн топозду, семиз топозду тартуу кылам. Ушундай кылуу, эмне кыйын дейсиңби?

Бул жерде чуу чыгып, ондогон карышкырлар жапырт кыйкырып жиберешти:

– Бу эмне деген балекет? Ал кышкы жаан-чачын убагында өлүп калат. Ага күндүн ысыгы өтүп күйүп ке-

тет. Жылаңач Бакатай бизге эмне кылып бере алмак эле? Мейли, Үйүр менен кошулуп жүрө берсин. Багира, а топоз кайда? Болуптур баланы Үйүргө кабыл алалы!

Маугли баягыдай эле майда таш менен ойной берди, карышкырлардын улам бири жакын келип, аны карап жаткандыгын көргөн жок. Акыр-аягында карышкырлардын баары өлтүрүлгөн топозду жеш үчүн дөбөдөн кетишти, бу жерде Акела, Багира, Балу жана Бакатай Мауглинин бүлөсү гана калышты. Шер-Хан болсо, дале баштагыдай эле карангыда күркүрөй берди – Мауглини ага бербей койгондугуна абдан ачууланды.

– Ооба, ооба, дагы катураак бакырсаң! – деди Багира өзүнө-өзү. – Ушул жылаңач кичине бала сени башкача күркүрөгөндөй кыла турган убакыт келет, антпесе мен кишилер кандай экендигин түшүнбөгөн болом.

– Биз жакшы кылдык! – деди Акела. – Кишилердин өзү жана алардын балдары абдан акыл-эстүү келишет. Качандыр бир кезде бу бала бизге жардамчы болот.

– Ооба, кыйын кезде жардамчы болот, анткени – эч ким түбөлүккө Үйүрдүн Башчысы боло албайт эмеспи, – деди Багира.

Акела жооп берген жок. Ал, Үйүрдүн ар бир башчысынын аз-аздан күч-кубаты кетип отуруп, карылыгы жетише турган убагы болорун ойлоп турду. Ал такыр алдан тайып калган кезде, карышкырлар аны өлтүрүп салышат, убагы жеткенде өлтүрүлүүгө бел байлап анын ордуна жаңы башчы турат.

– Баланы алгын да, – деди ал Карышкыр Атага, – Ээнжайкын Журт өз балдарын кандай тарбиялоого тийиш болсо, ошондой кылып тарбиялагын.

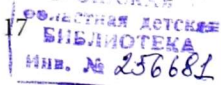
Ордуна өлтүрүлгөн топоз тартуу кылынып, Балу жакшы саналуу сөз сүйлөгөн үчүн – Бакатай Маугли карыш-

кырлардын Сион тоосундагы Үйүрүнө мына ушундайча болуп кабыл алынган.

Азыр сиздер ошол кезден бери толук он – он бир жылды өткөрүп жибериниздер да, Маугли карышкырлардын арасында кандай укмуштуу өмүр сүргөндүгүн баамдап гана көргүлө, анткени – ал тууралуу терип-тепчип толук жаза турган болсок, нечен китеп болор эле. Ал бөлтүрүктөр менен бирге жүрүп чоңойгон, бирок ал, бала жашынан чыга элек кезде эле, ага караганда бөлтүрүктөр, албетте, бир канчалык чоң карышкыр боло башташкан, а Карышкыр Ата болсо аны өзүнүн кесибине үйрөтүп, джунглиде болуп жаткандардын бардыгын түшүндүрүп турган. Мына ошондуктан чөптүн арасындагы ар бир шыбыш, түнкү мелүүн желдин ар бир жел аргы жүрүшү, үстү жактагы жапалактын ар бир чулдураганы, учуп баратып дарактын бутагына тырмагынан илинип калган “жарганаттын ар бир дырылдаганы, көлмөдөгү чабак балыктын сууну ар бир чалпылдатканы Маугли үчүн эң көп мааниси болгон. Ал эчтемени үйрөнбөгөн кезде, күнөстөп отуруп, үргүлөп, азыктанып алып кайта уктай берген. Ызуулаган убакта сергип салкындагысы келгенде, ал токойдун ичиндеги көлмөлөргө барып чабак уруп жүргөн; бал жегиси келгенде (бал менен жаңгак, чийки эт сыяктуу эле, даамдуу экенин ал Балудан уккан), бал уулап даракка чыгып турган, балды кандайча алып жешти да ага Багира көрсөткөн. Багира бутакка керилип жатып алып, аны чакырды:

– Мында кел, Кичине Тууган!

Маугли адегенде бутакка, эби жок кичинекей эринчээк айбанга окшоп жармашты, анан бутактан-бутакка секирүүнү күрөң маймыл сыяктуу эле оңой үйрөнүп алды. Үйүрдөгүлөр чогулган кезде, Кеңеш Аскасында анын да өзүнүн орду болгон. Бул жерде ал бир да карышкыр

анын тигиле караганына чыдап тура албай, анын алдында көздөрүн ирмелтип, жер карап калгандыгын байкады, мына ошондо ал эрмектеп карышкырларга тигиле карай баштады. Ал өзүнүн досторунун тамандарынан кирип кеткен тикендерди чыгарып берген учурлар да болгон, карышкырлар өздөрүнүн терилерине жабышып калган тикенектер менен уйгактардан абдан жабыркашат. Ал түн кирген кездерде дөбөлөрдөн айдоо талааларына түшүп барып, жаман кепелерде турган кишилерди кызыгып байкап жүргөн, бирок аларга ишене албаган. Багира ага джунглинин ичине чебердик менен жашырын коюлган, Маугли өзү да түшүп кете жаздап аз жерден калган, түшүп кетме эшикчеси чарчы жашикти көрсөттү да, бу капкан деп айтты. Ал Багира менен кошо караңгы, аптап болуп турган токойдун ичине аралап барып, а жерде керели-кечке уктап жатып, анан түн ичинде Багиранын кандайча аңчылык кылганын карап турууну баарынан жакшы көрчү. Багира ачка болгон кезде колго урунгандардын баарын өлтүрө турган. Маугли да мына ушунун эле өзүндөй кылган. Бирок бала чоңоюп бардыгын түшүнө баштаган кезде, Багира ага үйдөгү бакма малга тийбегин, себеби, сенин ордуңа бир топозду өлтүрүп туруп, Үйүргө төлөп бергенбиз, деп айтты.

– Джунглинин баары сеники, – деди Багира. – Сен өзүңдүн күчүң жеткен илбээсиндердин кайсынысына болсо да артынан түшүп, аңчылык кыла аласың, бирок сенин ордуңа төлөнгөн топоздун арбагы үчүн сен эч кандай малга, жашына да, карысына да тийүүгө тийиш эмессең. Джунглинин Закону ушундай.

Маугли кыңк этпестен макул болду.

Маугли барган сайын чоңоё берди, билип алууга тийиш болгондордун бардыгын, андан-мындан үйрөнүп жүргөн бала, кандай чоңоюуга тийиш болсо, ошондой

эле чоңоюп, күч кире берди да, үйрөнүп жүргөндүгү да эсине келген жок, өзүнө азык таап алуунун гана камын көрүп жүрдү.

Бир кезде Карышкыр Эне ага: «Шер-Ханга ишенүүгө болбойт, сен качандыр бир күнү Шер-Ханды өлтүрүшүң керек,» – деди. Мындай акылды бөлтүрүк бир мүнөт да эсинен чыгарбас эле, бирок Маугли унутуп койду, себеби, ал кишинин тили менен сүйлөгөндү билсе эле, өзүн карышкыр деп атай турган болгону менен деле, бар болгону бала гана эмеспи.

Джунглиде Шер-Хан дайыма анын жолуна бөгөт болуп тура калып жүрдү, себеби, Акела барган сайын карып, алдан тая берди, а аксак жолборс ушул мезгилдин ичинде, Сион Үйрүндөгү жаш карышкырлар менен ынтымактуу болуп кетти. Жаш карышкырлар кешигин берер бекен деп күтүп, анын артынан калбай ээрчип жүрүштү, эгерде эскичесинен бийлик колунда болсо, Акела мындай кылууга жол бербес эле. А Шер-Хан болсо, жаш карышкырларга: «Силер мына ушундай кайраттуу жаш аңчылар боло туруп, өлөсөлүү карышкырды жана адамдын баласын өзүңөргө командачы кылып алганыңарга айрантаң калам. Менин угуума караганда, – деди Шер-Хан,– силер Кеңеште анын көзүнө тике карай албайсыңар дешет го». Мына ошондо жаш карышкырлар кыжыры келип, ырылдап жибершти да, жүндөрүн үрпөйтүштү.

Баарысын көрүп, угуп жүргөн Багирага бул жагы анча-мынча белгилүү болгон, ошондуктан ал качандыр бир кезде «Шер-Хан сени өлтүрүп коёт» – деп Мауглинин бир нече жолу тике эле көзүнө айткан. Бирок Маугли күлүп гана коюп, мындай дээр эле:

– Менин Үйүрүм бар жана менде сен барсың. Анын үстүнө, канчалык жалкоо болсо деле, Балу да бар, а да мен

үчүн кимдир бирөөнү чеңгели менен мыкчууга жарайт. Мен эмнеден коркмок элем?

Багиранын башына жаңы пикир келген кезде, күн аябай ысык болуп турган, балким, ал бир нерсе уккан болууга тийиш. Балким, ага бул туурасында чүткөр Сахи айтса керек, бирок бир убакта ал Маугли экөө токойдун калың жерине аралап: бирге барганда, бала илбирстин кооз, кара жонуна башын жөлөп жаткан кезде, Багира балага айткан:

– Кичине Тууган, Шер-Хан сенин душманың деп, мен сага канча жолу айттым?

– Ушул курма жыгачта канча жаңгак болсо, ошончо жолу айткансың, – деп жооп берди Маугли, анткени – ал эсептөөнү билбегендиги өзүнөн өзү түшүнүктүү. – Макул, анын эмнеси бар экен? Багира, уктагым келди, а Шер-Хан болсо – бул бар болгону тос Морага окшогон узун куйрук, күркүрөк үндүү шүмшүк эмеспи.

– Азыр уктай турган убакыт эмес!.. Балу муну билет, мен билем, бүткүл Үйүр билет, ал түгүл барып турган маңыроо бугу да билет. Табаки да муну сага айткан болчу.

– Хо-хо! – деп каткырды Маугли. – Табаки жакында мага келип, кандайдыр бир одоно сөз сүйлөдү, мени жүнү жок күчүк, жердеги кемирчектерди да казып алышты билбейсиң деп териктирди эле, мен аны кичине сылыгыраак болуп жүр деп куйруктан алып, курма жыгачка бир-эки жолу башын койгулап койдум.

– Сен акмактык кылыпсың, Табаки куйту болгону менен да сага тике тиешеси бар иштерди көп билет. Көзүңдү ачып жүр, Кичине Тууган. Шер-Хан сени джунглиде өлтүрүп коюуга жаны чыдабайт, бирок Акеланын карылыгы жетип калганын унутпа. Ал топозду өлтүрүүгө алы келбей, ошондо башчы да боло албай кала турган күн жакын калды. Сени Кенеш Аскасында көргөн карышкырлар да

карып калышты, жаш карышкырларды болсо, аксак жолборс кишинин баласына Карышкырдын Үйүрүндө орун берилбөө керек деп жолдон чыгарып жүрөт. Бир аз убакыт өткөндө сен да киши боло баштайсың.

– А киши деген эмне? Ага өзүнүн бир туугандары менен бирге жүрүүгө болбойт бекен? – деп сурай калды Маугли. – Мен Джунглиде туулдум, Джунглинин Законун көп уктум, Үйүрдө таманына кирип кеткен тикенекти мен чыгарып бербеген бир да карышкыр жок. Алардын баары менин бир туугандарым!

Багира бүткөн бою менен керилип, көзүн жуумп жиберди.

– Кичине Тууган, – деди Багира, – менин алкымымды сыйпап көрчү.

Маугли өзүнүн карылуу кара күрөң колун сунду да, Багиранын жибек сымал мойнундагы жалтылдаган жүнүнүн астынан килейген булчундуу жеринин жүнү такырайып, кичинекей ала болуп калганын сыйпап көрдү.

– Мен, Багира, ушундай ала болуп жүргөнүмдү – каргынын тагы экенин джунглидегилердин эч бири билбейт. Бирок мен адамдын арасында туулгам, Кичине Тууган, менин энем адамдын арасында – Удайпурдагы король сарайындагы айбанканада туруп өлгөн. Мына ошол себептүү сен кичинекей жыланач бала кезинде, Кеңеште сенин ордуңа акысын төлөп берип, сени мен аман алып калгам. Ырас, мен да адамдын арасында туулгам. Мына ошол акмак кулпуну бутум менен бир тээп сындырып туруп, качып кеткем. Мен кишилердин кылык жоруктарын билгеним үчүн, джунглиде Шер-Ханга караганда менден көбүрөөк коркушат. Бул айтканым чын эмес бекен?

– Ооба, чын, – деди Маугли, – джунглидегилердин баары, Мауглиден башкалардын баары, Багирадан коркушат.

– Ой, сен адамдын баласысың – деди кара илбирс абдан сылыктык менен. – Эгерде сени Кенеште өлтүрүп коюшпаса эле, мен өзүмдүн джунглиме кайтып келгендей, сен да акыр аягында адамдарга, өзүндүн бир туугандарыңа, кайра барууга тийишсиң.

– Бирок, эмне үчүн кимдир бирөөлөр мени өлтүрүүгө тийиш? – деп сурады Маугли. Мага карачы, – деди Багира.

Ошондо Маугли анын көзүнө тиктей карап калды.

Чоң илбирс чыдап тура албай, тетири карап кетти.

– Мына, эмне үчүн, – деди Багира бутунун астындагы жалбырактарды шуудурата басып. – Атүгүл мен да сенин көзүнө тике карай албайм, а мен болсом адамдардын арасында туулгам, сени да жакшы көрөм, Кичине Тууган. Сенин тике көз карашыңа чыдап тура албаган үчүн, сенин акылдуулугуң үчүн, алардын тамандарына кирип кеткен тикенектерди чыгарып бергендигиң үчүн – сен киши экендигиң үчүн башкалар сени жек көрүшөт.

– Мен мунун эчтемесин билген эмесмин, – деп күбүрөдү Маугли, кабагын бүркөк, коюу кара каштарын серпип.

– Джунглинин Законунда эмне деп айтылган? Адегенде уруп жибер да, анан үнүндү чыгар делген. Сенин кенебестигинден эле, алар киши экендигинди билип коюшат. Акыл-эстүү болгун. Эгерде Акела келерки аңчылыкта жаздым чаап калса эле – ага өлтүрүү иши ар бир жолу уламдан-улам кыйыныраак болуп баратат – карышкырлар анын жана сенин тилиңди албай калышат. Алар Кеңеш Аскасына Джунглидеги Журтту жыйнап алышат, мына ошондо... ошондо... эмне кылууну мен өзүм билем! – деди Багира ордуна ыргып туруп. – Бачымыраак төмөн жакка, өрөөнгө, кишилердин турган үйлөрүнө барып, алардан Кызыл Гүл таап кел. Ошондо сенин менден, Балудан да, Үйүрдө-

гү сени жакшы көргөн карышкырлардан да күчтүүрөөк өнөгүң болот. Кызыл Гүл тап!

Кызыл Гүл деп Багира отту айткан, себеби, джунглидеги бир да айбан отту өзүнүн атынан айта алышпайт. Бардык айбандар оттон өлөрчө коркушат, аны тике өз атынан гана айтпоо үчүн жүздөгөн тетири аттарды ойлоп чыгарышат.

– Кызыл Гүлбү? – деди Маугли. – Ал иңир киргенде эле ар бир үйдүн эшигинин алдына өсөт. Мен аны таап келем.

– Мына, бул адам баласынын айтаары! – деди Багира, сыймыктанып, – Бул Гүл кичинекей коломтолордо өсө турганын унутпа. Аны бачымыраак таап келгин да, кереги тиймейинче өз жанында алып жүр.

– Жакшы болот! – деди Маугли. – Меи барайын. Бирок, менин Багирам, сен ишенесиңби, – деп ал Багиранын сонун мойнун колу менен кучактап, бакыракай чоң көздөрүнө оё карады, – мына ушунун баары Шер-Хандын жоругу экендигине ишенесиңби?

– Ооба, калп айтсам, мен бошонуп чыккан, сынган кулпу кайра кармап калсын, Кичине Тууган!

– Анда калп айтсам, менин ордума төлөнгөн топоздун арбагы урсун, мен бул үчүн Шер-Хандан толук өчүмдү алам, а балким, ашыгы менен да алармын, – деди.

«Киши деген ушу! Кишилиги ушундан көрүнүп турат, – деди Багира өзүнө-өзү, кайрадан оңдонуп жатып, – О, Шер-Хан, сен мындан он жыл мурда Бакатайдын артынан түшүп, андыган кезде, оң жамбашыңдан жаткан эмес экенсиң!»

А Маугли болсо, токойдун арасына арылап кирип кеткен эле. Ал жанынын бардыгынча жүгүрүп, жүрөгү дүкүлдөп кетти. Ал кечки туман басылган кезде үңкүргө чейин жүгүрүп жетти да, эс алганы токтой калып, төмөн жакка,

өрөөнгө, көз жиберип карады. Бөлтүрүктөр үйдө жок экен, бирок Карышкыр Эне өзүнүн Бакатайынын дем алганынан эле, ал эмнегедир күйпөлөктөнгөнүн түшүнө койду.

– Уулум, сага эмне болду? – деп сурады Карышкыр Эне.

– Шер-Хан, жарганатка окшоп учуп, ушактар тарагып жүрүптүр, – деп жооп берди Маугли, – Азыркы күндө мени айдоо жерлерде аңчылык кылып жүрөт дептир.

Ошентип, ал бадалдарды аралап, төмөн жакка, өрөөндүн түбүндөгү дарыяга карай жүгүрдү, бирок аңчылыкта жүргөн Үйүрдүн чуулдап улуганын угуп, тык токтой калды. Ал куугунга түшүп, жүрбөй калып, колго түшкөн бугунун онтогонун да, бугунун жан соогалап, кайра бурулуп, бышкырганын да укту. Андан кийин жаш карышкырлардын кыжырланып, өчүгүшүп, борсулдап үргөнү жаңырыктанып угулду.

– Акела! Акела! Тим кой, жеке-карышкыр өзүнүн күчүн көрсөтсүн! Үйүрдүн Башчысына жол бергиле! Секир, Акела!

Жеке-карышкыр секирип, жаздым тийип калган болуу керек, анткени – Маугли анын тиштеринин шакылдаганын, бугу Акеланы алдыңкы туягы менен жапшыра тээп жыкканда, анын каңк дей түшкөнүн укту. Маугли дагы эле күтүп тура бербестен, алга карай жүгүрүп кетти. Эл жашап турган жердеги айдоо талааларына бат эле кирип барды, мына ошондо анын арт жагындагы канкылдаган үн улам акырындап, улам күнүрт угула баштады.

– Багира чын айткан экен, – деп күбүрөдү ал, энтигип, анан жаман үйдүн терезесинин түбүндөгү үймөк чөптүн арасына бүрүшүп жата калды. – Эртең мага да, Акелага да чечүүчү күн.

Ошондон кийин ал терезеге жакын барып шыкаалап, коломтодогу отту карай баштады. Ал, сокочунун аялы

түн ичинде туруп, отко кандайдыр бир кара тоголокторду жагып жүргөнүн көрдү, таң атып, эртең менен болгондо, муздак ак туман жердин үстүн каптап көчүп баратканда, ал кичине бир бала ички капталына жана түбүнө топурак шыбалып жана төшөлгөн сокмо себетти алып, ага көмүрдүн чогуун толтура салып, үстүн жууркан менен жаап, бастырмадагы малга чөп берүүгө кеткендигин көрдү.

– Бар болгону эле ушубу? – деди Маугли. – Кичине бала деле муну кыла билгенден кийин, корко турган деле эчтеме жок экен.

Ошентип, ал бурчтан бурулуп, баланын алдынан чыкты да, анын колунан жанакы сокмо себетти жулуп алып, тумандын арасына кире качып, көрүнбөй калды эле, бала эси чыгып ыйлап жиберди.

– Кишилер мага абдан окшош экен, – деди Маугли, баягы аялды туурап, көмүрдүн чогуун үйлөп. – Эгерде муну үйлөп, үстүнө бир неме жакпаса өчүп калат го, – деди да Маугли кызыл чок көмүргө бутактан жана жыгачтын кургак кабыгыңан салып жакты.

Тоого карай кеткен жолдун тең жарымына жеткенде, ал Багирага жолукту. Багиранын терисиндеги эртең мененки шүүдүрүм, айдын көзүндөй болуп жалтырап турат.

– Акела жаздым тийип калды, – деди ага илбирс. – Алар аны кечеги түнү эле өлтүрмөк болгон, аларга сен да керек болуп калдың. Алар сени дөбөдөн издешти.

– Мен айдоо талаасында болдум. Мен даярмын. Карачы! – деп Маугли көмүрдүн чогу салынган тиги себетти башынан жогору көтөрдү.

– Жакшы! Эмесе мына мындай: мен, кишилер буга кургак бутакты салып жагып күйгүзгөнүн, ошондо анын учунда Кызыл Гүл кызарып, жалындап чыкканын көргөм. Сен коркпойсуңбу?

– Жок! Мен эмнеге коркмок элем? Азыр менин эсиме түштү, эгерде түшүм гана болбосо, анда мен карышкыр болуп кете элегимде, көп убакта Кызыл Гүлдүн жанында жаткам, ошондо мага жакшы жана жылуу болор эле.

Ушул күнү Маугли керээли-кечке үңкүрдө болду; ал чок салынган себетти кайтарып, ага эмне болор экен деп сынап, кургак бутактарды салып турду. Ал өзү ыраазы болгон бутакты таап алды, кечинде Табаки үңкүргө жакын басып келип, Мауглини Кеңеш Аскасына чакырып жатат деп абдан орой айтканда, Маугли күлүп жиберди, ал ушунчалык кыткылыктап көпкө чейин күлө бергендиктен, Табаки жүгүрүп кетип калды. Ошондо Маугли дагы эле күлгөн бойдон Кеңешке бармакчы болуп басып кетти.

Акела деген жеке-карышкыр Үйүрдүн Башчысынын орду бош дегендикти билдирип, өзүнүн аскасынын жанында жатыптыр, а Шер-Хан болсо, абдан эркелеп, өзүнүн бир топ жактоочу куйруктары менен ары-бери жүрүп туруптур. Багира Маугли менен катарлаш жатты, Маугли болсо, көмүрдүн чогу салынган себетти эки тизесинин ортосуна кармап отурду. Бардыгы чогулуп келгенде, Шер-Хан сүйлөп, Акела толук күч кубаттуу болуп турганда, ал эч качан сүйлөөгө жүрөгү чыдап, батына албастыгын айтты.

– Анын сүйлөөгө акысы жок! – деп Багира шыбырады. – Ошондой деп айткыла. Ал иттин баласы, эси чыгып кетет.

Маугли тик тура калды.

– Ээн-жайкын жүргөн Журт! – деп кыйкырды ал. – Эмне, Шер-Хан Үйүрдүн Башчысыбы? Жолборс биздин башчыбыз болууга эмне жөнү бар?

– Башчынын ордун ээлеген эч ким жок болгондуктан мени сүйлөгүн деп айтышты... – деп баштады Шер-Хан.

– Сага ким айтты? – деди Маугли. – Мына ушул ка-

сапчынын алдына жүгүнгөндөй, эмне, баарыбыз тең чөө белек? Башчысын Үйүр өзү шайлап алат, бул ишке башканын тиешеси жок. Кыйкырык-чуу чыгып калды.

– Үнүндү чыгарба, адамдын баласы!

– Жок, сүйлөй берсин! Ал биздин Законду сактады.

Ошентип, акырында карыган карышкырлар ырылдап киришти:

– Эми Өлүк Карышкыр сүйлөсүн!

Үйүрдүн Башчысы өзүнүн олжосун колунан чыгарып жиберген күндөн баштап, ал өлгөнгө чейин аны Өлүк Карышкыр деп аташат, анын өлүшү көпкө созулбайт.

Акела өзүнүн буурулданып калган башын көңүл-сүрөбөй көтөрдү:

– Ээн-жайкын жүрүп өскөн Журт жана силер, Шер-Хандын чөөлөрү! Мен силерди он эки жылы аңчылыкка баштап барып-келип турдум, мына ошол убакыттын ичинде силердин бириңер да капканга түшүп, майып болгон жоксуңар. Мына мен эми алдан тайып калдым. Бул кандайча кара санатайлык менен тымызын иштелгенин өзүнөр билесиңер... Бул айлакерлик менен атайы иштелген. Менин алымдын кетип калгандыгы ашкере көрүнсүн үчүн, мага күчтүү жаш бугуну кез келтиргенин силер билесиңер. Мындай кылганга баракелде деш керек. Силер мени ушу жерде, Кенеш Аскасында, өлтүрүүгө акыңар бар. Мына ошондуктан менин суарым: силердин кимиңер келип мени, жеке-карышкырды, өлтүрөт? Джунглинин Закону боюнча силер бир-бирден келишиңерди талап кылууга акым бар.

Көпкө дейре унчукпай калышты. Акела менен жан аябай салгылашууга бир да карышкыр дааган жок. Ошондон кийин Шер-Хан ырылдап кирди:

– Ушул тиши жок акмактын силерге эмне кереги бар?

Ал ансыз деле өзү өлөт! Аны коюп, мына бу адамдын баласынын дүйнөдө дооран сүргөнүн карасаңар. Ээн-жайкын жүргөн Журт, ал адегенде эле менин олжом болчу. Аны мага бергиле. Силер ага аябай болушканыңарды көргөндө менин жиним келет. Ал он жылы джунглинин башын айландырды. Аны мага бергиле, болбосо мен ар дайым ушу жерде аңчылык кылам да, силерге эчтемени, куру сөөктү да калтырбайм. Ал киши жана кишинин баласы, ошон үчүн мен аны: чын дилим менен жек көрөм! Мына ошондо Үйүрдүн жарымынан көбү улуй баштады:

– Киши! Киши! Кишинин бизге эмне кереги бар? Тим койгула, өзүнүн кишилерине кетсин!

– Анан кыштактардагы бардык кишилерди бизге каршы алып чыгат! – деп Шер-Хан кыйкырып калды. – Жок, аны мага бергиле! Ал киши, демек, бизден эч кимибиз анын көзүнө тике карай албайт.

Акела кайрадан дагы башын көтөрдү да мындай деди:

– Ал биз менен бирге тамак ичкен! Ал биз менен бирге жатып уктаган. Джунглинин Законун бир жолу да бузган жок.

– Анын үстүнө, аны Үйүргө кабыл алган кезде, мен анын акысына топоз бергем. Топоздун баасы аз эле турат, бирок Багиранын атагы, балким, ошол атак үчүн салгылашууга татыктуу чыгар, – деп Багира эң жумшак үн менен мырылдады.

– Он жыл мурда берилген топозду айтканын карасаң! – деп Үйүр кыртышы сүйгөн жок. – Он жыл өткөн сөөктөрдө биздин кандай жумушубуз бар?

– Болбосо, өз сөзүбүздө турууга чейин барышабызбы? – деди Багира аппак тиштерин ырсайтып. – Силер Ээн жайкын жүргөн Журт деп бекеринен аталган эмессинер.

– Бир да адамдын баласы Джунглинин Журту менен

бирге жашоого мүмкүн эмес! – деп улуду Шер-Хан. – Аны мага бергилечи!

– Ал канынан башка, бардык жагынан бизге бир тууган, – деп сөзүн улантты Акела, – а силер бу жерде аны өлтүрмөкчү болуп жатасыңар! Мен дүйнөдө армансыз дооран сүрдүм! Силердин бирөөңөр бакма малга кол салышат, экинчи бирөөңөр – менин угуума караганда, Шер-Хандын үйрөтүүсү боюнча, карангы түндө тентип, кыштактарды кыдырып, үйлөрдүн эшиктеринин алдынан балдарды уурдайт. Ошондуктан мен силердин коркок экениңерди билем, демек, азыр мен коркокторго кайрылып сүйлөп жатам. Мен жакында өлөм, менин өмүрүмдүн эч бир баасы жок, болбосо мен аны адамдын баласынын өмүрү үчүн берген болор элем. Бирок, эгерде силер адамдын баласын өзүнүн кишилеринин арасына тынч кетишине гана мүмкүндүк берсеңер, анда Үйүрдүн силер башчысы жок жүрүп унутуп калган абийиринин урматына, менин ажалым жеткен кезде, силерди бир жолу да тиштеп албоого силерге убада берем. Мен кармашпай эле өлөм. Бул иш Үйүр үчүн кеминде үч карышкырдын өмүрүн сактап калат. Мен башка эчтеме кыла албайм, бирок, эгерде кааласаңар, силерди маскарачылыктан – күнөөсү жок бир тууганды, Джунглинин Закону боюнча Үйүргө кабыл алынган бир тууганды, өлтүрүү деген уяттан куткарам.

– Ал киши – киши – киши! – деп Үйүр ырылдап жиберди.

Ошентип, Үйүрдүн жарымынан көбү Шер-Хан тарабына өттү, Шер-хан болсо куйругу менен жерди түпүлдөтө баштады.

– Азыр бардык күч сенин колунда, – деди Багира Мауглиге. – Биз азыр салгылаша гана алабыз.

Маугли колуна себетти алып, тик тура калды. Андан

кийин ал керилип, ийиндерин түзөттү да, бүткүл Кеңештин бетине тике карай оозун ачып, эстеп койду, бирок ал ниетинде жаны калбай кыжырланып, кайгырып турду, анткени – карышкырлар Мауглиге карышкырлык адаты боюнча, аны жек көргөндүгүн эч качан айтышпаган.

– Ой, уккулачы силер! – деп кыйкырды ал. – Мына ушул итче каңкылдап үрүүнүн эч бир кереги жок эле. Силер бүгүн мени киши деп мага нечен жолу айттыңар (мен бүткүл өмүрүм өткөнчө силер менен бирге карышкыр болуп калган болор элем), мен өзүм да силердин сөзүнөрдүн чындыгын сездим. Эми мен силерди бир туугандар дебестен эле, иттер деп айтам, анткени – адам ошондой деп атайт. Силер эмнени каалагандыгыңарды, эмнени каалабагандыгыңарды силердин айта турган эбиңер жок, – бул менин ишим! Бизге жакшыраак жарык болуп турсун үчүн мен, киши, бу жерге Кызыл Гүл алып келдим, мындан силер, иттер, коркосуңар.

Ал себетти жерге ыргытып жиберди эле, күйүп жаткан көмүрлөр кургак мохту тутандырып, дүрт этип алоолоп, жалын чыга баштады. Кеңешке катышкандардын баарысы алоологон жалындан жалт берип артка качышты. Маугли отко кургак чырпыктарды жакканда, майда бутактар дүрт дей түшүп, чатырап күйдү да, алардын баштарынан алыс имерилип каптап, коркконунан жүндөрү үрпөйгөн карышкырларды кууду.

– Сен – кожоюн экенсиң, – деди Багира күбүрөп. – Акеланы ажалдан куткарып алып кал. Ал ар качан сага жакшы санаалаш болгон.

Акела деген сурданган карт карышкыр өмүр бою эч качан жан соогалап кечирим сураган жан эмес, мына эми жалооруп-жалбарып, телмирип Мауглиге карады, а Маугли болсо, бүтүндөй жыпжылаңач, узун кара чачтары сак-

сайып ийиндерине түшүп, алоолоп күйүп жаткан бутактын жалынынын жарыгында турду, анын тегерегинде уюгуп кылтылдаган көлөкөлөр көрүнө калып, улам көчүп жатты.

– Ушундай эмесе! – деди Маугли, тегерегин жайбаракат карап. – Силердин иттигиңерди көрүп турам. Эгерде алар менин элим болсо, мен силерден ошол өз элиме кетем. Эми джунгли менен коштошом. Мен силердин тилинерди албайм, силердин досчулугуңарды унутууга тийишмин, бирок, мен силерге караганда боорукермин. Мен канымдан башкасынын баары жагынан силердин бир тууганыңар элем, мына ошондуктан элдин арасына барып, адам болгон кезде, силер мени сатып жибергендей кылып, мен силерди адамдарга сатып жибербейм. – Ал буту менен отту түртүп тээп жибергенде кыпындары асманга учту. – Биздин, бир Үйүрдүн карышкырларынын ортосунда, уруш-талаш болбойт. Ошондой болсо да, кетээрдин алдында өчүмдү алып, милдетимден кутулуп кетүүгө тийишмин.

Маугли Шер-Хан отко карап, элейип көзүн ирмеп отурган жерге жакын басып барды, аны ээгиндеги сакалынан алды. Не бар, не жок деп Багира анын артынан ээрчип барды.

– Өйдө тур, ит! – деп кыйкырды Маугли. – Киши айтып жатканда өйдө тур, болбосо мен теринди куйкалайм!

Шер-Хан кулагын башына жабыштыра куушуруп, көзүн жумуп жиберди, анткени – жалындап күйгөн чырпык абдан жакын болчу.

– Мына бу касапчы, мени бала кезимде өлтүрүүгө үлгүрө албай калган, ошон үчүн Кеңеште өлтүрөм дептир... Адам катарына кошулганда биз итти мына минтип, мына минтип урабыз. Кичине эле былкылдап көрчү, арам Аксак, тамагыңа Кызыл Гүлдү кадай коёюн.

Ал Шер-Ханды жалындап күйгөн бутак менен баш-

ка сабады, ошондо жолборс жаны чыкканча коркконунан кыңкылдап, онтоду.

– Түү! Жогол эми бу жерден, куйкум жыттанган шумшүк! Бирок эсинде болсун, мен экинчи жолу Кеңеш Аскасына келгенимде, Шер-Хандын терисин сыйрып, башыма жамынып келем... Эми мындай. Акела өзүнүн оюна келгендей жашоого эрктүү. Силер аны өлтүрө албайсынар, себеби, мен аны өлтүрүшүңөрдү каалабайм. Силер мен жанагыдай алыс кууп жиберген иттер эмес эле, өзүнчө бир каадалуу немедей болуп, бу жерде тилиңерди салаңдатып коюп, дагы көпкө чейин отурат деп да ойлобойм! Жоголгула, бу жерден жоголгула!

Бутактын учу аябай алоолоп жалындады, Маугли тегеректегилерди оңго-солго ура баштады, карышкырлар улуп, туш-тушка качып, өздөрүнүн терилериндеги күйгөн кыпындары менен кетишти. Акыр-аягында Аскада Акела, Багира, Маугли тарабына өткөн, балким, он чакты карышкыр гана калган чыгар. Мына ушул жерде эмнегедир Мауглинин ичи күйө баштады, өмүрүндө эч качан мындайча ичи күйгөн эмес. Анын деми кыстыга түштү. Өңгөчүн тартып, шолоктоп ыйлады, көздөрүнөн жаш агып жаактарынан шорголоп чубуруп турду.

– Бул эмне деген кеп? Бул эмнеси? – деди ал. – Мен джунглиден кетким келбей турат, мага эмне болгонун өзүм да билбейм. Мен өлүп баратам, Багира?

– Жок, Кичине Тууган, бул адамдарда боло турган гана көздүн жашы, – деп жооп берди Багира. – Сен киши катарына кошулганыңды, эми мындан ары айбандын баласы эмес экендигиңди азыр мен билдим. Эми сен джунгли менен коштоштуң... Көзүңдүн жашы ага берсин, Маугли. Бул көздүн гана жашы эмеспи.

Маугли, куду эле жүрөгү жарылып бараткандай бо-

луп, ыйлап отурду, анткени – бул анын өмүрүндө биринчи жолу ыйлаганы.

– Эми, – деди ал, – мен элге кетем. Бирок эң алды менен мен өзүмдүн энем менен коштошуп кетүүгө тийишмин.

Ал Карышкыр Эне менен Карышкыр Ата бирге турган үңкүргө барды, энесинин койнуна башын катып ыйлады, а төрт бөлтүрүк аянычтуу улушту.

– Силер мени унутпайсыңарбы? – деп сурады Маугли.

– Эч качан унутпайбыз, азырынча сенин изиң менен артыңдан бара алабыз! – дешти бөлтүрүктөр. – Качан киши болгонунда дөбөнүн түбүнө келгин, ошондо биз сени менен сүйлөшүп турабыз, же болбосо талаага барып, түн ичинде сени менен ойнойбуз.

– Батыраак келип тур! – деди Карышкыр Ата. – Ой, акылдуу Бакатай, батыраак келип тур, анткени – биз энең экөөбүз мына эми карып калдык.

– Батыраак кел, жыланач кичине уулум, – деди Карышкыр Эне. – Анткени – мен сени өзүмдүн төл бөлтүрүктөрүмдөн артык көргөнүмдү билип кой, адамдын баласы.

– Сөзсүз келем, – деди Маугли. – Кеңеш Аскасында Шер-Хандын терисин сыйырып алуу үчүн келем. Мени унутпагыла! Джунглидегилердин баарысына айткыла, мени унутушпасын!

Адам деп ат коюлган, сырдуу макулуктарга барып кошулуу үчүн, Маугли дөбөдөн өрөөнгө жалгыз түшкөн кезде, таң ата баштаган эле.

КААНЫН АҢ УУЛАГАНЫ

Жогоруда айтылгандардын бардыгы Маугли Сиондогу Карышкырлардын Үйүрүнөн куулуп, Шер-Хан деген жолборстон өзүнүн өчүн алгандан көп убакыт мурда бол-

гон. Бул окуя Балун деген аюу аны Джунглинин Законунан үйрөткөн кезде болуп өткөн. Каадаланган, чоң күрөң аюу окуучусунун жөндөмдүүлүгүнө кубанып жүргөн, себеби, бөлтүрүктөр адатта Джунглинин Законунан өздөрүнүн Үйүрүнө жана тукумуна керектүүлөрдү жаттап алат да: «Буттарыбыз түрсүлдөтпөй басат, көздөрүбүз караңгыда көрөт, өз ийнибизде жел жүргөндү кулагыбыз угат, тиштерибиз курч жана аппак, биз жек көргөн Табаки деген чөө менен сырттандардан башка, өзүбүздүн бир туугандарыбыздын белгиси мына ушулар» деген аңчылыктын ырларын жатка билип алып, үйрөтүүчүсүнөн качып жүгүрүп жүрүшөт. Бирок Маугли адамдын баласы болгондуктан буларга караганда алда канча арбын билүүгө тийиш.

Кээ бир убакытта Багира деген кара илбирс джунглиде эрмектеп жүрүп, анын өзүнүн жакшы көргөн сүйгүнчүгү кандай ийгиликтерге ээ болуп жаткандыгын көрүү үчүн ал жакка бара калып турган. Багира мырылдап, эс алмакчы болуп дарактын түбүнө жатып, Маугли өзүнүн алган сабагын аюуга кандайча жооп бергенин угуп турду. Бала сууда сүзүүнү кандай жакшы билсе, дарактарга чыгууну да ошондой эле жакшы билген, жүгүргөндү кандай жакшы билсе, сууда сүзүүнү да ошондой эле жакшы билген, Законду үйрөтүүчү Балун деген аюу аны токой менен суунун бардык Закондоруна: чирик бутакты бекем тирүү бутактан кандайча ажыратууну; эгерде дарактын боорунда аарынын уюгу болсо, анда жапайы аарылар менен кандайча кылып сылык сүйлөшүүнү; эгерде түш убактысында бутактардын арасынан Мангу деген жарганаттын уйкусунун тынчын алганда ага эмне айтууну, суунун көбөөлүнө малынуудан мурда суу жыландарды үркүтпөй, кандайча жооштурууну үйрөткөн. Джунгли журту өзүнүн тынчын алганды кыртышы сүйбөйт, ошондуктан анын кимиси болсо да тентип

келген селсаякка жулунуп, каап алат. Маугли Жолоочунун Аңчылык Ураанын жатка үйрөнгөн, эгерде чоочун жерлерде ан ууласаң, ал Ураанга жооп бермейинче, аны көп жолу кайталоого керек болгон. Бул Ураан котормого айландырганда мындай эле: «Бу жерде аң уулоого мага уруксат этиңиздер, анткени – мен ачкамын», мына ошондо ага жооп беришет: «Тамак таап алуу үчүн аң уулагын, бирок тамаша кылып жүрбө».

Маугли канча жолу жатка үйрөнүүгө туура келгендиги мына ушундан көрүнүп турат, ошентип, ал бир эле нерсенин өзүн жүздөгөн жолу кайталап, жат айтып отуруп, абдан чарчаар эле. Бирок Маугли таяк жегенине ачуусу келип, качып кеткенден кийин, Балу бир күнү Багирага мындай деп туура айтты:

– Адамдын баласы деген адамдын баласы эмеспи, ал Джунглинин Закондорунун баарысын билиши керек.

– Бирок ойлоп көрчү, ал кичинекей эмеспи, – деп макул болбоду Багира, эгерде мунун эркине койсо, Мауглини эркелеткен болор эле. – Эмесе ушунчалык тырмактай башына сенин сөздөрүңдүн бардыгы сыймак беле?

– Эмесе өлтүрүп койбоо үчүн, джунглиде кичинекей болсоң эле болобу? Жок! Мына ошон үчүн мен ага бардык Закондорду үйрөтүп жатам, мына ошон үчүн алган сабактарың унутуп калган кезде мен аны кичине какыс-кукус кылып азыноолак жазганчык кылып, төпөштөп коюп жатам.

– «Азыноолак» дегенин! Бу туурасында сен эмнени түшүнөсүң, арам Темир Бут! – деп ырылдады Багира. – Сенин «азыноолагыңдан» бүгүн анын бетинин баары көк-ала болуптур! Өх!

– Өзүнүн наадандыгынан өлгөндөн көрө, башынан аягына чейин көк-ала болгону жакшыраак эмеспи, – деп Балу ага абдан чыны менен жооп берди. – Мен аны азыр Джунглинин

Көксөгөн Сөздөрүнө үйрөтүп жатам, бул сөздөр ага канаттууларга жана суу жыландарына каршы, анын өз Үйүрүнөн башка, төрт аягы менен жүгүрүп жүргөндөрдүн бардыгына Каршы коргонуу болот. Эгерде ал бул сөздөрдү эсинен чыгарбаса, анда джунглидегилердин бардыгынан жардам сурай алат. Мына ушул үчүн урууга болбойт бекен?

– Эмесе болуптур, бирок байкагын, баланы өлтүрүп койбо. Сен өзүңдүн мокок тырмактарыңды жанып курчуткандай, ал карагайдын дүмүрү эмес. Жанагы Көксөгөн Сөздөр дегениңер кайсылар? Бирөөнүн жардамына сыйынгандан көрө, өз таалайыма келгенди көрөм, ошентсе да билип койгум келет, – деп Багира буттарын сунуп, өзүнүн болоттой көгүш, бычактай курч тырмактарын кайраным деп кубанып карап турду.

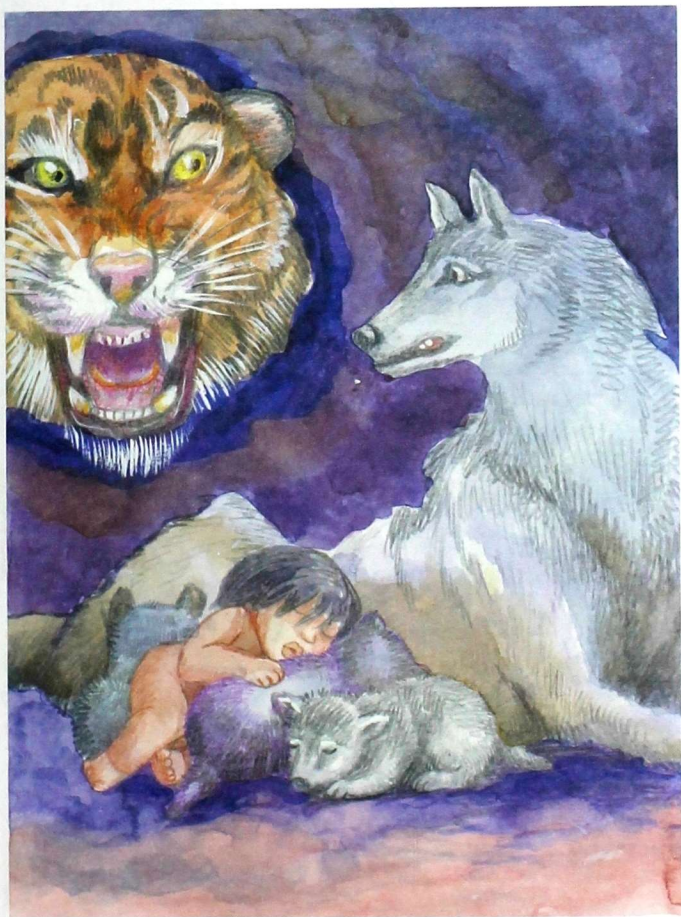
– Мен Мауглини чакырайын, эгерде көңүлү келсе... ал сага айтып берет. Мында келчи, Кичине Тууган!

– Башым аарынын уясындагыдай болуп дүңгүрөп кетти, – деп тигилердин баш жагынан нааразы болгон баланын үнү угулду, ошол замат Маугли дарактан жылбышып түштү да, ачуусу келип, кыжырланып дагы мындай деди: – Мен Багиранын урматы үчүн келдим, сен үчүн келген жокмун, арам челкейген карт Балу десе!

– Аның мага баары бир, –деп жооп берди Балу, абдан капа болуп, ызаланганы менен деле. – Андан көрө мен сага мурун үйрөткөн, Джунглинин Көксөгөн Сөздөрүн Багирага айтып берчи.

– Кайсы Журттун көксөгөн сөздөрүн? – деп сурай калды Маугли, мактана ала тургандыгына абдан ыраазы болуп. – Джунглиде көп айырмалуу тилдер бар. Мен алардын баарын билем.

– Анча-мынча билесиң, бирок абдан аз билесиң. Карачы Багира, булардын үйрөтүүчүсүнө айткан алкышы

8-бет. Бала бөлүрүктөрдүн арасынан жөөлөшүп өтүп, Эне Карышкырдын жылуу капталына жакын барды.

16-бет. Маугли баягыдай эле майда таш менен ойной берди, карышкырлардын улам бири жакын келип, аны карап жаткандыгын көргөн жок.

ушул. Жадаганда бир дагы эң эле шүмүрөйгөн бөлтүрүк да, илим бергендиги үчүн, Карт Балуга алкыш айтууга бир да келген жок. Кана эмесе, андан көрө сен, Чоң окумуштуу, Аңчы Журттун Сөзүн айтып берчи.

– «Биз силер менен бир канданбыз, силер жана мен»,– деди Маугли демейде бүткүл Аңчы Журт сүйлөгөн сөздөрдү аюунун тили менен айтып.

– Жакшы! Азыр Канаттуунун Сөзүн айтчы.

Маугли жанагы эле сөздөрдү кулаалыны туурап, шаңкылдап кайталады.

– Эми Жылан Журтунун Сөзүн айтчы, – деди Багира.

Мунун жообуна сөз менен эч бир айтып берүүгө мүмкүн болбогон ышылдаган добуш угулду. Маугли буттары менен жер тепкилеп, алаканын чапкылады, анан Багиранын аркасына ыргып чыга калып, жонуна минип алды да, жалтылдаган кара жүндүү терисине согончогу менен утурлап теминип, аюунун үрөйүн абдан учурду.

– Мына көрдүңбү! Ушун үчүн кандайдыр бир көк ала кылууга болот эмеспи, – деп күрөң аюу эркелете сүйлөдү. – Качандыр бир кезде сен мени эстээрсин.

Анан ал Багирага бурулду да дүйнө жүзүндөгүнүн бардыгын билген Хатхи деген жапайы пилдин Жылан Журтунун Көксөгөн Сөздөрүн Мауглиге айтып берүүнү сурангандыгын, ошондо Хатхи Мауглини суу жылананын Жыландын Сөзүн билүүгө эрчитип баргандыгын, себеби, Балу өзү алардын сөзүнө тили келбегендигин, мына эми Мауглиге джунглиде эч кандай коркунуч жок экендигин: жылан да, канаттуу да, айбан да ага зыян кылбай тургандыгын Багирага айтыш берди.

– Демек, эми ал эч кимден коркпойт дечи, – деп Балу бүткөн бою менен керилди, өзүнүн саксайган жоон курсагын сыймыктанып таптап.

– Өз тукумунан башкасынан коркпойт, – деп шыбырады Багира, анан үнүн катуу чыгарып Мауглиге айтты, – менин байкуш кабыргаларымды аясаң, Кичине Тууган! Бирде ылдый, бирде өйдө болгон, бул эмне деген секирик?

Маугли менин тилимди алып жүрөсүнөрбү деп кекетип, баятан бери эле Багиранын далысындагы жумшак жүндөрүн жулуп, анын өзүн согончоктору менен темине берген. Тиги экөө тең анын сөзүн кулак салып угуп, ал үнүнүн бардыгынча кыйкырып, мындай деп жатканын түшүнүштү:

– Эми менин менчиктүү өз тукумум болот, мен аны керели кечке токойдун арасына баштап барып турам!

– Бул эмне деген жаңы акмакчылык, кичинекей калпычы? – деп сурады Багира.

– Чын, эми карт Балуну чырпык менен, баткак менен ургулайм, – деп улантты Маугли. – Алар мага ушундай кылмакчы болушкан... Ий!

– Өх! – деп кыжырланган Балу чоң чеңгели менен Мауглини илбирстин жонунан силкип ыргытты эле, Маугли аюунун алдыңкы эки бутунун арасында жатып, анын ачуусунун келгендигин түшүндү. – Маугли, – деди Балу, – сен Бандар-Логдор менен, Маймыл Журту менен сүйлөшкөнсүңбү?

Маугли Багирага көз чаптырып карап койду – бу да ачуусу келген жери жокпу деп, ошондо илбирстин көздөрү эки зымырыттай катаал боло түшкөндүгүн көрдү.

– Сен Маймыл Журту менен – күрөң маймылдар менен, Законду билбеген Журт менен, тандабай эле баарысын жей берген журт менен үйүр болуп жүрөсүңбү? Сенин уятың жок экен го!

– Балу мени башка бир койгондо, – деди Маугли (ал алиге чалкасынан жаткан), – мен качып кеткем, ошондо

күрөң маймылдар дарактын башынан жерге түшүп келип, мага боору оорушкан эле. А башкаларына болсо баары бир болгон. – Ал азыраак бышактап ыйлады.

– Маймыл Журтунун боору ооруганын!– деп күңкүлдөдү Балу.– Тоо селинин басылганын! Жайкы ысыкта да салкындаганын карасаң! Анан кийин эмне болду, кишинин баласы?

– Анан... Анан кийин алар мага көп жаңгак, ар түрдүү даамдуу тамактарды беришти, анан мени колдооруна көтөрүп, дарактардын башына алып чыгып кетишти, ошондо сен куйругуң гана жок болгону менен, биздин кандаш бир тууганыбызсың, качандыр бир кезде биздин башчыбыз болосуң, – деп айтышты.

– Алардын башчысы болбойт, – деди Багира,– Алар калп айтат. Ар качан калп сүйлөшөт.

– Алар мени абдан эркелетишип, дагы келип тур деп калышкан. Эмне үчүн силер мени Маймыл Журтуна эч качан алып барган жоксуңар? Алар да мен сыяктанып, эки буту менен жүрүшөт тура, алар катуу муштумдары менен мушташышпайт. Алар эртеден кечке чейин ойношот экен... Коё бер мени, шүмшүк Балу, коё бер! Мен кайрадан барып, алар менен ойнойм.

– Менин сөзүмдү укчу, адамдын баласы!– деди аюу, ошондо анын үнү аптап болгон түндөгү күркүрөктөй күрүлдөп угулду.– Мен сени Джунглинин Законуна – дарактын башында жашаган Маймыл Журтуна башка, джунглидеги журттардын бардыгына тең бирдей жалпы Законго үйрөткөм. Аларда Закон жок. Алардын өз тили жок, жалаң гана тыңшап угуп туруп, бирөөлөрдөн үйрөнүп уурдап алган сөздөрү бар, дарактардын баштарында аңдып карап турушат. Алардын салты – биздин салттай эмес. Алар башчысы жок жашашат. Эчтемени эсинде сакташпайт.

Алар биз улуу журтпуз, джунглиде улуу иштерди ойлонуп таптык деп мактанып, келжирей беришет, анан ошол замат бир жаңгак үзүлүп түшсө эле, күлүп жиберешет да, бардыгын унутуп калышат. Джунглиде алар менен эч ким аралашпайт. Биз маймылдар ичкен жерден суу ичпейбиз, маймылдар барган жерге барбайбыз, маймылдар аң уулаган жерден аң уулабайбыз, алар өлгөн жерде өлбөйбүз. Ырасында сен менден Бандар-Логдор жөнүндө дагы бир сөз кылганымды уккансыңбы?

– Жок, – деп Маугли күбүрөп жооп берди, анткени – Балу өзүнүн сөзүн бүткөндөн кийин эле токой жымжырт боло түштү.

– Джунгли Журту аларды билгилери келишпейт жана эч качан алар туурасында кеп кылышпайт. Алар абдан көп, баары каардуу балит, уятсыз болушат, Джунгли Журту аларга көңүл бурса деп гана каалашат. Бирок алар бизге жаңгактарды ыргытышып, башыбызга баткак жаадырган күндө да биз аларды көрмөксөн болобуз.

Ал сөзүн айтып бүтө электе эле, булардын үстүнө жогору жактан, дарактардын башынан чубуруп жаңгактар менен бутактар жамгырдай жаады; булардын үстүндө бийиктен, ичке бутактардын арасынан жөтөлгөн, чыйылдаган үн, ачууланып секирген дабыштар угулуп турду.

– Маймыл Журту менен үйүр болууга тыюу салынган, – деди Балу, – Закондо тыюу салынган. Муну унутпа!

– Ырас, тыюу салынган, – деди Багира. – Бирок ошондой болсо да, менин оюмча, Балу сага айтып эскертип коюуга тийиш эле.

– Менби?.. Менби? Ал ушундай ыпластар менен үйүр болот деп кантип менин оюма келмек эле? Койчу, Маймыл Журтун! Түү!

Кайрадан булардын баштарына жаңгактар жаандай

жаады. Аюу менен илбирс Мауглини кошо алып качып жөнөштү. Маймыл туурасында Балун абдан чын айткан. Алар дарактардын баштарында жашагандыктан, айбандар үстү жакка анда санда караган себептүү маймылдарга Джунглидеги Журт да кезигүүгө туура келбеген. Бирок оорулуу карышкыр, же жаралуу жолборс, же аюу маймылдардын колуна түшүп калган кезде, алар алсырагандарды кыйнашкан, бизди көрөр бекен деген үмүт менен, тамаша кылып айбандарга чырпыктарды, жаңгактарды ыргытып койгулашкан. Алар чуругуу түшүп, улуп-уңшуп Джунглидеги Журтту айыгыштырып, өздөрү турган даракка асылып, кармашууга кычаштырышкан, болбогон нерселер үчүн бири-бири менен өз ара жаңжал чыгарышып, өлгөн маймылдарды джунглидеги бүткүл журт көрсүн деп туш келди жерге таштап коюшкан. Алар дайыма өздөрүнүн Башчысына, өздөрүнүн Закондоруна, адаттарына ээ болууга умтулушкан, бирок ошенткени менен да ээ боло алышпаган, себеби, алардын акылы кыска болуп, кечээ күнкүдөн аркыны эстеринен чыгарып жиберип турушкан. Акыр аягында алар: «Маймылдар бүгүн кандай ойлошсо, эртең джунглидегилердин бардыгы ошондой ойлошот» деген макалды ойлоп чыгаргандыктарына каниет кылышып, мына ушуга абдан ыракаттанып жыргашкан. Айбандардын эч бири алардын турган жерлерине чыгып бара алышпаган, демек, аларга эч кандай көңүл бурушпаган – мына ошондуктан маймылдар Маугли өздөрү менен ойноп турганда, Балунун ага ачуусу келгендигине кубанышкан.

Маймылдардын башка эч кандай максаттары болгон эмес, аларда эч качан максаттары болбойт, бирок алардын бири Маугли биздин тукумубуздун бардыгына пайдалуу болушу мүмкүн, анткени – ал шамалдан коргонуу үчүн бутактан чыйратып, калканч согууну билет экен, эгерде

аны кармап алсак, бул ишке маймылдарды да үйрөтөт деп, өзүнө кызык-тамаша көрүнгөн бир нерсени ойлоп таап, джунглидегилердин бардыгына жарыялаган. Албетте, Маугли карагайчынын баласы болгондуктан, кайдан үйрөнгөндүгүн өзү эстей албагандыгы менен да, көп нерсени билген, кандай болуп жаткандыгын өзү билбесе да куу чырпыктан алачык жасай билген. А Маймыл Журту болсо, дарактардын башында отуруп, анын кылгандарын байкап көрүп туруп, бул кызык оюн экен деген пикирге келишкен. Маймылдар Мауглини кармап алсак чын эле өзүбүздүн башчыбыз болот да, джунглидеги эң акылдуу журт болуп калабыз, жаныбарлардын бардыгынын көзүнө көрүнөбүз да, алар ичи күйүп атаандашат дешкен. Дал ошон үчүн алар түшкү дем ала турган убакыт болгончо Балуну менен Багиранын артынан астыртан аңдып жүрүшкөн, абдан уялып калган Маугли мындан кийин Маймыл Журту менен аралашпай койбосом деген пикирге келип, илбирс менен аюунун ортосуна жаткан жок.

Ошентип, ал уктап жатып, чочуп ойгонуп кетсе, ийиндеринен жана буттарынан кармап турган кимдиндир бирөөнүн колдорун – катуу, албеттүү, кичинекей колдорду анан бетине бутактын тийип жатканын сезе койду да, аңгыча болбой солкулдаган бийиктен төмөн жактагы жерди, джунглини дүрбөтүп күрүлдөп жаткан Балуну, туташ аппак тиштерин ырсайтып, даракка жармашып, жогору карай тырмышып чыга албай, улам секирип жаткан Багираны көрүп, таң калды.

Маймылдар салтанаттуу түрдө каңшылашты да, Багира чыгып баруудан корккон жогорку ичке бутактарга чыгып барып отуруп алышты, а Багира болсо ал жерге артынан чыгып баруудан коркту.

– Тиги көрүп калды! Багира көрүп калды! Джунгли-

дегилердин бардыгы биздин шамдагайлыгыбызга жана акылдуулугубузга таң калып жатышат!—деп чурулдашты маймылдар.

Андан кийин маймылдар жүгүрүп кете башташты, маймылдардын дарактын баштары менен жүгүргөнү бир укмуш, аны сөз менен айтып жазууга мүмкүн эмес. Алардын дарактарда жүрө турган, жер үстүнөн элүү, жетимиш, атүгүл жүз фут да келген өздөрүнүн жолдору жана кайчылаш өтмө жерлери, өздөрүнүн жогору чыгып, ылдый түшмө жолдору бар, алар мына ушу жолдору менен керектүү кездерде түн ичинде да жүрө беришет. Абдан күчтүү эки маймыл Мауглини колтуктарына көтөрүп алып, узундугу жыйырма фут келген аралыкка дарактын баштары менен секирип өтүп жүрүп отурушту. Эгерде баланы көтөрбөгөн болсо, алар мындан да эки эсе тезирээк жүргөн болор эле, бирок баланын салмагы алардын ылдам жүрүшүнө жолтоо кылды. Мауглинин башы айланып, ылдый караганда бүлбүлдөп жер алыс көрүнгөндүгүнөн эси чыгып, бир дарактан экинчи даракка ачык жердин үстүнөн шап этип ыргып аттап өткөн сайын, коркконунан жүрөгү шуу дей түшкөнү менен да укмуштуу секиргендигине моокуму канып ыракаттанган. Мауглини өздөрү менен кошо алып өткөн эки сакчы дарактын башына бийик чыгып баргандыктан, алардын астындагы бутактар кычырап, майышып ийилип турду, анан алар жөтөлүп, ахалашып, ачык жерде алга карай, төмөн карай чимириктей болуп секиришти да, катарындагы даракта колу-буттары менен төмөнкү бутактарына жармашып, асылып турушту. Кай бир убакта Маугли, кеменин түркүгүнүн башындагы адам өзүнүн алдындагы деңиз мейкиндигин көрүп тургандакыдай болуп, өз алдындагы жашылданып кулпунуп турган чытырман калың джунглини көрүп турган, анан кайта баштан дарактын

бутакары менен жалбырактары анын бетине түшүп, сайгылаша баштаган, ошентип, ал өзүнүн эки сакчысы менен кошо так эле жерге чейин дээрлик жакындап түшүп келген. Мына ушундайча болуп, бүткүл маймыл тукуму өзүнүн туткуну Мауглини кошо алып, дарактардагы өздөрүнүн жолдору менен секирип аттап өтүп, тарсылдатып, ахалап, зымырап жөнөгөн болчу.

Маугли биринчи кезде мени түшүрүп жибербегей эле деп корккон, анан ачуусу келген, бирок айла жок экендигин түшүнгөндөн кийин эмне кылууну ойлоно баштаган. Эң оболу өзү жөнүндө Багира менен Балуга кабар бермекчи болгон. Маймылдар укмуштуу тез жүргөндүктөн, Мауглинин достору кууп жете алышпай, абдан артта калышкан. Төмөн жакты кароонун эч бир пайдасы болбогон, караганда деле ага бутактардын гана үстүңкү жактары көрүнүп турган, ошондуктан ал өйдө жакты карай баштады да, көгөргөн асмандан кимдир бирөөнүн өлүмүн күтүп, джунглинин үстүнөн айланып бийик учуп жүргөн, Чиль деген кулаалыны көргөн. Чиль маймылдар бирдеме алып келатканын көрө коюп, булардын алып, келатканы жегенге жарай турган болду бекен деп чалгындоо үчүн төмөндөп түшүп келген. Ал дарактардын баштары менен Мауглини сүйрөп алып келатканын көргөндө жана андан «Биз сен экөөбүз бир канданбыз, сен жана мен!» деген кулаалынын Осуят Сөздөрүн укканда таң калгандыгынан шаңшып жиберди. Солкулдаган бийик дарактардын бутактарынын арасынан бала көрүнбөй калганда, Чиль жакын даракка убагында жылып учуп барды, мына ошондо кайра баштан анын көзүнө баланын кичинекей кара-күрөң бети көрүнө түштү.

– Менин бараткан жолумду байкап, белгилеп кой! – деп кыйкырды Маугли. – Сион Үйүрүнөн Балуга, Кеңеш Аскасынан Багирага айтып кой!

43-бет. Абдан күчтүү эки маймыл Мауглини колтуктарына көтөрүп алып, узундугу жыйырма фут келген аралыкка дарактын баштары менен секирип өтүп жүрүп отурушту.

48-бет. Тигини карачы, эмдигиче эчтеме жей элек экен, – деди Балу, анын жонундагы сары менен күрөң айкалышкан саймадагыдай чаар ала кооз чыбырчыктарын көрөр замат эле санаасы тынып.

– Кимден деп айтайын, тууган? – деп сурай калды Чиль, анткени – ал Маугли туурасында мурда угуп жүргөнү менен да ошо кезге чейин аны бир жолу да көргөн эмес болчу.

– Бакатай Мауглиден дегин. Мени Адамдын Баласы деп аташат! Менин бараткан жолумду белгилеп кой!

Акыркы сөздөрдү айтканда ачык жерди көздөй жулунуп, кыйкыра сүйлөдү, ошондо Чиль ага макул деп баш ийкеди да, бийик көтөрүлүп учуп чыккандыктан кымындай эле болуп бүлбүлдөп калды, асманда бийик учуп жүрүп, Мауглинин сакчылары чымын-куюн болуп зымырап өтүп кетип бараткак дарактардын солкулдаган баштарынын өзүнүн курч көздөрү менен байкап көрүп жатты.

– Булар алыс кетпейт, – деди ал шылдындап күлүп, – Маймылдар ойлогонун эч качан аягына чыгара алышпайт. Алар ар дайым эмнедир бир жаңы нерсени иштөөгө асылышат, булар ошон үчүн Бандар-Логдор эмеспи. Мына ушул жолу, эгерде мен сокур болбосом, булар өздөрүн бир балага учуратышат: анткени – Балун деген балапан эмес да, анын үстүнө Багира да, менин билишимче, нечен эчкини өлтүрүүгө жарайт.

Ошентип, ал буттарын ичине карай жыя тартып алып, канаттарын чайпалтып, асманда учуп жүрүп күттү.

Дал ошол убакта Балун менен Багира кайгыланып, күйүп бышып, алкынып-жулкунуп жаткан кез эле. Багира дарактын башына бийик чыгып барды, мурда эч качан мындай чыга алчу эмес, бирок анын салмактуулугунан ичке бутактар чырт этип сынып кетти, ал төмөн карай жылгаяктап кулаганда, кармап турган дарактын кабыктары чеңгелине толо түштү.

– Эмне үчүн сен Мауглини кайтарып карап тура албадың? – деп Багира байкуш Балунга ырылдады эле, ал бечара

маймылдарды кууп жетем деген үмүт менен таскактаганга эби келбей, чимирилген бойдон томполоңдоп жөнөдү. Эгерде баланы кайтарып тура албагандан кийин, аны өлөрчө кылып уруунун пайдасы эмне эле?

– Жүргүлө батыраак! О, жүргүлө батыраак! Биз... балким, биз аларды эми да кууп жетербиз! – деди Балу энтигип.

– Ушундай кадам менен жетмек белең? Мындай кадам менен жүргөндө жарадар болгон уй да чарчабас. Ой, Закондун үйрөтүүчүсү, жаш айбанаттардын уруп-согуп кыйноочусу, эгерде сен мына ушунтип улам бир капталыңа ооп, теңселе турган болсоң, анда бир миля да жүрбөй эле демигип, жаның чыгып кетет. Андан көрө жай отургун да, ойлонгун! Кандайдыр бир айла кылууну чечип алуу керек. Эми артынан кууп жөнөй турган убакыт эмес. Алар биздин эң чукул кууп кирип баргандыгыбызды көрсө, Мауглини таштап жиберип качышы мүмкүн.

– Арала! Вуу! Балким, алар баланы көтөрүп жүрүүдөн жадап, эбак таштап жиберген чыгар! Бандар-Логдорго ишенүүгө болобу! Мага башыма бир азап түшкөнүн карачы! Мени жалаң гана чириген сөөктөр менен баккыла! Мени Жапайы аарылардын көндөй уюгуна түшүрүп жибергиле, чагып өлтүрсүн, мени сырттан менен кошо көөмп койгула! Мен айбандардын эң бактысы жогумун! Арала-ла! Ва-у-у! О Маугли, Маугли, эмне үчүн мен сени башка ургандан көрө Маймыл Журтуна алдырбай сак кайтарбадым экен? Балким, мен баланын бүгүнкү алган сабагын башынан сүрүп чыккандырым, мына эми бала джунглиде жалгыз болуп, Осуят Сөздөрдү унутуп калбадыбы!

Балу чеңгелдери менен башын мычкып, онтоп, ары-бери чайкалды.

– Жакында эле ал мага бардык сөздөрдү туура айтып берди эле, – деди Багира ачуусу келип эстеп. – Балу, сен

унутчааксын, анан өзүндү-өзүң кадырлабайсың. Эгерде мен, кара илбирс, Сахи деген чүткөр сыяктанып, түрмөк болуп оролуп алып, тегеренип туруп улусам, джунглидегилер эмне деп ойлогон болор эле?

– Джунглидегилердин эмие деп ойлорунда менин кандай жумушум бар! Балким, ал небак өлүп калган чыгар!

– Эгерде алар аны бир гана жери эрмек кылуу үчүн дарактан ыргытып жибербесе жана эриккенде өлтүрүп койбосо эле, мен бала туурасында коркпойм. Ал акылдуу, бардыгына үйрөтүлгөн, баарынан да анын көздөрү кызык, анын көздөрүнөн джунглидегилердин баарысы коркушат. Бирок ошондой болсо да (бул эң жаман жери) ал Бандар-Логдордун бийлигинде калды, а алар болсо джунглидегилердин эч кимисинен коркушпайт, себеби – дарактардын баштарында бийик жерде турушат, – деп Багира санаадар болуп, алдыңкы буттарын жалады.

– Менин акмакчылыгымды айтсаң! О, челкейген күрөң келесоо, кемирчектерди койбогон алкы бузук! – деп чакырып онтоду да Балуну, аңгыча болбой керилип, силкинди. – Хатхи деген жапайы пил: «Ар кимдин өзүнүн корко турганы бар» деп чын айтат, алар, Бандар-Логдор болсо, Каа деген тоо ажыдаарынан коркушат. Ал дарактардын башына чыгуу жагынан маймылдардан кем калбайт. Ал түн ичинде маймылдардын балдарын уурдайт. Анын атын атаган дабышты эле укканда алардын түрү суук куйруктары калтырап кетет. Жүр ошого баралы!

– Каа бизге эмне менен жардам бере алмак эле? Ал биздин тукумдан эмес, себеби, буту жок, көздөрү да каардуу, – деди Багира.

– Ал өтө картаң жана өтө куу. Анын үстүнө, ал ар дайым ачка, – деди Балуну үмүт менен, – ага көп эчки беребиз деп убада кылып коёбуз.

– Ал курсагы тойгондон кийин бир ай бою уктайт. Балким, азыр да уктап жаткан чыгар, а эгерде уктабай отурган болсо деле, бизден белек кылып эчкилерди алгысы келбей коюшу да мүмкүн.

Багира Кааны жакшы билчү эмес, ошондуктан ага ишене алган жок.

– Андай болсо, аны экөөбүз бирге барып көндүрсөк болор эле, карт аңчы!

Ошол жерде Балу өзүнүн түлөгөн күрөң ийни менен Багирага сөйкөнүп кашынды, анан ал экөө Каа деген тоо ажыдаарын издеп жөнөштү.

Ажыдаар өзүнүн кооз жаңы терисине маашыр болуп, асканын тумшугунда күнгө кактанып, узунунан түшүп, бүт керилип жаткан экен, себеби, кийинки он күндү терисин алмаштыргандыктан обочолоп өткөргөн, мына азыр бардык жагынан өзүнүн кадимки көркүнө келген кези болчу, анын тукул чоң башы жерде булталактап жаткан, отуз футтук денеси укмуштуу жыйрылып, түйүндөлүп оролгон кебетеге келген, болочок тамакты эңсеп, тандайын такылдата тамшанып, тили менен эриндерин жалмалап турган эле.

– Тигини карачы, эмдигиче эчтеме жей элек экен, – деди Балу, анын жонундагы сары менен күрөң айкалышкан саймадагыдай чаар ала кооз чыбырчыктарын көрөр замат эле санаасы тынып. – Этият бол, Багира! Ажыдаар терисин алмаштыргандан кийин көзү начар көрөт, ошондуктан жутунуп дароо кол салат.

Каанын уу тиштери болгон эмес, атүгүл ал уу жыландарды да коркоктугу үчүн жек көргөн, анын бардык күчү эле оролуп кысып алгандыгында, эгерде ал кимдир бирөөнү өзүнүн эң чоң кучагына алып, ага ороло түшсө эле иштин бүткөнү, анда андан эч ким тирүү кутула ал-

байт. Аңчылыктан жолуң болсун! – деп кыйкырды Балү арткы буттарын жазданып чокчоюп отуруп жатып.

Каа, өзүнүн тукумундагы бардык жыландар сыяктуу эле, дүлөйүрөөк болгондуктан кыйкырыкты оңой менен дароо уга койчу эмес. Ал жыйрылып, чырмалды да башын эңкейтип не бар не жок деп жутууга обдулуп даяр болду.

– Биздин бардыгыбыздын аңчылыктан жолубуз болсун! – деп жооп берди ал. – О Балү! Сен мында эмне кылып жүрөсүң? Аңчылыктан жолуң болсун, Багира. Биздин бирибиз тамактансак жаман болбос эле. Жакын жерде чоочуп, үркүп качып жүргөн аң жок болду бекен? Элик же эч болбосо улак жок болду бекен? Менин курсагым ачып, суусу соолуп, кургап калган кудукка оқшоп, көңдөй болуп турат.

– Биз азыр аң уулайбыз, – деди Балү кош көңүлдүк менен, Кааны шаштырууга болбостугун, ал эң колжогой экендигин биле туруп.

– Мага да силер менен кошо барууга болобу? – деп сурады Каа. – Бир жолку олжоңордун көп же аз болгону силер үчүн эчтеме эмес, Багира жана Балү, а мен... мага күнү бою токойдун арасындагы жалгыз аяк төтө жолдорду акыйып карап турууга же жаш маймыл болуп калар бекен деген үмүт менен түн ортосунда дарактардын башына чыгууга туура келет. Пс-с-шоу! Азыркы күндө токой менин жаш кезимдегидей эмес. Жалаң гана чириген карагайлар менен чырпыктар калды!

– Балким, мындай болгону сен абдан оор болуп кеткендигиңден чыгар? – деди Балү.

– Ырас, мен дегинкисин бир топ чоңмун... Бир топ чоңмун, – деп жооп берди Каа сыймыктанбай койбой. – Бирок канткени менен да жаш дарактар эчтекеге жарабайт. Өткөн жолу мен аң уулап жүрүп, жыгылып кете жаздап аз-аз жерден калдым – аз-аз жерден жыгылбай калдым! – Куй-

ругум менен чырмала бекем кармабаган экемин, дарактан жылбышып кетип, калдыратып-кулдуратып алдым. Мына ушул калдыр-кулдурдан Бандар-Логдор ойгонуп кетишти да, мени аябаган жаман сөздөр менен ашатып тилдешти.

– Жерде жүргөн буту жок сары курт! – деп айтышат эмеспи деп алардын айткандарын сөзмө-сөз, эсине түшүрүп, Балу өзүнчө күбүрөдү.

– Ссссс! Ырас эле алар мени ушундай деп аташабы? – деп сурады Каа.

– Алар өткөн жолу бизге эмнедир бир ушул сыяктуу кылып кыйкырып калышты, бирок биз эч качан аларга көңүл бурбайт эмеспизби. Алар эмнелерди гана айтышпайт дейсиң! Сенин тиштериндин баары түшүп калган имиш, сен эч качан улактан чоңураак илбээсинге кол сала албайт имишсиң. Себеби, эчкинин мүйүздөрүнөн коркот имишсиң (бул маймылдар ушундай бети жок калпычылар эмеспи), – деп жылмандап өзүнүн сөзүн улантты Багира.

Жылан, айрыкча Каа сыяктанган карыган куу ажыдаар, өзүнүн ачуусу келгендигин эч качан билдирбейт, бирок Балу менен Багира Каанын алкымындагы чоң булчуңдары тумтуя түшүп, бүлкүлдөп кеткенин байкап турушту.

– Бандар-Логдор аңчылык кылуу жайын которуштуруптур, – деди ал жай гана. – Мен бүгүн күнгө кактанып жатып, алардын дарактардын баштарында өкүрүп-бакырып жүргөндөрүн уктым.

– Биз ... биз азыр Бандар-Логдордун артынан кууп жүрөбүз, – деди да Балу, анан чачап кетти, себеби, анын билишинче, джунглиде жашоочу журттун маймылда жумушум бар эле деп айтып, мойнуна алууга туура келгени биринчи жолу болуп отурат.

– И, албетте, ушундай эки аңчы өзүнүн джунглисин-

деги жетекчилер – кандайдыр бир болбогон маселе менен Бандар-Логдордун артынан кууп жүрбөйт эмеспи, – деп сылык жооп берди Каа, эмне экенин уккусу келип ичинде чычкыланып араң турганы менен да.

– Чынын айтканда, – деп баштады Балу, – мен бар болгону бир карыямын, кээде Сиондогу бөлтүрүктөргө Законду үйрөтүүчү алжыган окутуучусумун, а Багира болсо...

–...Багира мында, – деди да кара илбирс, анан оозун кымтып, тиштерин шакылдатты: ал жоошуган жок. – Мына мындай балаа болду Каа, жанагы жаңгак уурулары жана курма жыгачтардын жалбырактарын курутуучулар бизден адамдын баласын уурдап кетишти, ал бала туурасында, балким, сен уккан чыгарсың.

– Карышкырлардын Үйүрүнө кабыл алынган бала туурасында мен Сахиден (тикенектеринен эле уятсыздыгы көрүнүп турбайбы) бирдемелерди уккан элем, бирок ишенген эмесмин. Сахи бир кулагы менен гана угат эмеспи, ошондуктан ал уккандарынын баарын жаңылыш айтып коёт.

– Жок, бул иш чын болчу. Мындай бала алигиче дүйнө жүзүндө болгон эмес, – деди Балу. – Эң мыкты, абдан акылдуу, такыр тайманбаган бала, ал кишинин баласы, менин окуучум, ал Балунун атагын бүткүл джунглиге, башынан аягына чейин жайып, даңктуу кылат. Андан тышкары, мен... биз... аны жакшы көрөбүз, Каа!

– Тс! Тс!–деп жооп берди Каа, башын буруп эки жагын каранып. – Жакшы көрүү деген эмне экенин мен да билгем. Мен силерге нечен окуяны айтып бере алар элем...

– Аны кийинчерээк, качан бир түн ачык болгон кезде, биздин баарыбыздын кардыбыз ток болуп, аңгемени орду менен баалай ала турган болгондо айтканыңыз жакшы, – деп Багира шак жооп бере салды. – Азыр биздин бала Бан-

дар-Логдордун колунда, алар Джунглидеги Журттун баарынын ичинен жалгыз Каадан коркушканын биз билебиз.

– Алар жалгыз менден коркушат! Анысы бекеринен эмес, – деди Каа. – Алар келесоо, мактанчаак келжиректер, келжиреген келесоо мактанчаактар – мына ушундай ошол маймылдар! Ошондуктан силердин бала алардан жакшылык күтпөй эле койсун! Алар жаңгактарды үзүшөт да жедеп жадаганда аларды төмөн жакка ыргытышат. Алар керели-кечке бутак менен алпурушат, ансыз күнү өтпөй турган сыяктанышат, анан туруп аны ортосунан сындырып салышат. Силердин балага атаан кылууга болбойт. Анын үстүнө, алар мени... сары балык деп аташкан болсо керек?

– Курт деп, курт деп. Жер курту деп аташат, – деди Багира, – жана дагы ар түрдүү ат коюшат. Мен алардын койгон аттарын кайталоодон да уялам.

– Өзүнүн мырзасы тууралуу сөз кылганда эстеринен чыкпай жүргөндөй кылып, алардын сазайын колуна берүү керек! Ааа – ссп! Жакшыраак эстеп жүргөндөй болушсун! Айтмакчы, алар баланы кайда алып качып кетишти?

– Жалгыз гана джунгли билет. Менин оюмча, батыш жакка алып кетишти го, – деди Балу. – Биз бул ишти сен укту го деп ойлодук эле, Каа.

– Менби? Кайдан жүрүп? Мен аларды жолдон кезиккенде гана кармап калам, бирок азыр маймылдарды да, бакаларды да, баткак көлмөдөгү жашыл балырларды да уулаган жерим жок. Хссс!

– Жогору кара, жогору кара! Жогору кара! Хилло! Илло! Илло, жогору кара, о Сион Үйүрүндөгү Балу!

Кайдан үн чыгып жатканын билүү үчүн Балу жогору карай коюп, төмөн карай каалгып түшүп келаткан Чиль деген кулаалыны көрө салды, анын канаттарынын көтөрүлгөн четтерине жаркырап күндүн нуру тийип турган экен.

Чилдин эчак уктай турган убагы жеткен, бирок ал аюуну издеп, эмдигиче эле джунглинин үстүндө айланып учуп жүрө берген, ошентсе да калың жалбырактын арасынан аны көрө албай койгон.

– Эмне болду? – деп сурады андан Балун.

– Мен Мауглини Бандар-Логдордун колунан көрдүм. Ал ушуну сага айтып кой деген эле. Мен аларды байкап карап турдум. Алар аны Дарыянын наркы өйүзүнө, маймыл шаарына – Муздак Ийиндерге алып кетишти. Балким, алар ошо жерде бир түнөшөр, балким – он түнөшөр, а балким – бир саат болушар. Түн ичинде тигилерди байкагыла деп, жарганаттарга айтып келдим. Мага тапшырылган аманат – ушул болчу. Кош эмесе, төмөндө жүргөндөрүңөрдүн баарыңардын аңчылыктан жолуңар болсун!

– Чиль, жемсөөң толсун, уйкуң таттуу болсун! – деп тиледи Багира. – О, кайран кулаалым, аң уулап чыкканда сени унутпайм, жалгыз өзүнө бир башты бүтүн бойдон берем!

– Эч нерсе эмес! Эч нерсе эмес! Бала Осуят Сөздү айтпадыбы. Ага жардамдашпай коюуга болгон жок! – деди да Чиль токойдун үстүнөн ары-бери айланып туруп, түнөгөнү учуп кетти.

– Эмне айтууну унуткан эмес экен! – деп сүйүндү Балун. – Ойлоп гана көрсөң: өзү ошончолук кичинекей боло туруп, Канаттуунун Осуят Сөзүн унутпаган зээндүүлүгүн карабайсыңбы, анын үстүнө маймылдар дарактардын башы менен сүйрөп баратканда да унутпаганын айтсаң!

– Бул сөз анын эсинде бекем калган эмеспи! – деди Багира, – Мен да балага кубанам, бирок азыр биз Муздак Ийиндерге тезинен жетип барышыбыз керек.

Бул жер кайда экендигин джунглидегилердин баарысы билишкени менен деле, ал жерге анда-санда гана бирөө барган, анткени – Муздак Ийиндер деп калың түнт токой-

дун арасындагы ээн калган эски шаарды айтышат; мурда киши жашаган жерлерге айбанаттар барып турушпайт. Андай жерге бир гана жапайы каман барып туруп калышы ыктымал. Анын үстүнө, башка кайсы жерди алсаң да, а жерге маймылдар да аз барышкан, өзүнүн баркын кетиргиси келбеген бир да айбан бул шаарга жакындап да койгон эмес, чала бузулган көлмөлөрдө дагы эле суу жаткан күндөрдө, а жерге кургакчылык убакта гана барып калган айбанаттар болсо болор.

– А жерге ылдам басканда жарым түндүк жол жүрөсүң, – деди Багира.

Ошондо Балунун кабагы бүркөлө түштү.

– Колдон келишинче ылдам жүрүп отурам, – деди ал жүрөкзаада болуп.

– Биз сага кылчактап токтоп карап тура албайбыз. Артыбыздан келе бер, Балу. Каа экөөбүз тезирээк барбасак болбойт.

– Сенин төрт бутуң болгону менен деле, мен сенден, калышпайм, – деп кыскасын айтты Каа.

Балу алардын артынан жүгүргүсү келип, ык берип турду, бирок адегенде отуруп эс алып алууга тийиш эле, анткени – алар артыбыздан жете кел деп аюуну таштап кетишпедиби. Каа унчукпай жүрүп отурду, бирок Багира канчалык ылдам жүрсө деле, килейген ажыдаар андан калышкан жок. Экөө тоо өзөнүнүн боюна жеткенде эле Багира алдыда болуп чыкты, көрсө, Каа башы менен мойнун өйдө чыгарып, суудан сүзүп өткөнчө, Багира аттап өтүп кетиптир. Бирок түз жерге келгенде ажыдаар кайтадан Багираны кууп жетти.

– Калп айтсам, мен сындырып жиберип бошонуп чыккан кулпунун кусуру урсун, деги сен жакшы жүрөт экенсиң! – деди Багира иңир киргенде.

– Менин курсагым ачты, – деди Каа. – Анын үстүнө, алар мага чаар ала бака деп ат коюшуптур.

– Курт деп, жер курту деп, андан да сары деп аташкан!

– Баары бир, жүр, дагы илгерилей берели, – деди да Каа жер менен соймолоңдоп жүрүп отурду, курч көзү менен эң кыска жолду көрө коюп, ошол жол менен сойлоп бара берди.

Муздак Ийиндердеги Маймыл Журту Мауглинин досторун такыр ойлошкону жок. Алар баланы ээн шаарга сүйрөп алып келишкенине азыр өздөрүнө абдан ыраазы турушту. Маугли индус шаарын буга дейре эч бир көрө элек болчу, бул шаар түп көтөрө урап калганы менен да балага эң сонун жана укмуштуу болуп көрүндү. Бул шаарды колунда бийлиги бар бир князь байыркы бир кезде жапыз дөбөгө салган. Бузулган дарбазаларга чейин барчу, таш төшөлгөн жолдордун калдыктары эмдигиче көрүнүп турат, чириген жыгачтардын акыркы сыныктары каалганын дат басып кеткен асма темирлерине илинип турат. Тигилген дарактардын тамырлары дубалдын түбүнө чейин өсүп, өздөрү алардын үстүнөн заңкайып чыгып турат; дубалдардын боорундагы арсактары урап түшүп, топурагы чачылып жатат; сепилдин боорундагы көзөнөктөрдөн сыртка чыгып турган сойломо өсүмдүктөрдүн сабактары мунаранын дубалдарынын бетинде төмөн карай салбырап турат.

Дөбөнүн чокусунда чатырчасы жок чоң сарай турду. Анын фонтандары менен короолорунун мрамору бүтүндөй жаракаланып, күрөң темгилденген энгилчектер басып кеткен мурда княздын пилдери турган короонун жалпак таштары бир аз копшулуп көтөрүлүп, эки жакка жарып ажыратылып, ортосунан чөп жана жаш дарактар өнүп чыккан. Сарайдын арт жагынан катар-катар болгон төбөсү

ачык үйлөр менен бүткүл шаар караңгыланып гана аңырайып ээн калган аары уялары сыяктанып көрүнүп турган болчу; башта кудай деп эсептеген, формасыз кылып, ичи оюлуп таштан жасалган ыйык тулку азыр төрт жолдун кайчылашып кошулган жериндеги аянтта тоголонуп жатат; көчөлөрдүн бир кезде кудуктар турган бурчтарындагы аң-чуңкурлар жана чиркөөлөрдүн эскилиги жетишип, томпоюп чыгып турган төбөлөрү гана калган, чиркөөлөрдүн тегерегинде жапайы анжыр жыгачтары өсүп чыккан. Маймылдар бу жерди өзүбүздүн шаарыбыз деп аташкан да Джунглидеги Журтту токойдун арасында тургандыгы үчүн жек көргөн имиш болуп, мурдун чүйрүп, түр көрсөтүшкөн. Бирок ошенткени менен деле, бул имараттар эмне үчүн курулгандыгын, аларды кандайча пайдалануу керек экендигин маймылдар өздөрү билишкен эмес. Алар княздын кеңешме залындагы тактайдан жасалган секичеге тегерек тартып отуруп алышып, бири-биринен бүргө карашып, адамдарды туурап ойношкон: үйгө жүгүрүп кирип, кайра жүгүрүп чыгып, үйдүн шыбагынын жерге түшкөн тоголокторун жана башка ар түрдүү эски-ускуларды бурчка ташып жыйнашкан, анан булардын баарын кайда катып коюшкандыктарын унутуп калып турушкан; бири-бири менен урушуп, кыйкырып-өкүрүшкөн, анан ойноо үчүн князь багынын секиче аянттарына тарала жүгүрүп барышып, гүлдөр менен жемиштер кандай болуп жерге күбүлүп түшөрүн көрүү үчүн гана ал жерде апельсин жыгачтарын жана кызыл гүлдөрдүн сабактарын силкип күбүшкөн. Алар сарайдагы бардык өткөөлдөрдү жана караңгы коридорлорду, жүздөгөн кичинекей караңгы бөлмөлөрдү жүгүрүп кыдырып чыгышкан, бирок эмнелерди көргөн-көрбөгөндүктөрүн унутуп калып турушкан; куду эле адамга окшоп жүрөбүз деп, бири-бирине мактанышып,

ар кайсы жерде бирден, экиден же топ-топ болуп, сандалып жүрүшкөн. Алар көлмөлөрдөн суу ичишип, андагы сууну ылай кылышып, бири-бири менен урушуп, анан топурак чогултуп алып, бүткүл шаарды аралап жүгүрүшүп:

– Джунглиде Бандар-Логдордон акылдуу, ак көңүл, шамдагай, күчтүү жана жоош Журт жок! – деп кыйкырышат.

Анан бардыгын кайрадан баштап, шаарда тажап бүткөнчө жүрүшөт да, тажап бүткөндө дарактардын баштарына жүгүрүп чыгып барышып, Джунглидеги Журт качандыр бир кезде бизди байкашар деп үмүтүн үзүшпөйт.

Джунглинин Законунда тарбияланган Маугли мындай турмушка түшүнө албады, бул турмуш ага жаккан жок. Маймылдар аны кечке маал болгон кезде Муздак Ийиндерге сүйрөп алып барышты, бирок жатып уктабай эле кол кармашып алып бийлеп, өздөрүнүн акмакчылык ырларын ырдап киришти, мынчалык узак жол жүрүп келгенден кийин Маугли өзү болсо жатып уктар эле. Маймылдардын бири өзүнүн досторунун алдында чыгып сүйлөдү да Мауглини туткунга алып келгенибиз Бандар-Логдордун тарыхында бир өзгөрүү боло тургандыгын көрсөтөт, анткени – сууктан жана жаандан корголоо үчүн бутактардан, камыштан кандай кылып сокмо ыктоо жасап алуу керектигин Маугли азыр бизге көрсөтөт деди.

Маугли чырмоокторду жыйнап алып, бойро сого баштады эле, маймылдар да аны туурап жасай баштады, бирок бир нече мүнөттөн кийин эригип, жадап кетишти да өздөрүнүн досторун куйруктарынан жулккулап ойноп, жөтөлүшүп, төрт аяктап секире башташты.

– Тамак ичким келди, – деди Маугли. – Мен бу жерде чоочунмун – мага тамак алып келип бергиле же ушу жерде аңчылык кылууга уруксат эткиле.

Жыйырма-отуз маймыл Мауглиге берүү үчүн жаңгактарды жана жапайы жемиштерди алып келүүгө каптап киришти, бирок жолдо келатып уруша кетишкенде чачып алышты, колдорунда жарыбагандай нерсе калды, аны алып келгенден көрө убара болушпаса деле болмок. Маугли ызаланып, уруша кетти, ал эми ачка экендигин айтпасак да болот, демек, ээн көчөлөрдө көпкө чейин каңгып жүрдү да, кез-кезде Чоочун Жолоочунун Аңчылык Ураанын жар салып коёт, бирок эч ким буга жооп берген жок, ошондо ал абдан акмак жерге туш болгондугун түшүндү.

«Бандар-Логдор туурасында Балунун айткандарынын баары чын экен го, – деп ойлоду ал ичинен. – Булардын Закону да, Аңчылык Урааны да, жетекчилери да жок тура, акмакчылык сөздөрү менен шап кармагыч колдорунан башка эчтемеси жок турбайбы. Ошондуктан мени бу жерде өлтүрүп коюшса, же ачтан өлүп калсам, өз убалым өзүмө. Бирок эмнедир бир айла таап, өзүмдүн чоңоюп өскөн джунглиме кайтып баруум керек. Албетте, Балу мени сөзсүз урат, бирок Бандар-Логдор менен кошулуп акмакчасынан кызыл гүлдүн желекчелерин кууп кармап жүргөндөн көрө, анын урганы жакшыраак эмеспи».

Маугли шаардын дубалынын жанына жакын келер замат эле, маймылдар аны дароо кайта алып жөнөшүп, жыргалга туш болгонунду түшүнбөгөнүндү кара, бизге ыраазы болбогонунду көрсөн деп, жанына барып, аны чымчылай башташты. Маугли ызырынып тиштенди да, унчукпай тим болду; ошенткени менен да чуругүү түшкөн маймылдар менен кошулуп, секиче аянтка барды, ал жерде кызыл кумдуу көлмө бар болчу! Ал көлмөнүн тең жарымы жаандын суусуна толтура эле. Ошол жердеги аянтчанын орто ченинде эчак дүйнөдөн кайткан князь аялдары үчүн тургузулган,

бир кезде ак мрамордон жасалып, азыр бузулуп калган чатырча турган болчу. Бу чатырчанын төбөсү урап түшүп, аялдар бул жерге келип туруучу сарайдын жер астындагы жолун басып калган, бирок чебердик менен мрамордон иштелген дубалдары бузулбай аман турган. Саймалуу торго окшотуп көркөм жасалган апапак болгон эң сонун оймо агаттар, сердоликтер, яшма жана күмүш-көгүлтүр боёктору менен кооздолгон, дөбөнүн үстүнө ай тийип, айдын нурлары оймону текши каптаганда, жерге кара баркытка окшогон калың көлөкө түшүп турган. Маймылдар биз акылдуубуз, күчтүүбүз, ак көңүлбүз, бизден ажырашып кетмекчи болгондугуң акылдын жоктугунан деп чурулдай баштаганда, ыза болуп, уйкусурап, ачка болуп турган Маугли айласы кеткенден күлбөй коё алган жок.

– Биз чоңбуз! Биз ээн-эркинбиз! Биз таң каларлыкпыз! Бизге таң калгандай болуп, джунглидеги бир да жаныбарга таң кала албайсыңар! Биздин бардыгыбыз ушундай деп жаткандан кийин, бул чындык эмеспи! – деп кыйкырышты алар. – Сен биздин тилибизди алып, джунглидеги Журтка келечекте ким экендигибизди билип жүрсүн деп, биздин сөзүбүздү айтып бара ала турган болгонуңдан кийин, өзүбүздүн сонундугубузду сага азыр айтып беребиз.

Маугли алар менен эрегишкен жок, жүздөгөн маймылдар өздөрүнүн былжырлары Бандар-Логдорду мактап ырдаганын угуу үчүн аянтчага жыйналышты, келжирек-маймыл дем алууга токтой калганда, калгандары улантып хор менен жапырт чурулдашты:

– Бу чын, бардыгыбыз ушундай дейбиз!

Маугли өзүнөн бир сөз сураганда башын ийкеп, көзүн ымдап гана ообалап турду да, ызы-чуудан башы айланып кетти.

«Табаки чөө булардын, баарысын каап алган го, – деп ойлоду ал ичинен. – Ошондуктан азыр кутуруп жатышса керек. Булардын кутурганы ушу, бу «дивани». Булар чын эле эч качан укташпайбы? Тетиги булут айдын көзүн мына азыр каптап калат. Эгер булут чоңурак болуп калса, караңгыда качып кетер элем. Бирок чарчап калдым».

Шаардын дубалынын түбүндөгү жарым-жартылай топурак урап калган чуңкурда ишеничтүү эки дос тиги булутту байкап турушту. Маймылдар көп болгондо коркунучтуу экендигин билген Багира жана Каа тобокел кылабыз деп бекеринен бир балаа болбосун үчүн күтүп отурушту. Эгерде маймылдар жүздөн кем болсо, эч бир уруш баштабайт, демек, ушундай оордук күчкө каршы барып кармаша турган джунглидегилердин кимисине болсо да жага тургандары аз болот.

– Мен күн батыш жаккы дубалдын түбүнө сойлоп барайын да, – деп шыбырады Каа, – эңкейиш менен төмөн карай бат жылып түшөйүн, ошондо мага жеңилерек болот. Алар, албетте, менин артымдан чогуусу менен жабыла бары качырып кире алышпайт эмеспи, бирок ошондой болсо да...

– Билем, – деди Багира. – Балу бу жерде болсочу! Бирок, ошондой болсо да, колубуздан келгенди кылабыз. Тиги булут айдын көзүн жаап калган кезде, мен аянтчага чыгып барайын. Маймылдар ошо жерде бир-бири менен бирдемени кеңешип жатышкандыр.

– Аңчылыкта жолуң болсун, – деп Каа кабагын бүркөп айтты да, Батыш жаккы дубалга карай сойлоп жөнөдү.

Бул дубал башка дубалдарга караганда азыраак ураптыр, чоң ажыдаар таштын арасы менен жүргөндүктөн буйдалып отурду. Булут айдын көзүн каптады, көпкө чейин каптап турар бекен деп Маугли дал ойлонуп тур-

ган убакытта, аянтчадан акырын басып келаткан Багиранын дабышын укту. Кара илбирс эч бир дээрлик дабышын билгизбей, адырга жүгүрүп чыкты, кабышып убакытты өткөрүп отурбастан эле, Мауглинин айланасында элүү-алтымыш катар болуп, тизилип отурган маймылдарды туш-тушунан талап кирди. Коркуп кетип, жан талашып, жалпы чуругуу болушту, Багира томолонуп, ооналактаган маймылдарды тепсеп жаткан кезде, маймылдардын бири кыйкырып жиберди:

– Кокуй, жалгыз эле өзү экен! Келгиле өлтүрө сала-лы! Болгула, өлтүрүп коёлу!

Жоон топ маймыл чогуусу менен Багираны талап кирип, үстүнө чыгып алып тыткылап, жулкулдатып үзгүлөп, азап көрсөтө баштаган кезде, бешпи же алтыбы маймыл Мауглини бекем кучактай кармап, чатырчанын дубалын көздөй көтөрүп алып барышты да, чатырчанын төбөсүндөгү жаракадан түртүп киргизип коюшту. Кишинин тарбиясында өскөн бала болсо, бүтүндөй көк ала болор эле, анткени – ал кенен он беш фут бийиктиктен секирип түшүүгө туура келди, бирок Маугли Балу үйрөткөндөй кылып ыргып түштү да, секиргенде көмкөрөсүнөн кулап түшпөстөн, дароо буту менен тик тура калды.

– Биз сенин досторунду өлтүрүп келгенче, – деп кыйкырышты маймылдар, – ушу жерде отура тур, эгерде Уу Журт сени аман калтырса, анда биз кийин келип сени менен ойнойбуз.

– Биз силер менен бир канданбыз, мен жана силер! – деп Маугли Жыландын Сөзүн бачым күбүрөп айта салды.

Ошондо ал айланасындагы үймөк шагыл таштардын арасынан чыккан шыбышты жана ызылдаган үндү укту, тууралыгын билүү үчүн дагы бир жолу Жылан Сөзүн кайталады.

– Уктук! Үстүбүздөгү тоскоолдорду алып жибергиле! – деп бир нечеси акырын сүйлөгөнү угулду (Индиядагы бардык урандылар эртедир-кечтир бир кезде жыландардын уясы болуп калат, демек, тамтыгы чыккан чатырча да кобра жыландарына кыжылдап толуп кеткен). – Тынч тура тур, Кичине Тууган, болбосо сен бизди басып өлтүрөсүн!

Маугли кооз оймонун ооз жагына карап, кара илбирсти талап кармашуулардан болгон уу-чууга, өкүрүк-бакырыкка, кобууроолорго, күрсүлдөктөргө, талап кирген жоон топ маймылдардын арасында калып, антигип, алды-артына урунуп-беринип жулунган Багиранын кыркырап жөткүргөнүнө кулак салып угуп, тынч турду.

Багира туулгандан бери биринчи жолу жанын аябай салгылашканы ушу.

«Балу жакын жерде болуу керек: анткени – Багира жалгыз келбейт эле», – деп ойлогон Маугли үнүн катуу чыгарды:

– Көлмөгө бар, Багира! Көлмөгө жүгүр! Жүгүрүп баргын да, чумкуп кир! Сууга кирип бар!

Багира анын кыйкырып жатканын укту, бул кыйкырыктан Маугли тирүү экенин билди да, кубаттана түштү. Багира өтө кайраттуу айыгышып кармашты, уламдан-улам көлмөгө карай жакындап жүрүп отурду. Мына ошентип джунглиде жакын жерден, ураган дубалдын түбүнөн, Балунун күн күркүрөгөндөй болуп күрүлдөгөн күжүрмөн үнү угулду. Карыган аюу канчалык шашканы менен деле мындан эрте келе алган жок. – Багира, – деди ал, – мен мындамын! Жогору чыгып баратам! Шашып бачым эле баратам! Бутумдун астындагы таштар тайгалак экен! О жүзү кара Бандар-Логдор, шашпагыла, мен жетсем эле кордукту көрөсүңөр!

Аюу аянтчага антигип араң чыгып барды да, маймылдардын арасына кирип кетти, бирок ошол эле замат чокчо-

юп отура калды, алдыңкы буттарын сунуп, маймылдардан колуна илинишинче кармап алды. Андан кийин үстү-үстүнө бир өңчөй чапкылап кирди – шак-шак-шак! – дедире уруп жатканы, кайыктын калагы менен сууну чопулдатып үрөгөндөй, угулуп турду. Маугли чалп этип сууга түшкөн дабышты укканда, Багиранын көлмөгө кирип кеткендигин, маймылдар анын артынан сууга кирип бара албастыгын билди. Илбирс суунун ичинде башын гана өйдө чыгарып жатты да, энтендеп оозун ачып дем алып турду, а маймылдар болсо кызыл баскычтарда үч катар болуп туруп алып, кыжыры келгенден чыдай албай турган жеринде бийлешип, эгерде ал Балуга жардамдашмакчы болуп суудан чыга турган болсо, анда туш-туштун баарынан жапырт ага качырып кирүү үчүн камынып турушту. Мына ошол кезде Багира сууга чөмүлгөн ээгин өйдө көтөрдү да, айласы түгөнгөндөн чыңырып-чыркырап, Жылан Журтун жардамга чакырып:

– Биз силер менен бир канданбыз, мен жана силер! – деп кыйкырды.

Акырына келгенде Каа корккон экен деп Багиранын оюна кетти. Атүгүл аянтчанын четиндеги Балуга да, өзүн басып калган маймылдардын астында араң деми чыгып жатып, кара илбирстин жардамдашкыла дегенин укканда күлбөй коё алган жок.

Каа күн батыш жаккы дубалдан азыр эле аттап өтүп, жерге катуу күрс дей түшкөндө, чон таш аңга кулап кетти. Ал кайра артына тарткысы келбеди, өзүнүн узун денесинин ар бир футу согушууга канчалык даяр экендигин текшерип, бир-эки жолу жыйрылып, кайра жайылып көрдү. Дал ошол кезде Балуга согушуп бүтө элек болчу, маймылдар болсо көлмөнүн үстүндө Багиранын тегерегинде кыйкырып өкүрүп жүрүштү, Манг деген жарганат илгери-кийин учуп, чоң кармашуу болуп жаткандыгын джунглидегилер-

ге кабарлап жар салгандыктан, Хатхи деген жапан пил да күрүлдөй баштады. Токойдун арасында алыстагы маймылдардын айрым үйүрчөлөрү ойгонуп, өздөрүнүн туугандарына жардам берүү үчүн дарактардын башы менен Муздак Ийиндерге карай чуркашты, кармашуу чуусу айланадагы көп миля жерлердеги күндүзгү канаттууларды да ойготту. Мына ошондо үркүштү. Өлтүрүп жпберүүнү эңсеген Каа түз салып, бачым жүрүп отурду. Ажыдаардын бардык күчү – бүткүл денесинин күч салмагы менен чыңданып туруп, башы менен катуу ургандыгында эмеспи. Эгерде силер сабырдуу, оор басырыктуу, акыл менен башкарган колдогу найзаны же таранды, же салмагы жарым тоннача келген барсканды кандайлыгын көзгө элестетип көрсөңөр, ошондо ажыдаар Каанын кармашууда кандай алптыгын түшүнө аласыңар. Узундугу төрт-беш фут болгон ажыдаар башы менен кишини көкүрөккө урганда, киши көмөлөнүп кетет, а Каанын узундугу кенен отуз фут келе тургандыгы силерге белгилүү. Балуну тегеректеп алган калың маймылдарга унчукпай, оозун кымтып туруп биринчи сокку урулгандан кийин, экинчи сокку уруунун кереги да жок болду. Маймылдар кыйкырык-чуу болуп, жайылып качып беришти:

– Каа экен! Бу Каа тура! Качкыла! Качкыла!

Мох кандай шыбышсыз өссө, ошондой эле дабышсыз болуп, бутактардын арасы менен түн ичинде уурданып сойлоп келип, эң күчтүү маймылды да сүйрөп кетүүчү Каа туурасында; кургак бутак же чирик дүмүр болумуш боло түшүп, эң акылдуулар да бул бутак өздөрүн шап кармап калганча эч бир шек санабаган, кары Каа туурасында улуулардын айткандарынан угуп жүргөн маймылдардын нечен муундары жүрөк заада болуп тарбиялангандыктан өздөрүн үлгүлүү көрсөтүшкөн; маймылдар Каадан дүйнө жүзүндөгүлөрдүн бардыгынан көбүрөк коркушкан, анткени – алардын бири да

анын күчүнүн чеги бар деп билишпеген, бири да даап анын көзүнө тике карай албаган, бири да анын кучагынан тирүү кутулуп чыга албас эле. Мына ошондуктан алар коркконунан калтырашып, үйлөрдүн боорлоруна жана чатырчаларына кире качышты, демек, Балу да санаасы ордуна келгенден кийин үшкүрүп, терең дем алды. Анын жүнү Багираныкына караганда коюу болчу, бирок ал да кармашкан кезде катуу жапа чегип калды. Бу жерде Каа биринчи жолу оозун ачып, көпкө зуулдатып ышкырды эле, токойдун ичинде алыста Муздак Ийиндерге карай туугандарына жардам берүү үчүн шашып-бушуп келаткан маймылдар аябай калтырап кетип, келаткан жеринде катып калышканда, алардын салмагынын оордугунан астындагы бутактар ийилип, кычырап кетти. Үйлөрдүн боорлору менен чатырчаларындагы маймылдар кыйкырбай калышты, шаарда жымжырт боло түштү, ошондо Маугли Багира көлмөдөн чыгып, боорлорундагы сууну кетирүү үчүн силкинип жаткандыгын укту. Андан кийин кайра баштан уу-чуу боло баштады. Маймылдар дубалдын башына дагы жогорулап чыгып алып, таштан жасалган чоң тулкулардын мойнунан кармап, жармашып арсактуу дубалдардын боору менен секирип-секирип жүгүрүп, чыңырышты, а Маугли болсо, өз ордунда туруп тыбырчылап бийлеп, кооз оймону тигиле карап турду да, аларды жек көргөндүгүн билдирип, шылдындап жапалакча өхөлөп акыйлай баштады.

– Баланы тузактан куткарып алалы, эми мен чыдап тура албайм! – деди Багира үшкүрүп. – Баланы алалы да качып кетели. Алар дагы кайрадан кол салып жүрүшпөсүн!

– Менин уруксатым болмоюнча, алар ордунан жыла алышпайт. Ордунарда тура бергиле! – деп кышылдады эле Каа, тегеректе кайрадан жымжырт боло түштү. – Мен мындан эртерек келе албадым, эже, бирок мага сен чакырып жаткандай угулду, – деди ал Багирага.

– Менби ... мен, балким, кызуу кармашып жатканда сени чакырган чыгармын, – деп жооп берди Багира. – Балу, сен жарадар болуп калдыңбы?

– Алар мени кандайчасынан жүздөгөн кичинекей аюуларга бөлүп кетпегендигин билбейм, – деди Балу оор басырыктык менен улам бир бутун силккилеп. – Ооу! Этим ооруп жатат! Каа, биз Багира экөөбүз сага өмүр бою ыраазыбыз.

– Эчтеме эмес. Кишинин баласы кайда?

– Мында, тузакта отурам! Чыга албай койдум! – деп кыйкырып калды Маугли.

Анын үстү жагынан так ортосуна чейин урап түшкөн тамдын төбөсү тоголоктолуп иймее түштү.

Муну бу жерден алгылачы! Ал Мор деген тоос сыяктуу бийлеп жатат! Ал балдарыбызды буттары менен басып өлтүрөт! – дешти төмөн жактагы Кобра Жыландары.

– Ха! – деп күлүп жиберди Каа. – Анын, мына ушул адамдын баласынын бардык жерде достору бар. Адамдын баласы, сен ары кет, а силер, Уу Журт жашынып калгыла! Мен азыр дубалды тешем.

Каа жакшылап карап көрдү да, мрамор оймосунан, дубал бардыгынан көбүрөк бузулган жерлери карарып кеткен жараканы таап алды, эки-үч жолу азын-оолак башын салып ченеп көрүп, кайра тартып алды да, анан кийин жерден алты фут жогору көтөрүлүп, удаасы менен он мертебе бардык күчү менен урду. Мрамордон жасалган оймо-чийме жарылып кетти да, чан-асманы чыгып ыпыр-сыпыр болуп чачыла түштү, ошол кезде Маугли тешиктен секирип чыгып, Багира менен Балунун ортосуна жерге ыргып түштү да, экөөн тең мойнунан кучактай калды.

– Жарадар болгон жоксуңбу? – деп сурады Балу, Мауглини эркелетип кучактап.

– Мени ыза кылышты, ачкамын жана денемде чолоо жок көк-ала болдум. Бирок алар силерди катуу жулмалап коюшкан экен го, туугандарым! Силер бүт кан болгонунарды карабайсыңарбы!

– Жалгыз гана биз эмес, – деди Багира жаланып жана маймылдардын аянтчада жана бөлмөнүн тегерегинде жаткан өлүктөрүнө көз жиберип карап.

– Бу эчтеме эмес, мунун баары жерге кирсин, сен эле аман-эсен болгонун жакшы болбодубу, садагасы кетейин, бакачалардын мыктысы! – деп кыңкылдады Балу.

– Бул туурасында кийин сүйлөшөбүз, – деди эле Багира кыртышы сүйүңкүрөбөй, бул Мауглиге такыр жаккан жок. – Бирок биз Балу экөөбүз женишке ээ болгондугубуз үчүн, а сен болсо өмүрүң аман калгандыгы үчүн милдеттүү болгон Каа мында турат. Өзүбүздүн салтыбызга жараша ылайыкташ, ага алкыш айткын, Маугли.

Маугли бурула карай салса, үстү жагында чоң ажыдаардын башы булталактап турган экен.

– Кишинин баласы дегениңер ушул экен го? – деди Каа – Териси абдан жылмакай, өзү Бандар-Логдорго окшош тура. Байкагын, кишинин баласы, мен өзүмдүн теримди алмаштыргандан кийин, кандайдыр бир караңгыда мен сени жаңылышынан маймыл деп эсептеп калып жүрбөйүн.

– Биз сен экөөбүз бир канданбыз, сени менен мен, – деп жооп берди Маугли. – Сен бүгүн менин өмүрүмдү аман алып калдың. О Каа, ачка болгон кезинде, менин тапкан олжом сенин да олжон болот!

– Ыракмат, Кичине Тууган, – деди Каа, көзү кыбындап күлүмсүрөп турганы менен да. – Мына ушундай кайраттуу аңчы эмнени өлтүрө алат? Ал аңчылыкка чыкканда артынан ээрчип барууга уруксат кылууну суранам.

– Мен өзүм өлтүрүүгө жарай албайм, али кичинемин, бирок керек болгондорго эчкилерди кууп келип берүүгө жарайм. Качан тамак ичкиң келгенде, мага келсең мунун чын-жалган экенин көрөсүң. Менин колдорум эптүү, – деп ал колдорун илгери сунуп көрсөттү, – эгерде сен тузакка түшүп калсаң, мен сага да, Багирага да, Балуга да карызымды төлөп бере алам. Бардыгыңардын аңчылыктан жолуңар болсун, менин окутуучуларым!

– Жакшы айтты! – деп Балу күңкүлдөдү. – Анткени – Маугли ылайыктуу кылып алкабадыбы.

Ажыдаар өзүнүн башын бир мүнөтчө Мауглинин ийинине сүйөп турду.

– Эр жүрөк жана айткан сөзү адептүү, – деди ал. – Сен булар менен джунглиге алыс кетет эмессинби. Азыр өзүңдүн досторуң менен кошо бат бу жерден кет. Барып уктап ал, ай батып кетерине аз калды, эмне боло турганын сага көрүүгө болбойт.

Айдын дөбөлөрдүн ары жагына жашынып көрүнбөй калганында, дубалдардын боорлоруна жана мунараларга кыпчылып, калтырап турган маймылдардын катарлары тамтыгы чыгып самсаалап, желбиреп турган чачыга окшош болуп көрүндү. Балу көлмөгө түшүп барып суу ичти, а Багира болсо өзүнүн жүнүн жалай баштады. Мына ушул учурда Каа аянтчанын ортосуна сойлоп келип, оозун кымтый жаап туруп, жаактарын шакылдатты эле, маймылдардын баары аны тиктеп калды.

– Ай батып баратат, – деди ал. – Жарык жетиштүүбү, силерге жакшы көрүнүп турабы?

Дубалдардын боорлорунан онтогон үн угулганда, куду эле шамалдан дарактын баштары шуулдагандай болуп турду:

– Бизге жакшы эле көрүнүп турат, о Каа!

– Жакшы! Кана бийлей баштайбыз – Ачкалык Бийин бийлейбиз. Тынч гана отургула!

Ал эки-үч жолу башын ондон солго карай чайкап алды да, алкактай эки-үч кабат болуп жыйрылды. Анан жыйрылып түйүлө баштады да, сегиз цифрасындай даана эмес, жумшак үч бурчтанып жыйрылып, андан төрт чарчыланып, беш бурчтанып жыйрылып, токтогон да, ашыккан да, акырын ызылдаганы бир мүнөткө басылган да жок. Уламдан-улам караңгылай берди да, акырында Каанын ийрилип-жыйрылып түйүлгөнү көрүнбөй да калды, анын кабырчыктарынын шуудураганы гана угулуп турду.

Балу менен Багира жүндөрүн үрпөйтүшүп, күңкүлдөп эле таштай катып калышты, а Маугли болсо карап туруп, таң калды.

– Бандар-Логдор, – деп акырында Каанын үнү чыкты, – менден бийликсиз колу-бутуңарды кыймыл эттире аласыңарбы? Айткылачы.

– О Каа, сен айтмайынча биз колубузду да, бутубузду да кыймылдата албайбыз!

– Жакшы! Бир кадам мага жакындап келгилечи!

Маймылдардын катарлары алсыздыктан алга карай чайпалды, Балу менен Багира да алар менен кошо эрксизден бир кадам алга жылышты.

– Жакындагыла! – деп кышылдады Каа.

Ошондо маймылдар дагы бир жолу кадам шилтешти.

Багира менен Балуну обочо алып кетүү үчүн Маугли колдорун алардын ийиндерине койду, эки айбан куду уйкусу ачыла түшкөндөй селт эте түштү.

– Колунду менин ийнимден алба, – деп шыбырады Багира, – колунду алба, андай болбосо эле мен Каага барам... Барам. А-а-х!

– Бул бар болгону гана карыган Каа чаңдын ичинде

ийрилип тегерек жасап жатканы, — деди Маугли, — бул жерден кетели.

Ошентип, үчөө тең дубалдын жаракасынан култ этип өтүп, джунглиге кетип калышты.

— Уу-ф! — деп үшкүрдү Балу кайрадан былк этпей турган дарактардын арасында болгондо, — Мындан кийин эч качан Каадан жардам сурабасмын! — Ошентип, ал башынан аягына чейин бүт калтырап кетти.

— Каа бизден көбүрөк билет, — деди Багира да калч-калч этип, — Дагы бирпас турганда, мен туура эле анын оозуна кирип кетет элем.

— Айдын көзү дагы бир жолу чыга электе көп айбандарды ажыдаар жутуп коёт, — деп жооп берди Балу, — ал өз жолу менен алганда жакшы аңчылык кылат.

— Мына ушунун баары эмне дегениңер? — деп сурады Маугли, ал жыландардын өзүнө оп тарткыч күчү тууралуу эчтеме билчү эмес. — Мен караңгы кирер замат эле эмнедир бир жер үстүндө ийрилип, тегерек болуп жаткан чоң жыланды гана көрдүм эле. Тигине эми, Каанын тумшугу бүтүндөй талкаланган экен. Ха-ха!

— Маугли, — деди ачууланып Багира, — ал сенин азабыңдан тумшугун талкалап алды, менин кулактарым, капталдарым жана буттарым сыяктуу эле, Балунун да ийиндери менен мойну сенин азабыңан тиштелип калды. Багирага да, Балуга да аңчылык кылуу көп күнгө чейин кыйын болот.

— Бул эчтеме эмес, — деди Балу. — Ошенткени менен кишинин баласы кайра баштан биздин ичибизде болбодубу!

— Аның ырас, бирок ал бизге кымбат турду: анын азабынан биз жарадар болдук, убактыбызды бекерге өткөрүп, аң уулап, олжо табуудан кур калдык, өз башыбыз азапка

учурады – менин бүткүл жонумдун жүнү жулунду – мындан биздин намысыбыз да кетти. Анкени – мен, кара илбирс, Каадан жардам сурабадымбы, мына муну эсинден чыгарба, Балү экөөбүз Ачканын Бийин көргөндө кичине балапандарга окшоп, акылыбыздан адашпадыкпы. Ушулардын барысы, сенин Бандар-Логдор менен ойногонундун азабынан болду!

– Ырас, ушунун баары чын, – деди Маугли капаланып. – Мен жаман баламын, менин ичим да ачышып турат.

– Мф! Джунглинин Законунда эмне деп айтылат, Балү?

Балү Мауглинин жаңыдан балакетке учурашын такыр каалабаган, бирок Закон менен ойноого болбойт, ошондуктан ал ырылдап жиберди:

– Кайгырды деп эле жазадан куткарып жиберүүгө болбойт. Бирок анын азырынча кичинекей экендигин гана унутпа, Багира!

– Унутпайм. Бирок ал балаа кылбадыбы, азыр аны уруу керек. Маугли, сен бул тууралуу эмне дейсиң?

– Эчтеме айта албайм! Мен айыптуумун. Силер экөөңөр жарадар болдуңар. Бул айтканыңар адилеттүү гана сөз.

Багира аны илбирстин көз карашы менен алганда акырын гана он чакты жолу жаакка чапты (ал чабуулар анын өз баласын да ойготпогон болор эле), бирок жети жашар бала үчүн бул катуу ургандык болот, мындай уруулардан кутулуп калса, ким болбосун сүйүнөр эле. Бардыгы бүткөндөн кийин, Маугли чүчкүрдү да, бир ооз да сөз айтпастан өйдө тура калды.

– Эми, – деди Багира, – менин жонума чык, Кичине Тууган, үйгө кетели.

Джунглинин Закондорунун бир сонун жери, жазасын

бергенден кийин бардык ич күйдүлүктөр бүтө тургандыгында. Андан кийин эч кандай асылуу деген болбойт.

Маугли башын Багиранын жонуна такап катуу уктады, ошон үчүн өз ийинине алып келип, жерге койгондо да ойгонгон жок.

ЖОЛБОРС, ЖОЛБОРС!

Кеңеш Аскасында болгон алышуулардан кийин Маугли карышкырдын ийининен кетип калды, төмөн жактагы, эл турган жердеги айдалган жерлерге келди, бирок бу жерде калган жок – джунгли өтө жакын болчу, анткени – Кеңеште өзүнүн нечен карасанатай душмандары бар экенин билген. Мына ошон үчүн өрөөндүн түбүндөгү жол менен арылап жүгүрүп отурду да, мурда өзү билбеген жерге жетпейинче түз жер менен жыйырма миляга жакын жол басты. Бул жерге жеткенде зоокалар жана каршы-терши коолор баскан кең мейкиндик башталды. Мейкиндиктин бир четинде кичинекей дарак турган, экинчи четинде коюу чыккан джунгли жайыт жерге чейин созулуп келет да, анан кетмен менен кыя чапкандай чорт үзүлө түшөт. Бардык мейкин талаада уйлар жана топоздор жайылып жүрдү. Мал кайтарган балдар Мауглини көрө коюп, чыңырып качып беришти, ал эми Индиянын ар бир кыштагынын жанында ээн каңгып жүргөн сары дөбөттөр арсылдап үрүп киришти. Маугли токтобой арылап кете берди, себеби, ачка болчу, ошентип кыштакты чулгаган кашаага жеткенде, караңгы түшкөн кезде дарбазаны тосуп коюучу тикенектүү чон чычырканак четке жылдырылып салынганын көрдү.

– Гм! – деди Маугли (ал өзүнүн тамак издеп түн ичинде кыдырып жүргөн кездеринде биринчи жолу ушундай

тосмого учурады.) – Демек, бул жерде да ал Джунглидеги Журттан коркушат экен го.

Маугли дарбазанын жанына абайлап отурду да, дарбазанын тышына киши чыгар замат эле тике тура калып, оозун ырсайтып ачып, ал кишиге тамак ичкиси келгендигин колу менен жаңдап көрсөттү. Ал киши Мауглини карап көрдү да, кыштактагы жалгыз көчө менен кайра чуркап барып, бүтүндөй ак кийинген, чекесинде кызыл-сары белгиси бар, узун бойлуу, жоон кишини – кечилди чакырды. Кечил дарбазага жетип келди, анын артынан кыштакчада турган элден кеминде жүздөйү ээрчип келди: булар Мауглини карап көрүп, кобурап-жобурап, аркы-беркинин башын айтышып, кыйкырып Мауглини колдору менен көрсөтүп жатышты.

«Булардын наадандыгын карачы! – деди ичинен Маугли. – Күрөң маймылдар гана ушундай болушат». Ошентип, өзүнүн узун чачтарын артына карай сылап, кабагын бүркөп, топураган кишилерге карады.

– Эмнеден коркосунар? – деди кечил. – Колу-бутундагы тактарын көрүп турасыңарбы? Бул карышкыр тиштеген так эмеспи. Бул карышкырдын асырандысы, бизге джунглиден качып келген тура.

Бөлтүрүктөр Маугли менен ойногондо катуу тиштегилери келбегени менен да көп убактарда катуу каап коюшчу, ошондуктан баланын колу-буту туташ ак тырык болуп калган. Бирок Маугли бул тырыктарды өмүрүндө, эч качан кабынды деп айтпас эле: чыныгы каап алган тырыктар кандай болорун ал жакшы билген.

– Ой! Ой! – дешти чуулдап эки-үч аял жапырт. – Бечараны карышкырлар бүтүндөй талап койгон тура! Сулуу бала экен. Көздөрүнөн балбылдап оту чыгып турат. Карачы, Мессуа, чын эле, сенин жолборс көтөрүп кеткен балаңа абдан окшош экен.

– Токтой тургулачы, мен жакшылап карап көрөйүн, – деди кырк муундары менен кызыл ашык томуктарына оор жез билерик тагынган аял серепчилеп Мауглини карап. – Ырас эле, абдан окшош экен! Бу бала арыгырак экен, бирок өңү куду эле менин баламын өзүнүкүндөй.

Кечил эптүү киши эле. Мессуанын күйөөсү – кыштактагы биринчи байлардын бири экенин билчү. Ошондуктан ал асманга карады да, тобо кылып айтты:

– Джунгли өзүнүн алганын өзү кайтарып берди. Баланы үйүнө алып бар, карындашым, адамдын бүткүл келечегин билчү көзү ачык кечилди ардактоону унутпа.

«Калп айтсам, менин ордума өлтүрүлгөн топоздун арбагы урсун, – деп ойлоду Маугли. – Бардыгы мени Үйүр көрүп карап чыккандыгынын өзүнө абдан окшош болду! Эмнеси бар экен, эгер мен киши болсом, киши болуп кала берем».

Топураган эл кийин боло берди эле, тиги аял Мауглиге менин артымдан үйгө жүргүн деп жаңсады, ал үйдө кызыл лак менен боёлгон керебет турган эле. Үйдө андан башка дагы көп буюмдар: эгин салуучу сырты оймо-чий-мелүү жумуру сонун кооздолгон чоң карапа идиш, тамак бышыруучу алты жез казан, дубалдын кичинекей оюгундагы жана боорундагы күзгү бар болчу, мындай күзгүлөрдү кыштак ярмаркасында сегиз центке гана сатып алууга болор эле.

Аял Мауглиге эрки менен ичишинче сүт жана бир тилим нан берди, анан өзүнүн колун баланын башына такап коюп, көзүнө карады; аял жолборс джунглиге көтөрүп кеткен өзүнүн баласы ырас эле джунглиден кайра келген экен го деп ойлоду. Ошондо аял атынан чакырды:

– Натху! О, Натху!

Бул ысым өзүнө тааныш экенин Маугли эч бир шек билдирген жок.

– Мен сага жаңы башмактарды берген күндү чын эле унутуп калдыңбы? – деп аял, баланын мүйүздөй эле дээрлик чор болуп калган таманын колу менен сыйпап көрдү. – Жок, – деди аял капаланып, – бу бут эч качан башмак кийген бут эмес. Бирок сен менин Натхума абдан окшошсуң, эми менин балам болгун.

Маугли ошо кезге чейин эч качан төбөсү жабык үйдүн ичинде болбогондугунан эси оой түштү. Бирок, ал үйдүн төбөсү саман менен жабылгандыгын карап туруп, кутулуп кеткиси келсе, саманды ачып жиберип качып кетерин, терезеси жабылбай, ачык тура тургандыгын көрдү.

«Кишиче сүйлөй албаган сон, киши болуунун эмне касиети бар? – деди ал өзүнө-өзү. – Джунглиде биздин арабызда киши кандай дөдөй болсо, мен да бул жерде ошондой эмесминби. Булардын тилин үйрөнүп алуу керек».

Карышкырлар менен бирге турган кезде, джунглидеги бугулардын маараганын жана камандардын коркулдаганын туурап, жатка үйрөнүп алганы Мауглиге бекер болгон жок. Мессуа кандай болбосун бир сөздү айтар замат эле, Маугли анын айткан сөздөрүн удаа эле абдан окшош кылып кайталап турду, иңир киргенге чейин үйдөгү көп буюмдардын аттарын жатка билип алды.

Жата турган убакыт болду, бирок Маугли, илбирсти кармоо үчүн жайылган торго окшогон, үйдө эч бир жаткысы келбеди, ошон үчүн эшикти жапкандан кийин эле терезеден секирип чыгып кетти.

– Тим жайына кой аны, – деди Мессуанын күйөөсү, – ал эч качан керебетке жата электигин эсиңен чыгарба. Эгерде ал чын эле биздин балабыздын ордуна жиберилген болсо, ал эч кайда качып кетпейт.

Маугли талаанын четиндеги бийик чыккан таза чөптүн арасына кирип, керилип жата калды. Бирок ал

көзүн жума электе эле, эмнениндир бирөөнүн жумшак боз тумшугу аны мойнунан түрткүлөдү.

– Фу! – деди Көк Тууган (бул келген Карышкыр Эненин бөлтүрүктөрүнүн эң улуусу эле). – Сенин артыңдан чуркап жүрүп отурам деп убара болуп жыйырма миля жол бастым! Сен как эле кишидей жыттанып калыпсың – сенден түтүндүн жана үйдүн жыты келип турат. Ойгончу, Кичине Тууган, мен сага жаңылыктарды айтып берейин.

– Джунглидегилердин баары аман-эсен жатышабы? – деп сурады Маугли аны кучактап.

Кызыл Гүл менен күйгүзүлгөн карышкырлардан башкасынын бардыгы аман-эсен. Эми угуп тур. Шер-Хан өзүнүн отко күйгөн териси айыкканга чейин аң уулаганы алыскы токойго кетип калды – ал бүт бойдон күйүк болгон экен. Ал сен кайра келгенде өлтүрүп, сөөктөрүндү дарыяга ыргытып жибербесем деп карганды.

– Аны болсо көрө жатарбыз. Мен өзүм деле бирдемелерге каргандым. Бирок жаңылыкты угуу ар качан көңүлдүү иш. Мен бүгүн чарчадым, толгон жаңылыктарды көрөм деп абдан чарчадым, Көк Тууган, бирок сен өзүңдүн билген жаңылыктарыңды ар дайым мага айтып бере бер.

– Сен карышкыр экенинди унутпайсыңбы? Эл сени бизди унутууга аргасыз кыла алышпайбы? – деп чочулап сурады Көк Тууган.

– Эч качан унутпайм! Сени жана биздин үңкүрдөгүлөрдүн баарысын эч качан унутпайм. Бирок мени Үйүрдөн кууп жибергендикти да унутпайм...

– Сени башка үйүрдөн да кууп жибириши мүмкүн, Кичине Тууган. Киши деген киши эмеспи, алардын сүйлөгөн сөздөрү көлмөдөгү бакалардын сөздөрүнө окшош. Мен эмки жолу дагы кайра бул жерге келгенимде, сени

жайыттын чет жагындагы бамбук дарактарынын арасында күтүп турам.

Маугли ушул түндөн кийин үч айга чейин кыштактын дарбазасынын сыртына такыр дээрлик чыккан жок, анын кишилердин адаттарын жана салттарын үйрөнүүдөн колу бошободу. Ал эң оболу сандарына алжапкычты байланды эле, бул аны өтө кыстап жеберди, анан акча санаганды үйрөндү, мунун эмне кереги бар экенин түшүнгөн жок, анан жер айдады, мындан эмне пайда бар экенин билбеди. Кыштактагы балдар дайыма Мауглинин жинине тийип турушту. Бир жакшы жери, Джунглинин Закону Мауглини токтоо болууга үйрөткөн, анткени – джунглиде өмүр сүрүү жана тамак таап жеп туруш мына ушуга байланышат. Бирок балдар биз менен кошулуп ойногун келбейт, батпирек учурушпайсың деп, анын жинине тийгенде же ал кандайдыр бир сөздү тили так айта албагандыгы үчүн шылдыңдаганда, кичинекей, болушар кишиси жок балдарды өлтүрүү аңчынын кылар иши эмес деген гана бир пикир аларды кармап алып, тең жара тартып салуудан токтотту.

Маугли өзүнүн күчүн өзү билген эмес. Джунглиде жүргөндө өзүн айбандардан алда канча начарыраак деп билген, ал эми кыштакта болсо, эл аны өгүздөй күчтүү деп айтышкан. Ал коркуу дегенди билбеген, кыштактагы кечил, эгер ал кечилден Мангонун таттуу мөмөлөрүн уурдап алса, Мауглиге каарданат деп ага айтканда, Маугли кудайдын кичинекей статуясын алып, кечилге көтөрүп келди да, мына кудай каардансынчы, ошондо мен аны менен кармашайын деди. Чоң эрегишүү болуп калды, бирок кечил бул ишти басып койду, а Мессуанын күйөөсү болсо, кудайдын каарына калбоо үчүн көп күмүш төлөп калды.

Андан тышкары, Маугли коомдук топко бөлүнгөн кишилердин ортосундагы айырмалар туурасында эч кандай

түшүнүгү болгон эмес. Карапачынын эшеги аңга түшүп кеткенде, Маугли аны куйругунан кармап тартып чыгарды да, Канхивардагы базарга жиберилүүчү карапаны иреттеп салууга жардамдашты. Бул эң жаман иш болду, анткени – карапачы төмөнкү даражадагы коомдук топко кирер эле, а эшек жөнүндө болсо, айта турган сөз да жок. Кечил Мауглини тилдей баштаганда, ал муну да эшекке мингизем деп коркутту, а кечил болсо Мессуанын күйөөсүнө, эң жакшысы – Мауглини батыраак кандайдыр бир ишке коюу керек деди. Ошондон кийин кыштактын аксакалы Мауглини топоздордун жүнүн кыркуу үчүн эртең эртең менен жайытка жиберүүнү тапшырды. Буга Мауглинин өзү баарыдан көбүрөк ыраазы болду. Өзүн кыштакта кызматка орноштум деп эсептеген Маугли ошол эле күнү кечинде, ар күнү кечинде таш төшөлгөн аянтчадагы чоң анжыр дарагынын түбүндө өткөрүлүп турган топко келип кошулду. Бул жер кыштактагылар чогулчу орун эле, бу жерге тамеки тартуу үчүн кыштактагы ушактардын баарын билишкен аксакал да, чачтарач да, кароолчу да жана англис мылтыгы бар кыштактагы мергенчи карыя Балдео жыйналып келишер эле. Маймылдар анжыр дарагынын жогорку бутактарында отуруп алып, ар кайсыны бир келжиреп жатышты, а аянтчанын астындагы ийинде жылан жашар эле, ага ар күнү кечинде бир кичинекей табак сүт беришчү, анткени – ал ыйык деп эсептелген. Карыялар даракты тегеректеп отурушту да, кеч түнгө чейин аркы-беркини кажылдашып, чоң коркуратмалар менен тамеки тартып жатышты. Алар кишилер, кудайлар жана көзгө көрүнгөн көрүнчүлөр жөнүндө айтып беришти, а Балдео болсо джунглидеги айбандардын адаттары туурасында дагы ого бетер укмуштуу окуяны айтып берди эле, жыйындан тышкары обочо отурган балдардын баары таң калды. Аңгемелер көбүнчө ай-

бандар туурасында болду, анткени джунгли кыштактын эле так өзүнө такай турган. Бугулар менен жапайы камандар үрөн себилген айдоолорду казып, антарып жиберешчү, мезгил мезгилинде иңир кирген кезде жолборс бардык элдин көзүнчө кыштактагы дарбазалардын так эле өзүнөн дээрлик жерден кишини көтөрүп кетип турган.

Бул жерде айтылгандарды, албетте, жакшы билген Маугли өзүнүн күлгөнүн эч ким билбесин үчүн колу менен бетин баса калды. Балдео коркуратма мүштөгүн тизесине коё коюп, улам бир укмуштуу окуяны угуп отурду, а Маугли болсо, күлкүдөн ийиндери бүлкүлдөп турду.

Мессуанын баласын көтөрүп кеткен жолборс, кишидей болуп кубулуп келген экен, ага мындан бир канча жыл мурда өлгөн сүткордун жаны бүтүптүр деп Балдео түшүндүрүп жатты ..

– Бу да туура, мен билем, – деди ал, – анткени Пуран Дасар дайым аксап басар эле. Анын бардык эсеп китептерин өрттөп жиберген кезде, козголоң убагында анын бутун уруп оорутуп салышкан, демек, мен айтып жаткан жолборс да аксап басат: анын тамандарынын баскан изи тегиз эмес.

– Ырас, ырас, чын эле ошондой! – деп буурул сакалдар жапырт баштарын ийкеп, ырасташты.

– Ырас эле, сиздин айтып жаткандарыңыздын бардыгы ушундай эски жараксыз нерсеби? – деди Маугли. Бул жолборстун аксаган себеби, ал тубаса аксак, анысы баарыга белгилүү. Ар качан чөөдөн коркогураак келген айбанга сүткордун жаны бүтүптүр деп кичинекей балдар гана келжиреши мүмкүн.

Балдео таң калганынан бир мүнөт дудук боло түштү, а аксакал болсо көзүн акырайтып калды.

– О-о! Джунглиден келген бала ушубу, башкабы? –

деди Балдео, – сен мынчалык акылдуу экенсиң, андан көрө ушул жолборстун терисин сыйрып, Канхавирге алып барганың жакшы – аны өлтүргөн кишиге өкмөт жүз рупий байге бермек болду. Улуу кишилер сүйлөп жатканда унчукпасаң, андан да жакшы болор эле.

Маугли кетмекчи болуп ордуна турду.

– Кечтен бери мен ушул жерде жатып, угуп турдум, – деди ал, ийнинен артка карай бурула карап, – ушул убакыттын ичинде Балдео бир-эки жолу гана болбосо, калгандарынын баарын джунгли жөнүндө бир ооз да чындыкты айткан жок, ал эми джунгли анын босогосунан аттаганда эле ээк алдында турат. Кудайлар, көзгө көрүнчүлөр жана шайтандар жөнүндөгү анын көрдүм деп айткандарына мен кантип ишене алам?

– Бул баланын малдын жанына бара турган убагы эчак болду, – деди аксакал.

А Балдео болсо Мауглинин тайманбастыгына кыжыры кайнап, кышылдап күңкүлдөдү.

Индиянын көп кыштактарында балдар таң эртең менен уйларды жана топоздорду жайытка айдап чыгарышат да, кечинде аларды кайра айдап келишет, ак кишини өлтүрө тепсеп кете алуучу өкүм топоздорду алардын тумшугуна араң жетчү балдар сабап айдап жүрүшөт. Балдар топоздордун жанында жүргөн кезде, аларга эч кандай коркунуч жок, бир бада топоздорго жолборс да батынып кол сала албайт. Бирок, эгер балдар гүл терүүгө же кескелдириктерди кармап алууга чуркап кетишсе эле, аларды жолборс көтөрүп кетиши мүмкүн.

Маугли үйүрдөгү эң чоң топоз Рамага минип алып, кыштактагы көчөнү аралап таң эртең менен кетип баратты. Артына карай ийилген шаа мүйүздүү жана асоо көкбоз топоздор бастырмадан бирден чубап чыгып, баштоочу

Раманын артынан түшүп жөнөп беришти, мына ошондо Маугли бу жерде өзү кожоюн экендигин башка балдар түшүнгөндөй кылып көрсөттү. Ал топоздорду жылмакай узун бамбук таяк менен чапкылап жүрүп отурду, Камия деген бир балага, мен топоздорду ары карай алып кете берем, балдар уйларды менсиз эле кайтара беришсин, уйлардын жанынан эч бир кетпесин деп айтты.

Индиядагы жайыттар – туташ таштуу, бадал жыгачтуу, түп-түп куурайлуу (катуу чөптүү) жана коксу-колоттуу келет, топоздор бул жерлерде жайылып жүрүп, жашынып калат. Топоздор көбүнчө чопосу көп саздарга жакын жерлерге жайылышып, күн жылыган кезде топурактын үстүндө көпкө чейин кактанып жуушап жатышат. Маугли топоздорду түз мейкиндиктин Вайнганги өзөнү джунглиден агып чыгып жаткан жердеги четине айдап барып, Раманын мойнунан секирип түштү да, бамбук жыгачтары өскөн бадалга жүгүрүп барып, ал жерден Көк Тууганын таап алды.

– Мынакей, – деди Көк Тууган, – мен бул жерде сени көп күндөн бери күтүп турам. Убара болуп жүрүүнүн сага эмне кереги бар?

– Мага ушул иш тапшырылган, – деди Маугли. – Мен азырынча кыштактын бадачысымын. Шер-Хан кайда?

– Ал бул жерге кайра келип, сени көпкө чейин мында карап турду. Ал азыр кайрадан кетип калды, анткени – аң аз эмеспи. Ал сени өлтүрмөкчү болуп жүрөт.

– Эң жакшы!– деди Маугли. – Ал азырынча бул жерде жок экен го, сен же төрт бир туугандын кимдир бирөө ушул аскада отурсун, мен кыштактын чыкканда сени көргөндөй болоюн. Шер-Хан кайра келген кезде, мени талаанын ортосундагы жардан дхак жыгачынын түбүндө күтүп тургула. Шер-Хандын оозуна кирип баруунун жөнү жок.

Мына ошондон кийин Маугли көлөкөлүү жерге барып

жатып уктады, топоздор болсо анын тегерегинде жайылып оттоп жүрүштү. Индияда мал кайтаруу – жалкоолордун кесиби. Уйлар улам бир жерге которулуп, жайылып оттой беришет да, анан жуушап жатышат, анан кайра туруп, дагы арылап жайыла берет, мөөрөп да коюшпайт. Уйлар бышкырып гана коюшат, топоздордун болсо анда-санда гана табышы чыгат. Алар чополуу көбөөлдөргө бирден чубап барышып, тумшугуна чейин баткакка батып турушат, ошондо мурду менен гана фарфорго окшогон көк көздөрү көрүнүп, ошол жерде дөңгөчтөй болуп дүмүрөйүп жатышат. Күнгө какталган аскалар аптап болуп, ымшып турат, мал кайтарган балдар кулаалынын (ар дайым бир гана кулаалынын) үстү жактан көзгө көрүнбөй шаңшыганын угуп турушат, эгер алардын кимдир бирөө же бир уй өлсө, бул кулаалы төмөн учуп түшөрүн, ошондо анын катарындагы кулаалы көп миля жерден тиги кулаалынын учуп түшкөнүн көрүп, ал дагы анын артынан учуп келерин, анын дагы, дагы чубап учуп келе берерин, кимдир бирөө өлөр замат эле ачка болгон жыйырма кулаалы кайдан-жайдан экени билинбей, учуп келип калышарын билишет. Балдар үргүлөп, ойгонуп, анан кайра көшүп уктап кетишет, куураган чөптөн кичинекей себеттерди токуп, алардын ичине чегирткелерди олтургузушат; а болбосо эки жааны кармап алып, бир-бири менен уруштурушат, а болбосо токойдогу кызыл жана кара жаңгактардан мончок кылып тизишет, а болбосо кескелдириктин күнгө какталып жатканын же чөптүн жанында жылан, баканы аңдып жүргөнүн карап турушат. Ошондон кийин алар аяк жагын көпкө чейин созолонтуп укмуштуу ырдашат, ошентип, башка кишилердин бүткүл өмүрүнө караганда, күн аларга узун болуп көрүнөт. Кээде чоподон кишилердин, аттардын жана топоздордун сүрөттөрү менен сарай же храм жасашат, адамдардын колдоруна камыш карматып,

булар ээлик кылуучу княздар, калган сүрөттөр–алардын аскерлери деп, же булар кудайлар, а калгандары аларга сыйынып жатышат дегенсип көрсөтүшөт. Анан кеч киргенде балдар топоздорду мөөлөп чакырышат, ошондо топоздор замбиректен ок атып жаткандай, катуу чуругуу түшүп, калың баткактан бирден чыгышып, баары чогуусу менен боз талааны аралап, кыштактан үлбүлдөп жылтылдаган отторго карай, кайра чубап жөнөшөт.

Маугли топоздорду күнүгө чополуу көбөөлдөргө айдап барып, күнүгө түз талаадан Көк Тууганды көрүп турду (мына ошондон Шер-хан али кайра келе электигин билип турду), күнүгө ал айланасындагы табыштарды тыңшап, джунглидеги мурдагы турмушун ойлоп, чөптүн үстүндө жата берчү. Эгер Шер-хан Вайнганги дарыясынын жээгиндеги кайсы бир жердеги калың чыккан майда өсүмдүктөрдүн арасын өзүнүн аксак буту менен баскан болсо, анда Маугли эртең мененки ушул узакка созулган тынчтыкта анын дабышын уккан болор эле.

Акыр-аягында Маугли Көк Тууганды болжошкон жердең көрбөй калган күн да келип жетти, ошондо ал күлүп, топоздорду алтын түстүү – кызыл гүл туташ каптаган дхак дарагының түбүндөгү жарга карай айдап жөнөдү. Көк Тууган ошол жерде отурган болчу, анын жонундагы жүнүнүн ар бир талы тик турду.

– Ал сени изинен адаштуруу үчүн бир айдан бери жашынып жүргөн. Кечеги түнү, ал Табаки менен кошо тоодон ашып түшүп, азыр сенин артыңдан баскан изинди кууп келатат, – деди карышкыр катуу үшкүрүп.

Маугли кабагын бүркөдү:

– Мен Шер-хандан коркпойм, бирок Табаки абдан куу.

– Коркпо, – деди Көк Тууган, эрдин азырак жалма-

лап, – Мен Табакиге таң агарганда жолуккам. Ал азыр өзүнүн бардык куулуктарын кулаалыларга айтып берип жатат. Бирок, мен анын арка омурткасын сындырардан мурда, ал мага баарын айтып берген. Шер-Хан сени бүгүн кечинде кыштактын дарбазаларынын жанынан күтмөкчү болгон, сени гана күтөт, башка эч кимди күтпөйт. Азыр ал дарыянын жанындагы кургап калган чон аңдын ичине барып жатты.

– Ал бүгүн бирдеме жеди беле же ачка бойдон аң уулап жүрөбү? – деп сурады Маугли, анын өмүрү же өлүмү мына ушул суроонун жообуна байланышкан.

– Ал таң агарганда каманды жара тартып жеген, эми ал өз оюнча суу ичип суусуну канды. Шер-Хан өчөштүрүү үчүн болгондо да бир күнү тамаксыз тура албастыгын унутпа.

– Ой дөдөйлүгүн ай, дөдөйлүгүн карасаң! Күчүктүн күчүгүсүн да! Курсагы тоюп, анын үстүнө суусуну да кангандан кийин, мен анын уйкусу канганча күтүп турат деп ойлогонуң! Деги ал кай жерге барып жатты? Эгерде биз эч болбосо он киши гана болсок, анын жинин каккан болор элек, мына бул топоздор жолборстун жытын алмайынча айыгышып кол салышкылары келбейт, мен алардын тилинде сүйлөгөндү билбейм. Топоздор анын жытын алсын үчүн биз анын артынан изин кууп бара албас бекенбиз? Ал изин жоготуу үчүн Вайнганги дарыясы менен төмөн карай алыска сүзүп кетти, – деп жооп берди Көк Тууган.

– Мындай кылууга аны Табаки үйрөттү, мен билем. Ал өзү мындай кылууну эч качан билбес эле. – Маугли бармагын оозуна салып, ойлонуп турду. – Вайнгангиде чоң жар бар. – Ал ар ушундан жарым миля чамасында келген жерде түз талаага чыгат. Мен топоздорду тегеренип джунгли аркылуу жардын башына карай айдап барып,

анан төмөн түшөр элем, бирок анда ал бизден жардын түбү менен качып кетип калат. Ошол жаккы учун тосуу керек. Көк Тууган, сен топоздорду эки бөлө аласыңбы?

– Билбейм, балким, бөлө алармын же бөлө билбесмин, бирок мен сага акылдуу жардамчыны ээрчитип келдим.

Көк Тууган четке бурула чуркап барып, аңга ыргып түштү. Ал жерден чоң боз баш көтөрүлдү. Бул Мауглиге жакшы тааныш баш болуп чыкты, аптап болгон абаны аябай кайгылуу улуган үн каптады, мындайларды джунглиде гана угууга болот, – бул үн карышкырдын түш мезгилиндеги аңчылык урааны болгон.

– Акела! Акела! – деп Маугли алаканын шапалактап кыйкырды, – Сен мени унутпастыгыңды билген элем! Биздин алдыбызда чон иш турат. Акела, топоздорду экиге бөлчү. Музоолуу уйларды бир башка, өгүздөрү менен жумушчу топоздорду бир башка кылып, айырчы.

Эки карышкыр, бышкырып, баштарын жогору көтөргөн топоздор менен уйлардын арасына кирип барып, ары-бери тегерене жүгүрүп, аны эки топко бөлүп жибершти. Бир тобунда музоолорун ортого салып тегеректеп, каарданып, эки жагын каранып, туяктары менен жерди чапчый казып, карышкыр токтосо эле, аны качырып кирип барып тепсеп өлтүрүүгө даяр болгон уйлар турушту. Экинчи тобунда кошкуруп, тыбырчылап жерди казып жаткан өгүздөр менен торпок-таналар турушту, булар коркунучтуурак болуп көрүндү, бирок көп деле анчалык коркунучтуу болгон жок, анткени булардын коруп турат дегендей музоолору жок эле. Кишилер алтоо болсо да, бир короо уйду ушунчалык эптүүлүк менен бөлө билбес эле.

– Дагы эмне кыл дейсиз? – деп сурады Акела энтигип. – Тигилер дагы кайра кошулгулары келип турат.

Маугли Раманын жонуна ыргып минди:

– Акела, өгүздөрдү сол жакка карай азыраак айдап койчу. Көк Тууган, сен биз кеткенден кийин уйларды тарагып жибербе, аларды жардын оозуна айдап бар.

– Алыспы? – деп сурады Көк Тууган, үшкүрүп, тиштерин шакылдатып.

– Баягы жардын боору баарынан бийик келген жерге чейин айдап бар, Шер-Хан секирип чыгып кете албагандай болсун! – деп кыйкырды Маугли. – Биз келгенче уйларды ошол жерде токтотуп тур.

Акеланын үнүн укканда, өгүздөр илгери көздөй жулунуп жөнөштү, а Көк Тууган болсо, уйлардын алды жагына чыгып турду, ошондо уйлар муну качырып беришти эле, ал малдын алдына түшүп алып, жардын оозуна карай чуркады. Мына ошол кезде Акела өгүздөрдү солго карай алыска кууп кетти.

– Жакшы кылынды! Дагы бир жолу ушундай болсо эле – алар илгери карай жапырт жөнөп берет. Эми сак бол, Акела, сак бол! Тиштеринди эле шакылдатсаң, алар сага көздөй качырып кирет! О-о! Бул кутургандай жумуш эмеспи, кара бугуларды кууп айдаганга караганда бул кыйын иш! Бул кудайдын каарылар ушунчалык тез жүрөт деп сен ойлодуң беле? – деп сурады Маугли.

– Мен ... Мен бир кезде буларга аңчылык кылган элем, – деди Акела чандан деми кыстыгып. – Буларды джунглиге карай бурайынбы?

– Ооба, бур. Тезирээк бур! Рама кыжырланып кутуруп жатат. Кап, мага андан эмне керектигин мен ага айтала турган гана болсомчу!

Өгүздөр бул жолу оңго карай бурулушту да, чуругүү түшүп, токой чытырманына карай өңкүп жөнөштү. Жарым миля ары жакта уй кайтарып турган малчы-балдар топоз-

дор кутуруп качып кетишти деп кыйкырып, кыштакка карай жанынын бардыгынча жүгүрүштү.

Мауглинин планы эң жөнөкөй болгон. Ал адырлар менен көпкө тегеренип жүрүп отуруп, жардын башына жетип, анан өгүздөрдү төмөн карай айдап кирип, Шер-Хан өгүздөр менен уйлардын ортосунда калгандай кылгысы келген. Ал оюна келгенче тамакка тоюп, суусуну канганча суу ичип алган Шер-Хан кармаша албай тургандыгын жана жардын боору менен чыгып кете албастыгын билген. Мына эми Маугли топоздорду үнүн чыгарып жоошутту. А Акела болсо, артта калгандарды кууп жеткирүү үчүн анда-санда улуп, арт жакта жүгүрүп келе жатты. Эң көп жерди айланып келүүгө туура келди, анткени – Шер-Ханды чочутуп албоо үчүн алар абдан жакын келишкен жок. Акыр аягында Маугли топоздорду жарга карай чукул бурулуп түшкөн, чөп баскан жарга карай бурду. Жардан караганда дарактардын башынан төмөн жактагы мейкин түз көрүнүп турган, бирок Маугли жардын боорлоруна гана карап, ал жарлардын абдан чукулдугун, такыр дээрлик тиктигин, аларды чырмап турган чырмооктор менен тикенектер жолборсту жогору карай чыгып кетейин десе да токтотуп кала албастыгын көрүп, ыраазы болду.

– Буларды дем алдырчы, Акела, – деди ал колун көтөрүп, – Булар жолборсту али сезише элек. Дем алдырчы. Ким келатканын Шер-Ханга айтып коюу керек. Биз аны эми тузакка түшүрүп алдык.

Ал колун оозуна салып, жардын ичине карай кыйкырды – бул тешкен тоонун ичинде кыйкырган менен барабар болду, – анын жаңырыгы бир зоокадан экинчи зоокага чейин чуулдап жаңырып турду.

Бир топтон кийин гана буга жооп кылып, жаңыдан

эле ойгонгон карды ток жолборстун уйкусурап, созулуп ырылдаган үнү угулду.

– Ким чакырып жатат? – деп сурады Шер-Хан, ошол кезде сонун тоос жардын ичинен катуу кыйкырып пырп этип учуп чыга калды.

– Мен, Маугли! Сенин Кеңеш Аскасына бара турган убагың жетти, уй каракчысы! Төмөн карай! Акела, буларды төмөн карай айда! Төмөн карай, Рама, төмөн карай!

Топоздор жардын четинде көз ачып жумганча катып калды, бирок Акела үнүнүн бардыгынча аңчылык ураанын улуду эле, пароходдор босоголордон сууга чумкуп киргендей болуп, топоздор ээрчишип жарга чубап киришти. Кум менен таштар туш-тушка карай атырылып учуп турду.

Күүлөнүп жүрүп кеткен топоздор эми токтой алган жок, жардын түбүнө жетип үлгүрө электе эле, Шер-Ханды сезе коюп, Рама мөөрөп жиберди.

– Мынакей! – деди ага минип бараткан Маугли. – Сен эми түшүндүңбү!

Кара мүйүздөрү аркайган, тумшуктарын көбүк баскан көздөрү аңтарылган топоздор көчкү жүргөндөй жарды каптап киришти: чабалыраак топоздорду жардын боорлоруна карай сүрүштү, ошол жерде алар чырмооктордун арасынан кыйынчылык менен өтүштү. Күчүнүн бардыгынча жапырт каптап киргенде, бир да жолборс чыдап тура албастыгын топоздор түшүнүштү. Шер-Хан топоздордун дүбүртүн укканда, ыргып тура калып, жардын ичи менен чыгып кете турган жерди издеп, эки жагын каранып төмөн карай томполондоп жүрүп отурду. Бирок жардын боорлору типтик дээрлик болгондуктан өтө турган жер жок болуп, ал улам арылап жүгүрүп кете берди, тамакка тоюп, суусунду көп ичип алган неме челкейип ичин көтөрө албай, башка эмне болсо да, эптеп эле кармашпоого аракеттенип, качып жүрүп отурду.

Ал азыр эле кечип өткөн чөөттү уйлар чалпылдатып кирип, мөөрөй баштаганда тар коктунун ичинде онтогон үн дүңгүрөп турду. Маугли жардын ичинен жооптошуп мөөрөгөн үндү укту жана Шер-Хандын бурулуп кеткенин көрдү (уйлар жана музоолор менен кезигишкенден көрө, өгүздөр менен кезигишүү жакшырак экенин жолборс түшүнгөн). Анан кийин Рама жаза басып, мүдүрүлүп кетти да, эмнедир бир жумшак жерден калган өгүздөрдүн шары менен күүлөнүп жүрүп отуруп, жүгүргөн бойдон топоздордун экинчи бөлүгүнүн арасына жарып кирип барды. Мына ушул кагылышуу чабалырак топоздорду тим эле суй жыкты. Эки бөлүнгөн топоздор тең сүзүшүп, бышкырышып, туяктары менен жер тепкилешип, катуу басып түз жерге чыгышты. Маугли керегинче күтүп турду. Анан өзүнүн таягы менен оңго-солго ургулап жатып, Раманын үстүнөн жылбышып түштү.

– Акела, бол батыраак, топоздорду экиге ажырат! Аларды туш-тушка кууп тараткын, болбосо алар бирин-бири сүзүшө башташат! Акела, топоздорду арыраак айдачы. Эй, Рама! Эйэй-эй, балдарым! Акырын эми, акырын! Баарысы бүттү эми.

Акела менен Көк Тууган топоздорду буттарынан тиштеп каап, бир алга, бир артка жүгүрүп турушту, топоздор кайрадан аңга карай бет алса да, Маугли бура тарта бергенде калган топоздор аны ээрчип, сазды карай чубуруп жөнөштү.

– Шер-Ханды эми тепсөөнүн кереги жок болчу. Анткени ал өлүп калган, кулаалылар эбак анын тарпына учуп келип жатышкан.

– Туугандар, мына бул иттин өлүмү болду! – деди Маугли. Эл менен бирге тургандан баштап, ар дайым мойнуна асынып жүргөн кынынан бычагын сыйпалап. – Бирок ал деги коркок эле, кармашпайт да болчу. Айтмакчы,

мунун териси Кеңеш Аскасында эң жакшы болот эмеспи. Батыраак сыйрып алууга киришүү керек.

Элдин арасында чоңойгон балага он фут келген жолборстун терисин жалгыз өзү сыйрып алууга эч качан акылы жетпес эле, бирок Маугли айбандын терисинин эби кандай экендигин, аны кандайча сыйрып алууну башкалардын баарынан жакшы билген. Ошондой болсо да бул кыйын иш эле, Маугли терини бычак менен жиреп сыйрып, бир саат убараланды, а карышкырлар болсо тилдерин салаңдатып карап турушту. Же Маугли аларга буюрган кезде жакын келишип, терини сыйрып тартышып жатышты.

Аңгыча болбой кимдир бирөө Мауглини колу менен ийинден алды, бала башын өйдө көтөрүп, англис мылтыкчан Балдеону көрө койду. Топоздор кутуруп, үркүп качып кетишти деп кыштакта малчылар айтышканда, жакшы карабайсың деп Мауглини урмакчы болуп Балдео ачуусу келип чыккан эле. Кишини көрөр замат эле карышкырлар көзгө көрүнбөй жоголушту.

– Бул эмне деген акмакчылык? – деп сурады Балдео ачууланып. – Жолборстун терисин сыйруу сенин колундан келмек беле! Топоздор муну кай жерде өлтүрүштү? Анын үстүнө бул аксак жолборс эмеспи, мунун башын алган кишиге жүз рупий байге коюлган. Ырас болуптур эмесе, сен топоздорду качырып жибергендигиң үчүн биз сенден эчтеке албайбыз, балким, мен сага терини Канхиварга алып барып бергенден кийин бир рупий берермин.

Ал белиндеги кемеринен оттугун алып чыгып, күйгүзүп, жалын кылып алып Шер-Хандын муруттарын куйкалоо үчүн жерге эңкейди. Кейпин көргөндө эстери чыкпоо үчүн Индиядагы мергенчилердин бардыгы дээрлик жолборстун муруттарын куйкалап салышат.

– Гм! – деп күбүрөдү Маугли, жолборстун алдынкы

буттарынын терисин сыйрып жатып. – Сен терини Канхи-варга алып барып, сыйлык алып, мага, балким, бир рупий берет экенсиң го? А мен болсом, тери менин өзүмө кереги тиет деп ойлойм. Эй, карыя, отунду ары алып жогол!

– Кыштактагы биринчи мергенчи менен ушундайча сүйлөшүүгө сенин кандайча акың бар? Бактылуулугундан жана топоздордун келесоолугунан ушундай олжолуу болдуң. Жолборс азыр эле тоюп алган болчу, болбосо ал азыр бул жерден жыйырма миля алыстыкта болот эле. Байкуш бала, сен анын терисин да кадимкидей сыйрып алууну билбей жатасың да, анан мага, Балдеога, жолборстун муруттарын куйкалаба дегениңди кара! Жок, Маугли, мен сага сыйлыктан бир дагы жез тыйын бербейм, бирок сени келиштирип урам, өлгөн жолборстун жанынан алыс кет!

– Калп айтсам, менин жанымды алып калган топоздун арбагы урсун, – деди Маугли, далысынын терисин сыйрып жатып койчу, ушул карыган маймыл менен кажылдашып отуруп, күндүн жарымын өткөрмөк белем? Акела, бери келчи, мына бу киши мени тажатты!

Шер-Хандын башына эңкейип, дале ордунда турган Балдео, аңгыча болбой чөптүн үстүндө сулап калды, эсучун жыйганда жанында көк карышкыр турганын, Маугли болсо бүткүл Индияда жалгыз өзү сыяктанып, терини сыйрууну улантып жатканын көрдү.

– Ырас, – деди Маугли тиштенип, – сен чын айтасың, Балдео: сен мага сыйлыктан бир да жез тыйын бербейсиң, мен бул аксак жолборс менен далай жылдардан бери кармашып келатам. Азыр менин үстөмдүгүм!

Балдео жөнүндө да адилеттик менен айтуу керек – эгерде ал он жаш кичүүрөк болсо, анда токойдун ичинен кезиккенде Акела менен кармашкандан коркпос эле, бирок мыкаачы-жолборс менен жеке кастыгы бар баланын тилин

алган карышкыр – жөнөкөй айбан эмес. Бул көз байлоочулук, эң коркунучтуу сыйкыр деп ойлогон Балдео мойнуна тагынган тумар аны сактап калат деп эми ишенген жок. Ал араңдан зорго дем алып жатып, Маугли эми эле жолборс болуп кетет деп күттү.

– Махараджа! Ашынган кожоюн! – деп ал акырында кырылдап кобурады.

– Койчу! – деп жооп берди Маугли бурулуп карабай туруп, азыраак шылдындап.

– Мен эми карыямын. Сен жөнөкөй мал багуучу бала эмес экениңди кайдан билдим? Бул жерден жүрүп кетүүгө болобу же сенин кызматчыларың мени жарып, тал-тал кылып бөлүп кетеби?

– Бара бер, сени менен элдешели. Экинчи жолу менин ишиме кийлигишпе. Акела, коё бер аны!

Балдео кыштакты көздөй сүйрөлүп басып, Маугли кандайдыр бир коркунучтуу нерсеге айланып кетпесин деп чочуп, мүнөт сайын артына карап, шашып жүрүп отурду. Кыштакка жетип барып, менин көзүмө көрүнчү көрүндү, көзүмдү байлап кетти, сыйкырчылык болду деп айтканда, кечил чын эле коркуп калды.

Маугли тынбай иштеди, ошентсе да карышкырлар менен кошо жолборстун өлүгүнөн анын чаарала чоң терисин сыйрып бүткөндө күүгүм кирип кетти.

– Эми терини катып коюп, топоздорду үйгө айдап баруу керек. Акела, топоздорду чогултууга жардамдашчы!

Күүгүм мунарыгында топоздорду чогултуп алып, айдап жөнөштү, кыштакка жакындаган кезде, Маугли оттун жарыгын көрдү да, храмда коңгуроо кагып, сурнай чалып жатканын укту. Мауглини тосуп алуу үчүн кыштактагылардын жарымы дарбазаларга чогулган сыяктуу болуп көрүндү.

«Бул менин Шер-Ханды өлтүргөнүм үчүн болсо керек», – деп ойлоду Маугли.

Бирок, жаандай жаадырып ыргытылган таштар жанынан шуулдап учуп турду, эл кыйкырып жатышты

– Сыйкырчы! Кубулма бала! Карышкырдын асырандысы! Жогол! Бол батыраак, болбосо кечил сени кайрадан карышкыр кылып коёт! Атокын, Балдео, атокын!

Эски англис мылтыгы катуу тарс этти, ок тийип жарадар болгон топоз, эти ооругандан мөөрөп жиберди.

– Кайрадан сыйкырчылык! – деп кыйкырышты кишилер, – Ал окту башка жакка буруп жиберүүнү билет! Балдео, бул сенин топозуң эмеспи!

– Бу дагы эмне деген кеп?–деп сурады дагдарып Маугли, ташты калың жаадырганда.

– Карачы, булар Үйүргө окшош экен, булар сенин туугандарың эмеспи. – деди Акела жерге жайбаракат отуруп жатып. – Эгерде атылган октордун эмнедир бир мааниси болсо, анда алар сени кууп жиберишмекчи болгону ошо.

– Карышкыр! Карышкырдын асырандысы! Жогол!–деп кыйкырды кечил, ыйык өсүмдүктүн бутагы менен булгалап.

Кайрадан куушабы? Өткөн жолу мени кишисин деп кууп жиберишкен, бул сапар карышкырсың деп кууп жатышат. Жүр кетели, Акела!

Аял – бул Мессуа болчу – жолдон өтүп топоздорго карай жүгүрдү да, кыйкырып жиберди:

– О, балам, балам! Алар сени сыйкырчысың, каалаган убакта карышкыр болуп кете аласың деп айтып жатышат! Мен аларга ишенбейм, бирок ошондой болсо да, мындан кет, анткени – сени өлтүрүп коюшат. Балдео сени көз байлоочу деп жатат, бирок сен менин Натхумдун өлүмү үчүн өч алганыңды билемин.

– Кайра тарт, Мессуа! – деп кыйкырышты топураган эл, – Кайра тарт, болбосо биз сени таш менен урабыз!

Маугли кыжыры келип, кырт күлүп койду, себеби таш анын эриндерине тийди.

– Кийин кач, Мессуа. Бул келесоонун сөзү, мындайлар күүгүм киргенде чон дарактын түбүндө отуруп айтыла турган сөздөрдүн бири. Эмнеси болсо да мен сенин баландын өчүн алдым. Кош, тезирек жүгүрүп кет, анткени – мен азыр аларга топоздорду каптатып коё берем, топоздор алардын ыргыткан таштарынан ылдамыраак жүрөт. Мен сыйкырчы эмесмин, Мессуа. Кош!.. Кана эмесе, дагы бир жолу капталалы, Акела! – деп кыйкырды ал. – Топоздорду дарбазага карай айда!

Топоздор кыштакка карай өзүлөрү да жулунуп жөнөштү. Аларды Акеланын үрүп кууп айдашынын кереги дале жок болду, топураган элди эки жакка жарып, дарбазага карай чымын-куюн болуп жөнөштү. Санагыла! – деп кыйкырды Маугли жек көрүп. – Балким, мен силерден топоз уурдап алгандырмын! Санагыла, себеби, мен мындан кийин силердин топоздоруңарды кайтарбайм. Кош болгула, эл-журт, мен өзүмдүн карышкырларымды чакырып алып, силерди кыштактын көчөлөрү менен ары-бери куубагандыгым үчүн Мессуага ыракмат айткыла.

Ал артына бурулду да, жеке-карышкыр менен кошо кетти, бара жатып асмандагы жылдыздарга карап, өзүн бактылуумун деп сизди.

– Эми мындан ары мен тузактын ичинде жатып уктабайм, Акела. Жүр, Шер-Хандын терисин алалы да, бу жерден кетип калалы. Кой, кыштактагыларга тийбейли, анткени – Мессуа мага жакшылык кылбадыбы.

Ай чыгып, мейкин талаа сүттөй аппак болуп турган кезде, коркуп калган дыйкандар, Маугли эки карышкырды

ээрчитип, таңылчакты башына көтөрүп алып, карышкырча бир калыпта желип, токойго карай жүрүп отурганын, анын оттун жалыны каптагандай уламдан-улам илгерилеп бара жатканын көрүштү. Алар мына ошондо мурдагыдан бетер коңгуроо кагып, түтүктөн сурнай чалып киришти. Мессуа ыйлап жатты. Балдео өзүнүн джунглиде жүргөндө башынан өткөргөндөрүн айтып бергенде калпты улам көбүрөөк кошуп сүйлөдү да, өзүнүн сөзүн Акела арткы эки буту менен тик тура калып, кишиче сүйлөгөн имиш деп бүтүрдү.

Маугли менен эки карышкыр Кеңеш Аскасы болгон дөбөгө жакын келгенде ай батып кетти, алар Эне Карышкырдын ийининин жанына келип токтошту.

– Алар мени адамдын арасынан кууп жибершти, эне! – деди Маугли Эне Карышкырга. – Бирок мен өз сөзүмдө турдум, Шер-Хандын терисин алып, кайра келдим.

Эне Карышкыр өзүнүн бөлтүрүктөрү менен үнкүрдөн шашпай чыкты. Терини көргөндө анын көздөрү жайнап кетти.

– Бакатай, ал сени аңдып биздин ийинге башы менен омууроосун салган күнү, мен ага сен аңчыдан калып, бирөөнүн олжосу болосуң дегенмин. Сен жакшы кылыпсың.

– Жакшы кылыпсың Кичине Тууган, – деген кимдиндир бирөөнүн чычырканактын арасынан чыккан ичке үнү угулду. – Биз джунглиде сен жок эриктик эле. Багира да жүгүрүп келип, Мауглинин жылаңайлак бутуна сөйкөндү.

Алар Кеңеш Аскасына бирге чыгып барышты, мурда Акела отуруп жүргөн жалпак таштын үстүнө Маугли жолборстун терисин жайып, аны бамбук жыгачынан жасалган төрт казык менен бучкактарынан керип бекитти. Акела теринин үстүнө жатып, как эле Мауглини биринчи жолу ушул жерге алып келген түндөгү сыяктантып, эскичеси-

нен: «Карагылачы, карагылачы, о карышкырлар!»— деп карышкырларды Кеңешке чакыра баштады.

Акеланы ордунан түшүргөн убакыттан тартып, Үйүр башчысыз калган болчу, демек, карышкырлар оюна келгениндей аңчылык кылышып, оюна келгендей кармашып жүрө беришкен. Ошондой болсо да, карышкырлар адаты боюнча чакырганга келишти. Алардын бири капканга түшүп калып, бутунан аксаган, экинчилери ок тийип жарадар болуп, сылтып араң басып жүрүшкөн, үчүнчүлөрү ар кандай ыпыр-сыпырларды жеп жүрүп, түлөп жаман болуп кеткен, көбү такыр эсептен чыгып калган. Бирок тирүү калгандардын бардыгы Кеңеш Аскасына келишти да, аскадан Шер-Хандын чаарала терисин жана шыйрактарынын терилеринин учунда-бучкактарында салбырап жүргөн чоң тырмактарын көрүштү.

– О карышкырлар, жакшылап карагыла! Мен сөзүмдө турганым чынбы? – деди Маугли.

Ошондо карышкырлар «Обалап!» үрүштү, а бири, эң арыктаганы улуп:

– О Акела, кайрадан биздин башчыбыз болгун! О бала, биздин башчыбыз бол! Законсуз жүрүп биз жаман болдук, биз кайрадан Ээн-жайкын Журт болгубуз келет!

– Жок, – деп мыңкылдады Багира, – мындай кылууга болбойт. – Эгерде силердин кардыңар тойсо, силер кайра баштан кутуруп кетишиңер мүмкүн. Ээн-жайкын Журт деп силерди бекеринен атаган эмес. Силер ээн жүрүү үчүн күрөшкөнсүңөр, мына азыр ээн жүрөсүңөр. О карышкырлар, ошол ээндикти жегиле!

– Адамдын Үйүрү да, карышкырдын Үйүрү да мени кууп жиберисти,– деди Маугли. – Азыр мен джунглиде өзүм жалгыз жүрүп аңчылык кылам.

– Биз да сени менен кошо жүрүп аңчылык кылабыз, – дешти төрт бөлтүрүк.

Ошентип, Маугли кетип калды да, ошол күндөн тартып джунглиде төрт бөлтүрүк менен кошо аңчылык кыла баштады.

Бирок, ал дайыма жалгызбой калган жок: көп жылдар өткөндөн кийин ал чоңоюп, үйлөндү.

Бирок мунун өзү – чоң кишилер үчүн аңгеме!

ДЖУНГЛИГЕ КОРКУНУЧ КАНДАЙ КЕЛДИ

Жер жүзүндөгү бардык башка закондордон көп улуу болгон Джунгли Закону, Джунглидеги Журттун башына түшүүгө мүмкүн болгон бардык дээрлик коркунучтарды алдын ала көрсөткөн, мына азыр бул Закондо убакыт өткөн сайын жыйналып, адатта пайда болгондордун бардыгы бар. Эгерде силер Маугли туурасындагы башка аңгемелерди окуган болсоңор, анда ал өзүнүн өмүрүнүн көбүн Сиондогу Карышкыр Үйүрүндө өткөрүп, Балу деген күрөң аюудан Законду үйрөнгөндүгү эсиңердедир. Ошол Балу бул бала анын буйруктарын орундоодон эригип кеткенде, ага Закон жабышкак чырмоокко окшош, анткени – кимге болбосун жармашат жана эч ким андан кутулуп кете албайт деген.

Сен менин жаныма келгенде, Кичине Тууган, бардык Джунгли бир Законго баш ийгенин көрөсүң. Мына ошону көрүү анчалык жакшы болбойт, – деди Балу.

Анын сөздөрү Мауглинин бир кулагынан кирип, экинчи кулагынан чыгып кетти: бардык өмүрүн тамак ичип алып эле, уктоо менен өткөргөн бала башына бир балакет түшмөйүнчө айрыкча корко бербейт. Бирок Балунун сөзү чын болгон жыл келип жетти, ошондо Маугли бардык Джунгли бир Законго баш ийгендигин көрдү.

Бул иш кышында такыр дээрлик кар түшпөй жана Сахи деген чүткөр бамбук бадалынан Мауглиге учурап, ага жапайы ямс кургап баратат деп айтышкандан башталган. Сахи күлкү келерлик асемдүү экендиги жана эң жакшы, абдан бышкан нерселерди гана жей тургандыгы баарыга белгилүү. Маугли күлүп, мындай деди:

– Менин эмне тиешем бар?

– Азыр – такыр дээрлик эч кандай тиешен жок, – деп Сахи кыртышы сүйүнкүрөбөй, тондоосун жооп берди, тикендерин шуулдатып, – анда коркунучтуу болот. Кичине Тууган, Аары Аскасынын түбүндөгү терең иримге чумууга деги болобу?

– Жок. Айбан суунун баары кандайдыр бир жакка агып кетти, мен өзүмдүн башымды жарып алгым келбейт, – деди Маугли, чогуусу менен алганда бардык беш чүткөрдөн кем билбестигине ишенип.

Сага жаман да: кичинекей жаракага канчадыр бир акыл батышы мүмкүн болор беле.

Маугли мурдунун үстүндөгү кылынан тартпасын үчүн Сахи бат булт этип кетти. Сахинин сөзүн Маугли Балуга айтканда, аюу бир мүнөтчө ойлоно түштү да, ичинен ырылдады:

– Мен өзүм жалгыз болсом, башкалардын оюна келе электе эле өзүмдүн аңчылык кылуучу жайымды алмаштырган болор элем. Бирок чоочундардын арасында аңчылык кылсаң эле, ар дайым кармашуу менен аяктайт эмеспи – мындай кармашуулар балага зыян келтирбегей эле. Токтой туралы, махуа жыгачы гүлдөгөндө көрөбүз.

– Ушул жазда махуа жыгачы гүлдөгөн жок, анын жемиштерин Балу абдан жакшы көрөр эле. Кара өрүк түстөнгөн саргыч желекчелери жайылып үлгүрө электен мурун эле ысыкка күйүп кеткен болчу, аюу арткы буттары менен тура

калып даракты силккенде сасык жыттанган бир нече желекчелери гана жерге түшкөн. Андан кийин ченемсиз ысык уламдан-улам джунглинин жүрөгүнүн өзүнө жеткенде, алар саргарып, бозоруп, акырында карарып кеткен. Жардын эңкейиштериндеги жашыл кырчын күнгө күйүп, куурап, кара сымдын түрмөгүндөй болуп, туурулуп калды. Сырдуу көлдөр түбүнө чейин кургап каткалаң басты, атүгүл алардын жээктериндеги эң жеңил издер да, чоюндан куюлган сыяктанып, көпкө дейре сакталды; дарактарды каптаган чырмаоктордун ширелүү жалбырактары алардын түптөрүнө түшүп, солуп калды; мох асканын башынан джунглинин ичине түштү, алар да селдин сайындагы көгөргөн томолок таштар сыяктанып жылаңачтанып, ысык боло баштады.

Канаттуулар менен маймылдар бир балакет болорун түшүнүп жыл башында эле түндүккө кетип калышкан, бугулар менен жапайы чочколор кыштактардын тегерегиндеги чөбү куурап бараткан талаага алыстап кетишип, көп учурларда аларды өлтүрүүгө абдан чабалдап калган кишилердин көздөрүнчө өлүп турушкан. Чиль деген кулаалы джунглиде калып, тарп эң көп болгондуктан семирп алган. Ал жаңы орундарга кетип калууга күчтөрү жетпеген айбандарга үч күн учуп жүргөн кезинде джунглини күндүн ысыгы туш-туштун баарынан ойронун чыгарып кетти деп ар күнү кечинде какылдап жар салды.

Ушу кезге чейин чыныгы ачкалыкты билбеген Маугли үч жыл болгон эски балды жегенге киришти; ал аскарлардын арасындагы бош калган бал челектерден бөрү карагатка окшогон, тоңуп калган канттын бетине жабышкан, жука кабат менен капталган кара балды кырып алды. Анандагы дарактын кабыгынын ичине терең кирип алган куртту алып чыкты, аарылардан алардын балдарын уурдай берди. Джунглидеги илбээсиндердин сөөктөрү менен эле териле-

ри калган, Багира түн ичинде үч жолу аларды өлтүрсө да, баары бир карды тойгон жок. Бирок баарынан жаман жери суу жетишпеди, анткени – Джунглинин Журту сууну андасанда болсо да суусуну канганча эрки менен ичишет.

Ысык үстү-үстүнө күчөп турду да, бардык нымды соруп алды, акыр-аягында бардык селдерден Вайнгангинин башкы сайы гана калды, аны менен ээн жээктердин ортосунда ипичке болуп кичинекей суулар жылжып агып турган; жүз жашка чыккан же андан да ашып кеткен Хатхи деген жапайы пил селдин орто чениндеги суунун түбүнөн оркоюп көрүнгөн узун көгүш таштуу кырды көрө койду, бул Бейпилдик Аскасы экенин тааныды да, ошол эле жерден тумшугун көтөрүп, Суу Элдешүүсүн жарыялап, керней тартып жар сала баштады, бул элдешүүнү анын атасы элүү жыл мурда жарыялаган болчу. Бугулар, камандар жана топоздор каргылданып, анын чакырыгын сүрөштү, Чиль деген кулаалы көктө учуп жүрүп ышкырык жана кыйкырык менен Элдешкендикти джунглиге жарыялады.

Джунглинин Закону боюнча, Элдешкенден кийин суу иче турган жерден бирөөнү өлтүрүп койгон айбандын өзүн да өлтүрүү керек. Мунун себеби, суу ичүү тамак жегенден да артыгыраак. Джунглиде ар бир айбан илбээсин эти аз болуп калса деле эптеп-септеп күн көрө берет, бирок суу болмоюнча болбойт, эгерде бир гана булак калса, анда Джунглинин Журту ага барып суу учип келмейинче кандай аңчылык болсо да токтотулуп турат. Суу көп болгон жакшы убактарда, Вайнгангиге же башка жерге суу ичүүгө барып жүргөн айбандарга өлүмгө учуроо коркунучу тууп турган, мына ошол коркунуч татынакай күнкү турмуштун ыраактына көп кошумчаларды кошкон. Дарыяга бир дагы жалбырак шуулдабагандай кылып, эптүү кирип баруу; оркойгон таштарга урунуп, ала салып башка эч кандай дабышты

угузбай шаркырап аккан сууда тизеге чейин кечип жүрүү; ийинден арта сала артка карап коюп, суу иче берип, чымырканып биринчи секирүү үчүн элендеп коркуп туруп, бардык булчундарды түйүлтүп чынданып, анан кумдуу жээк менен томолонуп отуруп, тумшукту суу кылып, ичти толтура суу ичип алып, элендеген малдын жанына кайтып келүү керек, – мына ушулардын баарын эң сонун жылмакай мүйүздүү жаш бугулар кубаныч менен иштешти, анын себеби, Багира же Шер-Хан кайсы убакта болсо да аларга качырып кирип келип, алып кетиши мүмкүн эле. Бирок азыр өмүр менен өлүмдүн ушул оюну бүткөн болчу, Джунглинин Журту ачка болуп, азап чегип, тайыз болуп, тартылып калган дарыяга жакын келишти. Жолборс жана аюу, бугулар, топоздор жана камандар менен кошо, ылай сууну ичип, ордуна басып кетүүгө алы келбей дарыянын үстүндө көпкө турушту.

Кандай гана болсо да жакшыраак кургак кабыктарды жана куураган жалбырактарды күнү бою издейбиз деп бугулар менен камандар бекер убара болушту. Топоздор эми чополуу көбөөлөрдөн салкын жерлерди да, талааларга чыккан жашыл өсүмдүктөрдү да таба алышкан жок. Жыландар джунглиден кетти да, бир укмуш менен аман калган бакаларды кармап алууга үмүттөнүп, дарыяга карай сойлоп барышты. Булар суу таштарга тегерете оролушту, каман өсүмдүктүн тамырын издеп, аларга тумшугу менен тийип кеткенде да бир кыймылдашкан жок. Суудагы таш бакаларды аңчы-айбандардын эң шамдагайы болгон Багира эбак эле кармап алып бүтүргөн, а балыктар болсо жаракаланып кеткен чополордун ичине терең кирип кеткен. Жалгыз гана Бейпил Аскасы тайыз жерде узун жыландай болуп заңкайып чыгып турду да, анын илең-салаң болгон толкундары араң эле угулгандай болуп шуулдап, анын ысык боорлоруна тийип турду.

Маугли ар күнү кечинде мына ушул жерге келип, салкын жерлерди жана коомчулукту издеген. Анын душмандарынын эң эле ачкалары да азыр балага жагынар дейсиңби. Терисинде жүнү жок жылмакай болгондуктан, ал өзүнүн жолдошторуна караганда ого бетер арык жана аянычтуу болуп көрүнгөн. Анын чачтары күнгө күйүп, кендир сыяктуу болуп калган; кабыргалары сокмо себеттин чыбыктарындай болуп, уркуюп чыгып турган; арыктагандан аркайып сөөгү эле калган, кол-буттары чөптүн түйүндүү сабактарына окшоп калган. Төрт аяктап эмгектеп жүрүп, тизелери менен чыканактарын шишитип, өйкөп жоорутуп алган. Ошенткени менен көздөрү чатышкан чачтарынын асты жагынан ачык көрүп, тынч карап турду, анткени – Багира анын досу жана кеңешчиси, ага ушул кыйын мезгилде жайбаракат жүрүп отургун, шашпай аң уулагын, эч качан күйкөлөктөнбө деген.

– Азыр жаман убакыт, – деди кара илбирс меш сыяктуу кыпкызыл болуп ысыган кечтин биринде, – бирок эгерде биз акыр-аягына чейин чыдап тура билсек эле, булардын баары өтүп кетет. Сенин кардың токпу, бала?

– Кардым ач эмес, бирок мындан пайда аз. Багира, сен кандай деп ойлойсуң, жаан бизди такыр унутуп калды го, эми эч качан кайра келбейт го?

– Андай болот деп ойлобойм, биз махуа жыгачынын гүлдөгөнүн жана жаңы чыккан жаш чөпкө семирген жаш бугуларды дагы эле көрөбүз. Жүр, Бейпил Аскага барып, жаңылыктарды угалы, Кичине Тууган, менин жонума мин.

– Азыр оор жүк ташый турган убакыт эмес. Ырас, биз экөөбүз семиз топоздорго окшош болбогонубуз менен деле, мен али бутум менен туруп турууга жарайм.

Багира өзүнүн саксайган, чаң баскан капталына көзүнүн кыйыгы менен карады да, ырылдап жиберди:

– Кечеги түнү мен моюнтурук салынган өгүздү өлтүргөн элем. Чабалдап калган болчумун, эгер ал бош жүргөн болсо, ага кол салууга даай албас элем. Вау!

Маугли күлүп калды:

– Ырас, биз эми тайманбас аңчылар эмеспизби. Куртту кармап алып, жеп коюуга менин эрдигим жетишет.

Ошентип, ал Багира экөө куурап калган, морт бадал жыгачты аралап, дарыянын кашатына, туш-туштун баарына жайылып агып жаткан айланпа тайыз жерге түшүп барышты.

– Бу суу көпкө чейин турбайт, – деди Балу, анын жанына барып. – Тиги кашатты карагылачы!

Алыскы кашаттын түз ойдуңунда джунглинин катуу чөптөрү өнүп турган бойдон куурап, өлүү болуп калган. Дарыяга алып барчу, бугулар жана камандар таптаган жалгыз аяк төтө жолдор саргайган ойдуңга бийик чыккан чөптөрдүн арасынан салынган чандуу капчыгайланган так түшүрдү, али эрте болгону менен деле, бүткүл төтө жолдор сууга карай шашып бараткан айбандарга толуп чыккан болчу. Жыгталуучу күкүм тамекидей болгон майда чандан эликтер жана алардын балдары жөтөлүп жатышкандыгы угулуп турду.

Дарыянын баш жагында, Бейпил Асканы, Суу Элдешүүсүн сактагычты, айланып өтүүчү тынч жердин жанында Хатхи деген жапан пил өзүнүн балдары менен турду. Алар айдын жарыгында арык жана боз болуп көрүнүп, тынбай эле ары-бери термелип турушту. Андан бир аз төмөнүрөөк жакта катар-катар тизилип бугулар турушту, андан да төмөнүрөөк жакта – камандар менен жапан топоздор турушту, бийик дарактар суунун эле өзүнө такай келип турган аркы жээкте болсо жырткычтар: жолборстор, карышкырлар, илбирстер, аюулар жана башкалар үчүн бөлүнүп берилген орун болгон.

– Ырас, биз бир Законго баш ийебиз, – деди Багира, сууга кирип бара жатып, бугулар менен камандар сууда түртүшүп жаткан жердеги кагылышкан мүйүздөрдүн жана сактанган көздөрдүн катарларына көзүнүн кыйыгы менен карап. – Мени менен кандаш болгондордун бардыгынын аңчылыктан жолу болсун, – деп кошумчалады ал бүткөн бою менен суналып жатып. Бир капталын суудан чыгарып көрсөтүп туруп, ал тиштенип күбүрөдү: – эгерде ушул Закон болбосо эле, аңчылыкты абдан жакшы кылууга болор эле. Кулагы сергек бугулар кийинки сөздөрдү угуп калышты, алардын арасын эси чыгып күбүрөгөн сөздөр каптады:

– Элдешүү! Элдешүү жөнүндө унутпагыла!

– Акырын, акырын! – деп жапайы пил Хатхи кыңк-мыңк этти. – Элдешүү улантылып жатат, Багира. Азыр аңчылык туурасында сүйлөй турган убакыт эмес.

– Муну менден ким жакшы билмек эле? – деп жооп берди Багира, дарыянын баш жагын карап саргайган көздөрүн чаптырып. – Мен азыр таш бака жеп, бака кармап жүрөм. Нгайя! Бутактарды чайнап жешти үйрөнүп алсам жакшы болор эле.

– Биз дагы ушинтсек деп абдан каалайбыз, каалаганыбызды айтпа! – деп маарады ушул эле жазда туулуп жана эски тартиптерди жактырбаган жаш бугу.

Джунглидеги Журтка канчалык жаман болгону менен, пил Хатхи да эркисизден күлүмсүрөдү, чыканагына таянып жылуу суунун ичинде жаткан Маугли болсо каткырып катуу күлүп, буту менен чапчылап көбүктү көптүрдү.

– Жакшы айттыңар, кичине мүйүздүүлөр! – деп мыңкылдады Багира. – Элдешүү бүткөн кезде, бу сенин пайдаңа эсеп кылынат. Ошентип, ал, кезиккен учурда бугунун баласын таануу үчүн, курч көзү менен караңгыга тешиле карады.

Кобур-күбүрлөр аз-аздап бүткүл суу иче турган жерлерге, дарыянын өйдө-ылдый жагына тарады. Камандар убараланып, бышкырып, тыгызыраак турууну сурашканы; кумдуу тайыз жерлерде туруп бир-бири менен сүйлөшкөн топоздордун мөөрөгөнү; азык издеп жүрүп такыр суй жыгылгандыктары туурасындагы боор ачий турган окуяларды бугулардын бири-бирине айтып беришкени угулуп турду. Булар кез-кезде тиги жээкте турган жырткычтардан бирдемелерди сураштырып жатышты, бирок жакшы жаңылыктар болгон жок, джунглидеги ымшыган жел аскалар менен дарактардын ортосунан шуулдап өтүп, сууну чаңга жана бутактарга толтурду.

– Кишилер да соко кармап жүрө беришет экен, – деди жаш бугу. – Күн баткандан караңгы киргенге чейин мен үчөөнү көрдүм. Алар былк этпей жатышты, алардын топоздору да жанында жатышты. Биз дагы жакын арада сулап калабыз, ошондо такыр турбай калабыз.

– Кечээки түндөн бери суу тартылып калды, – деди Балу. – О Хатхи, сен ушул сыяктуу кургакчылыкты көрдүң беле?

– Кургакчылык өтүп кетет, ал өтүп кетет, – деп жооп берди Хатхи, тумшугу менен жонуна жана капталдарына суу чачып жатып.

– Бу жерде биздин арабызда бирөө бар, ал көпкө чейин чыдай албайт, – деп Балу өзү абдан жакшы көргөн балага карап койду.

– Менби? – деп кыжырланып кыйкырды Маугли, сууга отуруп жатып. – Менин сөөгүмдү жаап турган узун жүнүм жок, сенин теринди сыйрып алса кандай болор эле, Балу...

Хатхи күлүп жатып боору эзилип калды, а Балу болсо айбаттуу айтты:

– Бала, Законду үйрөтүүчүгө мындай дешке жарабайт! Менин териси жок жүргөнүмдү али эч ким көрө элек.

– Жо-жок, мен эч бир ыза боло турган сөз айткым келген жок, Балу. Бирок, сен кокос жыгачынын кабыктуу жаңгагына окшойсуң, а мен болсом да ошол жаңгактын эле кабыгы жогумун. Эгерде сенин ушул күрөң кабыгыңды...

Маугли мандаш уруп отурду да, адатынча колун оозуна салып, өзүнүн пикирин түшүндүрдү, бирок бул жерде Багира жумшак таманын сунду да, аны сууга кулатып жиберди.

– Андан да жаман нерсе, – деди кара илбирс, бала бышкырып тура калганда: – бир туруп Балунун терисин сыйрып алуу керек, бир туруп ал кокос жыгачына окшош дегенин айтсаң. Байкагын, ал кокос жыгачтары эмне кылса, ошондой кылып жүрбөсүн!

– Эмне кылмак эле? – деп сурады Маугли, бул джунглидеги эң эски тамаша сөздөрдүн бири болсо да, бир мүнөт унута калып.

– Сенин башыңды жарып жүрбөсүн, – деп күйкөлөктөнбөй жооп берди Багира, кайрадан баланы сууга кулатып.

– Өзүңдүн окутуучунду шылдың кылуу жакшы эмес, – деди аюу, Маугли үчүнчү жолу сууга чөмүлдүрүлгөндөн кийин.

– Жакшы эмес! А сиз эмне кыл дейсиз? Бу жылаңач бала токойдун арасында жүгүрүп жүрөт, бир кездеги жакшы аңчыны маймылга окшойт деп шылдындап күлөт, анын үстүнө эрмектеп муруттарын да жулат.

Бул кезде аксак жолборс, Шер-Хан сылтып сууга түшүп бараткан. Ал тиги өйүздө бугулардын дүрбөлөн түшкөнүнө ыракаттанып бир пас турду, анан муруттуу чарчы башын салып, шалпый баштады да ырылдады:

– Азыр джунгли жылаңач күчүктөрдүн ийини болбодубу! Мени карачы, адамдын баласы!

Маугли аны карады – тууралап айтканда эч бир тайманбай тик карады – ошондо бир мүнөттөн соң Шер-Хан сабырсызданып тетири карап кетти.

– Маугли ал да, Маугли бул да! – деп ырылдады ал сууну шалпылдатууну улантып. – Ал киши да, карышкыр да эмес, болбосо ал корккон болор эле. Келерки жайда мен андан суу ичүүгө уруксат сурамдын! Ах!

– Балким, ошондой да болор, – деди Багира жолборстун көзүнө тигиле карап. – Балким, ошондой болор... Түү, Шер-Хан! Сен бул жерге дагы кандай эмени алып келдиң?

Аксак жолборс ээги менен жаактарын сууга чөмүлдүрдү эле, майланышкан каракочкул тилкелер дарыя менен төмөн карай агып жөнөдү.

– Киши өлтүргөнүмө бир саат болду, – деп жооп берди Шер-Хан бетпактык менен.

Ал өзүнчө мыңкылдап, ырылдап, сууну шалпылдата берди.

Айбанаттар шашкаландап калтырап-титиреп кетишти, алардын арасын каптаган кобур-жобур бара-бара кыйкырыкка айланды:

– Ал киши өлтүрүптүр! Киши өлтүрүптүр!

Ошондо бардыгы жапайы пил Хатхиге карап калышты эле, ал эчтеме укпагансып анткордонду. Хатхи эч качан шашпайт, ошондуктан гана ал ушунчалык көпкө жашайт.

– Ушундай убакытта кишини өлтүргөнүн кара! Джунглиде андан башка аң жок бекен? – деп жек көрө айтты Багира, булганган суудан чыгып, бир таманын экинчи таманы менен мышыкча силкилеп.

– Мен аны жеш үчүн өлтүргөн жокмун, тим эле

ошондой кылгым келди. Кайра баштан коркуп күңкүлдөө башталды, Хатхинин ыкластуу кичинекей ак көздөрү Шер-Хан тарапты сүрдүү карады.

– Тим эле ошондой кылгым келди... – деп созолонтту Шер-Хан. – Эми мен бул жерге суусунумду кандырып, тазалануу үчүн келдим. Мени ким тыят эле?

Катуу шамал болгондо бамбук жыгачы ийилип калгандай, Багиранын жону да ийиле түштү, бирок Хатхи өзүнүн тумшугун жайбаракат көтөрдү.

– Сен тим эле ошондой кылгың келгендиктен өлтүргөн экенсиң го? – деп сурады ал.

Хатхи сурап жатканда, жооп бергенден жакшысы жок.

– Дал ошондуктан. Бул менин укугум жана менин түнүм болчу. О Хатхи, сен муну билесиң, – деп жооп берди Шер-Хан сылыктык менен.

– Ооба, билем, – деп жооп берди Хатхи, бир пас унчукпай туруп, анан сурай калды: – Сен сууну эркинче ичтиңби?

– Бир түнгө тоё ичтим.

– Анда жогол. Дарыя суу ичүү үчүн жаралган, аны булгоого болбойт. Аксак жолборстон башка, эч ким ушундай убакта... Бардыгыбыз бирге – адам да, Джунглинин Журту да жабыркап турган ушундай убакта өзүнүн укугун айтып мактанбас эле. Шер-Хан, аксыңбы, карасыңбы, өзүңдүн ийинине баргын!

Кийинки сөздөр күмүш түтүктөн айтылгандай шыңгырап угулду, Хатхинин үч баласы эч кажети жок болсо деле алга карай жарым кадам чайпалып коюшту. Шер-Хан ырылдоого да батына албай, жашырынып кетип калды, анткени – ал баарыга белгилүү нерсени: эгерде иш чындыгына жетсе, Джунглинин ээси – Хатхи экенин билген.

– Жанагы Шер-Хан айткан эмне деген укук? – деп Маугли Багиранын кулагына шыбырады. – Кишини өлтүрүү ар дайым уяттуу иш. Закондо ушундай деп айтылган. А Хатхи кандай деп жатат...

– Өзүң сура. Мен билбейм, Кичине Тууган. Мындай укук барбы-жокпу, анысын билбейм, эгерде Хатхи болбосо, мен Аксак Касапчыны келиштирип үйрөтөр элем. Кишини өлтүрөр замат эле, Бейпил Аскасына келет да, анын үстүнө буга мактанат – чөө гана кыла тургандай жаман кылык! Андан да жакшы сууну булгабадыбы.

Маугли кайраттанып, бир мүнөткө токтоп турду, себеби джунглидегилердин баарысы Хатхиге тике кайрылуудан коркушчу, анан кыйкырып жиберди:

– Шер-Хандын бул эмне деген укугу, о Хатхи?

Дарыянын эки жээгиндегилер тең мунун сөзүн улап кетишти, анткени – Джунглинии Журту абдан сөз аңдыгыч келет, баарынын көз алдында эмнедир бир кызык окуя болду, аны эң терең ойго чөмүлгөн түр көрсөткөн Балудан башка эч ким түшүнгөн жок.

– Бу эски окуя, деди Хатхи, – бу окуя джунглиден көп улуу. Тиги жээктегилер унчукпай токтой тургулачы, мен аны силерге айтып берейин.

Топоздор менен камандар бирин-бири түрткүлөшүп, итерип жибергенче бир-эки мүнөт өттү, анан үйүрлөрдүн башчылары биринин артынан бири:

– Айтчы, биз күтүп калдык! – деп кайталашты.

Хатхи алга карай бир кадам илгериледи да, Бейпил Аскасындагы орто чендеги сууга тизесинен келип турду. Арыктап, бырыш-тырыш кирип, азуулары саргарып калгандыгына карабастан, так анын өзү – джунглинин ээси экендиги дароо көрүнүп турду.

– Силер билесиңерби, балдарым, – деп баштады ал, –

силер дүйнө жүзүндө гүлөрдүн баарынан адамдан көбүрөк коркосуңар.

– Аның туура, – деп жактырып күңкүлдөгөн үндөр угулду.

– Бул сага тиешелүү, Кичине Тууган, – деди Багира Мауглиге.

– Магабы? Мен Ээн-жайкын Журттун аңчысымын, Үйүргө караштуумун, – деп жооп берди Маугли. – Кишиде менин эмне жумушум бар?

– Эмесе, кишиден эмне үчүн коркконуңарды билесиңерби? – деп улантты Хатхи. – Анын себеби мындай. Джунгли пайда болгон кезде, качан экени эч кимдин эсине келбеген, мындан көп убакыт мурда, бардыгыбыз бирге жайылып, бир-бирибизден корккон эмес экенбиз. Ошол кезде кургакчылык болбоптур, дарактын жалбырактары, гүлдөрү жана жемиштери бир мезгилде өзү өнүп, биз жалбырактарды, гүлдөрдү жана жемиштерди, кабык менен чөптү жеп оокат кылган экенбиз.

– Ошол кезде туулбаганыма абдан кубанам! – деди Багира. – Кабык тырмакты кайрап бүлөө үчүн гана жакшы эмеспи.

– Анда Джунглинин Ээси, Пилдердин Биринчиси, Тха деген болгон экен. Ал өзүнүн тумшугу менен терең суудан джунглини сууруп алып чыгыптыр. Өзүнүн азуулары менен бороз салган жерлерден дарыя болуп суу агыптыр, буту менен таптап чуңкурайткан жерлерге суу толуп, көл болуптур, тумшугу менен керней тартканда – мына ушундай болуп, – дарактар чыгыптыр. Тха джунглини мына ушундай кылып жаратыптыр, бул окуяны мага ушундай айтып беришти.

– Укканды кайра айтуулардан ал кыскараак болгон жери жок! – деп шыбырады Багира.

А Маугли болсо оозун алаканы менен басып, күлүп жиберди.

Ал кезде азыр силердин ар бириңер көргөн жүгөрү да, коон да, калемпир да, кант камышы да, кичинекей жаман тамдар да болгон эмес экен, ошондо Джунглинин Журту адам туурасында эчтеме билбей эле, бир элдей болуп, токойдо ынтымактуу жашап турушуптур. Бирок айбандар жапырт баарына жетишип турса деле азык талашып, бат эле жаңжалдашып кеткен экен. Алар жалкоо болушуптур. Ар бири өздөрү эс алган жерлеринде жайылып оттогулары келген, мындайлар кээде жазгы жамгырлар текши жааган кезде бизде да болот. Пилдердин Биринчиси болгон Тханын жумушу көп болгон: ал жаңы джунглилерди түзүп, дарыялардын нугун салган. Ал бардыгын өзү иштөөгө колу тийбеген, ошондуктан Жолборстордун Биринчиси джунглинин ээси жана бий кылып койгон, ошондо Джунглинин Журту өзүнүн талаш-тартыштары болгондо ага келип турушкан. Ал кезде Жолборстордун Биринчиси башкалардын бардыгы менен бирге жемиштерди жана чөптү жеген. Анын бою меникиндей жана сулуу болгон сары чырмооктордун гүлдөрүнө окшоп, бүт бойдон сары экен. Джунгли жаңыдан гана пайда болгон, ошол эски жакшы убакта, жолборстун терисинде ала-була тактар болгон эмес. Джунглидеги Журттун баары ага коркпой келип турган жана анын сөзү бардык үчүн закон болгон. Ошол кезде биздин баарыбыз бир эл болгонубузду унутпагыла.

Ошондой болсо да бир түнү эки бугу жайыт талаша кетип, чыр чыгарышкан, бул чырдын чоңдугун ошондон билгиле, азыр силер мындай чырларды мүйүздөрдүн жана алдыңкы буттардын туяктарынын жардамы менен чечесиңер. Эки бугу гүлдөрдүн арасында жаткан, Жолборстордун Биринчисине даттанып келгенде, алардын бири аны

мүйүздөрү менен сүзүп жиберген, ошондо Жолборстордун Биринчиси өзү джунглилердин ээси жана бийи экенин эсинен чыгарып жиберип, ушул бугуга кол салып, анын моюнун сындырган экен.

Ошол түнгө чейин бизден эч ким өлбөгөн, Жолборстордун Биринчиси, эмне балаа кылганын көрө коюп, кандын жытынан башы айланып түндүккө карай сазга качкан; а биз, Джунглинин Журту болсок, бийсиз калгандан кийин чырдаша баштадык да, бири-бирибиз менен уруша кеттик. Тха чуругууну угуп биздин жаныбызга келген. Ошондо биздин бирибиз бирди, экинчибиз – экинчини айттык, бирок ал гүлдөрдүн арасында жаткан өлгөн бугуну көрүп, бизден ким өлтүрдү деп сурады, а биз болсок – ага айтып бере алган жокпуз, себеби, кандын жытынан башыбыз айланып, азыркы кезде деле болгондой, акылыбыздан ажырап калдык. Биз джунглиде куюгуп, тегеренип жүгүрүп, кыйкырып, чуркап, башыбызды чайкап жүрдүк. Ошондо Тха джунглинин дарактарынын төмөнкү бутактарына жана камгактай жармашкан чырмоокторго өлтүргүч айбанды белгилеп кой, аны Пилдердин Биринчиси: тааныгандай болсун деп тапшырды.

Ошондо Тха сурады: «Ким Джунглинин Мырзасы болгусу келет?»

Бутактарда жашаган Күрөң Маймыл ыргып турду да, кыйкырып калды: «Мен Джунглинин Мырзасы болгум келет».

Тха жылмайып күлүмсүрөдү да, жооп берди: «Мейли, ошондой болсун!» – деди да, кайгырып кетип калды.

Балдар, силер Күрөң Маймылды билесиңер. Ал ошол кезде да азыркыдай эле болгон. Ал адегенде өңүн акылдуу жасады, бирок бир мүнөттөн кийин кашынып, өйдө-ылдый жүгүрө баштады, Тха кайра келгенде Күрөң Маймыл

башын төмөн каратып, даракка асылып туруп, дарактын түбүндө тургандардын баарын туурап, алар да анын жинин келтирип жатканын көрдү. Мына ошентип, андан кийин джунглиде Закон болбой – жалгыз гана акмакчылык, келжирөө менен келесоолук сөздөр калган.

Ошондо Тха биздин баарыбызды чакырып алып, мындай деген: «Силердин биринчи Мырзаңар джунглиге Ажалды, экинчиңер – Маскаралыкты алып келди. Азыр силерге ушундай бир Законду, силер бузууга батына албай турган Законду бере турган убакыт жетти. Силер азыр Коркунучту тааныйсыңар, аны көргөндө, ал силердин Мырзаңар экенин, калгандардын баары өзүнөн өзү келе турганын түшүнөсүңөр.

Ошондо биз, Джунглинин Журтунан сурай калдык: «Коркунуч деген эмне?»

Анда Тха жооп берди: «Издегиле, издесеңер таба-сыңар».

Ошондо биз Коркунучту издеп, джунглинин баарын узун туурасынан кыдырып чыктык, анан бат эле топоздорго учурадык...

– Өх! – деп топоздордун башчысы Меса, өзүнүн турган кумдуу тайыз жеринен үнүн чыгарды.

– Ооба, Меса, ал топоздор болчу. Алар джунглидеги үңкүрлөрдүн биринде Коркунуч отурат, анын жүнү жок экен, арткы буттары менен басат экен деген кабарды алып келишкен. Ошондо биз бардыгыбыз топоздордун артына түшүп алып, ушул үңкүргө барсак, анда Коркунуч үңкүрдүн кире беришинде туруптур. Ырас, топоздор айткандай эле, анын жүнү жок, арткы буттары менен басат экен. Ал бизди көрө коюп бакырып жиберди, анын үнү бизге азыр биз билген Коркунучтун өзүн туудурду, ошондо биз алыстап качып жөнөдүк да, бири-бирибизди тепсеп

жарадар кылдык. Ошол түнү Джунглинин Журту биздин адатыбызда болгондой, баары чогуу жатып эс алган жок, бирок ар бир тукум айрым жатты – чочколор чочколор менен, бугулар бугулар менен; мүйүздөр мүйүздөр менен, туяктар туяктар менен бирге жатышты... Жакындары өз жакындары менен бирге жатышып, түнү бою коркуп, калтырап чыгышты.

Жолборстордун Биринчиси гана биздин арабызда болгон жок: ал эмдигиче эле түндүктөгү саздарда жашынып жүргөн, биз үңкүрдөн кимди көргөндүгүбүз туура-сындагы кабар ага жеткенде, ал мындай деген: «Мен анын барып мойнун үзөмүн».

Ошентип, ал үңкүргө жетмейинче, түнү бою жүрүп отурган, бирок анын жолундагы дарактар менен чырмооктор Тханын тапшырганын эстен чыгарбай, өздөрүнүн бутактарын төмөн түшүрүшүп, ага жүгүрүп баратканда тамга уруп, жонуна, капталдарына, чекесине жана ээгине тикендери менен сайгылап так салган. Анын кайсы жерине болсо да чырмооктор тийгенде сары терисинде тамга же узун темгил калган. Мына ушул узун темгилдер анын балдарында да ушул күнгө чейин бар! Ал үңкүргө жакын барганда, Жүнсүз Коркунуч колун созуп, аны «Түн ичинде келүүчү Чаар-Ала» деп атаган, ошентип, Жолборстордун Биринчиси Жүнсүздөн коркуп кетип, өкүрүп-бакырып кайра сазга качып кеткен...

Мына ушуну укканда Маугли ээгин сууга салып, акырын күлүп жиберди.

–...Анын катуу улуганын Тха укту да, андан сурады: «Сен эмне тууралуу улуп жатасың?»

Жолборстордун Биринчиси эми эле жаралган, азыр болсо эскирип калган, асманга карай тумшугун көтөрүп туруп мындай деди: «О Тха, бийлигимди өзүмө кайтарып бер!

Джунглинин бардыгына мени маскара кылышты: мен Жүнсүздөн качып кеттим, а ал мага маскарачылык ат койду».

«Эмне үчүн?»—деп сурады Тха.

«Анткени — мен саздын ылайына булганып калгамын»,— деп жооп берди Жолборстун Биринчиси.

«Андай болсо, шүүдүрүм чөптү аралап, ары-бери бас, эгерде ылай болсо, албетте, кетип калат»,—деди Тха.

Ошентип, Жолборстордун Биринчиси чөптүн арасын аралап ары-бери басып жүрө берди эле, джунгли анын көз алдында тегеренип турду, бирок анын терисиндеги бир да так кеткен жок, Тха аны көрүп, күлүп жиберди. Ошондо Жолборстордун Биринчиси сурады: «Мен эмне кылдым эле, эмне үчүн мен ушундай болдум?»

Тха жооп берди: «Сен бугуну өлтүрдүң да, джунглиге Ажалды тараттың, Ажал менен кошо Коркунуч келди. Ошондуктан, Джунглинин Журттары сен Жүнсүздөн корккондой, азыр бир-биринен коркуп калышты.

Жолборстордун Биринчиси айтты: «Алар менден коркушпайт, себеби, мен аларды көптөн бери билем».

«Барып карачы»,—деп жооп берди Тха.

Ошондо Жолборстордун Биринчиси джунглини аралап, илгери-кийин жүгүрүп, бугуларды, камандарды, чүткөрлөрдү жана Джунглинин Журттарынын бардыгын кыйкырып чакыра баштады. Ошолордун баардыгы мурда алардын бийи болуп жүргөн жолборстон качып кетишкен болчу, анткени — андан азыр коркушчу.

Ошондо Жолборстордун Биринчиси Тхага кайра келди. Анын бой көтөргөндүгү калып, шылкыны сууп, жерге башын уруп, бардык төрт буту менен тең чапчылап жерди каза баштап, улуду:

«Мен бир кезде Джунглинин Бийлөөчүсү болгондугумду эсиңе түшүрчү! Мени унутпа, о Тха! Мен бир кез-

де уялууну да, коркууну да билбегенимди балдарым эстеп жүрсүн!»

Ошондо Тха айтты: «Мен муну орундайм, себеби, биз экөөбүз джунгли кандайча жаралганын көрүп калдык. Жылдын бир түнү сен үчүн жана сенин балдарың үчүн сен бугуну өлтүрүүдөн мурда кандай болсо, дал ошондой болот. Мына ушул жалгыз түндө сен Жүнсүзгө учурасан, – анын аты Киши, – сен андан коркпойсуң, кайра ал сени джунглинин бийи жана андагылардын баарынын ээси деп сенден жана сенин балдарыңдан коркот. Ушул түнү сен Коркунучка ырайымдуу бол, анткени – сен азыр Коркунуч эмне экенин билесин».

Мына ошондо Жолборстордун Биринчиси жооп берди: «Жакшы болот. Мен ыраазымын».

Бирок андан кийин, ал суу ичүүгө дарыяга барганда өзүнүн капталдарындагы узун темгилдерди көрдү да, Жүнсүз койгон атты эсине түшүрүп, чый-пыйы чыкты. Тха өзүнүн убадасын качан орундаар экен деп күтүп, ал бир жыл саздарда турду. Ай Чөөсү (кечки жылдыздар) джунглинин үстүнө тийип турган бир түнү жолборс өзүнүн түнү болгонун сезип, Жүнсүз турган үңкүргө кайра кетти. Баарысы Пилдердин Биринчиси убада кылгандай болуп чыкты: Жүнсүз анын тизесине жыгылып, жерде оонап жатты, Жолборстордун Биринчиси болсо, ага жулунуп качырып кирип, омурткасын сындырып, эми джунглиде Жүнсүздөр жок, Коркунучту өлтүрдүм деп ойлогон. Мына ошондо эле, ал өзүнүн олжосун жыттап көрүп, Тха түндүктөгү токойлордон келатканын укту. Анан бат эле Пилдердин Биринчисинин үнү, биз азыр угуп турган үндүн өзү угулду...

Кургап, топурактары жарылып калган дөбөлөрдүн үстүнөн күн күркүрөп өттү, бирок жаан жааган жок –

ыраак тоолордун ары жагынан гана алыстагы чагылгандын жарыгы жылт-жулт этти. Хатхи болсо сөзүн улантып:

– Ал мына ушул үндү уккан экен. Ошол үн ага айткан тура: «Сенин ырайымдуулугуң мына ушунун өзүбү?»

Жолборстордун Биринчиси жаланып-жалманып, жооп берди: «Эмне балаа болду? Мен Коркунучту өлтүрдүм эле».

Анда Тха айтты: «Ай, акылсыз сокур десе! Сен Ажалдын буту-колун чечип жибербедиңби, эми ал сенин артыңан ээрчип, сен өлмөйүнчө эч бир калбайт. Сен өлтүрүү ишине кишини үйрөтүп койбодуңбу!»

Жолборстордун Биринчиси өзүнүн олжосун тыткылап жеп кирди да, мындай деди: «Бул азыр баягы эле бугунун өзүндөй экен. Коркунуч эми жок, мен кайра баштан эле Джунглинин Журттарын башкарат эмесминби».

Бирок Тха айтты: «Джунглинин Журттары эми сага эч качан келишпейт. Алардын жолдору эч качан сенин жолдоруң менен кайчылашпайт, алар эч качан сени менен катар жатпайт, сени ээрчибейт, сенин ийининдин жанына жайылып оттобойт. Жалаң гана Коркунуч сенин артыңан калбай ээрчип жүрө берет да, оюна келгенде сени мылтык менен атып өлтүрөт, аны сен көрбөйсүң. Ал сен басып турган жер алжайып ачыла түшкөндөй, чырмооктор мойнуңа шап этип чалынгандай, дарактардын сөңгөктөрү сенин айлананда бийик болуп жыбырап андан сен аттап өтө албагандай кылат. Натыйжада ал сениң теринди сыйрып алып, жылуу болсун деп аны өзүнүн балдарына жаап коёт. Сен аны аяган жоксуң, ал да сени аябайт».

Жолборстордун Биринчиси абдан эр болгон, себеби, анык түнү али өтө элек болчу жана ал айтты: «Тханын убадасы күчүндө калат. Ал менин түнүмдү өзүмдөн тартып албайт эмеспи?»

Анда Тха айтты: «Сенин түнүң менин убадам боюнча сеники болуп кала берет, бирок анын акысын төлөөгө туура келет. Сен өлтүрүү ишине кишини үйрөттүң, демек, киши бардыгын бат билип алат».

Жолборстордун Биринчиси жооп берди: «Мына, ал мында менин бут алдымда жатат, омурткалары сынган. Мен Коркунучту өлтүргөнүмдү бүткүл Джунгли билип коюшсун».

Бирок Тха күлүп, мындай деди: «Сен көптүн бирин өлтүрдүң, бу туурасында джунглиге сен өзүң айтып берерсиң, себеби, сенин түнүң өтүп кетти!»

Мына ошентип, күндүз да болду – үңкүрдөн экинчи бир Жүнсүз чыга калып, төтө жолдо жаткан өлүктү жана анын үстүндө турган жолборсту көрө койду да, учтуу таякты колуна алды...

– Азыр тигилер ушундай бир учу курч нерсени ыргытышат, – деди чүткөр Сахи, шарпылдатып дарыяны кечип кирип.

Гонддор¹ Сахини эң даамдуу тамактын бири деп эсептешет – алар аны Хо-Игу деп аташат, Гонддордун токой арасынан жол салуу үчүн кесилип ачылган жол менен ийнеликтей болуп, жаркылдап, зымырап учуп өтүп жаткан карасанатай казыгы туурасында буга да анча-мынча белгилүү болчу.

– Бул аң кармоочу ордун түбүнө кагылуучу учтуу казык эле, – дедн Хатхи. – Жүнсүз аны ыргытса, ал барып Жолборстордун Биринчисинин капталына кадала түшкөн. Баарысы Тха айткандай болгон. Жолборстордун Биринчиси казыкты сууруп алганча, улуп токойду аралап жүргөн, Жүнсүз алыстан туруп майып кыла ала тургандыгын джунглидегилердин баары билип, мурдагыдан да бетер көбүрөк корко

¹ Гонддор – Индиянын эң байыркы элдеринин бири.

башташкан. Илмек менен да, тузак менен да, жашырын коюлган капкан менен да, ак түтүндөн учуп чыккан тиштээк чымын менен да (Хатхи ок жөнүндө айтты), бизди токойдун ичинен кууп чыгуучу Кызыл Гүл менен да өлтүрүү ишине Жүнсүздү Жолборстордун Биринчиси үйрөткөндүгү ушундай болуп чыккан – бул иш биздин баарыбызга канча зыян келтиргендигин силер өзүңөр билесиңер. Ошондой болсо да, Тха убада кылгандай, Жүнсүз жылына бир түнү жолборстон коркот, бирок анын коркунучун кууп жиберүү үчүн жолборс да эчтеме кылган жок. Ал, Жолборстордун Биринчисин кандай маскара кылгандыгын эсте тутуп, Жүнсүздү учураган жерде өлтүрүп коёт.

Мына эми Коркунуч күнү-түнү дебестен джунглини аралап жүрөт.

– Ахи! Ао! – деп дем алышты бугулар, ушунун баары өздөрү үчүн сөөлөт деп ойлоп.

Бир Улуу Коркунуч азыркыдай болуп, бардыгыбызга коркунуч туудурганда гана, биз джунглиде өзүбүздүн майда коркунучтарыбызды унутуп калабыз да, азыркыдай болуп, бир жерге чогула беребиз.

– Киши жолборстон бир гана түнү коркобу? – деп сурады Маугли.

– Бир гана түнү коркот, – деп жооп кайтарды Хатхи.

– Бирок, Шер-Хан кишини айына эки-үч жолу өлтүрөрүн мен... биз... джунглидегилердин баары эле билишет эмеспи.

– Бул чын. Бирок ошондо ал аны артынан качырып кирет да, кол салган кезде тетири карап кетет, анткени-коркот. Эгерде киши жолборско караса эле, жолборс качып кетет. Ал эми өзүнүн түнү болгондо ал кыштакка жашырынбай эле, ачык кирип барат. Ал үйлөрдүн арасы менен барып, эшиктен башы киргенде эле кишилер тизесине

жыгылат, ал мына ошондо өлтүрүп кирет. Бир эле жолу – ошол түндө гана өлтүрөт.

«О! – деди Маугли ичинен, сууда ары-бери ооналактап. – Эмне үчүн Шер-Хан менден мага карачы деп суранганын мен эми түшүндүм. Бул ага жардам кылган жок, ал менин көзүмө карай албады! А мен... Мен, албетте, анын тизесине жыгылган жокмун. Бирок, мен киши эмесмин да, мен Ээн-жайкын Журтка тиешелүүмүн».

– Гм-м! – деп корулдады Багира. – Деги жолборс өзүнүн түнүн билеби?

Жок, Ай Чөөсү түнкү тумандан чыкмайынча билбейт. Кээде бул түн жайында, кургакчылык убакытта болот, а кээде кышында жаан жаап турган кезде болот. Эгерде Жолборстордун Биринчиси болбосо эле, мындай болмок эмес экен, демек биздин эч кимибиз Коркунучту билмек эмес экенбиз.

Бугулар ичи бышып, үшкүрүп жиберешти, а Багира болсо арамза күлүмсүрөдү.

– Кишилер бул... жомокту билишеби? – деп сурады Багира.

– Аны жолборстор менен бизден, пилдерден, Тханын балдарынан башка эч ким билбейт. Азыр жээктерде турган силер да аны уктунар, мен силерге мындан башка айтар эчтекем жок.

Хатхи тумшугун сууга салды, мунусу эми сүйлөшүүнү каалабагандыгынын белгиси болчу.

– Бирок эмнеликтен, эмне үчүн, – деп сурады Маугли, Балуга кайрылып, – эмне үчүн Жолборстордун Биринчиси чөптү, жемиштерди жана жалбырактарды жебей калды? Ал бугунун мойнун гана сындырган эмеспи. Ал аны жеп койгон эмес да. Жаңы кандын даамын көрүүгө аны эмне мажбур кылды?

Дарактар менен чырмаоктор жолборско тамга салган, Кичине Тууган, ошондуктан ал азыр биз көрүп тургандай чаар-ала болуп калган. Ал ошол өсүмдүктөрдүн жемиштерин эч качан жебейт, так ошол күндөн баштап, ал бугуларга, топоздорго жана башка чөп жеген айбандарга өчөшүп жүрөт, – деди Балу.

Бул жомокту сен да билесиң да? Ыраспы? Эмне үчүн мен аны эч качан уккан жокмун?

– Себеби, джунглиде мындай жомоктор толуп жатат. Баштасаң эле болду, аягы түгөнбөйт. Менин кулагымды коё берчи, Кичине Тууган!

ДЖУНГЛИНИН ЧАБУУЛУ

Маугли Кенеш Аскасына Шер-Хандын терисин керип, казык менен кагып коюп, ушул күндөн баштап джунглиде өзүм жалгыз аңчылык кылам деп Сион Үйүрүнөн калган карышкырлардын бардыгына айткандыгын, а Карышкыр Эненин төрт бөлтүрүгү аны менен кошо аңчылык кылууга убада бергендигин, албетте, силер эсиңерден чыгарбагандырсыңар. Бирок өзүнүн турмушун алеки заматта өзгөртүү, айрыкча джунглинин ичинде өзгөртүү анчалык жеңил эмес. Үйүр туш келди жакка тарап кеткенден кийин, Маугли адегенде өзүнүн ийинине барып, күнү-түнү менен уктап жатты. Уктап ойгонгондон кийин, элдин арасында болгон кезде өзүнүн башынан өткөргөндөрүн Карышкыр Ата менен Карышкыр Энеге алардын түшүнүшүнчө айтып берди. Маугли алардын алдында өзүнүн аңчылык бычагы менен эртең мененки күн бычактын мизине чагылышып, кылтылдап, жарк-журк эткендей кылып ойной баштаганда – бул анын Шер-Хандын терисин сыйырган бычагы болчу, – карышкырлар бул анча-мынча бир нерсени үйрөнүп

алган экен дешти. Андан кийин Акела менен Көк Тууган топоздорду жар менен кууп айдап барууда өздөрүнүн Мауглиге жардамдашкандыктарын, Балү аларды угуу үчүн дөбөгө чыгып барганын, Багира болсо, Мауглинин жолборс менен кармашканда шамдагайлыгын эстегенде ыракаттанып жыргап кашынганын айтып беришти.

Күн эбак эле батып кеткен, бирок жатып уктоо эч кимдин оюна да келген жок, Карышкыр Эне эле мезгил-мезгили менен башын көтөрүп, Кеңеш Аскасынан жел менен келип турган Шер-Хандын терисинин жытын кубанып жыттап жатты.

– Эгерде Акела менен Көк Тууган болбогондо, – деди Маугли өзүнүн сөзүнүн аягында, – мен эчтеке кыла албаган болор элем. О Карышкыр Эне, жар менен боз топоздордун зымырап жүрүп бергенин, алар кишинин үйүрү мага таш жаадырганда кыштактын дарбазаларына омууроолоп кирип барганын, эгер көргөн болсоң!

– Мен ошону көрбөгөнүмө сүйүнөм, – деп сүрдүү айтты Карышкыр Эне. – Менин бөлтүрүктөрүмдү чөөлөргө окшотуп кууп баратканда чыдап карап туруу менин адатым эмес! Мен болсом бул үчүн жазасын тартууга адамдын үйүрүн мажбур кылар элем, бирок сени эмчек эмизип баккан аялды аяйт болучумун. Ырас, жалгыз гана ошонун өзүн аяйт элем!

– Акырын, акырын, Ракша! – деп Карышкыр Ата илең-салаң тыйды. – Биздин Бакатайыбыз бизге кайра келди, акылы кирип калыптыр, ошон үчүн өз атасы анын согончогуна жалоого тийиш. Башындагы бир тырыктын көп же аз болгону – баары бир эмес дейсиңби? Кишини тынч жайына кой.

Балү менен Багира жаңырыктай чуулдатып, жооп кайтарышты:

– Кишини тынч жайына кой!

Маугли Карышкыр Эненин бооруна башын желөп коюп, ыраазы болуп күлүмсүрөдү да, мен өзүм да кишини эми көргүм да, уккум да, сезгим да келбейт деди.

– Эгер кишилер сени тынч жайыңа койбосо, анда эмне кыласың, Кичине Тууган? – деди Акела бир кулагын көтөрүп.

– Биз бешөөбүз, – деди Көк Тууган, отургандардын баарын жалт-жалт карап, тиштерин шакылдаттып.

– Биз деле аң уулоого катышат болчубуз, – деди Багира куйругун бултактатып Балуга карап туруп. – Бирок азыр киши туурасында ойлоонун эмне кажети бар, Акела?

– Анын мына мындай кажети бар, – деп жооп берди жеке-карышкыр. – Ушул сары уурунун терисин Кеңеш Аскасында илип койгондон кийин, мен өзүбүздүн изибиз (менен кайра кыштакка бардым, эгерде бизди бирөө кууй турган болсо, аларды изден адаштыруу үчүн, мен өз издеримдин үстүнөн тебелеп басып, кээде четке бурулуп барып, жерге жата калып отурдум. Бирок мен изди өзүм да ажырата албагандай кылып чаташтырган кезде жарганат Манг учуп келди да менин үстүмдөн айланып жүрдү. Ал айтты: «Мауглини кууп жиберген жердеги киши үйүрүнүн кыштагы аарынын уюгундай кыжылдап, күңгүрөп жатат».

– Мен ал жакка чоң таш ыргытып жиберген болчумун, ошон үчүн кыжылдап жатышат, – деп күлүмсүрөдү Маугли, ал көп убакта эрмектеп аарынын уюгуна бышкан папаваларды ыргытып жиберип, анан аарылар аны кууп жетпесин үчүн эң жакын жердеги сууларга карай чуркап кете турган.

– Мен жарганаттан эмне көргөндүгүн сураштырдым. Ал кыштактын дарбазаларынын алдынан Кызыл Гүл гүлдөп жатат, кишилер анын айланасында мылтыкчан отуру-

шат, деп айтты. Мен бекер айтып жаткан жерим жок: мен тажрыйбада билемин го, – деп бу жолу Акела өзүнүн боорлорундагы эски тырыктарына карады, кишилер мылтыктарды эрмек үчүн алып жүрүшпөйт. Жакында, мылтыкчан киши биздин изибизге түшүп кууйт, Кичине Тууган.

– Бирок мунун эмне кереги бар? Кишилер мени кууп жиберипеди беле. Аларга дагы эмне керек? – деп Маугли ачуулана сурады.

– Сен кишисиң, Кичине Тууган, – деп каяша айтты Акела. –Бизге, Эркин Аңчыларга, сенин туугандарың эмне кыларын жана эмне үчүн экенин акыл үйрөтө турган сен эмессиң.

Аңчылык бычак анын жаткан жерине барып жерге терең сайыла түшкөндө, ал бутун араң тартып алууга үлгүрдү. Маугли бычакты адамдын көзү байкай албагандай кылып тез ыргытты, бирок Акела карышкыр эмеспи, атүгүл жапайы карышкырга, өзүнүн ата-бабасына, алда канча тең келбеген ит дагы, арабанын дөңгөлөгү капталына бир аз гана тийгенде катуу уйкудан ойгонуп кетип, бул дөңгөлөк ага уруна электе, зыянга учурабай эле четке секирип кетиши мүмкүн.

– Экинчи жолу, – деди жай гана Маугли, бычагын кынына салып жатып, – Маугли менен сүйлөшүп жатканда адамдын үйүрү тууралуу сүйлөбө.

– Пфф! Тишиң курч, – деди Акела, бычак жерге сайылган чуңкурду жыттап, адамдын үйүрү менен бирге тургандыктан гана сенин көзүң бузулду, Кичине Тууган. Сен күүлөнүп, тап бергенче эле мен бугуну өлтүрүп койгон болор элем.

Аңгыча болбой Багира ыргып тура калып, мойнун илгери созуп, абаны жыттап, бүтүндөй чымырканып кетти. Көк Карышкыр, оң тараптан соккон шамалды байкоо үчүн

бир азырак солго бурулуп, Багиранын кыймылдарынын баарын тез-тез кайталады. Акела болсо, шамал жакка элүү кадам секирип барып отурду да, бүткүл денесин чымыркантты. Маугли аларды атаандашып карап турду. Анын жытчылдыгы адамдарда сейрек учурай тургандай болгон, бирок бул жытчылдыктын бир кемчилдиги джунглидеги ар бир мурунга таандык болгон, адаттан тышкаркы кылдаттыктын жетишпегендиги эле, түтүндүү кыштакта үч ай турган убакта ал жытчылдык көп начарлап калган. Ошондой болсо да ал бармагын суулап, аны менен мурдун сүртүп, шамалды каңылжарына киргенче жыттап билүү үчүн түз тура калды, бул баарынан туурасы эле.

– Киши! – деп ырылдады Акела, арткы буттары менен чокчоюп отуруп.

– Балдео! – деди Маугли жерге отуруп. – Ал биздин изибиз менен келатат. Тигине, анын мылтыгына чагылышып күн да жаркылдап жатат. Карагылачы!

Эски мылтыктын жез кадоосуна күн азыр гана бир секунданын ичинде жарк деп чагылыша түштү, бирок аманда булуттун көчкөнүнөн эле болбосо, джунглиде эч бир нерседен жарык мындай дүрт этпейт. Анда слюданын кабыкчалалары, кичинекей чөөтчө, атүгүл жаркылдаган жалбырактар да гелиограф (жарык сигналды алыска берүүчү күзгүлүү аппарат) сыяктуу жалтылдайт. Бирок күн булутсуз жана мемиреп тынч болуп турган эле.

– Кишилер биздин артыбызга түшүп кууп жөнөрүн мен билгем, – деди Акела, менин айтканым келди деп кубанып. – Мен Үйүрдүн Башчысы болгонум бекеринен эмес.

Мауглинин төрт карышкыры эчтеме айтпай эле, барып боорунан түшүп жата калышты да, дөбө менен төмөн карай боортоктоп сойлоп жөнөштү, аңгыча болбой көк же-

миштүү тикенектүү өсүмдүктүн жана жашыл кырчындын арасына сиңип кеткендей, жок болуп калышты.

– Адегенде силер кайда баратканыңарды айткылачы? – деп чакырды аларды Маугли.

– Ш-ш! Биз түшкө чейин эле алардын башын бу жерге тоголотуп келебиз! – деп жооп кайтарды Көк Тууган.

– Кийин бол! Кийин бол! Тура тургула! Кишинин этин киши жебейт! – деп кыйкырды Маугли.

– Жанараак эле киши болгон ким эле? Кишисиң деп айтканым үчүн мага бычакты ким ыргытты? – деди Акела.

Бирок, төрт карышкырдын баары бу сөздү угуп, том-соруп артка бурулуп кетишти.

– Койчу деги, мен кандай кылып жатканымды силерге түшүндүрүүгө тийишминби? – деп сурады Маугли ачуусу келип.

– Мына силерге киши деген ушул! Муну айтып жаткан киши эмеспи! – деп күңкүлдөдү Багира өзүнөн өзү. – Удайпурдагы князь айбанканасынын тегерегиндеги кишилер как эле ушундай дешкен болчу. Киши баарынан акылдуу экендигин бизге джунглиде көптөн бери белгилүү. Эгерде биз өзүбүздүн кулагыбызга ишене турган болсок, анда ал дүйнө жүзүндөгүлөрдүн баарынан дөдөйүрөк деп билер элек. – Анан ал үнүн катуурак чыгарып кошумчалады: – Бу жолкусун баланын айтканы туура: кишилер үйүр болуп аңчылык кылышат. Биз калгандары эмне кылмакчы болгонун билбей туруп, бирөөнү өлтүрүү жакшы аңчылык эмес. Жүр, жанагы киши эмне кылмакчы болгонун карап көрөлү.

– Биз барбайбыз, – деп ырылдады Көк Тууган. – Өзүн жалгыз аңчылык кыл, Кичине Тууган! Эмне кыларыбызды өзүбүз билебиз! Биз баштын сөөгүн бул жерге алда качан алып келет элек.

Маугли өзүнүн бардык досторун кыдырата көз чаптырып карады. Анын көкүрөгү оор басырык көтөрүлүп, көздөрүнөн чубуруп жаш агып турду. Ал бир кадам алга басып, бир тизесинен чөгөлөй түшүп, мындай деди:

– Мен эмне кыларымды билбеймби? Мага карагылачы!

Алар Мауглиге көңүлсүнбөй карашты, анан тескери бурулуп кетишти, бирок алардын жүндөрү үрпөйүп тик турмайынча жана бүткөн бойлору титиреп керилмейинче, ал өзүнүн көзүнө тике кароого кайрадан аларды мажбур кылды, а Маугли үстү-үстүнө карай берди.

– Кана эмесе, биздин бешөөбүздүн кимибиз башчыбыз?– деди ал.

– Сен башчысың, Кичине Тууган, – деп жооп берди Көк Тууган Мауглинин бутун жалап.

– Анда менин артыман ээрчип жүргүлө, – деди Маугли.

Ошентип, төртөө тең куйруктарын кыпчып алып, анын артынан түшүп чубап жөнөштү.

– Адамдын үйүрүндө турганда мына ушундай болот, – деди Багира, дөбө менен алардын артынан дабышын билдирбей, акырын түшүп бара жатып. – Азыр джунглиде бир гана Закон эмес, Балү.

Карт аюу эчтеме деп жооп берген жок, бирок эң көп нерселерди ойлоду.

Маугли токойдун ичи менен, тике бурулуп, кесип өтүп, Балдео жүргөн жол менен дабышын билгизбей жүрүп отурду. Акыр аягында бадал жыгачтарды кийин тартып, ийинине мылтык асынган кишини көрө койду. Ал эски, эки күндүк из менен итче бүлкүлдөп желип жүрүп отурган.

Маугли Шер-Хандын оор терисин жонуна көтөрүп алып, кыштактан чыгып кеткенин, Акела менен Көк Туу-

ган анын артынан жүгүрүп отурганын, ошондуктан баскан из абдан даана түшкөнүн силер унута элексиңер. Акела кайра бурулуп, изди чаташтырып кеткен жерге Балдео бат эле кирип келди. Бу жерде Балдео жерге отуруп, көпкө жөтөлүп, кыжылдап туруп, анан кайрадан изге түшүүгө аракеттенип, тегерете чуркай баштаган, ошол кезде аны байкап тургандар жакын болчу, аларга таш ыргытса деле тие тургандай эле. Өзүнүн дабышын угузбагысы келгенде бир да айбан карышкырдай акырын басып жүрө албайт, карышкырлар абдан олдоксон деп эсептегени менен да, Маугли дагы көлөкөдөй көзүнө түшүп жок боло калууну билген. Алар дельфиндер (деңиз айбаны) жүрүп бараткан пароходду тегеректеп алгандай болуп, карыяны айланта курчап алышты да, тартынбай сүйлөштү, анткени – алардын сөзү адамдын көнбөгөн кулагы да уга ала турган, үнү эн ичке чыккан нотадан акырыныраак башталат. Катардын экинчи бурчунда абдан акырын дырылдаган жарганаттар турат, алардын дырылдаганын көп кишилер такыр угушпайт. Бардык канаттуулардын, жарганаттардын жана курт-кумурскалардын сөздөрү ушул нотадан башталат.

– Бул башка аң уулоолордун баарынан жакшы, – деди Көк Тууган, Балдео бышылдап, эмнедир бирдемени жакшылап карап, эңкейгенде. – Ал джунглидеги дарыянын жанында адашып калган чочкого окшош. Ал эмне деп жатат?

Балдео ачуусу келип, бирдеме деп кобурады.

Маугли түшүндүрдү:

– Ал менин тегерегимде карышкырлардын бүтүндөй бир үйүрү тыбыраган болууга тийиш дейт. Мындай изди өмүрүмдө эч качан көргөн эмесмин дейт. Абдан чарчадым дейт.

– Ал кайрадан изди издеп табуудан мурда эс алып ка-

лат, – деп Багира кош көңүл айтты, жашынмак ойноону улантып, дарактын сөңгөгүнүн артына жашынып туруп.

– Мына азыр бу байкуш эмне кылып жатат?

– Тамак ичкени же оозунан түтүн чыгарганы жатат. Кишилер ар дайым оозу менен эмнедир бирдеме кылышат, – деди Маугли.

Карыя канжасына толтура тамеки салып, күйгүзүп тарта баштаганын үндөбөгөн изчилер көрүштү. Алар Балдеоноу кийин эң карангы түндө да таануу үчүн тамекинин жытын жакшылап билип алууга тырышышты.

Анан төтө жол менен көмүрчүлөр өтүштү, албетте, бул жерлерде биринчи аңчы болуп эсептелген Балдео менен кажылдашууга токтошту. Алардын баарысы тегерек тартып отурушту да, тамеки тартышты, а Багира менен калгандары болсо, Балдео Мауглинин, кубулма-баланын бүткүл тарыхын калпты-чынды кошумчалап башынан аягына чейин айтып бергенче, жакын келип, аларды карашты. Ал, Балдео Шер-Ханды кандай өлтүргөнүн, Маугли карышкыр болуп алып, аны менен күнү бою кармашып, анан кайрадан балага айланып, Балдео Мауглини мээлеп атканда огу четке кетип, Балдеоноун топоздорунун бирине тийип өлтүргөндөй кылып, анын мылтыгын сыйкырдаганын; Сион тоолорундагы эң кайраттуу аңчы болгон Балдеоноу кыштактагылар кубулма-карышкырды атып өлтүрүүгө жибергенин айтып берди. Кубулма-баланын ата-энеси, Мессуа күйөөсү менен, өзүнүн жаман тамында кулпуланып отурушат, сыйкырдаганыңарды мойнуңарга алгыла деп жакында аларды кыйнай башташат, анан отко өрттөп жиберешет.

– Качан? – деп сурады көмүрчүлөр, булар дагы ушул шаан-шөкөттү көрүүнү абдан каалашты.

Балдео, мен кайра келгенче эчтеме кылышпайт деген, кыштакта адегенде токойдогу баланы өлтүргөнүн каа-

лашат. Алар андан кийин Мессуанын, анын күйөөсүнүн сазайын берип, алардын жери менен топоздорун бөлүп алышмак болушат.

Мессуанын күйөөсүнүн топоздору да абдан жакшы экендигин ирети келгенде айта кетүү керек. Балдео: желмогуздар менен сыйкырчыларды өлтүрүп коюу жакшыраак болот, токойдон кубулма карышкырларды асырап алган кишилер да эң каардуу сыйкырчылардын так өзү болуп эсептелет, – деди.

Көмүрчүлөр кубулма-баланы көргөндүктөрү үчүн тагдырына тобо кылып, коркуп эки жагын каранышты; ошондой болсо да алар, Балдео сыяктуу, баатыр деген эмне экендигине, кубулма-баланы башкалардын баарынан тезирээк таап ала тургандыгына шектенишкен жок. Күн алда качан төмөндөп калган эле, ошондо көмүрчүлөр Балдео турган кыштакка барып, желмогуз менен сыйкырчыны көрмөкчү болушту. Балдео, албетте, кубулма-баланы өзү атып өлтүрүүгө милдеттүүлүгүн, бирок куралсыз кишилер кубулма-карышкыр өздөрүнө мүнөт сайын кезигиши мүмкүн болгон джунглини аралап жалгыз жүрүп отурушун ойлоону да каалабаганын айтты. Аларды ал өзү узатат, эгерде сыйкырчылардын баласы буларга жолукса, алар бул жердеги биринчи аңчы анын жазасын кандай берерин көрүшөт. Кечил ага эчтекеден коркпогондой кылып, кубулмага каршы тумар жазып берди.

– Ал эмне дейт? Ал эмне дейт? Ал эмне дейт? – деп карышкырлар үстөккө-босток сурашты.

А Маугли болсо, иш сыйкырчыларга чейин жете электе эмне болгону өзүнө толук белгилүү эместигин түшүндүрдү, мына ошондо ал өзүнө мээрим кылган эркек менен аял тузакка түшкөндүгүн айтты.

– Ырас эле кишилерди – кишилер кармашабы? – деп сурады Көк Тууган.

– Ал ошондой деп жатпайбы. Мен эмнедир түшүнбөйм. Алардын баарысы жөн эле кутуруп кетишсе керек. Мессуаны күйөөсү экөөн тузакка түшүрүүнүн эмне кереги бар эле. Алардын мени менен кандай иши бар? Кызыл Гүл туурасындагы алиги сөздөрдүн баарынын эмне кажети бар? Ойлоп көрүү керек. Алар Мессуага эмне кылмакчы болушса да, Балдео кайра келмейинче эчтемени башташпайт. Ушундай, демек... – деп келип Маугли терең ойго чөмүлдү, аңчылык бычактын сабын бармактары менен тыкылдатып.

А Балдео менен көмүрчүлөр болсо, кайраттанып жолго чыгышты да, улам биринин артынан бири көрүнбөй калышты.

– Мен азыр эле кишинин үйүрүнө барам, – деди акырында Маугли.

– А буларчы? – деп сурады Көк Тууган, көмүрчүлөрдүн кара күрөң жондоруна ач көздүк менен карап.

– Буларды ыр менен узатып баргыла, – деди Маугли жылмайып күлүндөп. – Мен булар караңгы кире электе кыштактын дарбазаларында болушун каалабайм. Силер буларды кечиктире албайсыңарбы?

Көк Тууган тоотпогондой апаппак тиштерин ырсайты:

– Биз буларды мойнунан байлаган эчкидей жетелеп, тегерете эле учу-кыйры жок айландырып жүрө бере алабыз!

– Мунун мага кереги жок. Алар жолдо зерикпегендей кылып, бир азыраак ырдап бергиле. Анчалык көңүлдүү ыр болбосо деле мейли, Көк Тууган. Сен да, Багира, алар менен кошо баргын да, аларга кошулуп ырдагын. Түн кирген кезде кыштактан тоскула – ал жерди Көк Тууган билет.

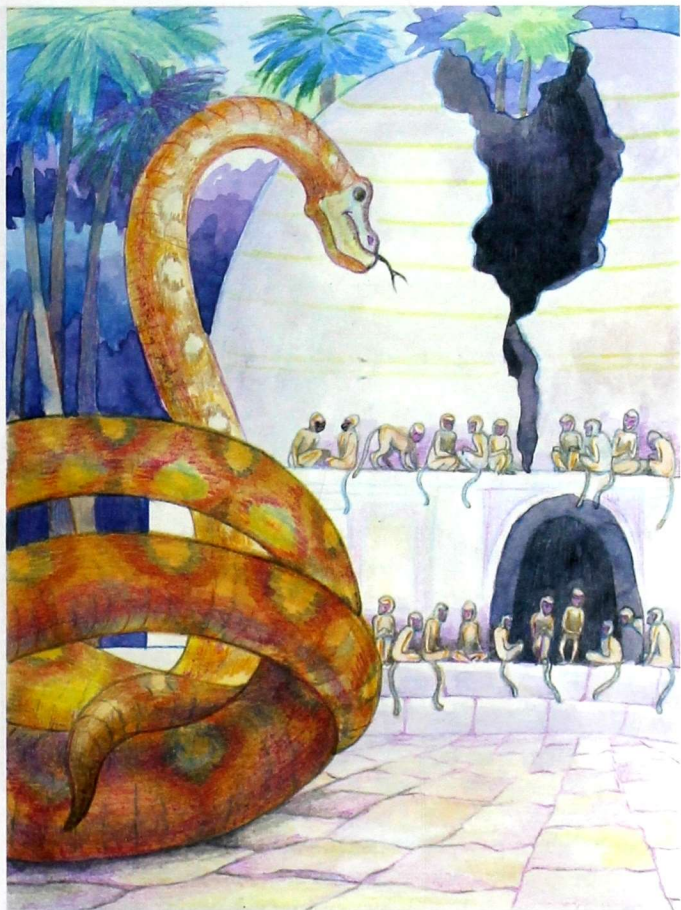
– Бала үчүн айдакчы болуу – бул иш эмес. Мен качан

уктап алам? – деди Багира эстеп, мындай эрмекке анын кубанганы көзүнөн эле көрүнүп турса да. – Мен кандайдыр бир жылаңачтар үчүн ырдап берүүгө тийиш экенмин! Мейли эмесе, байкап көрөлү!

Илбирс өзүнүн үнү бүткүл токойго алыс угулсун үчүн башын эңкейтти, ошондон кийин таламандын тал түшүндө эле «Аңчылыктан жолуңар болсун!» деген жарым түндөгү чакырык, эң башында алда канча коркунучтуу болгон созолонмо үн улам угулуп турду. Маугли бул чакырык бирде күчөп, бирде басайып, джунглини каптап жаңыртып турганын, анан анын арт жагында кайдадыр бир жерде эң кайгылуу нотага келип тык басылганын укту да, токойду аралап жүгүрүп, күлүмсүрөдү. Ал, көмүрчүлөрдүн жоон топ болуп чогула түшкөнүн, карыя Балдеонун мылтыгы шамалда так эле банан (тропиктик өсүмдүктүн бир түрү) жалбырагы чайпалгандай болуп, калтыраганын көрдү. Андан кийин Көк Тууган: «Йа-ла-хи! Йа-ла-хи!» лап – үйүр нильгауну – чоң боз антилопту алдына салып кууганда угулуучу аңчылык ураанды ырылдады.

Бул ураан, токойдун туш тушунун бардыгынан жапырт угулгандай болду да, акыр-аягында катардагы эле, абдан жакын жерден, эң шыңгыраган нотага келип үзүлгөнчө, уламдан-улам жакын жерден угулуп турду. Калган үч карышкыр анын ырылдаганына кошулушту, ошондуктан бүткүл үйүр анды жаңы из менен кууп келатат деп жадаганда Маугли да каргана алар эле. Андан соң төртөө тең эртең менен ырдалуучу укмуштуу Джунглидеги Ырын карышкырдын үнүнүн жетишинче, кубулжуткан кооз обон менен, кошолонтуп, бирине-бирин уйкалыштырып катуу ырдашты.

Бул ырдын таасиринде да көмүрчүлөр коркконунан дарактарга чыга баштаганда бутактары кычыраганын

69-бет. – Жакындагыла! – деп кышылдады Каа.
Ошондо маймылдар дагы бир жолу кадам иштешти.

89-бет. – Шер-Ханды эми тепсөөнүн кереги жок болчу. Анткени ал өлүп калган, кулаалылар эбак анын тарпына учуп келип жатышкан.

угуп, ар бир нота сайын карышкырлардын шылдың кылганын да эч бир жомок кайра сүйлөп бере албайт, а Балдео болсо жалынып-жалбарып, тобо кылып кобурай баштады. Андан кийин карышкырлар жатып уктап калышты, себеби, өз эмгеги менен жашагандардын бардыгы сыяктуу эле, туура өмүр сүрүшөр эле: уктап алмайынча көңүлдөгүдөй иштөөгө болбойт эмеспи.

Ошол мезгилдин ичинде Маугли саатына тогуз милядан жол жүрүп, миля артынан миляны артка калтыра берип, элдин арасында ушунча ай өмүр сүргөндөн кийин да чабал болбогонуна кубанды. Анда бир гана пикир: Мессуаны, күйөөсү экөөнү кандай гана болбосун тузактан бошотуп чыгаруу пикири калды, ал ар кандай тузактардан коркор эле. Мына ошондон кийин, калган кыштактардын баарынын жазасын берермин деп Маугли өзүнө-өзү убада берди.

Ал тааныш жайытты жана Маугли Шер-Ханды өлтүргөн күнү эртең менен аны Көк Тууган түбүндө күтүп турган дхак дарагын көргөндө күүгүм кирип калган болчу. Ал элдин баарына канчалык ачуусу келсе да, деги кыштактын үйлөрүнүн төбөлөрүн биринчи көргөндө деми кысталып, мууна түштү. Ал, бардык кишилер каалаган убактысынан эрте келип, кечки тамак-ашка киришүүнүн ордуна, кыштактагы анжыр дарагынын түбүнө топурап чогулушканын, андан кобур-күбүр болуп, кыйкырык-чуу түшкөнү угулганын байкады.

– Бир кишилер экинчи кишилерди кармоо үчүн тузак тартуулар сөзсүз керек экен да, ансыз алар нааразы боло берет тура, – деди Маугли. – Алар эки түн мурда Мауглини кармашкан, ал эми менин оюмча, ошол түн көп жаандан мурун болсо керек. Бүгүн Мессуа менен күйөөсү экөөнүн кезеги. А эртең, бүрсүгүнү, андан кийин көп түн өткөндө да кайрадан Мауглинин кезеги келет.

Ал ноолунун түбүнөн жөргөлөп өтүп, Мессуанын жаман тамына жеткенде терезеден карады. Бөлмөнүн ичинде колу-буту байланып, араң дем алып, Мессуа жатат; анын күйөөсүн боз-ала кылып боёлгон керебетке кайыш менен чырмап таштаптыр. Жаман тамдын көчө жакты караган эшиги тыгыз жабылып, үч-төрт киши ага жөлөнүп турушат.

Маугли кыштактын үрп-адаттарын жана салттарын абдан жакшы билчү. Ал, эл тамак ичип, тамеки тартып, сүйлөшүп жатканда башка эчтеме кылбай турганына; бирок тамак ичип болгондон кийин алардан сактануу керектигине акылы жетти. Балдео да бат эле келет, эгерде анын өз достору өз кызматын жакшы аткарышкан болсо, анда анын айтып бере турган сөздөрү болот. Терезеден кирип, эркек менен аялдын үстүнөн эңкейип, аларды байлаган кайышты кесип, оозунан тыгынын алып, жаман тамда сүт жок бекен деп издеди.

– Бул келет деп мен билгем, мен билген болчумун! – деп эчкирип ыйлады Мессуа. – Бул менин балам болсо керек, эми мен билдим! – деди да аял Мауглини көкүрөгүнө кысып кучактады.

Дал ушул мүнөткө чейин Маугли абдан сабырдуу болгон, бирок ал бул жерде бүтүндөй калтырап кетти, буга өзү да укмуштуу таң калды.

– Бул кайыштар менен байлоонун эмне кереги бар? Эмне үчүн алар сени байлап коюшту? – деп сурады ал бир топ унчукпай тургандан кийин.

– Биз сени бала кылып алганыбыз үчүн жазалап байлашты, башка эмне үчүн болмок эле? – деди аялдын күйөөсү ачууланып. – Карачы, – мен бүтүндөй кан болгонумду.

Мессуа эчтеме айткан жок, бирок Маугли анын жарадар болгон жерлерин көрдү, ошондо ал тиштерин кычыратканын алар угуп турушту.

– Бул кимдин кылганы? – деп сурады ал. – Бул үчүн алар жазасын тартат!

– Бул бүткүл кыштактын кылган иши. Мени бай деп эсептешкен. Менин малым көп эле. Биз, аялым экөөбүз сени багып алганыбыз үчүн сыйкырчы экенбиз.

– Мен түшүнбөйм! Мессуа айтсынчы.

– Мен сени эмчек эмизип баккам, Натху, сенин эсиң-деби? – деп коркуп сурады Мессуа. – Сен менин жолборс көтөрүп кеткен балам болгонун үчүн, мен сени абдан жакшы көргөнүм үчүн ушинтишти. Алар мени сенин энең, кубулма-баланын энеси, ушул үчүн өлүүгө тийиш дешет.

– Кубулма-бала деген эмне? – деп сурады Маугли. – Өлүмдү мен эбак көргөм.

Аялдын күйөөсү аны томсоруп туруп астыртан карап койду, бирок Мессуа күлүп жиберди.

– Көрдүңбү? – деди аял күйөөсүнө. – Бул бала сыйкырчы эместигин мен билгем, мен сага айтпадым беле. Бул менин балам, менин балам!

– Балаңбы же сыйкырчыбы мындан бизге кандай пайда? – деп жооп берди күйөөсү. – Эми биз экөөбүз баары бир өлдүк.

– Тетигинде джунглинин арасы менен кеткен жол бар, – деп көрсөттү Маугли терезеге. – Силердин колу-бутуңар чечилди. Кетип калгыла.

– Биз джунглини билбейбиз, балам, анткени... сен аларды кандай билесиң, – деп баштады Мессуа. – Мен алыс кете албайм.

– Эл бизди артыбыздан кууп барып, кайрадан бул жерге алып келишет, – деди аялдын күйөөсү.

– Гм! – деди Маугли аңчылык бычагынын учун ала-канына жүгүртүп. – Азырынча мен бу кыштакта эч кимге жамандык кылгым келбейт. Бирок, сени токтотот деп ой-

лобойм. Дагы бир аз убакыт өтсө алардын ойлоно турганы табылат. Апей!– деп ал башын көтөрдү да, эшиктин тундундагы кыйкырык-чуу болуп, жүгүргөн дүбүрттү укту. – Акыры алар Балдеону үйүнө коё беришти белем!

– Аны эртең менен сени өлтүргүн деп жиберешкен,– деди Мессуа. – Ырас эле ага жолуккан жоксуңбу?

– Чынбы, биз... мен ага жолуктум. Анын айтып бере тургандары болду. Ал сүйлөшүп жаткан кезде, эң көп нерселерди иштөөгө болот. Бирок адегенде алар эмне кылгылары келгенин билүү керек. Силер кайда кетүү жакшыраак экендигин ойлоп көргүлө да, анан мен кайра келгенде айтып бергиле.

Ал терезеге секирип чыгып, кайрадан жүгүрүп кетти да, барып анжыр дарагынын түбүнө жайылган казганактаган элдин кобур-жобуру өзүнө угулбай калганча кыштактын ноолусунун түбүнө жашынып турду.

Балдео жерде жатып жөтөлүп, онтоду, а калгандарынын баарысы аны тегеректеп, сураштырышты. Анын чачтары саксайган, даракка чыгам деп колу-бутун айрып алган, араң эле сүйлөйт, бирок өзүнүн ал-жайынын бардык саламаттуулугун эң жакшы түшүнгөн. Топураган эл кулак түрүп, эңсеп уксун үчүн жана эмне айтарын элге четин чыгаруу үчүн гана ырды шайтандар, кубулма-кишилер жана сыйкырчылык жөнүндө ал эмнедир бирдемени мезгил-мезгили менен айта баштады. Андан кийин суу сурады.

– Ушундай де! – деди Маугли. – Сөз үстүнө сөз! Келжиреп эле жатасың! Адамдар маймылдардын кандаш бир туугандары. Ал адегенде оозун суу менен чайкап, анан тамеки тартып, ушулардын баарын бүткөндөн кийин аңгеме сала баштайт. Мына ушул киши дегендер акмак болот окшойт! Балдео аңгеме айтып берип олтуруп жадатмайынча

алар Мессуаны кайтарууга эч кимди коюшпайт. Мен да ушундай эле жалкоо болуп баратам!

Ал силкинди да, кайрадан жаман тамын көздөй жылбышып жөнөдү. Ал өзүнүн бутун кимдир бирөө жалап жатканын сезгенде, терезенин түбүндө эле.

– Эне,– деди ал Карышкыр Энени тааныганда, – бул жерде эмне кылып жүрөсүң?

– Мен өзүмдүн балдарым токойдун арасында ырдап жүргөнүн уктум да, кимди баарынан жакшы көрсөм, ошонун артынан ээрчип келдим. Бакатай, мен сени эмчегин эмизип баккан аялды көргүм келет – деди Карышкыр Эне шүүдүрүмгө түп көтөрө суу болуп.

– Ал аялды байлап коюшкан экен, өлтүрөбүз деп жатышыптыр. Мен аны байлап койгон кайышты чечип салдым, эми ал аял күйөөсү экөө джунглинин ичи менен кетип калышты.

– Мен да аларды узатам. Мен карыдым, бирок али тишим такыр түшүп калган жери жок. – Карышкыр Эне арткы буттары менен чокчоюп тура калып, терезеден караңгы жаман тамга карады.

Андан кийин ал алдыңкы буттарын акырын жерге түшүрүп, төрт буту менен туруп, мындай деди:

– Мен сени биринчи болуп эмчек эмизип баккам, бирок Багира чын айтып жатат: киши деген акыр аягында кишилерге кетип калат.

– Балким, ошондойдур,– деди Маугли абдан кабагын бүркөп,– бир гана жери мен азыр мындай жолдон алысмын. Ушул жерде күтө тур, бирок ага көрүнбө.

– Сен эч качан менден корккон эмес элең, Бакатай, – деди Карышкыр Эне бир кадам артка чегинип, бийик чыккан чөптүн арасына кирип кетип жоголуп, мындай ишти ал эң жакшы кыла билген.

– Мына азыр болсо, – деди шайырданып Маугли, кайрадан терезеге секирип чыгып, – бардыгы Балдеонун айланасына жыйналышты, эми ал эч качан болбогон нерсени айтып жатат. Ал сөзүн бүткөн кезде, алар бул жерге Кызыл менен... от менен сөзсүз келишет да, экөөңөрдү тең өрттөп жиберет. Кандай кылуу керек?

– Биз күйөөм экөөбүз сүйлөштүк, – деди Мессуа. – Канхивар бу жерден отуз миля келген жерде экен. Эгерде биз ал жерге бүгүн жетсек, анда тирүү калганыбыз, эгер жетпесек – анда өлгөнүбүз.

– Силер тирүү каласыңар. Бүгүн бир да киши дарбазадан чыгып кетпейт. Бирок бул анын эмне кылганы?

Мессуанын күйөөсү төрт аяктап эмгектеп туруп, жаман тамдын бурчундагы жерди казып жатты.

– Ошол жерде анын акчасы бар, – деди Мессуа. – Биз өзүбүз менен кошо андан башка эчтеме ала алайбыз.

– Апей, ошондой де! Анын баягы колдон-колго өтүп, жылуу болбой турган нерсе эмеспи. Ырас эле ал башка жерлерде да керек болот бекен?

Күйөөсү ачуусу келип, эки жакты карап койду.

– Анын эмнеси кубулма-бала? Ал жөн эле акмак эмеспи! – деп ырылдады ал. – Бул акчага мен ат сатып ала алам. Биз алыс кете албас болуп, таяк жеп калдык, а кыштактагылар болсо биздин артыбыздан кууп жөнөшөт.

– Куубайт деп айтып жатпайымбы, мен андай кылууга жол бербейм, бирок ат дегениң жакшы иш, анткени – Мессуа чарчап калды.

Аялдын күйөөсү акыркы рупиясын кемерине байланып, ордуна тура калды. Маугли терезеге чыгып отурууга Мессуага жардамдашты, түнкү салкын жел анын көңүлүн сергитти. Бирок джунгли жылдыздардын жарыгында ал аялга абдан караңгы жана коркунучтуу болуп көрүндү.

– Силер Канхиварга баруучу жолду билесинерби? – деп шыбырады Маугли.

Алар «билебиз» деп башын ийкешти.

– Жакшы. Эчтемеден коркпоо керектигин унуткан жок чыгарсыңар. Шашуунун да кереги жок. Бир гана жери... Бир гана жери силер, балким, арт жактан жана алды жактан ырдаган ырды угарсыңар.

– Чын эле, эгерде бизди өрттөп жиберет деп коркпосок эле сен бизди түн ичинде джунглиге кетип калат деп ойлойсуңбу? Кишилер өлтүргөндөн көрө, айбандар тыткылап кеткени жакшыраак эмеспи, – деди Мессуанын күйөөсү.

Бирок Мессуанын өзү Мауглиге карап, күлүмсүрөп койду.

– Силерге айтарым, – деп улантты Маугли, аюу – Балунун эле так өзүндөй болуп, ыклас койбогон бөлтүрүккө байыркы Джунгли Законун жүзүнчү жолу кулагына куюп, – силерге айтарым, джунглидеги бир да айбан сизге тишин тийгизбейт, джунглидеги бир да айбан сизге бутун көтөрбөйт. Силер Канхиварды алыстан көрмөйүнчө киши да, айбан да силерди токтотпойт. Силерди кайтарып барат. – Ал Мессуага карап бат бурулуп мындай деди: – сенин күйөөң мага ишенбейт, бирок сен ишенерсиң?

– Ооба, албетте, балам. Сен кишисиңби же джунглиден келген карышкырсыңбы, баары бир мен сага ишенем.

– Ал менин журтумдун ырдаганын укканда чочуп кетет. А сен өзүң билип, баарын түшүнөрсүң. Баргыла да ашыкпагыла, анткени – ашыгуунун кажети жок: дарбазалар кулпулуу.

Мессуа боздоп ыйлап, Мауглинин буттарына жыгылды, бирок ал бүт бойдон калтырап кетти да, аялды бат эле ордуна тургузду. Ошондо аял анын мойнуна асылып, эсине түшкөндүн баарын айтып, эркелетип ат коё берди.

Алар джунглиге карай бет алышты, Карышкыр Эне да өзүнүн жашырынып күтүп турган жайынан ыргып чыга калды.

– Тигилерди ээрчитип бар! – деди Маугли. – Байкагын, буларга тийүүгө болбостугун джунглидегилердин баары билсин. Үнүңдү гана чыгарып кой, мен барып Багираны чакырам.

Күңгүрөп созолгонгун үн чыкты да, лып басыла түштү, ошондо Маугли Мессуанын күйөөсү селт эте түшүп, жаман тамына карай кайра качууга даяр болуп, артына бурулганын көрдү.

– Жүрө бериңиз, жүрө бериңиз! – деп Маугли көңүлүн көтөрүп кыйкырды. – Силер ырдаган ырды угасыңар деп мен айтпадым беле. Карышкыр Эне силерди Канхивардын өзүнө дейре жеткирет. Бул Джунглинин Ырайымы.

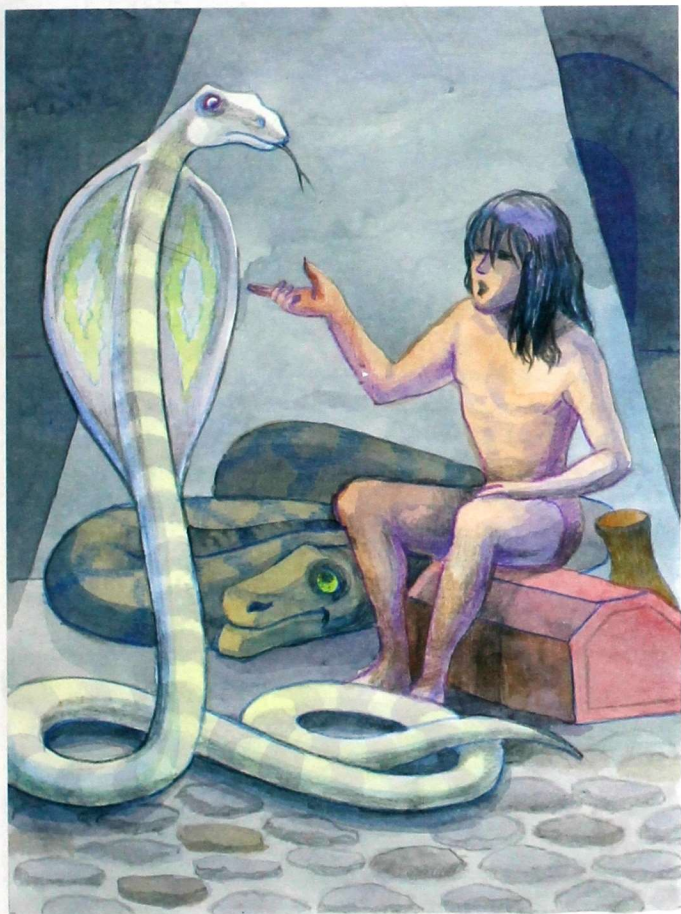
Мессуа өзүнүн күйөөсүн илгери көздөй түрттү, Мауглинин как алды жагынан дегидей капысынан Багира чыга түшкөндө караңгы кирип калган кез эле.

– Сенин бир туугандарың үчүн мен уялам! – деп Багира ырылдады.

– Кантип! Алар Балдеого жаман ырдап бериштиби? – деп сурады Маугли.

– Өтө жакшы! Өтө! Алар ар кандай кекейип бой көтөрүүнү унутууга мени да мажбур кылышты, калп айтсам, мени бошотуп чыгарган сынган кулпунун кусуру урсун, так эле жазындагыдай джунглини аралап ырдадым. Чын эле сен биздин ырдаганды уккан жоксуңбу?

– Менин башка ишим болуп калды. Андан көрө, сага жакшы ырдап бериштиби деп Балдеодон сурап көрсөңчү. Деги баягы төртөө кайда болду экен? Кишинин үйүрүнөн бир да адам бүгүн дарбазанын тышына чыкпаганын каалайм.

164-бет. – Мени Маугли деп аташат, – деген жооп болду.

205-бет. Маугли сол колу менен бычагын алып, саксайган сары куйругун кыя чаап туруп, баштооч дөбөттү кайра жерге ыргытып жиберди.

– Сага ал төртөөнүн эмне кереги бар? – деди Багира. – Ал баланы отгой балбылдап күйүп турган көздөрү менен жалт карап алмак-салмак улам бир бутуна салмагын салып бир жерден козголбой туруп, улам катуурак мырылдай берди.

– Мен аларды токтотуп турайын, Кичине Тууган. Жанагы ыр жана дарактарга чыгып барган кишилер мени кызыктырды. Мен алардын артынан керээли-кечке – күндүн жарыгында, түш мезгилинде кууп жүрдүм. Мен аларды карышкырлар бугуларды андыгандай болуп андыдым. Мен Багирамын, Багирамын, Багирамын! Мен өзүмдүн көлөкөм менен бийлегендей болуп, алар менен бийледим. Карачы!

Ошентип, чоң илбирс кичине мышыктай секирип барып, жерге түшүп жаткан жалбырактардын артынан кууп жөнөдү да, буттары менен бирде оңго, бирде солго куру абага ургулай берди эле, дабышты билгизбей акырын тура калды да, кайра баштан жогору карап үстү-үстүнө улам секире берди, анын мырылдаганы да, ырылдаганы да, шакылдап кайнап жаткан казандан чыккан буунун түрмөктөлгөнүндөй улам катуулай баштады.

– Мен Багирамын – джунглинин арасындамын, түн ичиндемин! Күчүмдөн тая элекмин! Менин айбатыма ким туруштук берет! Бала, мен колум менен бир урганда сенин башыңды жарар элем, ошондо башың жайында өлгөн бакадай, былчыйып калар эле!

– Мейли, ур! – деди Маугли джунглинин тили менен эмес, кыштактагылардын тили менен.

Бала адамдын сөздөрүн сүйлөгөндө Багира заматта тык токтой калды. Ал кийин секирип качып, бүт денеси менен калтырап, арткы буттары менен чокчоюп отура калды, демек, анын башы Мауглинин башы менен бирдей деңгээлде болун чыкты. Ошондо Маугли анын маяктагы от

өчкөндөгүдөй болуп, жашыл көздөрүнүн ичиндеги кызыл оту өчө электе, илбирс тетири карай электе, багынбаган бөлтүрүктөргө карагандай эле кылып, зымырттай жашыл көздөрүнө кайра баштан карай баштады. Илбирстин башы улам төмөн түшүп, акырында тилинин кызыл сүргүчү Мауглинин бутун тытып кетти.

– Багира, Багира, Багира! – деп шыбырады бала, анын мойнун жана калтыраган жонун көшөрүп, азыраактан сылап-сыйпап. – Сабыр кыл, сабыр кыл! Буга сен айыптуу эмессиң, буга түн айыптуу!

– Мунун баары түнкү жыттар, – деди Багира өкүнүп. – Аба мени чакырып эле тургандай болду. Бирок муну сен кайдан билесиң?

Индия кыштагынын айланасындагы абаны ар кандай жыттар каптаган, мурду менен жыттап, ойлоп көнгөн айбанга кишиге музыка же вино кандай маанилүү болсо, жыттар ошонун эле өзүндөй маанилүү болот.

Маугли илбирсти дагы бир нече мүнөт сооротту, акырында илбирс, оттун жанындагы мышыкка окшоп, буттарын көкүрөгүнүн астына жаздап, көздөрүн кылгырта жуумп жатты.

– Сени биздики десек да, биздики эмес десек да, джунглиден десек да, джунглиден эмес десек да болот, – деди илбирс акырында. – Мен бар болгону эле кара илбирсмин. Бирок мен сени жакшы көрөм, Кичине Тууган.

– Алар дарактын түбүндө эмнедир көпкө сүйлөштү, – деди Маугли анын акыркы сөздөрүнө көңүл бурбай. – Балдео ага бир канча окуяны айтып берген болууга тийиш. Жанагы аялды күйөөсү менен тузактан чыгарып алып, Кызыл Гүлгө ыргытуу үчүн алар бат эле келишет. Ошондо тузак бош калганын көрүшөт. Хо-хо!

– Жок, угуп турчу, – деди Багира: – алар мени ошол

жерден таап алсын! Мени көргөндө үйдөн бир азырагы качып чыгат. Мен тордо биринчи жолу отурган жерим жок, мени көтөрмө жип менен байлап коё алышар дейсиңби.

– Эмесе, акылдуу бол! – деди Маугли күлүп. – А ил-бирс болсо жаман тамга эбак тымызын кирип барган.

– Брр! – деди Багира жыттап. Бу жерде кишинин жыты келет, бирок керебети мен Удайпурдагы княздын ай-банканасында жаткандагынын эле так өзүндөй экен. Мен эми жатайынчы!

Ири айбандын салмактуулугунан жиптен жасалган тор кырчылдаганын Маугли укту.

– Калп айтсам, мени бошотуп чыгарган сынык кул-пунун кусуру урсун, алар эң керектүү кушту кармап алдык деп ойлошор! Менин жаныма келип отурчу, Кичине Тууган, экөөбүз биригип алардын аңчылыктан жолу болушун тилейли!

– Жок, менин оюмда башка нерсе бар. Бул оюнга мен да катышып жатканымды адамдын үйүрү билүүгө тийиш эмес. Өзүң жалгыз аңчылык кыл. Мен аларды көргүм келбейт.

– Мейли, ошондой болсун, – деди Багира. – Тигине, эми алар да келатышат!

Кыштактын тиги бурчундагы анжыр дарагынын түбүндөгү аңгеме дагы ого бетер чуулуу боло баштады. Акырында кыйкырык-чуу болуп кетти, топураган эл союлдарды, бамбук таяктарын, орокторду жана бычактарды күүлөп, көчөнү каптап чыкты. Баарысынын алдында Балдео жүгүрүп жүрдү, калгандары да анын артынан калышпай:

– Сыйкырчы эркек менен сыйкырчы аялды мында алып келгиле! Алардын баштарынын үстү жагындагы чатырчаны өрттөп жибергиле! Кубулма-баланы эркелетип

багуу кандай экенин биз аларга көрсөтөбүз! Жок, адегенде аларды уралы! Жалындуу көсөөлөрдү алып келгиле! Жалындуу көсөөлөрдү көбүрөк алып келгиле!

Бу жерде эшик бекитилүүчү тээкке бир аз буйдалуу болду. Эшик абдан бекем жабылган болчу, бирок топураган эл тээкти жулуп ыргытышты, ошондо буттарын учкаштырып, бир четин азыраак салаңдатып коюп, айбаттуу кара илбирс Багира керебетте керилип жаткан бөлмөнүн ичине жалындуу көсөөлөрдүн жарыгы тийди. Алдыңкы катардагылар бардык күчтөрү менен кайра көчөгө жулунуп чыгып жатканда, абдан коркуп, бир мүнөт унчукпай калышты. Мына ушул учурда Багира, өзүнө теңди кордомокчу болгондо кандай эстей турганын бардыгына көрсөтүүгө тырышып, эстеди. Муруттуу эрини бир аз көтөрүлүп, эки жакка ачылды, кызыл тили кайрылды, астынкы жаагы улам төмөн салаңдады эле, ысык тамагы көрүндү; калкайган чоң азуулары, болот затвордой болуп шакылдамайынча, аңырайган капкара оозунда даана белгилүү болуп, бөлүнүп турду. Андан кийинки мүнөттө көчө ээн боло түштү. Багира терезеден секирип түшүп, Мауглинин жанына барды. Коркуп кеткен кишилер үйдү көздөй качып, мүдүрүлүп, бирин-бири түрткүлөшүп, жүрүп отурушту.

– Алар ордунан таң атканча кыймылдашпайт, – деди жай гана Багира. – Эми эмне кылабыз?

Түшкү уйку кезиндеги жымжырттык кыштакты каптап тургансыды. Бирок тыңшап көрсөң, асты жер үйдүн ичи менен эгин салынган оор жашиктерди жылдырып, эшиктин алдына коюп, тосуп жаткандыгы угулуп турду. Кыштакта так эртең мененге чейин эч ким кыймылдабайт деп Багира чын айткан экен.

Маугли кыймылдабай ойлонуп отурду, анын өзүнө караганда утур кабагы бүркөлө берди.

– Мен ушунчалык эмне кылдым эле? – деди акырында Багира, ага жароокерленип.

– Жакшылыктан башка эч нерсе кылган жоксуң. Эми аларды таң атканга чейин карап тур, мен уктап алайып.

Ошентип Маугли токойго барып, таштын үстүнө оонап жата калды да, уктап кетти – күнү-түнү менен уктады.

Ал уктап ойгонсо жанында Багира отуруптур, анын бутунун жанында азыр эле өлтүрүлгөн бугу жаткан экен. Маугли аңчылык бычагы менен кандай союп жатканын, тамакты кандай жеп, сууну кандай ичкенин Багира кызыгып карап турду да, анан ээгин колуна таянып кайрадан жатты.

– Аял менен эркек Канхиварга аман-эсен жетишти, – деди Багира. – Сенин энең кулаалы Чилден кабар жибериптир. Алар атты түн ортосуна чейин эле, ошол эле күнү кечинде таап алышып, эң тез жүрүп кетишкен экен. Мындай кылганы жаман дейсиңби?

– Мындай кылганы жакшы, – деди Маугли.

– Сенин кишилериндин үйүрү бүгүн эртең менен күн жогору көтөрүлгөнчө, кыймылдашпады. Алар өздөрүнө тамак бышырып алып жүрүшүп, анан кайрадан өз үйлөрүнө бекинип алышты.

– Балким, алар сени көрүшкөндүр?

– Көрсө көргөндүр. Таң атканда мен дарбазанын жанында чаңга аралашып тегеренип ойноп жүргөм, атүгүл ырдаган да болсом керек. Кой эмесе, Кичине Тууган, эми мында кыла турган эчтеме жок. Жүр, Балу экөөбүз менен кошо аң уулоого бар. Ал жаңы аары уюктарын тааптыр, аларды сага көрсөтмөкчү болот, мурдагыдай эле биз менен бирге болсоң дейбиз... Андай карабачы, мен сенден корком! Эркек менен аялды Кызыл Гүлгө ыргытышпайт, джунглидегилердин баары эски бойдон кала берет. Бул чын эмес бекен? Кишинин үйүрүн унуталы!

– Ал үйүрдү абдан бат эле унутушат. Хатхи азыр түн ичинде кайдан тамактанып жүрөт экен?

– Кез келген жердедир. Унчукпас азыр кайда экенин ким биле алат? Анын сага эмне кереги бар? Биздин колу-буздан келбеген нерсе Хатхинин колунан келмек беле?

– Өзүнүн үч баласы менен кошо бул жерге, мага келип кетсин деп ага айтып койчу.

– Деги ушунунду койчу, Кичине Тууган, «келсин» же «кетсин» деп Хатхиге буйрууга жарабайт. Ал Джунглинин Ээси экендигин жана адамдын үйүрү сенин бетинди өзгөртүүдөн мурда сени Джунглинин Осуят Сөздөрүнө үйрөткөнүн унутпа.

– Ал эчтеме эмес. Ал үчүн менин да Осуят Сөздөрүм бар. Бакатай Маугли келип кетсин деди гана деп айтып кой, эгерде ал дароо макул болбосо, ага Бхаратпурдун тапталган жерлеринин урматы үчүн келсин деди, деп айтып кой.

«Бхаратпурдун тапталган жерлеринин урматы үчүн»,– деп унутпоо үчүн Багира эки-үч жолу кайталап жаттады. – Барайын! Хатхи урушуп гана тим болор дейм, кандай Осуят Сөз Унчукпасты бийлей турганын уксам эле, бүткүл бир айлык олжомду кубаныч менен берген болор элем.

Багира кетти, аңчылык бычагы менен өжөрлөнүп жерди казып, Маугли калды. Маугли өмүрүндө бир жолу да адамдын канын көрбөгөн – андан да ага көбүрөөк чоочун нерсе,– Мессуаны байлап койгон кайыштардагы кандын жытын сезгенге чейин бир жолу да анын жытын билген эмес. А Мессуа ага кайрымдуу болгон, ал да аны жакшы көргөн. Бирок ал кишилердин таш боордугун, коркоктугун жана келжиректигин жек көргөнү менен да, ага джунгли кандай гана сыйлык бербесин, ал адамды өмүрүнөн ажыратып, ошол укмуштуу жытты кайрадан жыттоого эч бир

макул болбос эле. Анын планы алда канча жөнөкөй жана алда канча туура болгон, карыя Балдеонун анжыр дарагынын түбүндөгү аңгемелеринин бири ага пикир туудурганын эстеп, ичинен күлүп калды.

– Ырас, бу Осуят Сөз эле, – деп Багира кайра келип, анын кулагына шыбырады. – Алар дарыянын жанында жайылып оттоп жүрүп, топозго окшоп, менин тилимди алышты. Карачы, алар тигинде келатышат!

Хатхи жана анын үч баласы, демейдегисиндей эле, бир ооз да үн чыгарбай келип калышты. Алардын боорлорундагы дарыянын баткагы али кургабаптыр, Хатхи азуусу менен жулуп алган жашыл банан жыгачын санаадар болуп чайнап жеп бүтүрө жаздаган. Бирок анын далкыйган денесинин ар бир кыймылы, Джунглинин Ээси бөлтүрүк-балага келбей эле, эчтемеден коркпос балага коркокпил келди деп баарысын биринчи көз караштан эле түшүнгөн Багирага айтып турду. Хатхинин үч баласы атасынын арт жагында ары-бери теңселип турушту.

Хатхи, «аңчылыктан жолуң болсун» деп айтканда, Маугли араң гана башын көтөрдү. Ал Хатхи бир сөз да айта электе, аны көпкө дейре улам бир буту менен алмак-салмак теңселип, силкинүүгө мажбур кылды, сүйлөй баштаганда да пил менен сүйлөшпөй эле, Багира менен сүйлөштү.

– Мен силерге бир окуяны айтып бергим келет, мен аны силер бүгүн андып жүргөн аңчыдан уккан элем, – деп баштады Маугли. – Бул окуя карыган жана акылдуу пил тузакка түшүп калып, чуңкурдун түбүндөгү учтуу казык анын терисин согончогуна ийинине чейин айрып кетип, ошондон ак тырык болуп калганын айтат.

Хатхи бери бурулганда Маугли колун сунду, анын таш тактага жазуучу таш калемдей (грифель) боз капта-

лындагы узун ак тырык, как эле ысыган учу ичке узун камчы менен сабагандай болуп, айдын жарыгында көрүнө баштады.

– Эл пилди чуңкурдан тартып чыгарышты, – деп улантты Маугли, – бирок ал күчтүү болгон жана кишенди үзүп качып кетип, жарасы айыкканча жашырынып жүрдү. Айыккандан кийин түн ичинде аңчылардын талаасына кайра келди. Анын үч баласы болгону азыр менин эсиме түштү. Мына ошонун баары мындан көп-көп жылдар мурда, бул жерден абдан алыс Бхаратпур талаасында болгон. Келерки орок оруу убагында бул талаалар эмне болду, Хатхи?

– Орулган эгинди мен үч бала менен жыйып алдым, – деди Хатхи.

– Ороктон кийинки кош айдоону кандай өткөрдүңөр? – деп сурады Маугли.

– Кош айдаган жокпуз, – деди Хатхи.

– Эгин айдалган жердин жанындагы талааларда турган эл эмне болду, – деп сурады Маугли.

– Кетип калышты.

– Эл жаткан жаман тамдар эмне болду? – деп сурады Маугли.

– Биз үйлөрдүн чатырчаларын туш-тушка ыргытып чачып кеттик, дубалдарын болсо джунгли жутуп койду.

– Андан кийин эмне болду? – деп сурады Маугли.

– Биз джунглини беш кыштакка жайып жибердик: бул кыштактарга да, алардын жерлеринде да, жайыттарда да, жумшак, айдалган талааларда да азыр жерден азык ала турган бир да киши калбады. Бхаратпур талаасы мына ушундай болуп тепселди, мына муну мен өзүм үч балам менен иштедим. Муну кандай кылып билгениңди азыр мага айтып берчи, Маугли? – деп сурады Хатхи.

– Мага бир киши айтты, атүгүл Балдео да ар качан эле калп айта бербестигин мен азыр көрүп турам. Хатхинин ак тырык кылынганы жакшы болуптур, экинчи жолу дагы жакшыраак болуп чыгат, анткени – киши башкарат эмеспи. Сен мени кууп жиберген киши үйүрүнүн кыштагын билесиңби? Эми ал жерде алар турууга жарабайт. Мен аларды жек көрөм!

– Деги эч кимди өлтүрүүнүн кереги жокпу? Бхаратпурдагы талааны тепсеп жүргөнүбүздө менин тиштерим кандан кызарып кетти, мен ушул жытты кайрадан конурсуткум келбес эле.

– Мен дагы. Атүгүл мен алардын сөөктөрү биздин адал жерибизде жатканын да ыраа көрбөйм. Өзүлөрүнө башка ийин издешсин. Алар бул жерде калууга болбойт. Мени баккан аялдын, – мен болбосом өлтүрүп коюшу да ыктымал болгон аялдын – каны кандай жыттангандыгын мен уктум. Андан менин оозум күйүп албырып турат. Аларга джунглини жайып жиберели, Хатхи!

– А! – деди Хатхи. – Жазгы кырчындын түбүндөгү кыштак кандай ойрон болгонун көрө элегибизде, менин теримдеги тырык да мына ошондой эле болуп күйгөн. Мен азыр түшүндүм: сенин урушуң биздин да уруш болот. Биз аларга джунглини жайып жиберели.

Маугли араң эле эс алганда – ал жек керүп, кыжырангандыктан бүтүндөй калтырап кеткен болчу, – пилдер турган жер бош калды, жалгыз гана Багира коркуп Мауглиге карап турду. Хатхи менен анын үч баласы ар бири өз тарабына бурулуп кетишти да, өрөөндөр менен унчукпай жүрүп отурушту. Алар джунглини аралап улам илгери кете беришти да, алтымыш миля жол жүрүштү, башкача айтканда, эки жумалык жол басышты. Алардын ар бир баскан кадамын жана тумшугунун ар бир чайпалганын Манг, Чиль,

Маймыл Журту жана бардык; канаттуулар көрүп жоруган болчу. Анан пилдер тоюнуп, кеминде эки жума тынч жатышкан. Хатхи менен анын балдары тоо ажыдаары Каага окшош: кажети жок болсо, алар шашпайт.

Бир жумадан кийин – бул кайдан чыкканын эч ким билбейт, – баланча-баланча жерде тоют менен суу баарынан жакшы экен деген ушак джунглиде тарады. Берекелүү тоюттун азабынан дүйнөнүн четине чейин болсо да баруудан баш тартпаган камандар ташты аралап, оонап басып топ-топ болуп ээрчишип жөнөп беришти; алардын артынан бугулар жөнөп кетишти, бугулардын артынан – тарп жеп оокат кылган кичине түлкүлөр жөнөштү. Бугулардын катарында колдогой антилоптор – нильгаулар жүрүп отурушту, а нильгаулардын артынан саздагы жапан топоздор кетип баратышты. Алыста илээлеп басып, чөп жулуп оттоп, суу ичип алып туруп кайрадан оттоп, чачылып жайылып жүргөн малды кайра буруу адегенде жеңил болор эле, бирок алардын арасында чочуп үркүп, көтөрүлүү башталар замат эле кимдир бирөө келип жоошутуп турган. Бирде бул жакшы тоют бир аз арыраак жерде деп кабар берген чүткөр Сахи болгон; бирде бул тиги жакта эч ким жок деп көрсөтүү үчүн канаттарын бүлбүлдөтүп токойдогу ачык аянттан кубаныч менен чыйпылдап зымырап учкан жарганат болор эле; бирде чөптүн тамырын оозуна толтуруп алып, ооналактап басып, малдын жанына келип, чын-тамаша экени билинбей, анык жолго салып коркуткан Балу болгон. Көбү кайра тартып, туш-тушка качып, илгери жүрүүгө көңүлдөрү жар бербеди, бирок башкалары ордунда калышты да, мурункусундай эле алга карай кете беришти.

Он күн өттү, ошол убакыттын акыр ченинде иш мындайча болду: бугулар, камандар жана нильгаулар радиусу сегиз же он миля келген айланада жүгүрүп, топурап-тепсеп

жүрүштү, жырткычтар болсо аларга чет жактардан кол салышты. Айлананын орто ченинде кыштак бар эле, ал кыштактын айланасында болсо, талааларда эгин бышып турган, ошол талааларда канаттууларды жана башка зыянкечтерди коркутуу үчүн тургузулган көгүчкөн кепесине окшогон балаканаларда кишилер отурушкан.

Хатхи менен анын үч баласы джунглиден уу-чуусуз чыгып, тумшуктары менен чабак жыгачты сындырып, балакана уу балтыргандын сынган сабагындай кулап түшүп, андан жыгылган кишилер пилдердин күнгүрөп өкүргөнүн укканда түн караңгы болуп турган. Андан кийин үрккөн бугулардын алды дыркырап жүрүп отуруп, кыштактынжайытын жана айдоо жерлерди тепсеп кетишти; алардын артынан жалпак тумшук, курч туяк камандар келишти да, бугулардан кийин калгандарды, камандар жок кылышты. Карышкырлар кез-кези менен малдын тынчын алып турушту, ошондо үрккөн мал ары-бери качып, жашыл арпаны тепсеп, сугат арыктардын четтерин жер менен жексен кылып, тыптыйпыл тегиздеп кетип турушкан. Айлананын четиндеги бир жерде таңга маал жырткычтар түштүккө кеткен жолду ачык калтырып, артка чегиништи, ошондо бугулар бул жол менен короо-короо болуп чубап жөнөп беришти. Башка бир жүрөктүүрөктөрү кийинки түнү тоюнуп алуу үчүн чытырман токойдун ичине жашынып жатып алышты.

Бирок, эбак болору болгон эле. Дыйкандар эртең менен өзүнүн талааларын карап, бардык айдалган эгиндери зыян болгондугун көрүштү. Мына мунун өзү бул жерден эл кетип калбаса, өлүп калуу коркунучу туугандыгын көрсөттү, анткени – ачарчылык аларга ар качан джунгли сыяктуу эле, жакын болуп турган эле. Топоздорду жайытка айдап чыкканда, ачыгып калган мал бардык чөптү бугулар тыптыйпыл кылып жеп кеткенин көрүштү да, өздөрүнүн

жапайы жолдошторунун артынан джунглини аралап бириндеп жүрүп отурушту. Иңир кирген кезде бастырмада кыштактагы үч-төрт аттын башы талкаланып жаткан болуп чыкты. Мындай кылып талкалоо Багиранын гана колунан келет, жүрөктүүлүк кылып акыркы өлүктү көчөнүн ортосуна сүйрөп чыгуу пикири Багиранын гана оюна келиши мүмкүн.

Дыйкандар бул түнү талаада от жагууга чыдай алышпады, Хатхи балдары менен калган нерселерди жыйыштырып алууга чыкты; Хатхи аралап өткөн жерден жыйнап ала турган эчтеке калбайт. Эл жаан жааганга чейин кош айдоого сактап турган эгинди ичип туруп, андан кийин бекер өткөн жылдын киресин чыгаруу үчүн жалданып кызмат кылмакчы болушту. Бирок, эгин соодагери өзүнүн толтура эгин салынган себети жана өзүнүн сатып алуучулардан ала турган баалары жөнүндө ойлогончо эле Хатхинин курч азуулары анын топурактан салынган кампасынын бурчун бузуп, анын ичиндеги эгин сакталган чоң сокмо бөлүктөрүн кыйратты.

Мына ушул зыянга учуроолорду көргөндөн кийин сөз айтууга кечилдин кезеги келди. Ал өзүнүн кудайларына эбак тобо кылып сыйынган. Бирок натыйжасыз болгон. Ал, балким, кыштактагылар билбестик кылып, джунглинин кандайдыр бир кудайын кордоп коюшкан болсо керек: джунгли аларга каршы экендиги бардыгынан көрүнүп турат деген. Ошондо ата-бабалары Индиянын эң байыркы элдеринен – алгачкы жер ээлеринен болгон, джунглинин ичинде жашаган кичинекей, акылдуу, көмүрдөй капкара мергенчилердин, тентиген гонддордун катардаш турган тукумунун башчысына жиберешти. Гондду колдо бар тамакты берип сыйлашты, ал колдоруна жааны кармап, чачтарына эки-үч ууланган жебени сайып алып, бир буту

менен туруп турду да, кооптонгон элди жана алардын тып-тыйпыл кылынган талааларын же эси чыккандай болуп, же жек көргөндөй болуп карап койду. Эл өздөрүнүн кудайлары, эски кудайлары каарданган-каарданбаганын, аларга кандай курмандыктар керектигин билгилери келишкен. Гонд эч жооп берген жок, бирок ачуу жемиш берүүчү сойломо жапан ашкабактын узун сабагын үзүп алып, аны менен таңыркаган кудайдын көз алдындагы храмдын эшигин чырмап койду. Анан кийин ал Канхиварга кетүүчү жол жакты карай асманга колун тап берди да, айбандар кандай өтүп жатканын көрүү үчүн кайра өзүнүн джунглисине кетип калды. Ал, джунгли чабуул жасаганда ак белгилер гана алардын кыймылын токтого ала турганын билген.

Муну менен ал эмне айтмакчы болгонун суроонун жөнү жок эле. Жапайы ашкабак – эл өзүнүн кудайына сыйынган жерге өсөт, алар бул жерден канчалык тез кетип калышса, ошончолук жакшы болот.

Бирок туруктуу болуп калган жеринен кетүү кыштактагыларга оңой эмес. Ошондуктан алар жайкы запастары түгөнмөйүнчө тура беришти. Алар джунглиден жаңгактарды чогултуп көрүштү, бирок көздөрүнүн оту чыгып чачырап тургандардын көлөкөлөрү күндүз да алардын артынан андышты, адамдар эси чыгып кайра тартканда, алар беш эле мүнөт мурда жанынан өткөн дарактардын сөңгөктөрүнөн кимдиндир тырмактуу чоң чеңгелинин соккусунан жыгачтын кабыгы сыйрылып калган болуп чыкты. Адамдар кыштакка көздөй канчалык көбүрөөк кысталып кирип барышкан сайын, Вайнгангинин жээгиндеги жайыттарда күркүрөп, дүбүрттөп жойлоп жүргөн жапайы айбандар ошончолук жүрөктүү болуп турушту. Ээн калган кепелердин токой жаккы арткы дубалдарын жамап-жаскап ондоого дыйкандардын кудурети жетпеди. Жапайы каман-

дар урандыларды тебелеп-тепсеп жиберешти, азыр эле жеңип алынган жерди чырмооктордун түйүндүү тамырлары бат эле басып кетти да, жабышкак жаш бутактары жаман тамдардын дубалдарынан артылып салаңдап турду, чырмооктордун артынан катуу чөптөр үрпөйүп турду. Бойдоктор биринчи болуп чуркап барышып, бардык жерде кыштак өлүмгө дуушар кылынды деген кабарды таратышты. Кыштактагы кобра жыланы да анжыр жыгачынын түбүндөгү өзүнүн ийинин таштап кеткенден кийин, джунгли менен ким күрөшө алмак эле!

Эл тышкы дүйнө менен уламдан-улам азыраак байланышып, түз мейкиндикте тапталган жалгыз аяк төтө жолдор улам тарыраак боло берди. Хатхи менен анын үч баласынын сурнай үндүү чакырыктары эми түн ичинде кыштактын тынчын алган жок: алардын эми келе турган жөнү жок болду. Кыштакты чулгаган кашаанын артындагы талааны каптап өсүп чыккан чөп джунгли менен кошулду, кыштактагылар Канхиварга кете турган убакыт жетти.

Эл биринчи жаан капасынан басып калганга чейин кетип калууну күнүгө эртеңге калтырып отурушту. Тамдын төбөсүндөгү жыртыктардан тамчы тама баштады, жайытты кызыл ашык томугунан суу каптады, жашылданып чыгып келаткан өсүмдүктөрдүн баары жайкы кургакчылыктан кийин дароо өнө баштады. Мына ошондо эртең мененки көз ачырбай, ымшып жаап турган жаанда эл – эркектер, аялдар, балдар – сууну кечип сандалып жүрүп отурушту, өздөрүнүн үйлөрүн акыркы жолу көрүп коюу үчүн, албетте, артына бурулуп карашты.

Таңылчактарды көтөрүп алган акыркы үй-бүлө дарбазадан өткөн кездин өзүндө кыштактын ноолусунун артындагы туурасынан салынган устундар менен чатырчасы карс этип кулап түштү. Жылтыраган, жыландай кара тум-

шук чатырчанын суу саманын туш-тушка ыргытып чачып жатканы көз ачып жумганча кылт эте түшкөнүн эл көрүп калышты. Анан ал да жок болуп, кайра баштан карсылдак, карсылдактын артынан чыйылдак угулду. Биз суу лилияларын (өсүмдүктөрүн) жулуп алган сыяктуу, Хатхи үйлөрдүн чатырчасын жулду эле, жыгылып кеткен устун ага тийип, этин оорутуп кетти. Ал бүтүндөй алынып-беринип, жини келиши үчүн ушул гана керек экен, анткени – джунглиде жашаган жапайы айбандардын ичинен кутурган жапайы пил баарынан көбүрөөк элирип, бузуп кирет. Ал арткы буту менен топурак дубалды бир тепкенде, дубал кулап кетти, жаандын сели ал урандыны сары ылай кылып жууруп салды. Хатхи тегеренип сурнай чалып турду, тар көчөлөрдө жан талашып, жаман үйлөрдү ар жак-бер жагынан омуролоп, жөөлөп, шылкылдаган эшиктерди сындырып, үйдүн чатырчасынын ууктарын кыйратып жатты; анын үч баласы атасынын артынан, Бхаратпур талаасын талкалаган кезде жиндиленген сыяктуу, жиндиленип турушту.

– Мына ушул кабыкчаларды джунгли жутуп коёт, – деди урандылардын арасынан камырабаган үн менен. – Адегенде ноолуну бузуу керек.

Жаанга жону жылтырап суу болгон Маугли жерге чөгүп калган дубалдан чарчаган топоздой секирип өттү.

– Бардыгы өз убагында эмеспи, – деп корулдады Хатхи. – Чиркин, менин азууларым Бхаратпурда кандан кызарганынчы! Балдарым, ноолуга карай! Башыңар менен! Баарыңар чогуу! Болгула!

Төртөө тең катар туруп күчөнүп иштешти. Ноолу кыйшайып, жарылып кетти да, кулап түштү, эл коркуп кетип, селдейип калды да, бирдей эмес оңурайып тешилген жерден кыйратуучулардын топуракка булганган баштарын көрүштү. Баш калкалар жерсиз жана тамак-ашсыз

калган эл өрөөн менен төмөн көздөй качып жөнөштү, алардын кыштагы болсо, тебелеп-тепсенип, тып-тыйпылы чыгарылып, тал-талга бөлүнүп, муз эригендей болуп, арта калып жатты. Бир айдан кийин кыштактан үлпүлдөгөн жапжашыл чөп өсүп чыккан борпоң дөңсөө гана калды, жарым жыл мурун эгин айдоо талаасы болгон жердин өзүндө, жаан жаап өткөндөн кийин дүркүрөп чытырман токой өсүп чыкты.

КНЯЗЬ АНКАСЫ

Каа деген чоң тоо ажыдаары терисин алмаштырды – ырасын айтканда, бул туулган күнүнөн бери эки жүзүнчү жолкусу, – бир кезде түн ичинде Муздак Ийиндерде Каа өлүмдөн куткарып калгандыгын эч качан унутпаган Маугли, бул, балким, сиздердин да эсиңиздердедир, аны кутуктоого келди. Жылан терисин алмаштырган кезде жаңы териси жалтырак жана кооз болмоюнча, сурданып кыжырдуу болот. Каа эми Мауглини шылдындабай калды. Ал да джунглидегилердин баары сыяктуу эле, аны Джунглинин Ээси деп эсептеп, өзүндөй болгон ажыдаар угууга туура келген жаңылыктардын баарын, ага айтып берип турган. Орто джунгли деп атаган токой жөнүндө, жердин асты-үстүндө жүрүп жаткан турмуш жөнүндө, тегерек зор таштардын, саздуу жердеги өңгүл-дөңгүлдөрдүн жана карагайдын дүмүрлөрүнүн жанындагы турмуш жөнүндө Каа билбегендер анын кабырчыктарынын эң кичинекейине сыйган болор эле.

Маугли ошол күнү Каанын чоң шакектеринин ортосунда отуруп, ажыдаар таштын арасына ыргытып жиберген кабырчыктуу эски терисин бармактары менен иргеп алып жатты. Каа өзүнүн денесинин жылаңач кең далыла-

рын Мауглинин астына абдан сыпайылык менен төшөп берди, демек, бала так эле жандуу креслодогудай отурду.

– Бул баары бүтүн экен, атүгүл кабырчыкчалары да көзгө бүтүндөй көрүнөт, – деди акырын гана Маугли, ыргытылган тери менен ойноп. – Башын жаап турган нерсени өз бутунан көрүү кандай кызык!

– Койсоңчу, менин бутум жок эмеспи, – деп жооп берди Каа, – мен мындан эч бир кызыкты көргөн жерим жок, бул менин журтумдун эле жаратылыш адаты. Ырас эле, сенин териң кургак жана катуу экенин эч качан биле элексиңби?

– Ырас эле, катуу ысыкта теримди такыр таштап жиберип, терисиз жүгүрүп жүргүм келгени менен да, мен сууга түшүүгө барайын, Жалпакбаш.

– Мен сууга да түшүп, теримди да алмаштыра берем. Айтчы, менин жаңы кийимим кандай, сага жагабы?

Маугли анын килейген жонундагы кыйшык чатырашын кол менен сылап-сыйпап көрдү.

– Таш баканын жону катуу болгону менен, мындай чаар ала эмес, – деди ал ойго чөмүлүп туруп. – Менин аты уйкашымдын, баканын, жону чаар ала болгону менен мындай катуу эмес. Сырт көрүнүшү абдан кооз, гүлдүү өсүмдүктүн чөйчөкчөсүндөгү чаар ала сайманын эле өзүндөй болуп турат.

– Жаңы териге суу керек. Биринчи жолу сууга түшкөнгө чейин түсү дагы эле баягыдай болбойт. Жүр, сууга түшөлү!

– Мен сени көтөрүп барам, – деп Маугли күлүмсүрөдү да, Каанын килейген чоң денесин эң жоон жеринен көтөрүү үчүн эңкейди.

Мунун өзү жоондугу эки фут келген суу түтүкчөсүн көтөрүү менен барабар болду. Каа жаны ыракаттанып,

акырын кышылдап, кыймылдабай жатты. Анан кийин алардын көнүмүш болгон кечки ойну башталды – күчүнө келип, гүлдөп турган бала менен сонун, жаңы терилүү ажыдаар көргүчтүгүн жана күчүн сынап бири-бири менен күрөшө башташты. Эгерде өз эркине койсо, Каа, албетте, Мауглиге окшогондордун жүзүн басып өлтүрөр эле, бирок ал өзүнүн күчүнүн онунчу үлүшүн да эч качан пайдаланбай, этияттык менен ойноду.

Маугли жетилип, күч кирип, аны менен күрөшөрлүк болгондо гана Каа баланы бул оюнга үйрөттү, анын денеси мына ушундай укмуштуу, ийкемдүү боло түшкөн. Кай бир убакта Маугли Каанын ийкемдүү шакектери менен кекиртегине чейин дээрлик чалма салынып, бир колун бошотуп, сууруп алып, аны мойнунан алуу үчүн чымырканып турду. Ошондо Каа бүтүндөй шалдайып, чырмай кармаган кучагын бошотуп жиберди, а Маугли болсо өзүнүн ылдам буттары менен, анын ташты же дүмүрдү сыйпалап артка карай сүйрөлгөн зор куйругуна таяныч табууга мүмкүндүк берген жок. Алар ар бири кол салууга умтулуп, илгери кийин, башын башына такай келтирип чайпалышты, акырында, сүрөттөгүдөй, эң сонун топ, утур-утур өйдө турууга обдулган сары менен кара шакектердин жана бүлбүлдөгөн колу-буттардын куюнуна айланды.

– Кана, кана! – деди Каа башы менен качырып, Мауглинин ылдам колу да мындайдын мизин кайтара албаган. – Карачы! Мына мен сага тийип турам, Кичине Тууган! Мына, мына! Эмне, сенин колуң шалдайып калганбы! Мына дагы кайрадан!

Бул оюн ар дайым бипбирдей бүтүп турган: Каа баланы тике эле шак эттирип башы менен тез бир уруп, ар дайым жыга коюп турган. Мына ошентип, Маугли ушул чагылгандай тез качырып кирүүлөргө каршы коргонууну

үйрөнө алган жок; Каанын айтканына караганда бул ишке убакытты коротуунун кереги жок эле.

– Аңчылыктан жолуң болсун! – деп кышылдады акырында Каа.

Ошентип, Маугли, демейдегидей эле, энтигип, каткырып күлүп, четке карай он кадам ыргып кетти.

Ал колуна толтура чөп ченгелдеп, ордуна тура калды да, акылман жыландын сууга түшүүнү жакшы көргөн жерине – тегерете аскалар курчап турган жана жыгачтын сөңгөктөрү чөгүп тургандыктан айрыкча көркөм, так кара чыйырдай, терең сууга Каанын артынан кетти. Бала джунглинин адаты боюнча үндөбөстөн сууга ыргып түшүп, чумкуп кирип барды; анан кийин дале үндөбөстөн суудан чыгып, колун башына жазданып, аскалардын үстүнөн чыгып келе жаткан айга карап, чалкасынан түшүп жатты да, буттарынын бармактары менен анын сууга чагылышын бөлүштүрө баштады. Каанын үч бурч башы сууну устарадай жиреп кести, суудан тура калып, Мауглинин ийнине жата калды. Алар өздөрүн каптап турган салкынга сергип ыракаттанып, кыймылдабай жатышты.

– Кандай жакшы! – деди уйкусурап Маугли. – Бул мезгилде кишинин үйүрүндө жер кепелердин ичиндеги катуу жыгачтын үстүндө жатып, таза желден корголоп, туш-туштун баарынан жакшылап жамынып, башы-көздөн бери каңырсыган чүпүрөктөр менен чүмкөнүп, көнүлсүз ырларды күңкүлдөп ырдагандык эсимде. Джунглиде эле жакшы эмеспи!

Шыйпындаган кобра жыланы алардын жанынан аскалар менен сойлоп өтүп, суу ичип, аңчылыктан жолуңар болсун деген тилегин айтып, көрүнбөй калды,

– О-о-ш! – деди Каа эмнедир бирдемелер эсине түшкөнсүп. – Демек, джунгли сенин каалагандарыңдын

бардыгын берип, оюндагыдай болуп жаткан экен го, Кичине Тууган?

– Бардыгын эмес, – деди күлүп Маугли. – Болбосо ар бир ай сайын улам бир жаңы Шер-Ханды өлтүрүп турууга болор эле. Азыр мен аны топоздордон жардамдашууну сурабай гана өзүмдүн колум менен өлтүрүп коё алар элем. Мен кээ бир кезде жаан убагында күн тийип турса, жайдын толук кезинде жаан күндүн көзүн каптап турса деп тилейм. Ачка болгонумда ар дайым эчкини өлтүргүм келет, эгерде эчкини өлтүрсөм, атаганат, бул бугу болуп калсачы деп, эгер бу бугу болсо, атаганат, нильгау болуп калсачы деп ойлойм. Бирок, бардыгы тең эле ушундай деп тилешет.

– Башка эчтекенин кереги жокпу? – деп сурады Каа.

– Башка дагы эмненин кереги болмок эле? Менин джунглим жана джунглинин берекеси бар! Дүйнө жүзүндө күн чыгыш менен күн батыштын ортосунда дагы мындан башкасы барбы?

– Кобра жыланы айтпадыбы... – деп баштап келди Каа.

– Кайсы кобра? Азыр сойлоп кеткен жылан эчтеме айткан жок эмеспи: аңчылык кылып жүргөн тура.

– Ал эмес, башкасы.

– Деги Уу Журт менен сенин алакан көп болобу? Мен аларга тийбейм, байкуштар, өз билгениндей жүрө беришсинчи. Алардын алдыңкы тиштери ажалдын себептери эмеспи, бир жаман жери эле – алардын кипкичинекейлиги. Деги сен кайсы кобра жыланы менен сүйлөшкөнсүң?

Каа, туура жактан толкун болгондо пароход чайпалгандай, суу үстүндө жайбаракат каалгып, чайпалып турду.

– Үч-төрт ай мурда, – деди ал, – мен Муздак Ийиндерде аңчылык кылган болчумун. Сен, балким, ал туурасында али унуткан эместирсиң, – мен аңдыган жаны-

бар бир кезде мен сени азабынан бузуп жиберип, жердин астына кире качып үйдү көздөй көлмөлөрдүн жаны менен чыңырып, бирок Муздак Ийиндерде эч ким жердин астында турбайт. Каа Маймыл Журтун айтып жатканын Маугли түшүндү.

– Бул айбан жер астында турбай эле, өз жанын ала качып коргологон, – деп жооп берди Каа, диртилдеген тилин чыгарып саландатып. – Ал жаныбар абдан терең ийинге сойлоп кирип кеткен. Мен артынан сойлоп кирип барып, аны өлтүрдүм да, анан уктап калыпмын. Ойгонгондон кийин дагы илгери карай сойлоп бардым.

– Жердин асты мененби?

– Ооба. Жүрүп отуруп акырында Ак Клобукка – ак кобра жыланына жолугуп калдым, ал жылан мени менен түшүнүксүз маселелер туурасында сүйлөштү да, мага эч качан мен көрө элек нерселердин көбүн көрсөттү.

– Жаңы илбээсиндиби? Деги сен жакшы аңчылык кылдыңбы? – деп сураган Маугли бат эле экинчи капталына оодарылып калды.

– Бул илбээсин эмес болчу, мен ага тийсем тишимдин баарын сындырып алмак экемин, бирок Ак Клобук кишилер – ал бул тукумду билген немедей айтты – кишилер мына ушул нерсени карап гана көрүү үчүн акыркы деми чыкканга чейин жанын аябас эле деди.

– Көрөбүз! – деди Маугли. – Качандыр бир кезде киши болгондугум азыр менин эсимде.

– Акырын, акырын! Шашкаландык Сары Жыланды ойрон кылды, аны күн жеп койгон. Биз жер астында сүйлөштүк, мен сен тууралуу кеп кылып, сени кишинин баласы деп айтып бердим. Ак кобра жыланы (бул чындыгында джунгли сыяктуу эле картаң) айтты: «Мен кишини көптөн бери көрө элекмин. Мейли, келе берсин, келсе ушул нерсе-

лердин баарын көрөт. Алардын эң кичинекейи үчүн да көп кишилер өмүрүн аябас эле».

– Демек, бул жаңы илбээсин экен го. Чочуп үрккөн илбээсин жаныбарлары кайда экенин Уу Журт бизге эч качан айтпайт эмеспи. Алар биз менен ынтымагы жок.

– Бул илбээсин эмес... Бул... бул... эмне экенин мен айта албайм.

– Биз ошол жерге баралычы. Ак кобраларды мен эмдигиче көрө элекмин, анын үстүнө калгандарынын баарын да көргүм келет. Аларды мына ошол өлтүргөнбү? Алардын баары тирүү эмес. Кобра мен аларды кайтарып карап турам деп айтты.

– А! Карышкыр олжосун ийинине сүйрөп келгенден кийин, кайтарып тургандай экен го. Жүр, баралы!

Маугли жээкке чабак уруп келди, кургануу үчүн чөптүн үстүндө тоголонуп жатты, алар экөө Муздак Ийиндерге – балким, силер окуган чыгарсыңар, баягы бир ээн ташталган шаарга карай жөнөштү. Маугли маймылдардан азыр эч бир корккон жок, андан көрө маймылдар Мауглинин алдында зиркиреп коркуп, калтырап турушту. Ошондой болсо да, маймылдардын тукумдары эми джунглиде жойлоп жүрүшчү эле. Муздак Ийинде айдын жарыгында жымжырт болуп, ээн турду.

Каа секиче аянттын орто чениндеги князь беседкасынын (айбанчасынын) урандыларына карата сойлоп барып, үймөктөшкөн шагыл таштарды аралап өтүп, жер астына алып барчу, үстүндө сынык-сунуктар чачылып жаткан тепкич менен төмөн көздөй жылгаяктап кетти. Маугли: «Силер менен биз бир канданбыз, силер менен мен!» – деген Жыландын Ураанын жарыялады да, алардын артынан төрт аяктап жөргөлөп жүрүп берди. Алар экөө тен бир нече мертебе четке карай бурулуп кеткен жантык коридор

менен көпкө чейин сойлоп отурушту да, акырында жерден отуз фут бийик болуп турган эски дарактын тамыры дубалдан чоң ташты кыстап чыгарган жайга дейре жетишти. Алар тешиктен өтүп, заңгыраган чоң үңкүргө кирип барышты, дарактардын тамырлары менен кийиндетилген анын төбөсү дагы бардык жеринен жарылып, жылчык болуп кеткен экен, ошондуктан караңгыда ичке шоолаланып тешиктен жарыктын нуру түшүп турган.

– Жашынууга бекем жай экен! – деди Маугли керилип бүткөн боюн түзөтүп. – Бир гана жери мында күн сайын келип туруу үчүн абдан алыстык кылат. Кана эмесе, бу жерден биз эмнени көрөбүз?

– Мен көзүңө эч нерсе эмес бекемин? – деген үңкүрдүн түбүнөн бирөөнүн үнү чыкты.

Мауглинин алдынан эмнедир бир ак нерсе жарк дей түштү, ошентип, аз-аздап эң чоң кобра жыланын көрдү, мындай жыланга ошо кезге чейин кезиккен эмес, – мунун узундугу сегиз фут дээрлик экен, караңгыда жашагандыктан пилдин эски сөөгүндөй сапсары болуп түлөп кетиптир. Атүгүл челкейген клубуктун кабырчыктары да күнүрт саргычтанып калган. Кобралардын көздөрү шамдар сыяктуу кызыл болуп, түрүнө караганда ал бүтүндөй бир укмуштуу болгон.

– Аңчылыктан жолуң болсун! – деди Маугли, мунун сылык сөздөрү да аңчылык бычагындай эле ар дайым оозунда даяр турган.

– Шаарда эмне жаңылык бар? – деп сурады ак кобра, куттуктоого жооп бербей эле. – Тегерете ноолу менен тосулган, улуу шаарда, жүздөгөн пилдердин, жыйырма миң жылкылардын жана сансыз топоздордун шаарында, – жыйырма княздын үстүнөн караган князь шаарында эмне жаңылык бар? Мен кулагым катуураак болуп калдым, күжүрмөн гонгдорду эчактан бери уккан жокмун.

– Биз джунглинин ичиндебиз, – деди Маугли. – Пилдерден мен Хатхини жана анын балдарын гана билем. А киязь дегениң эмне?

– Мен сага айтпадым беле, – деп жумшак айтты Каа, – сенин шаарың эбак жок болгон деп, мен сага төрт ай мурда айтпадым беле.

– Шаар, эшиги князь мунаралары менен кайтарылган, токойдогу улуу шаар жок болуп кетиши мүмкүн эмес. Ал шаарды менин чоң атамдын чоң атасы жумурткадан жарылып чыккан кезден мурун эле салышкан экен, ал шаар менин балдарымдын балдары менин өзүмдөй болуп агарып карыганда да тура берет. Ягасаринин уулу Вийеджи дегендин уулу Чандрабиджинин баласы Саладхи, бул шаарды небак бир мезгилде салган. А силердин мырзаңар ким?

– Дайыны билинбей кетти, – деди Маугли Каага бурулуп. – Тиги эмне деп жатканын түшүнбөйм.

– Мен да. Абдан карып калган тура... Кобралардын Чоң Энеси, бу жерде дайыма адегенден беркидей эле тегеректин баары жалаң гана джунгли.

– Анда бул, – деп сурады ак кобра, – менин алдымда коркпой отурган деги ким? Княздын атын билбеген, кишинин оозу менен биздин тилде сүйлөгөн бул ким? Аңчынын бычагын тагынып, жыландын тили менен сүйлөгөн бул ким?

– Мени Маугли деп аташат, – деген жооп болду.

– Мен джунглиден келдим. Карышкырлар – менин журтум, а мына бу Каа болсо, менин бир тууганым. А сен кимсиң, Кобралардын Энесисиңби?

– Мен княздын кенчинин сакчысымын. Менин терим каралжын экенинде Каран Раджа бул жерге келгендерди өлүмгө узатып тургун деп үстүмө таштарды бастырып койгон болчу. Анан кийин кенчти таштын астына түшүрүштү,

ошондо мен өзүмдүн окутуучуларымдын, кечилдердии ышкырып ырдаганын уктум.

«Гм! – деди Маугли ичинен. – Мен адамдын үйүрүндө бир кечил менен ишим болуп өткөн, билгенимди билем деп айтам. Жакында бу жерге бир балакет келет».

– Мен кенчти сактап тургандан бери ташты беш жолу которушту, бирок ар дайым бул жерден алып кетүү үчүн эмес, дагы кошуп коюу үчүн которушту. Мына ушул – жүз княздын кенчиндей байлыктар эч жерде жок. Бирок мына эми далайдан бери ташты которуша элек, кыязы менин шаарымды унутуп калышкан болушса керек.

– Шаар жок. Тегерегинди карачы, – тигине, чон дарактардын тамырлары таштарды эки жакка ажыратып салган. Дарактар менен кишилер бирге өсүшпөйт, – деп Каа аны көндүрдү.

– Эл бул жерге эки-үч жолу жол таап келишкен, – деп ачууланып жооп берди кобра, – бирок мен аларды караңгыда сыйпалап тапканча, эчтеке дешкен жок, мен таап алганда гана биртике кыйкырып жиберишти. А силер экөөңөр болсо, бир киши, бир жылан болуп, мага калп айтып келдиңер, анан эми менин шаарым жок болду жана менин кызматым бүттү деп мен силерге ишенсе деп ойлойсуңар. Кишилер жылдар өткөн сайын аздап өзгөрөт. Мен болсом өзгөрбөйм! Бастырылган ташты көтөрүп ачып, мага тааныш ыр менен кечилдер келмейинче, мага жылуу сүт ичирип, бул жерден жарыкка алып чыкмайынча, мен, мен, менмин, – башка эч ким эмесмин! – Князь Кенчинин Сакчысы боло берем! Шаар жок болуптур, анда айткылачы, силер, бул жерге дарактардын тамырлары жайылдыбы? Кана эмесе, эңкейгилечи да каалаганыңарды алгылачы! Жер жүзүндө мындай кенчтер эч жерде жок!

– Жыландын тилин билген киши, сен бу жерден кел-

ген жолуң менен кете алсаң эле, княздар сага кызматкер болушат!

– Кайта баштан из жок болуп калды, – деди Маугли жай гана. – Чын эле кандайдыр бир чөө ушунчалык терең казып, чоң Ак Клобукту каап кеттиби? Ырас, ал кутуруп кетпеди беле... Кобралардын Энеси, мен бу жерден эмне алып кетүүгө боло турганын көргөн жерим жок.

– Калп айтсам, кудайыбыз болгон Күн жана Ай урсун, бала акылынан адашып калыптыр! – деп ышкырды кобра. – Сенин көзүң жабыла электе, мен сага бир ырайым кылайын. Карап турчу, – азыр алигиче адамдардын эч кимиси көрө элек нерсени көрөсүң!

– Ырайым кылайын деп Мауглиге айткандардын өзүнө жаман болот, – деп жооп берди бала тиштенип, – бирок караңгыда бардыгы өзгөрөт, мен билем. Сен ушундай кылгың келсе, мен карап турайын.

Ал көздөрүн жүлжүйтүп туруп, үңкүрдү кыдырата теше карады, анан эмнедир бир жаркыраган бир кочуш бирдемени жерден алды.

– О-о! – деди ал. – Бул, адамдын үйүрүндө ойногон нерселерге окшош экен. Бир гана жери бул сары экен, алар күрөң болчу эле.

Ал алтынды жерге түшүрүп жиберип, бир кадам илгери басты. Үңкүрдүн ичинин баары, мурда сакталып турган каптардан төгүлгөн, жоондугу беш-алты фут келген алтын жана күмүш монеталарга катмарланып жайнап жаткан. Көп жылдар болгондуктан металл жата берип биригип, суу тартылган убактагы кумга окшоп, тегизделип калган. Монеталардын үстү-астыларында, көмүлүп кумда кыйраган нерсенин сыныктарындай болуп, пилдерге токуу үчүн алтын жазуулап кичине каңылтырлап, күмүштөн жасалып, лаал жана бирюза (жашыл түстүү асыл таш) менен кооз-

долгон ээрлер болгон. Анда княгиналар үчүн күмүш жана эмаль менен капталып кооздолгон, нефрит туткалуу жана чүмбөттөр үчүн янтарь шакектүү паланкиндер (жабык замбилдер) жана замбилдер; анда акырын чайпалып турма зымырыт асмалуу алтын чырактар болгон, анда эчак унутулуп калган кудайлардын күмүштөн жасалган, зымырыт көздүү беш футтук статуялары (сүрөттөрү); анда алтын оймолуу жана карайып кеткен майда берметтен тизилип жасалган, болоттон иштелген чачылуу сооттор; кызгылтым кан сыяктанган лаалдар менен капталган, таажылуу туулгалар болгон; андан таш баканын калканынан жана керктин терисинен жасалып, кызыл алтын менен, четтери зымырыттар менен капталып, жылтырак лак менен боёлгон калкандар; алмаз саптуу кучак кылычтар, канжарлар жана аңчылык бычактары; эч качан күндүзгү жарыкты көрбөгөн алтын чөйчөктөр, сузгулар жана көчүрмө алтарлар, нефрит чөйчөктөр жана билериктер; чиркөөдө кадило менен чайыр түтөтүүчү капкактуу чөйчөктөр, тарактар, атыр, кына жана сурма салуу үчүн идиштер, баары согулган алтындан жасалган; мурунга тагуучу көп сандаган шакектер, алкактар, оймоктор жана кемерлер; кырдалган алмаздардан жана лаалдардан жасалган туурасы жети эли кемелер жана жыгачтары бырын-чырын чыгып, темир менен үч жолу капталган жыгач кутулар бар. Асыл сорттуу тунук таштардын, мышык көздүү кызгылт түстөгү асыл таштардын, өтө кымбаттуу асыл таштардын, кырдалып жылмалаган алмаз таштардын, зымырыттардын жана граниттердин үймөктөрү калган.

Ак кобранын айтканы чын экен: мындай кенчти – көп жүз жылдаган согуштардын, талоончулардын, сооданын жана оор салыктардын жемиштерин эч кандай акча менен баалоого болбогон. Асыл таштар жөнүндө айтпаганда

да, жалаң гана монеталарга баа жеткис болгон; бул жерде алтын менен күмүш нагыз салмагы менен өлчөнгөндө кеминде эки жүз же үч жүз тонна эле.

Бирок Маугли, албетте, бул буюмдардын эмне экендигин түшүнгөн жок. Ал бычактарга бир азыраак кызыкты, бирок алар анын өзүнүн бычагындай эптүү болбогондон кийин ыргытып жиберди. Акырында ал монеталардын арасында чекебели көмүлүп, пил ээринин алдында жаткан, чынында эле укмуштуу сонун бирдемени издеп тапты. Бул, кайыктын кичинекей учу кайырмактуу дегээсине окшогон, пилдер үчүн арналган анкас, же бодило болгон. Анын чокусунда тоголок жаркыраган лаал турган, а сегиз дюйм келген туткасы болсо, жылмаланбаган жашыл түстүү асыл таш менен туташ кооздолгон экен, ошон үчүн аны кармоо абдан оңтойлуу болгон.

Төмөн жагында нефриттен иштелген алкак бар экен, анын тегерегинде муздак жашыл таштарга оюп, гүлдөрдөн жасалган сайма, жалбырактары гана зымырыттан, а гүлдөрү болсо лаалдан иштелген. Тутканын калган бөлүктөрү нагыз пилдин сөөгүнөн жасалып, эң учу – мизи менен илмеги – пилдерге аңчылык кылууну көрсөтүп, алтын менен оймолонуп, болоттон иштелиптир. Сүрөттөргө Маугли куштар болду, анткени – алар өзүнүн досу Хатхини сүрөттөп турганын көрдү.

Ак кобра анын артынан калбай жүрүп отурду.

– Ушуну көрүү үчүн өмүрдү сарп кылууга болбойт экен? – деди ал. – Менин сага чоң ырайым кылгандыгым ыраспы?

– Мен түшүнбөйм, – деп жооп берди Маугли. – Алардын баары катуу жана муздак экен. Жешке такыр жарабайт. Бирок мына муну, – ал анкасты көтөрдү, – күн тийгенде карап көрүү үчүн өзүм менен кошо алып кетер элем.

Сен мына ушунун баарысы меники деп жатасың. Эмесе мына муну мага белек кылып бер, мен сага тамагыңа бир бака алып келип берейин.

Ак кобра сүйүнткөнүн кара деп ачууланып, бүткөн бою титиреп кетти.

– Албетте, мен муну сага берем, – деди ал. – Сен кеткенге чейин – ушул жердегилердин баарын сага берем.

– Мына, азыр кетем. Бу жерде караңгы жана суук экен, мен ушул тикенектүү нерсени өзүм менен кошо джунглиге алып кетким келет.

– Бутундун астындагыны карап көрчү. Ал жерде эмне жатат?

Маугли эмнедир бир жылмакай ак нерсени ала койду.

– Бул адамдын башынын сөөгү, – деди ал камырабай.
– Мына, дагы экөө.

– Бул кишилер кенчти алып кетмекчи болуп, мындан көп жылдар мурун келишкен. Мен алар менен караңгыда сүйлөштүм эле, алар тынчып сулап калышты.

– Бирок сен кенч деп атаган нерселерден мага эмнедир бирдеме керек дейсиңби? Эгер сен мага анкасты алып кетүүгө уруксат кылсаң эле, бул жакшы аң уулагандык болот. Уруксат кылбасаң да, баары бир бул жакшы аң уулагандык болот. Мен Уу Журт менен касташкан жерим жок, анын үстүнө, мен сенин тукумундун Осуят Сөзүн билем.

– Мында бир гана Осуят Сөз бар, ал сөз – меники!

Каа көздөрүн жаркылдатып, алга карай бир ыргып койду:

– Кишини алып кел деп мага ким айтты?

– Албетте, мен айткам, – деп карыган кобра шуудурай түштү. – Мен кишини көптөн бери көрө элекмин, а мына бу киши болсо биздин тилде сүйлөйт турбайбы.

– Бирок өлтүрүү жөнүндө сөз болгон эмес. Аны алып

барып өлтүртүп келдим деп мен джунглиге кантип айтып барам?

– Мен аны убагынан мурда өлтүрбөйт да эмесминби. Сенин кеткиң келсе, тигине, дубалдын боорундагы тешиктен чыгып кет, эми оозунду бас, маймылдын жанын алгыч челкеймат! Мен сенин мойнуңа жармашсам эле, мындан ары джунгли сени көрбөй калат. Бу жерге келген киши али эч качан тирүү кеткен эмес. Мен Князь шаарында Кенчтин Сакчысымын!

– Сен, түнкү ак курт, эми князь да, шаар да жок деп сага айтып жатканды угасыңбы! Биздин айланабызда жалаң гана джунгли! – деп кыйкырып жиберди Каа.

– Кенч болсо бар. Мына мындай кылууга болот. Каа, сен кетпей тура тур, – баланын кандай жүгүрөрүн карап көрөрсүң. Мында аңчылык кыла турган жер бар. Турмуш жакшы, бала! Ары-бери жүгүрүп, ойноп даң сала бер!

Маугли жай гана Каанын башына колун жөлөдү.

– Мына бул ак макулук ушу күнгө чейин адамдын үйүрүндөгү кишилерди гана көргөн экен. Бул мени билбейт эмеспи, – деп шыбырады ал, – Бул өз башына өзү балакетти тилеп калды. Мейли, тилегине жетсин!

Маугли анкасты мизин төмөн каратып колуна кармап турду. Ал анкасты бат ыргытты эле, барып чоң жыландын как эле баш жагынан кыйгачынан тийип, аны жерге каады. Ажыдаар кобранын жыйырылган денесине көз ачып жумганча өзүнүн бүткүл салмагы менен жатып алды да, аны баш жагынан куйругуна чейин кысты. Кобранын кызарган көздөрү жалындап кетти, боштон калган мойнундагы башы кутургандай эки жакка ары-бери булталактап жатты.

– Өлтүр муну! – деди Каа, Маугли бычак алып жатканын көрүп.

– Жок, – деди Маугли, бычагын алып жатып, – тамак үчүн гана болбосо, мен мындан кийин өлтүргүм келбейт. Өзүң байкап көр, Каа!

Маугли кобраны баш жагынан төмөнүрөөктөн кармап туруп, бычактын мизи менен оозун ачып, үстүңкү жаагындагы укмуштуу уу тиштери карарып, кетилип кеткенин көрсөттү. Ак кобра өзүнүн уусун түгөтүптүр, мындайлар жыландарда боло берет.

– Тхунтх (чирик аштоо), – деди да Маугли, Каага четке кач деп жаңсап туруп, анкасты жерден сууруп алып, ак кобраны бошотту.

– Эми княздын кенчине жаңы сакчы керек, – деди ал сурданып, Тхуктх, сен жаңылышып калдың. Ары-бери жүгүрүп, ойноп даң сала бер, Чирик Аштоо!

– Мага уят! Мени өлтүр! – деп ыш этти кобра.

– Өлтүрүү туурасында абдан көп сөз болду. Эми биз кетели. Мен мына бу тикенектүү нерсени алайын, Тхунтх, себеби, мен сени кармашып, жеңбедимби.

– Байкагын, акырында ал сени өлтүрүп коюп жүрбөсүн. Бул ажал! Эсинде болсун, бул ажал! Менин шаарымдагы бардык кишилерди өлтүрүүгө мунун күчү жетишет. Джунглиден келген Киши, сен же болбосо сенден аны тартып алгандар, аны көпкө чейин кармап тура албайт. Анын өчүн алуу үчүн үстү-үстүнө өлтүрө беришет! Менин каруум кетип калды, андан көрө, менин аткара турган кызматымды, тикенек аткарат. Бул ажал! Бул ажал! Бул ажал!

Маугли дубалдын боорундагы тешиктен чыгып, жер астындагы коридорго барды, анан артына бурулуп караса, ак кобра күчү кеткен тиштери менен жерде жаткан алтын тулкулардын былк этпес беттерин күйүп-бышып тиштеги-легенин жана да:

– Бул ажал! – деп ышылдап жатканын көрдү.

Маугли менен Каа кайрадан күндүзгү жарыкка чыгышкандыгына сүйүнүштү. Алар өздөрүнүн джунглисине келер замат эле, баланын колундагы анкас эртең мененки күнгө жаркылдады, ал өзүнүн чачтарына сайып алуу үчүн бир тутам гүл таап алгандагынын эле өзүндөй дээрлик болуп сүйүндү.

– Бул Багиранын көзүнөн да жаркырагыраак экен, – деди ал таңыркап, лаалдарды айландырып. – Мен муну Багирага көрсөтөм. Бирок, Чирик Аштоо өзүнүн ажал туурасындагы сөздөрү менен эмнени айтмакчы болду экен?

– Билбейм. Ал сенин бычагыңды сынап көрбөгөндүгүңө, мен баштан-аяк ыза болуп калдым. Муздак Ийиндерде ар качан кандайдыр бир балекет сыр бар – жер үстүндө да, жер астында да... Азыр менин тамак ичким келди. Сен эми таң атканда мени менен кошо аңчылык кыласыңбы? – деди Каа.

– Жок, мына бу нерсени Багирага көрсөтүү керек. Аңчылыктан жолуң болсун!

Маугли чоң анкасты булгалап, туйлап жүгүрүп баратты, аны кызыгып карап көрүү үчүн кез-кезде токтоло калып жатты. Акыр-аягында джунглиде Багира демейде эс алып жаткан жерге жеткенде, ал аны чоң ири айбанга аңчылык кылгандан кийин суу ичүүчү жерден тапты. Маугли өзүнүн башынан өткөргөндөрүнүн бардыгын ага айтып бере баштады, а Багира болсо угуп турду да кез-кезде анкасты жыттап коюп турду. Маугли ак кобранын акыркы сөздөрүнө жеткенде, Багира макул таап жактырып, мырылдап жиберди.

– Демек, Ак Клобук чын айткан экен го? – деп Маугли бат сурай калды.

– Мен Удайпурдагы князь айбанканасында туулгам, ошон үчүн адам туурасында бирдеме билемин го. Көп ки-

шилер жалаң ушул кызыл таштын айынан түн ичинде үч жолу өлтүргөн болор эле.

– Бирок таштын туткасын гана кармоо оор келет. Менин жаркылдаган бычагым алда канча жакшы, эмесе угуп турчу! – Кызыл таш жегенге жарабайт эмеспи. Андыктан өлтүрүүнүн эмне кереги бар?

– Маугли, барып укта. Сен адамдардын арасында жашадың, жана...

– Менин эсимде. Кишилер аң уулабайт, – бекерчиликтен эригип, тамаша кылуу үчүн гана өлтүрүшөт. Уй-кунду аччы, Багира! Мына бул тикенектүү нерсе эмнеге керектелип жасалган?

Багира уйкулуу көзүн ачты, ошондо анын көзүнөн анткорлук от чачыла түштү. Муну адамдар Хатхинин балдарын башка саюу үчүн жасашкан. Мен мындайларды Удайпурдун көчөлөрүндө айбанкананын алдынан көргөм. Бул нерсе Хатхи өңдөнгөндөрдүн далайынын канынын даамын таткан.

– Деги муну менен пилдерди башка саюунун эмне кереги бар эле?

– Анткени – пилдерди Адамдын Законуна үйрөтүү үчүн сайышкан. Адамдардын айбандыкындай курч тырмактары да, арсайган тиштери да жок, мына ошон үчүн алар ушундай нерселерди, мындан да өткүрлөрдү жасашат.

– Мен мындайын билсем эле албайт болчумун. Эми мен муну алгым келбейт. Карачы!

Анкасты ыргытты эле жаркылдап барып, алардан элүү кадам аралыктагы дарактын арасына жерге сайылды.

– Мына эми мен өзүмдүн колдорумду ажалдан тазаладым, – деди Маугли, жаңы, нымдуу жерге колдорун сүртүп. – Ак кобра мени ажал ээрчип жүрөт деген болчу. Ал карылыгы жетишип, агарып, алжып калыптыр.

Мейли, өлүмбү же өмүрбү, карардымбы же агардымбы, мен барып уктайм, Кичине Тууган. Мен башкалар сыяктанып, түнү бою аңчылык кылып, анан күнү бою улуп үрө бербейм.

Багира суу ичүүчү жерден эки миля алыстыктагы өзү билген ийинге барып эс алганы кетти. Маугли көпкө ойлонуп турбай эле, эки-үч чырмоокту бирге байлап, даракка чыгып барды, жерден элүү фут бийиктиктеги, киши жатуучу асма тордо, бул жөнүндө оозеки айтып берүүгө караганда бир канчалык ылдамыраак термелип турду. Маугли күндүзгү ачык жарыктан коркпогону менен да, баары бир өзүнүн досторунун салтын колдонуп, күнгө какталып мүмкүн катар азыраак отурууга тырышкан. Дарактардын арасында жашоочулардын катуу чыккан үндөрүнөн ойгонуп кеткенде, кайрадан күүгүм кирип калган болчу, уктап жатканда өзү ыргытып жиберген кооз таштар түшүнө кирген эле.

– Буларды эч болбосо дагы бир жолу карап көрүп алайынчы, – деди да ал, анан чырмоок менен жерге түштү.

Бирок Багира андан мурун түштү: иңирде анын жерди жыттап жатканы Мауглиге угулуп турган.

– Тикенектүү нерсе кайда? – деп кыйкырды Маугли.

– Аны киши алып кетти. Мына, изи да мында жатат.

Ак кобранын чын айткан-айтпаганын биз азыр көрөбүз. Эгерде тикенектүү айбан чын эле ажал болсо, бул киши өлөт. Жүр, изин кууйлу.

– Адегенде аңчылык кылып алалы, – деди Багира: – курсак ач болсо, көз да жакшы көрбөйт. Кишилер абдан жай жүрүшөт, джунглинин ичи нымдуу болгондуктан, абдан жеңил из да көпкө жоголбой жатат.

Алар аңчылыкты мүмкүн болушунча тезирээк бүтүрүүгө тырышышты, ошондой болсо да алар тамакта-

нып, суу ичип алып, изди кууп жөнөгөнчө үч саат чамасында убакыт өтүп кетти. Тамактануу убагында шашууга болбостугун, анткени – бошко өтүп кеткен убакыт ордуна келбей тургандыгын Джунглинин Журту билет.

– Сен кандай деп ойлойсуң, тикенектүү айбан кишинин колунда кубулуп, аны өлтүрөбү? – деп сурады Маугли.
– Ак кобра, бул ажал деп айтпады беле.

– Кууп жеткенде көрөбүз, – деди Багира. Ал башын эңкейтип алып, таскактап жүрүп отурду. – Жалгыз из экен (ал бир эле киши экен деп айтмакчы болгон), көтөргөн жүгү оор болгондуктан, согончогу жерге терең кирип отуруптур.

– Гм! Бул жайкы чагылгандай, ачык-айкын, – деп жооп берди Маугли.

Ошентип, алар жылаңайлак кишинин баскан изин кууп, кээде караңгыда, кээде айдын жарыгына туш келип, таскактап жүрүп отурушту.

– Мына, азыр ал тез жүгүрүп баратат, – деди Маугли, бармактары тарбая түштү. – Алар сыз ойдун менен арылап жүрүп отурушту. Эмне үчүн ал бул жерден четке бурулуп кетти?

– Токтой тур! – деди да, Багира бир сонун секирик менен чөөтгөн аттап өттү.

Изди ажыратуу кыйын болуп калган кездеги биринчи айла чаташкан изди жерде калтырбоо үчүн алга карай секирүү болот. Багира секирип өтүп туруп, Мауглиге бурулуп карады да кыйкырды:

– Мына бул жерден анын алдынан бир из чыкты. Бул экинчи издин буттары кичине, бармактары кыпчылып турат.

Маугли жүгүрүп келип карады.

– Бул аңчы-гонддун буттары, – деди ал, – карачы! Бул

жерден ал өзүнүн жаасын чөптүн үстү менен сүйрөп өткөн турбайбы. Мына ошондуктан биринчи из четке бурулуптур. Чоң Бут Кичине Буттан жашынган экен.

– Мунуң туура, – деди Багира. – Азыр, бири бирибиздин изибизди тепсеп, чаташпоо үчүн ар бирибиз бирден из алалы. Мен Чоң Бут болоюн, Кичине Тууган, сен – Кичине Бут бол.

Багира биринчи изге секирип өттү, а Маугли болсо эңкейип, бармактары кыпчылган буттун баскан укмуштуу издерин карап көрдү.

– Мына, – деди Багира издерди кууп улам бир кадам алга басып, – мен Чоң Бут, бу жерден четке бурулам. Мына эми мен асканын артына жашынам да, тынч гана бир бутум менен баскан изди экинчи бутум менен баспай турам. Айтчы, сен эмне кылып жатасың, Кичине Тууган.

– Мына эми мен, Кичине Бут, аскага жакындап калдым, – деди Маугли из кууп баратып. – Мына мен асканын түбүнө оң колум менен чыканактап жөлөнүп отуруп, өзүмдүн жаамды буттарымдын чоң бармактарынын ортосуна коюп жатам. Мен көпкө күтүп турам, мына ошон үчүн менин буттарым бул жерде терең так калтырып жатат.

– Мен дагы, – деди Багира, асканын артына жашынып. – Тикенектин курч учун ташка коюп, мен күтүп отурам. Тикенек жылмышып турат: таштын бетинде чийилген так калды. Айтчы, сенде эмне болду, Кичине Тууган.

– Бул жерде эки-үч бутакча жана бир чоң бутак сыныптыр, – деди Маугли күбүрөп. – А мына муну кандайча деп айтуу керек? И! Азыр түшүндүм. Мен, Кичинекей Бут, каңырт-күнүрт кылып, дүбүрттөтүп басып кетейин, Чоң Бут менин дабышымды уккандай болсун.

Маугли дарактардын арасына жашынып, кичинекей

шаркыратмага жакындаган сайын үнүн көтөрө чыгарып, улам бир кадамдап аскадан алыстай берди.

– Мен шаркыратманын шарылдаганы менин баскан кадамымдын дүбүртүн угузбай кала турган жакка алыстап кетип баратам, ошол жерде күтүп турам. Айтчы, сенде эмне болду, Багира, Чоң Бут!

Чоң Буттун тагы асканын артында кайда көздөй кеткенин карап, илбирс туш-тушка урунуп-беринди. Анан үнү акырындап калды:

– Мен асканын артында төрт аяктап жөргөлөп, тикенектүү айбанды өзүм менен кошо сүйрөп баратам. Эч кимди көрбөй эле качып кетип баратам. Мен, Чоң Бут, тез чуркап баратам. Жол ачык көрүнүп турат. Ар бирибиз өз изибиз менен жүрүп отуралы. Мен жүгүрүп баратам!

Багира ачык көрүнгөн из менен зымырап отурду, а Маугли болсо аңчынын изи менен чуркады. Джунглиде азырынча жымжырт боло түштү.

– Сен кайдасың, Кичине Бут? – деп кыйкырды Багира.

Мауглинин оң жагынан элүү кадам жерден жооп кайтарган үнү чыкты.

– Им! – деди Багира, кырылдап жөткүрүп. – Ал экөө тең катарлаш баратып, кошулууга улам жакындап калган экен!

Алар ошол эле аралыкта калып, дагы бир жарым миля илгери басышты, жерге анчалык төмөн эңкейбеген Маугли мындай деп кыйкырганча:

– Тигилер кошулушту! Аңчылыктан жолу болсун! Карагылачы! Бул жерде ташка тизесинен чөгөлөп Кичине Бут, тигинде – Чоң Бут турду.

Алардан он кадам азыраак жерде, үймөк таштардын үстүндө керилип, ушул жердик дыйкандын денеси жаткан.

Аңчы гонддун ичке, тик жебеси анын жонун жана көкүрөгүн тешип өтүп кетиптир.

– Ак кобра ошончолук карып, алжып калды дейсиңби? – деп жылуу-жумшак сурады Багира. – Мына, эч болбогондо эле, бир өлүм.

– Жүр, илгерилейли. Пилдин канын ичкич жалаңкыч – кызыл тикенек кайда?

– Балким, Кичине Бутта чыгар. Мына эми из кайтадан жалгыз кишиники болуп калды.

Сол ийнине жүк көтөрүп, тез качкан, буту жеңил кишинин жалгыз кеткен изи ар бир кадам так эле ысык темир менен каарылгандай болуп көрүнгөн, куураган чөп баскан узун айдөш менен кеткен эле. Из өздөрүн көрүнбөгөн аңдын ичине жагылган оттун күлүнө алып келмейинче, экөө тең унчугушкан жок.

– Мына дагы!–деп Багира таштай катып, токтоп тура калды.

Чүрүшкөн кичинекей аңчынын денеси согончогуна күлгө кирип жаткан эле, ошондо Багира Мауглиге эмне болду деп сурагандай карап койду.

– Мунун өзү бамбук жыгачынын таягы менен чапкандык, – деди Маугли денеге карап көрүп. – Мен адамдын үйүрүндө кызмат кылып, топоздорду кайтарып жүргөнүмдө менде да дал ушундайдын өзү болгон. Кобралардын Энеси – мен аны бекер эле шылдындаган экемин, – бул тукумду билет, мен да бул жөнүндө биле алар элем. Кишилер бекерчиликтен өлтүрүшөт деп мен айткан жок белем?

– Ырас эле, муну кызыл жана жашыл таштардын айынан өлтүрүшкөн экен, – деп жооп берди Багира. – Мен Удайпурда князь айбанканасында болгондугумду унутпа.

– Бир, эки, үч, төрт из, – деди Маугли оттун күлүнө

эңкейип карап. – Бут кийимдүү төрт кишинин изи жатат. Булар аңчы-гонддордой ылдам жүрө алышпайт. Деги токойдогу кичинекей киши аларга эмне жамандык кылды дейсиң? Карачы, булар бешөө тең муну өлтүрүүдөн мурда оттун тегерегинде сүйлөшүп турушкан экен. Багира, жүр, кайра кетели. Менин курсагым ачып кетти, бутактын учундагы заргалдактын уясындай өйдө-ылдый солкулдап, кабырылып турат.

– Анды колдон чыгарып жиберүү – жакшы аңчылык эмес. Жүр, булардын артынан баралы! – деди илбирс. – Мына ушул кийинген сегиз бут алыс кете алган жок.

Алар бут кийимчен төрт киши тепсеген кеңири чие жол менен бир саат унчукпай жүрүп отурушту.

Күн ачык тийип, ысык боло баштады, мына эми Багира мындай деди:

– Мен түтүндүн жытын сезип турам.

– Кишилер жүгүрүп жүрүүдөн көрө тамак ичүүнү ар дайым абдан каалашат, – деп жооп берди Маугли, өздөрү азыр тааныш эмес джунглини кыдырып, жүгүрүп жүргөн жердеги жапыз бадал жыгачтардан бирде көрүнбөй, бирде көрүнүп. – Мауглинин сол жагынан, Багира алыстан тамагы менен кырылдап, кандайдыр бир укмуштуу үн чыгарды.

– Мына, бул тамак ичип бүттү! – деди ал.

Бадалдын түбүндө бир топ бырышкан ала-була кийим жатты, анын тегерегине ун чачылыптыр.

– Бу да бамбук таягынан болгонбу. Карачы! Ак порошок экен – бул кишилердии жей турган тамагы эмеспи. Алар мындан олжосун тартып алышып, – ал булардын тамагын алып келаткан экен, – аны Чиль деген кулаалыга тартуу кылышкан турбайбы.

– Мындай учур үчүнчү жолу кезигет, – деди Багира.

«Мен жаңы, ири бакаларды кармап Кобралардын Энесине алып барып берип, аны оозунан чыкканча аябай тоюндурам, – деди Маугли ичинен. – Жанакы кан ичер – өзү Ажал, деги мен эчтекени түшүнө албай койдум!»

– Жүр, из кууп баралы! – деди Багира.

Булар жарым миля жүрө электе эле, Кауа деген карганын үнүн угушту, бул карга жылгын дарагынын башына чыгып алып, Ажал Ырын ырдап, сайрап жатыптыр, жылгындын көлөкөсүндө үч киши жаткан экен. Тегеректин орто чениндеги өчө жаздап калган оттон түтүн чыгып, отко асылган чоюн табанын ичинде карарыңкы тартып, кароолонуп күйүп кеткен нан турат. Оттун жанында күнгө чагылышып жаркылдап, бирюза-лаал асыл таштарындай анкас жаткан экен.

– Бул айбан чапчаң иштейт: ушул жерден бардыгы бүтөт, – деди Багира. – Булар эмнеден өлгөн, Маугли? Булардын биринде да эч бир так, эч бир сыйрык жок.

Джунглиде жашагандар уу өсүмдүктөр менен жемиштер туурасында көп врачтардан кем билишпейт. Маугли оттон чыгып жаткан түтүндү жыттап көрүп, карарып кеткен нандан бир үзүм сындырып алып, даамын көрүп, анан түкүрүп салды.

– Ажал Алмасы экен, – деп жөтөлүп койду ал. – Биринчи киши, адегенде аңчыны өлтүрүп туруп, анан анын өзүн өлтүргөндөр үчүн дайындалган тамакка салып коюуга тийиш.

– Жакшы аңчылык, баракелде! Улам бир олжо! – деди Багира.

«Ажал Алмасы» – деп джунглиде баш айланткыч уу өсүмдүктү айтат, бул өсүмдүк бүткүл Индиядагы эң күчтүү уу.

– Дагы эмне болор экен? – деди илбирс. – Койчу, мына

ушул кызыл көз жаланкычтын айынан биз да бир-бири-бизди өлтүрөбүзбү?

– Деги бул макулук сүйлөгөндү билеби? – деп сурады Маугли күбүрөп. – Ыргытып жибергенде, мен буга эмне жамандык кылдым? Экөөбүзгө бул зыян келтире албайт, анткени – биз анын артынан кууган жерибиз жок. Эгерде муну бу жерде калтырсак, албетте, бул шамалда жаңгактар күбүлүп түшкөндөй эле тездик менен, кишилерди биринен сала бирин өлтүрө берет эмеспи. Мен бир түндө алтыдан киши өлүп турушун көргүм келбейт.

– Эмне балекет болду? Муну кылгандар кишилердин эле өздөрү эмеспи. Алар өздөрү бирин-бири өлтүрүшкөн тура – ошого абдан ыраазы болушкан го, – деди Багира.

– Бирок ошенткени менен алар али күчүк эле бойдон, а күчүк болсо, суудагы айды каап алуу үчүн, сууга чөгүп кетүүдөн да баш тартпайт. Мен айыптуумун, – деди Маугли, – мындай деп айтканда дүйнө жүзүндөгүнүн баарын билгенсийм. Мындан кийин билбеген нерсемди, гүлдөй кооз болсо да джунглиге эч качан алып келбейм. Бул, – деп ал анкасты шап колуңа ала койду, – кобралардын Чон Энесине кайра кетет. Бирок биз адегенде уктап, уйкубузду кандырып алышыбыз керек, а биз мына бу уктап жаткандар менен катар жата албайбыз. Анын үстүнө биз мына бу айбан бир жакка качып кетип, дагы алты кишини өлтүрүп жүрбөсүн үчүн жерге көөмп салышыбыз керек. Барып тетиги дарактын түбүнөн аң каз.

– Бирок, Кичине Тууган, – деди Багира, дарактын жанына келип, – сага айтарым, бул кан ичкичте айып жок. Бардыгын кылган – кишилер.

– Анысы баары бир, – деди Маугли. – Аңды теңирээк каз. Биз уктап уйкубуз кангандан кийин, мен аны кайра алып барып берем.

Үчүнчү түндө, ак кобра караңгы үңкүрдүн ичинде, тоноого учурап, кайгырып, уялып жалгыз отурганда жашыл түстүү асыл таштай анкас дубалдын тешигинен ыргып түшүп, жерде жайнап жаткан алтын монеталарга тийип, шаңгыр эте түштү.

– Кобралардын Энеси, – деди Маугли (ал өзү этият кылып дубалдын тиги жагында турган), – князь кенчин кайтарууда сага жардам берип, мындан ары бул жерден бир да киши тирүү чыкпагандай болсун үчүн, өз тукумуңдан өзүнө бир жаш, уусу толук жыланды таап ал.

– Ой-ой! Мунун кайра келгенин көр. Бул ажал деп айтпадым беле! Кандайчасынан сен эмдигиче тирүү жүрөсүң? – деп карыган кобра шуулдап койду, анкастын сабынын айланасына тамаша кылып оролуп.

– Калп айтсам, менин ордума курмандыкка чалынган топоздун арбагы урсун, мен өзүм да билбейм! Бул маклук бир түндө алтоону өлтүрдү. Муну эми эч кайда чыгарба!

ЖАПАЙЫ ИТТЕР

Джунглинин айбандарын кыштакты каптатып жибергенден кийин, Маугли үчүн турмуштун эң жагымдуу учуру башталды. Адилеттүү милдетинен кутулгандан кийин көңүлү тынып калды, джунглидегилердин баары муну менен ынтымактуу болушту, анткени – алардын баары мындан корко турган. Өзүнүн төрт жолдошу менен же алар жок эле өзү жалгыз, бир журттан экинчи журтту кыдырып жүргөн кезинде көргөндөрү, уккандары жана кылгандары көп сандаган аңгемелер болуп, ар бир аңгеме ушундан кыска болбос эле. Демек, он бир араба күмүштү казнага ташып баратып, чаңдуу жолдо жаркылдаган рупийлерди чачып ыргыткан жыйырма топозду өлтүргөн Мандлилик

кутурган пилден ал кантип аман кутулганын; ал өзүнө узак түндө Джакала деген крокодил менен түндүктүн саздарында кандайча кармашып, анын жонундагы калканына уруп, аңчылык бычагын сындырып алганын: жапайы каман өлтүргөн кишинин мойнунан эскисинен узунураак келген жаңы бычакты кандайча таап алганын; ал ушул каманды кууп барып, аны кандай өлтүргөнүн, анткени – бычактын өзү анын баасына турганын; ал Улуу Ачарчылык убагында качып жүргөн бир короо бугуларга туш, келип, кызыган бугулар тепсеп өлтүрүп коё жаздаганын; түбүнө казык кагылган тузак чуңкурдан Унчукпас Хатхини кандай куткарып чыкканын; эртеси күнү кабылдар үчүн коюлган амалдуу тузакка ал өзү кандай түшүп калып, Хатхи аны жоон жыгач устундарды сындырып жиберип кандай бошотуп чыгарганын; ал саздагы жапайы топоздорду кандай сааганын... силер угууга туура келбеди.

Ошондой болсо да эмнедир бирөө жөнүндө айтып берүүгө тийишпиз.

Ата жана Эне Карышкырлар өлүшкөн, Маугли үнкүрдүн оозун чоң таш менен бекитип, анын үстүнө чыгып, Ажал Ырын ырдады. Балү абдан карылыгы жетишип, араң эле кыбырап жүргөн, атүгүл нерви болоттой бекем, булчуңдары темирдей чың болгон Багира да эми анды анчалык тез өлтүрө албай калган.

Буурул Акела сүттөй апаппак болуп, карылыктан арыктап, кабыргалары саналып көрүнүп, жыгачтай болуп катып, араң эле жүрүп калган; эми аны багуу үчүн Маугли аңчылык кыла баштаган. Бирок да таралып кеткен Сион Үйүрүнүн балдары, жаш карышкырлар жетилип көбөйө берген. Башчы дегенди билбеген, өз эркинче жүргөн, жылмакай буттуу беш жашар-карышкырлардан кыркы жыйылганда Акела аларга чогуу жүрүүгө, Законду колдо-

нууга жана Ээн-жайкын Журтка таандык болгондой, бир жетекчинин тилин алууга кеңеш берген.

Бул иште Маугли да кеңешчи болууну аяңган жок: ал эбак өлгүчө көңүлү кайтып, жек көрүп калган кычкыл жемиштер кайсы даракта өсөрүн билген. Бирок Пхаонун баласы Пхао, (атасы Акела үйүрдү баштап жүргөн кезде Көк Изчи болгон) Джунгилинин Закону талап кылгандай кылып, Үйүрдүн Башчысынын ордун жеңип алганда, жылдыздардын астындагы жерде кайрадан эски ырлардын, эски чакырыктардын үнү чыкканда, Маугли өткөндөгүнү эске алуу үчүн Кеңеш Аскасына бара баштады. Ал кез олжолуу аңчылык оңунан чыгып, катуу уктай турган убакыт болчу. Бир да чоочун айбан азыр Үйүр деп аталып калган Мауглинин Журтунун ээлеген жерине кирип келе албаган; жаш карышкырлар семирип, күч кирип, ар бир короого карышкыр энелер өз бөлтүрүктөрүн алып келип турушкан. Маугли дайыма короого келип турган: ал, кара илбирс Үйүргө кара тору баланы алып келген жана «о карышкырлар, карагылачы, карасаңар!» – деп созолонтуп кыйкырганда анын жүрөгү укмуштуу лакылдап, эси чыккан түндү али унутпаган болчу. Эгерде мына ушу болбосо, жаңы аңга тийип жана сынап көрүү, көзү менен көрүп жана угуу үчүн ал джунглинин ичине кетип калган болор эле.

Бир күнү караңгыда, ал тоо менен шашпай жүгүрүп отуруп, өзү өлтүргөн бугунун жарымын Акелага алып баратканда, а төрт карышкыр болсо анын артынан бүлкүлдөп желип жүрүп отуруп, тамашалашып урушуп, турмушка кубанып, бир-бирине тоңкочуктаган кезде, ал Шер-Хандын убагынан бери өзү угууга туура келбеген улуган үндү укту. Бул жолборс менен бирге аңчылык кылганда же чоң аңчылык башталганда чөөнүн улуганы, – джунглиде «пхнал» деп аталган үндүн өзү болчу. Салтанат, коркунуч жана кыжыр-

лануу менен аралашып, шылдың өңдөнгөн эмнедир бирдемелер каптаган жек көрүүнү баамдап көргүлөчү, ошондо силер бирде көтөрүлүп, бирде басылыңкы тартып, бирде калтырап, бирде катып, Вайнгангинин үстүндө жаңырыктап каптап турган пхиал жөнүндө түшүнөсүңөр. Төрт карышкыр жүндөрүн үрпөйтүп, ырылдап жатышты. Маугли бычагын колуна алып, ордунда таштай катып турду.

– Бир да Чаар-ала бул жерде аңчылык кылууга даай албайт, – деди ал акырында.

– Бул Кабар бергичтин үнү эмес, – деди Көк Тууган. – Бул кандайдыр бир чоң аңчылык болуп жатканы го. Уксаң!

Чөөнүн кишиникиндей былпылдаган эриндери бардай сыяктанып, теңин боздоп ыйлап, теңин күлүп, улуган үн кайрадан угулду. Мына ошондо Маугли эс учун жыйып туруп, Кеңеш Аскасын көздөй жөнөдү, жолдон ошол жакка шашып бараткан карышкырларды кууп жетти.

Пхао менен Акела аскада бирге жатышкан экен, төмөн жагында, ар бир тамыры чымырканып, калган карышкырлар отурушкан. Энелери бөлтүрүктөрүн ээрчитип үңкүрлөргө карай качып беришти. Улуган үн угулганда чабалдар ийнинен тышкары жерде болууга жарабайт.

Караңгыда Вайнганги дарыясынын шылдыраганы жана түнкү шамалда дарактардын баштарынын шуулдаганынан башка, адегенде эчтеме угулган эмес болчу, аңгыча болбой дарыянын наркы өйүзүнөн карышкыр улуду. Бул үйүрдөгү карышкыр эмес эле, себеби, бүткүл Үйүр Кеңеш Аскасына жыйылган болчу. Бул улуган үн бара-бара абдан чый-мыйы чыгып, ыгы жок үрүүгө айланды.

– Иттер! – деп үрдү башчы. – Жапайы иттер! Жапайы иттер!

Бир нече мүнөттөн кийин таштын үстү менен илээлеп баскан камандын дабышы угулду, бүт тердеп, каптал-

дары кандын тагы болуп, оозунан ак көбүк агып кеткен, ичи кабырыңкы карышкыр тегерете отургандардын ичине кирип келди да алдыңкы буттарын басып антигип дем алып, Мауглинин буттарына карай умтулду.

– Аңчылыктан жолуң болсун! Сен кайсы үйүрдөнсүң? – деп Пхао оор басырыктуу сурады.

– Аңчылыктан силердин да жол болсун! Мен Ванталамын, – деген жооп болду.

Бул айтканы кайдадыр бир жападан-жалгыз үңкүрдө туруп, өзүнө, өзүнүн курбусу жана бөлтүрүктөрү үчүн өзү аңчылык кылып, жан багып жүргөн жеке-карышкыр дегени болгон. «Вантала» – үйүрдөн тышкары жүрүп, оокат кылган «жеке» карышкыр деген сөз. Ар бир дем алган сайын жүрөгүнүн дикилдегинен анын бир алга, бир артка теңселип турганы көрүнүп турду.

– Ким келатат? – деп сурады Пхао (бул жөнүндө джунглиде пхиалдан кийин ар дайым сурашат).

– Декандан жапайы иттер – сары иттер, жан алгычтар келатышат! Булар түштүктөн түндүккө келишиптир, Деканда ачарчылык болуптур, жолдо учурагандардын баарын өлтүрүп келатышат дешет. Ай чыкканда менде төртөө бар эле – өзүмдүн курбум жана үч бөлтүрүк. Энеси биз, талаа карышкырлары кылгандай кылып, бугуларды кууп келип, балдарын ачык жерде аңчылык кылууга, жашынууга үйрөтүп жаткан. Мен жарым түндө бөлтүрүктөрүм из кууп баратып катуу улуганын уккан болчумун. Анан таңга маалкы сыдырым жел жүрө баштаганда, мен төрт бөлтүрүгүмдү тең чөптүн арасынан таптым, баары тең тоңуп, зыңкыйып калышыптыр. Ай чыкканда төртөө тең эле тирүү болчу, о, Ээн-жайкын Журт! Ошондо мен кимден өч алууну издеп жөнөдүм да сары иттерге кезиктим.

– Алар канча экен? – деп сурады Маугли, а үйүрдөгүлөрдүн баары корулдата ырылдап жиберешти.

– Билбейм. Алардын үчөө эми эч кимди өлтүрүүгө жарабай калыптыр, бирок акыр-аягында алар мени бугудай кылып кууп беришти, мен үч бутум менен чокурандап качып жүрүп отурдум. Карачы Ээн-жайкын Журт!

Ал кан катып карайып калган, тамтыгы чыккан бутун илгери сунду. Анын бүткүл капталы ич жагынан катуу кабылып, тамагы айрылып, азапты аябай тартыптыр.

– Ме жегин! – деди Акела, өзүнө Маугли алып келип берген эттен четке чыга берип.

Жеке-карышкыр бирөө тартып алчудай болуп кызганып, тыткылап кирди.

– Мунун акы-бетин кайтарам, – деди ал өзөгүнө жук барганда, көңүлү жайланып. – Мен кичине күчүмө келейинчи, мен да өлтүргөнгө жарайм! Ай чыккан кезде жык-жыйма болуп турган чээнимдин ичи аңырайып калды, Кан Карызы али бүт төлөнө элек.

Пхао бугунун кашка жилигин Вантала кычыратып чайнап жеп жатканын укканда баракелделеп ырылдап турду.

– Бизге ошол жаактардын кереги тиет, – деди ал. – Алардын жанында күчүктөрү да бар бекен?

– Жо-жок, жалаң эле сары аңчылардын өздөрү жүрөт: өздөрүнүн үйүрүндөгү гана чымыр жана күчтүү дөбөттөр экен.

Мына мунун өзү Декандык сары иттер уруш жарыялап каап келатат дегенге жаткан, бул иттерди көргөндө жадаганда жолборс да өзүнүн көздөгөн олжосун таштап жиберип качканын карышкырлар эң жакшы билишет. Алар джунглини аралап, тике качырып кирип, алдынан чыккандардын баарын бутунан суй жыгып, тыткылап бөлүп кетишет. Мына бу жапайы иттер анчалык чоң жана карышкыр-

ларга окшоп анчалык шамдагай болбогону менен абдан күчтүү келишет да, эң көп болуп топтошуп жүрүшөт. Жапайы иттер жыйылып жүзгө жакын болгондо гана өздөрүн Үйүр деп аташат, ал эми карышкырлар кырк болсо эле – анык үйүрдүн өзү болот.

Маугли өзүнүн сапарда жүргөн кезинде Декандын чөптүү кең тайпактарынын чегинде болуп, мына ушул мээримсиз дөбөттөр өңгүл-дөңгүлдөрдүн жана өздөрүнө ийин кылып жатып жүргөн аң-чуңкурлардын арасында уктап жатканын, ойногонун жана казып аңтарганын көргөн. Жапайы иттерди карышкырлардай жыттанбаганы, үңкүрлөрдө жашагандыгы үчүн, баарыдан да Мауглинин өзүнүн жана анын досторунун буттары жылмакай болуп турса, алардын салааларына жүн чыккандыгы үчүн жек көргөн жана көрө албаган. Ошондой болсо да ал билген, анткени – Хатхи бул жөнүндө, жапайы иттердин аңчылык үйүрү кандай коркунучтуу күч экендигин айтып берген болчу. Хатхи өзү да алардын келаткан жолунан чыга берер эле, бардык иттерди өлтүрүп бүтмөйүнчө же илбээсин аз калмайынча эле, алар илгери карай жүгүрүп кете берип, жолдо баарын өлтүрүшөт.

Жапайы иттер жөнүндө Акела да бирдеме билчү. Ал Мауглиге жай гана айтты:

– Башчысы жок, жалгыз жүргөндөн көрө, үйүрдө жүрүп өлгөн жакшыраак. Бул даңктуу аңчылык болот, а мен үчүн болсо – акыркысы. Бирок сен – кишисиң, сенин алдында дагы көп түн, көп күн бар, Кичине Тууган. Түндүккө барып жаткын, карышкырлардын кимдир бирөө иттер кеткенден кийин тирүү калса эле, ал сага салгылашуунун кабарын жеткизет.

– Ошондой деңиз, деги эмне кыларымды билбей калдым, – деди Маугли мостоюп туруп. – Үйүр төмөн жакта

салгылашып бүткөнчө сазга барып, майда балык кармап жеп, даракка чыгып уктап жатсамбы, же маймылдардан кол кабыш сурап, жаңгак чаксамбы.

– Бул өмүр сүрүү үчүн эмес, өлүмгө дуушар болуу дегендик болот, – деди Акела. Мына ушул сары жаналгычтарды сен али билбейсиң. Жадаганда Алар Чаар-ала да...

– Аова! Аова! – деп ызаланып кыйкырды Маугли. – Мен бир чаар ала маймылды өлтүргөм. Эми угуп тур: мага ата болгон бир Дөбөт Карышкыр, мага эне болгон бир Канчык Карышкыр болгон, анан дагы мага ата да, эне да болгон бир карыган көк Карышкыр (анчалык көп акылдуу эмес: азыр ал ак буурул болуп калды) болгон. Мына ошондуктан, – деди ал үнүн катуулап чыгарып, – менин айтарым: иттер келгенде, эгер алар келсе эле, Маугли менен Ээн-жайкын Журт чогуу бир аңчылыкта болот. Менин айтарым – калп айтсам, Үйүрдө силер унутуп калган күндөрдө, менин жанымды аман алып калуу үчүн Багира орду-ма төлөп берген топоздун арбагы урсун, – менин айтарым, менин сөздөрүмдү дарыя менен дарактар угуп койсун да, ал сөздөрдү мен унутуп калсам, эсинен чыгарышпасын, – менин айтарым, менин мына бул бычагым Үйүрдүн тиши болот. Менин билүүмчө, бул бычак али мокой элек. Менин сөзүм ушул, бул сөздү мен айттым!

– Сен ит эмне экенин билбейсиң, карышкыр тилинде сүйлөгөн киши! – деп кыйкырды Вантала. – Алар мени тытып таштаганча, мен аларга Кан Карызымды гана төлөп бергим келет. Алар өзүнүн жолунан чыккандардын баарын кырып, жай келатышат, бирок эки күндөн кийин мага күч кошулат, ошондо мен аларга Кан Карызымды төлөй баштайм. А силерге, Ээн-жайкын Журт, менин кеңешим, сары иттер кеткенге чейин түндүккө качып барып, эптеп ачка тура бергиле.

– Жекенин айтканын уксаңар! – деп кыйкырып жиберди Маугли шылдындап. – Ээн-жайкын Журт, биз эптеп эле иттерге кезикпөө үчүн түндүккө качып барып, кескелдириктер менен арс чычкандарды жеп, оокат кылууга тийиш экенбиз. Алар биздин токоюбуздун баарын тыптыйпыл кылышса, а биз алар өзүбүздүн мүлкүбүздү өзүбүзгө бергенге чейин түндүктө жашырынып тура берсек дегенин! Алар иттер, жана да иттин балдары эмеспи – сарылар, сары боорлор, үйсүздөр, алардын салааларына жүн чыгат. Ооба, албетте, биз Ээн жайкын Журт, бу жерден качып, түндүктөгү журттардын кешиктерин жана ар кандай тарптарды сурап жеп жүрсөк мындай аңчылык кандай болот! Үйүр үчүн, бүткүл Үйүр үчүн, ийиндеги жана ийинден тышкары канчык карышкырлар менен бөлтүрүктөр үчүн, эликти куугунга алып жаткан курбу карышкыр үчүн, үңкүрдөгү көзүн жаңы ачкан эң кичинекей бөлтүрүк үчүн, биз кармашууга чыгабыз!

Үйүр, так эле дарактын жыгылганда карс эткениндей болуп, караңгыда дүңгүрөтүп, кулак тундуруп улуп, кыскача жооп берди.

– Биз кармашууга чыгабыз! – деп улушту карышкырлар.

– Бул жерде калгыла, – деди Маугли өзүнүн төрт карышкырына.

– Бизге ар бир тишибиздин кереги тиет. Ал Пхао, ме! Акела кармашууга чыгууга даярдана берсин. Мен барып иттерди санайын.

– Бул ажалы жеткени! – деп кыйкырып тура калды Вантала. – Ушундай жылаңач бала сары иттерге каршы эмне кыла алмак эле? А түгүл Чаар-аласы да, а тигинисичи...

– Сен чынында эле Чоочун экенсиң, – деп үнүн чы-

гарды Маугли. – Бирок биз дөбөттөр кырылгандан кийин да сүйлөшө жатарбыз. Бардыгыңардын аңчылыктан жолут болсун!

Ал, катуу сүйүнгөндөн такыр дээрлик астына карабай караңгыда чымын-куюн болуп жөнөдү, бара-бара устундун эле өзүндөй болуп, дарыяга жакын жерде бугуп, чыйырын аңдып карап турган Каага урунуп, мүдүрүлүп кетип, көмөлөнүп узунунан түштү.

– Кш-ша! – деп ачуулана айтты Каа. – Джунглиде да ушунуңар жарайбы – бүт түнкү аңчылыкты бузуп, андан илбээсин ушунчалык бат үркүнчөөк болуп турган кезде түрсүлдөтүп, шак-шук эттирип жүрүүгө болобу?

– Мен айыптуумун, – деди Маугли өйдө туруп жатып. – Ырас, мен сени издеп жүрдүм эле, Жалпакбаш, бирок мен сени көргөн сайын, улам узарып, жоондугуң менин колумдун узундугундай болуп баратасың. Бүткүл джунглиде сен сыяктуу башка эч ким жок, о акылман, күчтүү жана татынакай Каа! – Мына бул из деги кайда алып барат? – деп Каанын үнү жумшара түштү. – Бычактуу бир кичине киши ач жерде жатасың деп мени таш менен уруп, токойдогу кыжарлуу мышыкка окшош, мага күңкүлдөгөндөн бери бир ай өткөн жок.

Ошентип, бугуларды төрт тарапка үркүтүп жиберип Маугли аңчылык кылган экен, Жалпакбаш болсо бугунун чыйыр жолун бошотуп бергин деп ага ышкыргандагыдай, такыр дүлөй болуп калган турбайбы, – деп жай гана жооп кайтарды Маугли, чаар ала шакектердин арасына отуруп жатып. Мына эми баягы кичине киши ошол эле Жалпакбашка кошомат кылып келип, ага сен акылмансың, күчтүүсүң, татынакайсың деп мактады эле, Жалпакбаш ага ишенип, өзүн таш менен урган киши оңтойлуу отурсун деп шакектей төгөрөк болуп жыйырылып берди... Эми

сага отурганыңа жакшы болдубу? Багира ушундай оңтойлуу кылып жыйырыла алат бекен?

Каа демейдегидей болуп, Мауглинин салмагынан, так эле киши жатуучу жумшак асма тордой болуп, ийилди. Бала караңгыда колун созуп, Каанын троско окшогон ийкемдүү мойнунан кучактап, анын башын өзүнүн ийинине такай алып келди да, анан ушул түнү джунглиде эмне болгонунун бардыгын ага айтып берди.

– Мен, балким, акылмандырмын, – деди Каа, аңгемени уккандан кийин, – дүлөй экеним да чын. Болбосо мен пхиалды – улуганды уккан болор элем. Чөп жегичтер ушунчалык дүрбөлөң түшкөнү таң каларлык эмес. Деги иттердин бардыгы канча экен?

– Мен аны көргөн жокмун. Түз эле сага келдим. Сен Хатхиден улуусуң. Бирок, о Каа, – деп келип бу жерде Маугли кубанганынан башы айланып кетти, – бул даңктуу аңчылык болот эмеспи! Жаңы айды бизден бир азыраагыбыз гана көрүп калар.

– Сен да бул ишке кийлигишип калдыңбы? Сен киши экениңди унутпа. Кайсы үйүр сени кууп жибергенин дагы унутпа. Тим кой, карышкырлар иттерди кууй берсин. Сен кишисиң.

– Өткөн жылдын жаңгактары быйылкы жылы кара топурак болуп калды, – деп жооп берди Маугли. – Мени киши дегениң чын, бирок бүгүн түндө мен карышкырмын деп айткам. Бул менин канымда. Менин сөздөрүмдү эстен чыгарбасын деп мен кичинекей дарыяны жана дарактарды чакыргам. Мен Ээн-жайкын Журттун аңчысымын Каа, иттер кеткенге чейин мен ушундай бойдон кала берем...

– Ээн-жайкын Журт дегенин! – деи кышылдады Каа. – Андан көрө, Ээн-жайкын каракчылар десең! Өлүп калган карышкырлар жөнүндө эстелик кылып, сен

өзүңдү ажал түйүнү менен байлап койдун! Бул жакшы аңчылык эмес.

– Бул менин Сөзүм, жана аны мен айттым. Дарактар билишет, дарыя да билет. Иттер кетмейинче, Менин Сөзүм өзүмө кайра келбейт.

– Ссшш! Мына ушундан бардык издер өзгөрүп жатат. Мен сени өзүм менен кошо түндүктөгү саздарга ала кетсем деп ойлодум эле, бирок Сөз – эч болбогондо кичинекей, жылаңач, түксүз кишинин да Сөзү – Сөз болуп калат. Эми мен да, Каа, сүйлөп жатам...

– Жалпакбаш, жакшылап ойлонуп көр, сен да өзүңдү ажал түйүнү менен байлап коюп жүрбөгүн. Мага сенден сөздүн кереги жок, мен ансыз деле билем...

– Мейли эмесе ошондой болсун, – деди Каа. – Мен Сөз берип отурбайм. Бирок сары иттер келгенде, сен эмне кылмакчы болуп ойлойсуң?

– Алар Вайнгангиден сүзүп өтүүгө тийиш. Мен аларды артымда Үйүр болсо эле, тайыз сайлардан тоскум келет. Биз аларды бычак жана тиштерибиз менен дарыянын агымы менен төмөн карай чегинүүгө мажбур кылып, алардын көксөөсүн суутар элек.

– Бул иттер чегинишпейт, алардын көксөөсүн да суута албайсың, – деди Каа. – Мына ушул аңчылыктан кийин мындан ары бир бала да, бир бөлтүрүк да болбойт. Жалаң гана кур сөөктөр калат.

– Алла! Өлсө – өлөрбүз! Абдан даңктуу аңчылык болот! Бирок мен али жашмын! Жаандарды аз көрдүм. Менде акылмандык да, күч да жок. Сен жакшыраак эмнедир-бирдеме ойлоп таптыңбы, Каа?

Мен жүздөгөн жана жүздөгөн жаандарды көргөм. Хатхинин сүт азуулары түшүүдөн мурда, мен чаңда узун из калтыргам. Калп айтсам, Биринчи Жумуртканын кусу-

ру урсун, мен көп дарактардан улуумун, джунглиде эмне болгондордун бардыгын көргөм.

– Бирок мындай аңчылык алигиче эч качан болгон эмес, – деди Маугли. – Сары иттер алигиче эч качан биздин жолубузга туурасынан тура калган эмес.

– Бар болгондор эбак болгон нерсе. Эми боло тургандар, – унутулуп калган гана жылдын кайра келгени. Мен өзүмдүн жашымды санаганча отура турчу.

Көпкө чейин Маугли Каанын тегерек шакектеринин арасында эс алып, бычак менен ойноп отурду, былк этпес башын жерге сүйөп койгон Каа, жумурткадан жарылып чыккан күндөн берки көргөн-билгендеринин баарын эсине түшүрдү. Анын көздөрү үлүндөп ыраңы өчүп бараткандай көрүнүп, күңүрт тарткан тунук ташка окшош боло баштады, ал кез-кезде эле, так аңчылык түшүнө кирип жаткандай болуп, башын эки жакка ары-бери катуу жулкуп коёт. Маугли тынч үргүлөп отурду: ал аңчылыктын алдында уктап алуудан жакшы эчтеме жок экендигин билчү, күн менен түндүн кай убагында болсо да уктоого көнүп калган.

Ал аңгыча болбой, анын астындагы Каанын денеси жооноюп жана кеңейип баратканын сезе койду, анткени – зор ажыдаар болот кындан чыгып жаткан кылычка окшош шыңгырап, чандыйып жел толуп көөп кеткен.

– Мен бардык өлүү мезгилдерди, – деди акырында Каа, – чоң дарактарды да, карыган пилдерди да, мох өсө электе такыр жана чокусу чуштуйган учтуу аскаларды да көргөм. Сен али тирүүсүңбү, кичине киши?

– Ай жаңы гана чыкпадыбы, – деди Маугли. – Мен түшүнбөйм...

– Киш! Мен кайрадан Каамын. Убакыт аз эле өткөнүн мен билем. Азыр биз дарыяга баралы, иттерди эмне кылуу керектигин мен сага көрсөтөйүн.

Ал Вайнганги дарыясынын башкы сайына карай жаанын огундай түз бурулду да, Бейпил Аскасы башталган жайык жерден бир аз жогорудан сууга чумкуп кирди, аны менен кошо Маугли да сууга кирип барды.

– Жок, өзүң чабак урба – мен ылдамыраак жүрөм. Менин жонума чык, Кичине Тууган!

Маугли сол колу менен Кааны мойнунан кучактады, оң колун денесине бекем тыгыз кысып алып, буттарын суунуп жиберди. Ошондо Каа суунун агымына каршы сүзүп жөнөдү, андай сүзүүнү жалгыз гана бул билчү, ошентип, шарылдаган суунун диркиреген агымы Мауглинин мойнунун тегерегине көбүктөнүп, а анын буттары болсо, ажыдаардын жылмакай капталдары менен жарып ажыратылган толкунда ыргалып жатты. Вайнганги дарыясы Бейпил Аскасынан бир аз жогору жакта мрамор зоокаларынын ортосундагы капчыгайда бийиктиги сексенден жүз футка чейин жетип, туурасы кичирейип тарыйт, ошондо бул жердеги суу чоң жана кичине таштардын үстү менен аскалардын ортосунда өтө тез шарылдап агат. Бирок Маугли бул туурасында ойлобогон; ал бир мүнөт болсо да, чочуп кеткендей суу дүйнө жүзүндө болгон эмес. Ал дарыянын жээктериндеги зоокаларга карап, ысык күндөгү кумурска уясынын жытына абдан окшогон, таттуу сымал кычкыл жыт гана башын өйдө чыгарып, эрксизден сууга төмөнүрөөк чумуп түштү. Каа суу түбүндөгү асканы айланта куйругу менен эки жолу оролуп, Мауглини жыкпай кармап, якордо турду, а суу болсо алардын жанынан зымырап агып өтүп жатты.

– Бул Ажал Орду, – деди бала. – Эмне үчүн биз мында турабыз?

– Тигилер уктап жатышат, – деди Каа. – Хатхи Чааралага жол бербейт, бирок Хатхи да, Чаар-ала да сары иттер-

ге жол беришет. Иттер эч кимге жол бербейбиз деп айтышат го. Аскалардын Кичине Журту кимге жол берет? Мага айтып берчи, Джунглинин Ээси, деги бизде ким улук?

– Мобулар, – деп шыбырады Маугли. – Мында Ажал Орду. Бул жерден кетели.

– Жок, жакшылап кара, анткени – тигилер уктап жатышат. Бул жерде баары баягы мен сенин колундан узун эместигимдин так өзүндөй.

Вайнганги капчыгайындагы убактысы жетишип, аба ырайынын начардыгынан жарылып-жарылып кеткен зоокалар джунгли адеп башталгандан бери эле Аскалардын Кичине Журтунун – Индиянын камылгалуу, каардуу жапайы кара аарыларынын турагы болушкан, демек, бардык чыйыр жолдор алардын ээлеген жайынан жарым миля жерден четке бурулуп кетерин Маугли жакшы билген. Кичине Журт бул жерде көп кылымдар уюктап туруп, уялап бир тар капчыгайдан экинчисине которулуп, кайрадан уялап, ак мраморду эски бал менен так кылып, өзүлөрүнүн кара уяларын улам жогору жана тереңирээк кылып үнкүрлөрдүн караңгысына салышкан. Буларга киши да, айбан да, суу да, от да бир жолу да даап тие албаган. Дарыянын эки өйүзүндөгү жээктеринде капчыгай өзүнүн бүткүл узунунан так эле жымындаган кара баркыт менен көшөгө тартылганындай болуп көрүнгөн, ошондо Маугли башын көтөрө коюп селт эте түштү, анткени – анын үстүндө илинишкен миллиондогон уйкудагы аарылар салаңдап асылып турган. Анда чиркелишкен аарылардын чоң кесектери менен тизмектешкен өрмөлөрү жана зоокалардын бооруна жабышкандай болуп турган, чирик дүмүрлөргө окшогон бирдемелер алиге бар эле. Бул өткөн жылдардагы эски аары уялары же шамалдан ыктоо капчыгайдын көлөкөлөрүнө салынган жаңы шаарлар болгон. Бүтүндөй бир үймөктөлгөн, губка сыяктуу, чирик

ташандылар төмөн кулап келип, зоокаларды каптап турган дарактар менен чырмооктордун араларына токтоп калган. Маугли тыңшап угуп туруп, төмөн жакта кандайдыр бир караңгы жерде түшүп кеткен, ичинде бал толтура аары уяларынын кулагандагы дабышын жана шыбышын, андан кийин канаттардын дырылдап ызылдаганын жана четинен куюлуп, коюу тамчылап бутактарга түшүп турган балдын – «тып-тып-тып» этип жай тамчылаганын нечен жолу кулагы менен укту.

Дарыянын бир жээгинде кендиги беш футтан ашык келбеген кичинекей кумдуу тайыз сай болгон, ошол сайга жүздөгөн жылдар бою жыйылган ыпыр-сыпырлар тоодой болуп үймөктөлүп кеткен. Бул жерде өлгөн аарылар, ата аарылар, ташандылар, эски аары уялары, бал уурдаганы келген көпөлөктөр менен коңуздардын канаттары жаткан. Мына ушунун баары жата берип, эн жука кара чандын тегизделип тапталган үймөгүнө айланып калган. Уча билбеген жана Кичине Журт деген эмне экенин билгендердин ар бирин чочутуу үчүн буруксуган жыттын өзү гана жетишерлик болгон.

Каа капчыгайдын оозундагы кумдуу тайыз сайга жетмейинче, дарыя менен өйдө карай чабак уруп жүрүп отурду.

– Мына, быйылкы жылдын олжосу, – деди ал. – Карагылачы!

Кумдун үстүндө эки жаш бугу менен топоздун сөөктөрү жаткан. Жата берип, убактысы жеткенден өзүнөн-өзү эти качкан сөөктөргө карышкыр да, чөө да тийбегендигин Маугли көрдү.

– Булар билбестиктен чектен өтүп кетишкен, – деп күбүрөдү Маугли, – Кичине Журт өлтүрүп койгон тура. Жүр, аарылар ойгоно электе бу жерден кетип калалы!

– Алар таң атканча ойгонушпайт, – деди Каа. – Азыр мен сага аңгеме айтып берейин. Мындан көп-көп жаандар мурда куугунга алынган бугу джунглини билбей эле түштүктөн бул жерге качып келип, анын артынан түшүп Үйүр кууп жүрүп отурган экен. Ал коркконунан эчтемени көрбөй алдастап, бийиктен секирип кетиптир. Күндүн көзү жогору көтөрүлүп калыптыр, тажаал аарылар эң көп болгон экен. Үйүрдө да Вайнгангиге секиргендери көп болуптур, бирок алардын баары сууга жетпей эле өлүп калышкан экен. Секирбегендери да асканын жогор жагында өлүп калышыптыр, бирок бугу тирүү калган экен.

– Эмне үчүн?

– Анткени – ал алдыда жүгүрүп отуруп, Кичине Журт аны сезе электе секирип кетиптир да, аарылар чакмакчы болуп жатканда, эбак дарыяга жетип калган. Анын артынан кууп жөнөгөн Үйүрдү болсо, бугунун дүбүртүнөн чочуп ойгонгон аарылар туташ каптап, жабышып алышкан.

– Деги, ошол бугу тирүү калдыбы? – деп кайталап сурады Маугли ойго чөмүлүп.

– Эч болбогондо, төмөн жакта сууга агызбай тосуп алууга камынып, аны бир карыган жоон, дүлөй, сары, жалпак баш ажыдаар кичинекей кишини күтүп турбаса да, эч ким – деги, анын артынан түшүп, бүткүл Декандагы иттер кууп бергени менен да, ал ошол кезде өлгөн жок! Сен буга эмне дейсиң?

Каа өзүнүн башын баланын суу болгон ийинине жөлөп койду, а тили болсо Мауглинин кулагынын жанында диртилдеп турду. Көпкө дейре унчугушкан жок, анан кийин Маугли кобурады:

– Бул, Ажалды мурутунан жулкуп тарткылап, ойноо деген болот, бирок... Каа, сен чынында эле бүткүл джунглидеги эң акылман экенсиң.

– Көбү ушундай деп айтышкан. Байкагын, эгерде иттер сени кууп жөнөшсө...

– А иттер, албетте, кууп жөнөшөт. Хо-хо! Менин тилимдин астында көп тикенектер жыйылып калды, алардын терисине киргизе сая турган нерсе табылат!

Эгерде иттер эчтекени этибар албай эле, сенин гана ийиндериңе карап, артыңдан түшүп кууп жөнөшсө, анда, же ушул жерден, же төмөн жактан сууга кирип барышат, анткени Кичинекей Журт ойгонуп кетип, алардын артынан кууйт эмеспи. А Вайнганги болсо кандуу суу, аларды сууга агызбай кармап кала турган өздөрүнүн Каасы жок, ошондуктан тирүү калгандарды төмөн, Сион Үңкүрлөрүнүн тайыз сайларына суу агызып барат, ошол жерде сенин Үйүрүң аларды тамактан алууга мүмкүндүгү болот.

– О-о! Мындан да жакшы болмок беле, эгерде кургакчылык убакта жаан жаап жибербесе гана болду. Азыр болор-болбос гана нерселер: жүгүрүү жана секирүү гана калат. Иттер мени таанып, артыман ээрчип чуркагандай кылам.

– А сен асканын үстүн жээк жагынан карап чыктыңбы?

– Ырас, карап чыккан жокмун. Мына унутуп калыпмын.

– Барып кара. Жери жаман, баары уңкул-чуңкул, тегиз эмес экен. Өзүңүн эби жок бутуң менен астыңа карабай бир жолу эле бассаң гана аңчылыктын бүткөнү. Көрдүңбү, мен сени бу жерге таштайм да, сенин көңүлүң үчүн иттерди кандай издөөнү билишкендей кылып сенин үйүрүнө кабар айтып коём. Мага сенин карышкырларың бир тууган эмес.

Эгер Каага кимдир-бирөө көңүлүнө жакпай калса, анда ал, балким, Багира гана болбосо, джунглидегилердин

кимиси болбосун, андан башкасынын баарынан каардуу болгон. Ал дарыянын агымы менен төмөн карай чабак уруп келип, Кеңеш Аскасынын маңдайынан түнкү дабыштарды тыңшап угуп жаткан Пхао менен Акеланы көрдү.

– Кшш, эй, карышкырлар! – деп ал тигилерди шайырдык: менен чакырды. – Сары иттер дарыя менен төмөн сүзүп келатышат. Эгерде коркпосоңор, аларды тайыз сайга чыкканда өлтүрсөнөр болот.

– Алар качан сүзүп келишет? – деп сурады Пхао.

– А менин балам кайда? – деп сурады Акела.

– Оюна келген кезде сүзүп келишер, – деди Каа. Күтүп тургула, көрөсүңөр. А сенин балаң, сен Сөз алып, ошону менен аны Ажалга дуушар кылган балаң мени менен бирге, эгерде ал эмдигиче тирүү болсо эле, анда сен бул иште айыптуу эмессиң, ак баш ит! Өзүңдүн душмандарыңды ушул жерде күтүп тургун, да бала экөөбүз сенин тарабыңда экендигибизге сүйүнгүн!

Каа кайрадан дарыя менен жаанын жебесинин учканындай зымырап жөнөдү да, капчыгайдын орто ченине келгенде токтоп, зоокалардын баш жагына карады. Ага асмандагы жылдыздай болуп Мауглинин башы көрүнө түштү; анан абада эмнедир бир нерсе шуулдап келип, сууга чулп этип түшкөндөй болду, бир аздан кийин Маугли Каа төшөп берген имектин ичинде эс алып жатты.

– Түн ичинде секирүү кандай болсун! – деди Маугли оор басырык менен. – Мен тамаша үчүн гана эки эсе алыс секирдим. Бир гана жери үстү жакта жер жаман экен: жапыз чыккан бадал жыгачтар, төмөн карай терең кеткен аңдар бар экен. Мына ушулардын баарына Кичине Журт быкылдап толуп алган. Мен үч аңдын четтерине чоң таштарды биринин үстүнө бирин үйүп койдум. Качан жүгүрүп кетерде, аларды бутум менен тээп кулатып жибе-

рем, ошондо Кичине Журт ачуусу келип, менин артыман көтөрүлөт.

– Бул адамдын амалы,– деди Каа.– Сен акылдуусун, бирок Кичине Журт дайыма ачууланат.

– Жок, күүгүмдө бүткүл канаттуулар бул жерде да, бардык жерде да көпкө уктабайт. Мен иттер менен тамашаны күүгүм киргенде баштайм, анткени – алар күндүз жакшы чуркашат. Азыр алар Ванталанын артынан кандуу изге түшүп кууп бара жатышат.

– Кулаалы Чиль өлгөн топозду, а жапайы ит – кандуу изди калтырбайт,– деди Каа.

– Эмесе мен аларды жаңы из менен – эгерде ыгы келсе алардын өздөрүнүн эле каны менен баштап барайын да, аларды тойгончо ылай жешке аргасыз кылайын. Каа, сен мен өзүмдүн дөбөттөрүм менен кайра келгенче бул жерде калгын.

– Болуптур, бирок алар сени джунглиде өлтүрүп коюшса, же Кичине Журт сен дарыяга секирип түшө электе эле сени өлтүрүп койсо эмне болот?

– Качан мен өлгөндө,– деп жооп берди Маугли, – ошондо Ажал Ырын ырдоо убактысы жетет. Аңчылыктан жолуң болсун, Каа!

Ал ажыдаардын мойнун коё берди да, киргил сууда устун карагай алыскытайыз сайды көздөй каалгып агып жөнөгөндөй, сүйүнгөндөн каткырып күлүп, капчыгай менен төмөн карай сүзүп кетти. Маугли өзү айткандай «Ажалды мурутунан жулкуп тартканды жана бул жерде өзү кожоюн экендигин джунглиге сездирүүнү жер үстүндөгүнүн баарынан жакшы көрөр эле. Ал көп убакта Балунун жардамы менен аарынын көңдөйлөрүн талап алып турган жана Кичине Журт жапайы сарымсактын жытын жаман көргөндүгүн билген. Мына ошон үчүн ал сарымсактан бир

кичине тутам үзүп алып, жыгачтан сыйрылган кабыктын тасмачасы менен байлап туруп, чээнден түштүккө карай кетип бараткан Ванталанын кандуу изи менен жүгүрүп отурду. Ал кез-кезде башын кыйшайтып дарактарга карап, күлүп коюп баратты.

– Мен Бакатай Маугли болдум, – деди ичинен ал, – өзүмө өзүм Маугли деп ат койдум. Эми мен Бугу Маугли болуудан мурда, Маймыл Маугли болууга тийишмин. Акырында мен Киши Маугли болом. Хо! – ошентип, ал өзүнүн бычагынын узун мизин бармагы менен сыдырып койду...

Ванталанын кандын кара тактары менен өтө даана болгон издери ушул жерде бири-бирине жакын өсүп, калын чыккан, бирок түндүк күн чыгышка карай улам сейректеген жоон дарактардын арасында токойдун ичи менен кеткен. Аары Зоокаларынан эки миля алыстыкта токой түгөндү. Акыркы дарактан Аары Капчыгайындагы жапыз чыккан бадал жыгачтарга чейин каңгыраган ачык жер болгон, бул жерде атүгүл карышкырга да жашынууга кыйын болор эле. Маугли бутактан-бутакка чейинки аралыкты көзү менен ченеп, дарактардын түбү менен жүрүп отурду, кээде дарактын сөңгөгү менен анын башына чыгып алып, сынап бир дарактан экинчисине чейин секирип өтүп, ачык жерге чейин жеткенче жүрүп отурду да, ачык жерге жеткенде аны карап чыгууга бир саат убактысы кетти. Анан ал Ванталаны таштап кеткен жердин өзүндө, анын изине кайрылды да, бутагы илгери карай алыс кетип, жерден сегиз фут бийиктикте болуп турган даракка чыгып барып, эки ачасына бир байлам сарымсакты илип коюп, бычагын жылаңбут таманына жанып-кайрап, жоош отурду.

Күн куйкалап катуу ысып, түшкө аз калганда, Маугли дүбүрттөп дабыш чыкканын укту жана көшөрүп, аябай ка-

барып Ванталаны кууп келаткан бир үйүр иттердин жаман жытын сезди. Эгерде үстүртөн карасаң, Декандан келген жапайы ит карышкырдан эки эсе кичине көрүнөт, бирок анын чеңгелдери менен жаактары кандай күчтүү экенин Маугли билчү. Изди жыттап жаткан баштооч дөбөттүн чуштуйган сары тумшугун көргөндө, Маугли ага мындай дей салды:

– Аңчылыктан жолуң болсун!

Баштооч ит башын көтөрдү, анын жолдоштору куйруктарын кыпчып алган, көкүрөгү жайык, көчүк жагы чүрүш келген ондогон жана жүздөгөн сары макулуктар арт жакка чогулушту. Жапайы дөбөттөр дегинкисин унчу-гушпайт жана атүгүл өзүнүн Деканында да ачык чырайлуу болушпайт.

Дарактын түбүнө кеминде эки жүз ит жыйылды, бирок Маугли баштооч иттер ынтаа менен издерди жыттап, үйүрдү бүт бойдон илгери алып кетүүгө тырышкандыктарын көрдү. Бул жарабаган иш эле, себеби, булар ийиндерге күндүз келишер эле, а Маугли буларды өзүнүн дарагынын түбүнө күүгүмгө чейин кармап турмакчы болгон.

– Силер бу жерге кимдин уруксаты менен келдиңер?– деп сурады Маугли.

– Джунглинин баары – биздин джунглибиз, – деген жооп болду да, муну айткандын өзү апаппак тиштерин ырсайтты.

Маугли иттерди келемиштен артык эмес деп эсептей турганын аларга түшүндүрмөкчү болуп, Деканды талааларындагы секиргич-келемиш Чикаинин катуу чыйпылдаганынын так эле өзүндөй кылып туурап, күлүмсүрөп төмөн карады. Бир үйүр ит дарактын айланасына топтолушту, баштооч дөбөт абалап үрүп, Мауглини маймыл деп тилдеди. Маугли буга жооп кайтаруунун ордуна жыңайлак

бутун төмөн сунуп, жылмакай беш манжалары менен так эле баштооч дөбөттүн башын төбөсүнөн түрткүлөдү. Иттердин жинин келтирип, айыгыштыруу үчүн мына ушунун өзү жетиштүү болду, жетиштүү болмок түгүл ашып да түшкөн. Салааларына жүн чыккандар муну эсине салсаң жаман көрүшөт. Баштооч дөбөт өйдө карай секиргенде Маугли бутун тартып алды да, эркелеткенсип айтты: – Дөбөт, сары дөбөт! Кескелдирик жегени өзүнүн Деканыңа кайра кет. Дөбөт, дөбөт, сары дөбөт, өзүңдүн бир тууганың Чикайга бар! Сенин салааларыңда жүнүң бар! – деп ал дагы бир жолу буту менен башына түртүп койду.

– Биз сени ачка кылып кыйнай электе төмөн түшүп кел, түксүз маймыл! – деп үйүр улуп жиберди, Мауглиге дал ушунун өзү керек болчу.

Ал бутакка узунунан керилип, жаагын дарактын кабыгына сүйөп жатып, оң колун бошотуп, беш мүнөткө жакын иттер туурасында: алардын өздөрү, үрп-адаттары жана салттары, канчык курбулары менен күчүктөрү туурасында билгендеринин жана оюндагыларынын бардыгын төкпөй-чачпай айтты.

Кордогусу келип, жек көргөндүктү көрсөтмөкчү болгондо, Джунглинин Журту сүйлөгөн тилден артыгыраак уу жана тикенектей сайгыч тил жер жүзүндө жок. Эмнеликтен бул мындай экендигин азын-оолак ойлосоңор силер өзүңөр да түшүнөсүңөр. Тилимдин астына көп тикенектер жыйылып калды деп Каага Маугли өзү да айткан, ал аз-аздап жайбаракаттык менен жоош дөбөттөрдү ырылдоого, анан үрүүгө, анан карылдап, буулугуп улуганга чейин жеткиргени чын. Иттер Мауглинин шылдыңына жооп берүүнү сынап көрүштү, бирок мунун өзү долуланган Каага бөлтүрүк жооп бермекчи болгону менен бирдей болгон. Мына ошол убакыттын баарында Маугли кармашууга камынып,

оң колун чыканагынан бүгүп, буттары болсо бутактарды катуу басып турду. Баштап жүрчү чоң күрөң-сары дөбөт көп жолу кур талаага өйдө ыргып көрдү, бирок Маугли жаздым тийип калуудан коркуп, саамыктатты. Акырында баштооч дөбөт долулугу ашып-ташып, жерден жети-сегиз фут жогору секирди. Мына ошондо Мауглинин колдо-ру жыгач жыландын башындай болуп, шалк дей түшүп, дөбөттү алкымдан алды эле, бутак солкулдап, анын салмагынан ийилип кеткенде Маугли жыгылып кете жаздап аз-аз жерден калды. Бирок ал мыкчый кармаган колун коё берген жок да, өлгөн чөөдөй болуп, шылкыйып салаңдап калган сары дөбөттү өзү турган бутакка аз-аздап сүйрөп чыкты. Маугли сол колу менен бычагын алып, саксайган сары куйругун кыя чаап туруп, баштооч дөбөттү кайра жерге ыргытып жиберди.

Мауглинин каалаганы ушул болчу. Эми иттер Мауглини өлтүрмөйүнчө же Маугли аларды өлтүрүп бүтүрмөйүнчө Ванталанын изин кууп жөнөшпөй турган болду. Ал, иттер сандары титиреп, тегерек тартып отурганын, бул алардын өлгөнчө өч алмакчы болгону экенин көрдү. Ошондуктан дарактын эки ачасына жогорураак чыгып барып, аркасы менен жыгачка оңтойлуураак желөнүп отуруп, уктап калды.

Ал үч-төрт саат болгондон кийин ойгонду да, иттерди санады. Санаса, баары тең ушул жерде унчукпай, кыжыры келип, ырайымсыз болуп, көздөрү каарданып, бүт отурушкан экен. Күн батып бараткан. Асканын Кичине Журту жарым сааттан кийин күндүзгү эмгектерин бүтүүгө тийиш болгон, а жапайы иттер болсо күүгүмдө жакшы кармаша албастыгы сиздерге белгилүү.

– Мага мындай чын күзөтчүлөрдүн кереги жок, – деди Маугли, бутакка туруп, – бирок мен муну унутпасмын.

Силер анык эле дөбөт экенсиңер, бирок да менин оюмча, бир-бириңерге абдан окшошсуңар. Мына ошондуктан гана мен кескелдириктерди жегичке анын куйругун бербейм. Чын эле сен нааразысыңбы, сары дөбөт?

– Мен өзүм сенин ичинди жарам!– деп кырылдады баштооч дөбөт, даракты түп жагынан тиштегилеп.

– Жок, сен ойлоп көрчү, Декандын акылман келемиши: азыр куйруктун ордуна кызыл кесиндиси болгон мултук куйрук сары күчүктөр көп болот. Үйүңө баргын да, сары дөбөт, маймыл ушундай кылды деп бардык жерде айта бер. Айткың келбейби? Анда мени менен кошо жүр, мен сага акыл-эс үйрөтөйүн!

Ал маймылчасынан катардагы даракка секирип өттү, андан дагы экинчисине, анан ошентип улам бирине секирип өтө берди, а иттердин үйүрү болсо ач көз тумшуктарын өйдө көтөрүп, мунун артынан түшүп жүрүп отурду. Ал кез-кезде кулап бараткансып анткорлонуп коёт, ошондо дөбөттөр аны өлтүрүүгө шашып бир-бирине уруна берди. Бул бир укмуштуу сонун тамаша болгон бала жогорку бутактардын арасынан тийип турган, батып бараткан күндүн нуруна чагылышып, жаркылдаган бычагын алып жүрдү, а төмөн жагында– өрттүн каптоосунда калып, шаштысы кеткендиктен үнү басылгансыган сары дөбөттөрдүн үйүрү болду. Маугли акыркы даракка өтүп алгандан кийин сарымсакты алып, аны менен башынан аягына чейин жакшылап сүртүндү, а иттер болсо жек көрүп ырылдап үрүштү:

– Карышкырдын тилин билген маймыл, деги сен өзүңдүн изинди жашырууну ойлобойсуңбу? Биз баары бир сени ажалың жеткенче кууп бара беребиз.

– Өзүңдүн куйругунду алып жогол бул жерден,– деди Маугли, кесилген куйрукту кача турган жагынан тетири ыргытып.

Иттердин үйүрү кандын жытын сезип, теңселе түштү.

– Эми менин артымдан – ажал жеткенче ээрчип жүрө бергиле!

Ал дарактан жылбышып түштү, эмне кылмакчы болгонун Иттер түшүнө электе, Аарылардын Зоокасына карай чымын-куюн болуп жүгүрүп кетти.

Иттер күрүлдөп улуп, акырында кимди болсо да кууп жете ала турган, томполоңдогон, кең арымдуу таскак менен жүгүрүп отурушту. Дөбөттөрдүн үйүрү карышкырдын үйүрүнө караганда бир канчалык жай чуркай тургандыгын Маугли билген, антпесе, ал иттердин көз алдында эч качан эки милялык аралыкка жүгүрүп барууга жүрөктүүлүк кыла албас эле. Иттер бала акырында биздин колубузга тиет деп ишенишкен, а бала болсо аларды оюна келгендей шылдыңдай ала тургандыгына ишенген. Бүткүл милдет эле иттердин үйүрүн арт жагында жетишээрлик жакындыкта кармап, убакыт жете электе четке бурулуп кетүүгө жол бербөөдө болгон. Ал шамдагай, бир калыпта жана атырылып жүгүрүп отурду, анын артынан беш кадамдан азыраак жерде, – мултук куйрук баштооч дөбөт баратты. Үйүрдөгү иттердин баары эси ооп, канды эңсеп көздөрү бозоруп, чейрек милден ашык жерде созулуп калды. Маугли Аарылардын Зоокаларынан чымын-куюн болуп өтүп кетүү үчүн акыркы мезгилге күчүн сактап, дабыштын кулакка угулушуна баамдап аралыкты текшерип көрдү.

Кичине журт күүгүм киргенде эле уктаган, себеби, түнкү гүлдөр эми гүлдөбөй калган, бирок Мауглинин тарсылдак жер менен баскан биринчи кадамдарынын дабышы угулар замат эле, ал өзүнүн астындагы бүткүл жер дүңгүрөгөндөй болгон күүлдөгөн дабышты укту. Ошондо ал өмүрүндө эч качан жүгүрбөгөндөй болуп, жол менен чуркап отурду, буту менен бир-эки үймөкчө таштар-

ды караңгы, жакшы жыттанган үңкүргө түртүп жиберди, үңкүрдүн ичиндеги дүңгүрөккө окшогон добушту укту. Өзүнүн арт жагында аба карарып калганын көзүнүн кыры менен көрдү, төмөн жакта, алыста Вайнганги дарыясынын агымын жана суудагы жалпак үч бурч башты көрдү, жүгүрүп баратканда ийinine жабышкан мултук куйрук баштооч дөбөт менен кошо күчүнүн бардыгынча илгери секирди да, энтигип, жеңип чыкканына кубанып, жанын аман алып калуучу сууга буту илгери кетип чалкасынан жыгылды. Анын денесинде аарынын чаккан бир да жери жок, себеби, Маугли зоокалар менен зымырап жүрүп отурганда, сарымсак Кичине Журтту бир канча секундга чочутуп койгон.

Маугли суунун бетине сүзүп чыкканда, аны Каа кармап турду, а асканын тумшугунан болсо, чиркелишкен аарылардай, чоң-чоң чоюндай болуп таш кесектери дарыяга кулап түшүп жатышты; ошол чоң кесектердин өзү гана сууга түшүп, аарылар жогору учуп чыгып кетишти, а иттердин өлүктөрү болсо тегеренип, суунун агымы менен төмөн карай агып кетти. Аскалардын үстү жагында күндүн күркүрөгөнүнө, Аскалардагы Кичине Журттун канаттарынын дырылдаганына окшогон күрүлдөгөн добуш каптаган, кыскача арсылдап үргөн үн угулду. Башка иттер жер астындагы үңкүрлөр менен катышма аңдарга кулап кетишти, ошол жерде урап түшкөн аары уяларынын арасында калып, демдери кыстыгып, алкынып-жулкунуп тиштерин шакылдатышты, акырында, көтөрүлүп учуп чыккан аарылардын бир уюгунун каптоосунда калып, өлөсөлүү болуп, төмөн карай агып кетүү үчүн кандайдыр бир жол менен дарыяга карай, ыпыр-сыпырлардын карарган үймөгүнө чуркап чыгышты. Кээ бирлери зоокаларга чыккан дарактарга жыгылышты эле, аларды аарылар туташ кур-

чап, жабышып алышты; бирок көпчүлүгү аары чакканда эси ооп, сууга түшүп кетишти. А Вайнганги болсо, Каа айткандай, кандуу суу болгон.

Бала энтиккени басылып, эс алганча, Каа Мауглини бекем кармап турду.

– Бизге бул жерде калууга болбойт, – деди Каа. – Кичине журт, тамашалап урушуп жаткан жери жок. Жүр, сүзүп кетели!

Маугли суунун ичине терең кирип алып, мүмкүн катары көбүрөөк сууга чүмкүп, бычагын колуна кармап, суунун агымы менен төмөн карай сүзүп кетти.

Иттердин үйүрүнүн жарымына жакыны өздөрүнүн жакын достору түшүп калган тузакты көрүп, четке карай чукул бурулуп, капчыгай кеңири болуп келип, анан тик жээктерге айланган жерде сууга кирип барды. Булардын абалап үргөнү жана аларды ушунчалык маскарачылыкка жеткирген «токой маймылын» коркутуу Кичине Журт кыйнаган иттердин улуганы жана ыркыраганы менен аралашып чурулдап кетти. Жээкте калса, ажал жете турган коркунуч болуп турат, бардык иттер муну түшүнүштү. Үйүрдү суунун агымы уламдан-улам арылатып, Бейпил Көбөөлүнө карай алып жүрүп отурду, бирок дал ошол жерге да каардуу Кичине Журт иттердин артынан учуп барып, аларды сууга кууп кирген. Маугли куйруксуз баштооч дөбөттүн үнүн укту, ал дөбөт өзүнүн иттерин артка качпагыла да, сиондук карышкырлардын баарын кыргыла деп буйрук берген.

– Биздин арт жагыбызда кимдир-бирөө караңгыда өлтүрүп жатат көрүнөт! – деп дөбөттөрдүн бири үрдү. – Бул жердеги суу ылайлана түштү!

Маугли кундузга окшоп, сууга мурда чүмкүп кирип барып, оонактаган итти оозун ачууга үлгүрө электе, суу-

нун түбүнө сүйрөп алып барды, иттин өлүгү капталына ала салып суунун үстүнө калкып чыкканда, Бейпил Көбөөлүндө каралжын келип, майланышкан темгилдер каалгып агып калды. Дөбөттөр кайра тарткылары келишти, бирок суунун агымы аларды төмөн карай агызып, Кичине Журт баштары менен кулактарын чакты, а Сион Үйүрүнүн урааны караңгы кирип келатканда улам катуураак чыгып турду. Маугли кайрадан сууга чүмкүп кирип барды, дөбөттөрдүн бири кайрадан суунун түбүнө чөгүп кетип, өлүгү суунун үстүнө калкып чыкты, үйүрдүн артында кайрадан күрү-гүү башталды – бирөөлөрү жээкке чыкканыбыз жакшы деп бакырышты, экинчилери баштооч дөбөт бизди кайра Деканга алып барсын деп талап кылышты, калгандары Маугли биздин көзүбүзгө көрүнсүн, аны өлтүрөбүз деп кыйкырышты.

– Булар кармашканы чыкканда эки эсе кабанак жана үнү ачуу боло түшөт. – деди Каа. – Калганын сенин бир туугандарың тиги жакта, төмөндө иштеп бүтүрүшөр. Кичине Журт түнөгөнү учуп кетти, эми мен да кетем. Мен карышкырларга жардам бербейм. Жээк менен бир карышкыр так эле өзүнүн бөлтүрүктөрү менен ойногондой болуп, бирде чокчолондоп, бирде капталына ооп жерге карай жыгыла жаздап, бирде жонун ийип аркасын кайкыйтып эки фут жогору секирип, үч буту менен соксолондоп жүгүрүп баратты. Бул Вантала деген чоочун карышкыр болчу. Ал бир жолу да ооз ачкан жок, бирок дөбөттөрдүн көздөрүнчө өзүнүн укмуштуу бийин уланта берди.

Иттер суунун ичинде көпкө дейре болушту да, араңдан зорго чабак урушту: алардын терилери суу болуп, чылгыйланып оор тартып, саксайган куйруктары губка сыяктуу көөп чыкты, а алар өздөрү чарчап, шайы ооп калышты жана бир кадам да артта калбай, аларды ээрчип ба-

раткан, балбылдап оту чыгып турган эки көздү жалдырап карашты.

– Бул жакшы аңчылык болгон жок, – деди акырында дөбөттөрдүн бири.

– Аңчылыктан жол болсун! – деди Маугли тайманбастан, алардын жанына суудан ыргып чыгып келип, өлүп бараткан дөбөт каап албасын үчүн узун бычак менен анын далысынын астынан сайып.

– Бул сенсиңби, киши-карышкыр? – деп сурады Вантала кашаттан туруп.

– Өлгөндөрдөн сурагын, Чоочун, – деп жооп берди Маугли. – Алар дарыя менен төмөн карай агышкан жери жок бекен? Мен бул дөбөттөргө ылайды тойгончо жедирдим, мен аларды таламандын так түшүндө алдап кеттим, алардын баштоочусу болсо куйруксуз калды, бирок ошондой болсо да, сенин энчиңе да али жетишет. Буларды кайда көздөй кууш керек?

– Мен токтой турам, – деди Вантала. – Узун түн кебеле элек, таң атканда көрөбүз.

Сиондук карышкырлардын үргөнү уламдан-улам жакындан угулуп турду:

– Үйүр үчүн, бүткүл Үйүр үчүн кармашууга чыгабыз!

Ошентип, акырында Вайнганги суусунун имерилиши сары иттерди Сион үңкүрлөрүнүн маңдайындагы кумга жана тайыз сайга чыгарып таштады.

Мына ушул жерден алар өздөрүнүн жаңылышкандыгын түшүнүштү. Булар суудан мурда чыгып алып, карышкырларга жээктен кол салышы керек эле. Эми абдан кечигип калышкан. Бүткүл тайыз сайда жайнап, балбылдаган көздөр гана жалтылдап калды да, күн баткандан баштап басылбай укмуштуу улуган үндөн башка, джунглиге бир да добуш угулган жок. Четтен туруп караганда, Вантала

иттерди жээкке чыккыла деп жалооруп жаткан сыяктуу көрүнөт. Мына эми дөбөттөрдүн баштоочусу аларга кый-кырып калды:

– Кайра бурулуп, каптап киргиле!

Бүткүл үйүр тайыз сууну чалпылдатып, чачыратып, жээкке карай умтулушту эле, Вайнгангинин үстү бурулдап көбүктөнүп чыгып, пароход жүргөндөгүнүн эле өзүндөй болгон чоң толкундар дарыяны каптап кетти. Маугли иттер баш аламан болуп жыйылган жерге жарып кирип барып, үйүлүшкөн бойдон суунун толкуну менен жээктин четиндеги кумга карай чайпалып агып жөнөгөн иттерди бычак менен сайып, башы-көзүнө карабай кескилеп таштады.

Мына ошентип көпкө созулган салгылашуу башталды.

Карышкырлар чатышкан дарактардын, бадал жыгачтардын, калың чөптөрдүн арасындагы нымдуу кызыл кумда салгылашышты, анткени – ушул азыр да бир карышкырга экиден дөбөт келерлик болгон. Бирок душман карышкырлар өмүрдөн кечип, өлүмгө баш байлап коюп кармашты, ошондо кең көкүрөктүү, азуулары арсайган аңчы карышкырлар гана кармашпастан, көздөрү укмуштуу болуп кеткен канчык карышкырлар да өздөрүнүн бөлтүрүктөрүнө болушуп кармашышты, алардын жанындагы кээ бир жерлерде али түлөбөгөн бүтүндөй саксайган бир жашар күчүк карышкырлар да душманды тиштегилеп, жулккулап тынчын алып жүрүштү. Карышкыр дегинкисин тамактан аларын же капталдан жармашарын, а дөбөттөр болсо көбүнчө буттан кабарын, ошондуктан иттер суунун ичинде оналактаган кезде башын жогору чыгарып жүрүүгө тийиш болгондуктарын, карышкырлар тарабы оодук келгенин силерге айта кетүү керек; кургак жерге чыкканда карышкырларга кыйын болду! Бирок сууда да, кургакта да

Мауглинин бычагы бипбирдей эле көтөрүлүп, чаап жардар кылып турду.

Баягы өзүнүн төрт карышкыры Мауглиге жардам бергени келип калышты. Көк Тууган баланын тизелерине кыналып жыгылып аны коруду, калган үчөө анын аркасын жана капталдарын коруп турушту же кыжыры кайнап, асылып үргөн дөбөт тике эле бычактын мизине карай жутунуп, ары-бери бултулдап секиргенде жөөлөп койдуруп кетип, Мауглини көмөлөтүп жибергенде анын жанында коруп турушту. Андан кийин баары тополоң болуп аралашып, чогуу үйүлүшүп, жээкте улам ары-бери жүгүрүп, жан талашты. Маугли бир жолу Акеланы көрүп калды: дөбөттөр аны эки жагынан качырып кирип талаганын, ал өзү болсо тиши түшкөн бүйлөсү менен бир дөбөттү сандан алганын көрдү.

Түн өтүп баратты, бир орунда бат-бат, баш айландырып жүгүрүүлөр улам күчөй берди. Иттер чарчап калышты да, качып кутулууга али бет албаганы менен да, карышкырларга күчтүүрөк кол салуудан эми коркуп бүтүштү; бирок Маугли кармашуу аяктоого аз калганын сизди да, иттерди катардан чыгарганына ыраазы болду. Бир жашар болгон күчүк карышкырлар азыр тайманбастан кол салып жатышты, эркин эс алууга мүмкүн болуп калды, эми бычактын бир гана жаркылдаганынан кээде ит качып жөнөп турду.

– Такыр дээрлик эти жок эле сөөктөрү калыптыр! – деп – корулдады Көк Тууган.

– Бирок сөөктү да кемирүү керек, – деп жооп берди ага Маугли. – Биздин джунглиде мына ушундай кылынат! – Бычактын кызыл мизи арткы сандарын качырып кирип талаган карышкыр үзүп кеткен дөбөттүн капталынан жалындай болуп жылбышып кетти.

– Менин олжом! – деди карышкыр мурдун чүйүрүп ырылдап. – Аны мага калтыр!

– Чын эле сага дале аздык кылып жатабы, Чоочун? – деди Маугли.

Вантала абдан тамтыракайы чыгып тыткыланган болчу, бирок итти кыстап камап турду жана өзү да кыймылдай албады.

– Калп айтсам, менин ордума төлөнгөн топоздун арбагы урсун, – дей салды Маугли табалап күлүп, – бу баягы мултук куйрук дөбөт экен!

Чынында да, бул баягы чоң күрөң-сары баштооч дөбөттүн өзү эле.

Дөбөттөрдүн бири баштооч дөбөткө жардамдашканы чуркап келди, бирок анын тиштери Ванталанын капталына кире электе, Мауглинин бычагы эбак сороюп анын көкүрөгүндө сайылып турган, а Көк Тууган болсо калганын жайлап бүтүрдү.

– Мына биздин джунглиде кандай кылышат! – деди Маугли.

Вантала бир ооз да жооп берген жок, солуп жаны чыгышына жараша эле анын жаактары гана улам катуурак карыша берди. Ит калтылдап, башын шылкыйтты да, тырп этпей катып калды, анын үстүндө Вантала да тырп этпей катып турду.

– Акырын! Кан Карызы төлөндү! – деди Маугли, – Вантала өзүндүн ырыңды ырда!

– Эми бул мындан ары аңчылык кылбайт, – деди Көк Тууган, – Акеланын да көптөн бери үнү чыкпай калды.

– Биз сөөктү кемирдик! – деп күркүрөдү Пхаонун баласы Пхао. – Тигилер качышты! Өлтүргүлө, өлтүргүлө аларды, Ээн-жайкын Журтун Аңчылары!

Дөбөттөр кан агып отуруп каралжын тартып калган

тайыз сайдан дарыяга калың джунглиге карай, суу менен өйдө, төмөн – жол ачык болгон жерге карай биринин артынан бири уурданып, туш-тушка тарала жүгүрүштү.

– Карызыңарчы! Карызыңарчы! – деп кыйкырды Маугли. – Карызыңарды төлөгүлө! Булар Акеланы өлтүрүштү! Булардан бири дагы тирүү кетпесин!

Ал сууга кирип кетүүгө кайраттанган дөбөттүн бирин да кетирбөө үчүн бычагын колуна кармап, жээкке карай чуркады. Бирок бул жерде үйүлгөн өлүктөрдүн астынан Акеланын башы жана алдыңкы буттары көрүндү, ошондо Маугли анын жанында чөгөлөй калды.

– Бул менин акыркы жолку салгылашуум болот деп мен сага айткан жок белем? – деп күбүрөдү Акела. – Даңктуу анчылык болбодубу! Сен кандайсың, Кичине Тууган?

– Мен аманмын, Акела...

– Ошондой эле болсун. Мен жан бере турган болуп жатам, мен сага жакын жерде өлгүм... өлгүм келер эле, Кичине Тууган.

Маугли Акеланын түп көтөрө жарадар болуп, эс чыга тургандай кылынган башын өзүнүн тизесине жөлөп коюп, анын тыткыланган мойнун колу менен кучактады.

– Шер-Хан тирүү болгон, а адамдын баласы болсо, чанда жылаңач жүгүрүп жүргөн убакыт эчак өтүп кетти, – деди Акела жөтөлүп.

– Жо-жок, мен карышкырмын! Мен Ээн-жайкын Журт менен бир канданмын, – деп кыйкырып жиберди Маугли. – Мен өзүмдүн эрким менен киши болгон эмесмин!

– Сен кишисиң, Кичине Тууган, өзүм өстүргөн бөлтүрүк. Сен кишисиң, болбосо, Үйүр жапайы иттерден качкан болор эле. Мен сага өмүр бою милдеттүүмүн, бүгүн сен качандыр бир кезде мен сени аман алып калгандай болуп, бүткүл Үйүрдү аман алып калдың. Чын эле унутуп

калдыңбы? Азыр бүткүл карыздар төлөндү. Элиңе кет. Карегим, сага да бир жолу айтарым, аңчылык бүттү. Өз элиңе кеткин.

– Кетпейм. Джунглиде өзүм жалгыз аңчылык кылам. Мен айтпадым беле.

– Жайдан кийин жаан жаайт, жаандан кийин – жаз келет. Кетүүгө мажбур кыла электе эле өзүң кетип кал. Өзүңдүн элиңе кет. Кишиге кет. Менин сага башка айтарым жок. Азыр мен өзүбүздүкүлөр менен сүйлөшөм. Кичине Тууган, сен мени бутуман тургуза аласыңбы? Мен деле Ээн-жайкын Журттун Башчысы эмесминби.

Маугли Акеланы эки колу менен кучактап, абдан этияттык менен эркелетип өйдө көтөрүп тургузду, бирок жеке-карышкыр катуу үшкүрүп, өлөрүндө ар бир башчы ырдоого тиешелүү болгон Ажал Ырын кошуп ырдай баштады. Ыр үстү-үстүнө катуурак болуп, уламдан-улам күчтүүрөк чыгып, дарыянын аркы өйүзүндө, алыста дүңгүрөп угулуп турду, акыркы жолу «Аңчылыктан жол болсун!» деген тилектин үнү басылганда, Акела көз ачып жумганча Мауглинин колунан бошонуп чыгып, абага кур секирип туйлап өзүнүн акыркы, коркунучтуу олжосунун үстүнө барып, жыгылып өлдү.

Маугли бардыгын унутуп, башын тизесине жөлөп отурду, ошол кезде жарадар болгон дөбөттөрдүн акыркы калганын ырайымсыз канчык карышкырлар кууп жетип талап өлтүрүштү. Ызы-чуу аз-аздан басыла баштады, а карышкырлар болсо сылтып, өлгөндөрдү санаганы кайра кетишти. Үйүрдөн он беш карышкырдын алар менен кошо алты канчык карышкырдын өлүгү дарыянын боюнда жаткан, калган бардыгынан бири да зыянга учурабай калбаган, Маугли суук таңга чейин түнү бою карап отурду. Пхаонун кан агып нымдалган тумшугу анын колуна уруна

түштү, ошондо Маугли бул Акеланын тыткыланган денесин көрсүн деп кийин жыла берди.

– Аңчылыктан жол болсун! – деди Пхао, Акеланы али тирүүдөй эле көрүп, анан кайра бурулуп, кабылган ийни аркылуу карап, калгандарга: Үргүлө, иттер! Бүгүн Карышкыр өлдү!– деди.

Бирок да сары иттердин бардык үйүрүнөн, джунглидеги бир да жан бизге кас болууга даай албайт деп мактанган Декандын эки жүз аңчыларынан, ушундай кабар менен Деканга бири да кайтып келген жок.

ЖАЗГЫ ЖҮГҮРҮҮ

Жапайы иттер менен чоң кармашуу болуп, Акела өлгөндөн кийин экинчи жылга караганда Маугли он жети жашка чыккан болчу. Өңүнө караганда ал мындан улуурак көрүнгөн, себеби, күчтүү кыймылдан, абдан жакшы тамактан жана өзүнө ысык же аптап болор замат эле, сууга түшүү өнөкөтүнөн, ал жаш болсо да албеттүү жана бойлуу боло баштаган. Токойдогу жолдорду карап чыгуу өзүнө керек болгон кезде, ал бир колу менен бутактан кармап, жарым саат салаңдап асылып турууга жараган. Ал жаш бугуну чуркап баратканда токтотуп, аны мүйүзүнөн алып жерге жыга алган. Жадаганда түндүктүн саздарында жашагандардан жапайы чоң каманды да торой чалып жыгууга жараган. Мурда Мауглинин акылдуулугунан корккон Джунглинин Журту, азыр анын күчүнөн корко баштаган, Маугли өзүнүн жумушу менен жайынча келатканда, анын келип калгандыгынын дабышы чыкканда эле, анын алды жагындагы токойдогу чыйыр жолдор бошотулуп берилип турган. Ошондой болсо деле, анын көз карашы ар дайым жумшак болуп кала берген. Атүгүл ал кармаша кеткенде

да, анын көздөрү кара илбирс Багираныкындай болуп, оту чачырап, жалтылдап кетпеген. Анын көз карашы ыклас-туурак жана көңүлдүүрөк гана боло баштаган, мына бул жадаганда Багиранын өзүнө да түшүнүксүз болгон.

Бир күнү Багира бу туурасында Мауглиден сурады, ошондо ал ага күлүп жооп берди:

– Мен аңчылыкта жаздым чаап калганымда, каардуу болом. Эки күнү ачка болгонумда абдан каардуу болом. Чын эле бул менин көздөрүмдөн көрүнбөйбү?

– Сенин оозуң ачка, – деди ага Багира, – көздөрүңдөн бул көрүнгөн жери жок. Сен аң уулап жүргөнүңдө, тамак ичкениңде же сууга сүзүп жүргөнүңдө – көздөрүң жаандагы жана күн ачыктагы таш сыяктуу эле, дайыма бипбирдей.

Маугли узун кирпичтеринин астынан илбирске кылтыйып карап койду эле, ал демейдегисиндей болуп жер карап калды. Өзүнүн кожоюну ким экенин Багира билчү.

Алар Вайнганги дарыясынын үстүнөн бийик чыгып турган тоонун жантаймасында жатышты, эртең мененки туман жашыл жана ак тилкелер болуп, алардын асты жагында жайылып каптап жатты. Күн чыкканда тумандын бул тилкелери толкуган көлдөй болуп жайнап, а кызыл сары тартып жердин бетин каптап, анан өйдө көтөрүлүп, анын жапыз, кыйгач нурлары Маугли менен Багира эс алып жаткан жердеги куураган чөпкө тийип турду. Суук убак аяктап келаткан, дарактардагы жалбырактар солуп, өңү өчүнкү тартып калган, шамал болгондо анда көңүлсүз бир түрдүү шыбыш башталып турган. Бир кичинекей жалбырак шамалга туш болуп, бутакка аябай урунуп, шуулдап жатты. Бул Багираны ойготту. Ал эртең мененки абаны окшуган, кургак жөтөл менен кошо дем алып, чалкасынан түшүп, бутакка урунуп жаткан жалбыракты алдыңкы буттары менен тээп жиберди.

– Жыл бурулушка келди, – деди Багира. – Джунгли илгери жылды. Жаңы Речтердин Убагы жакындап калды. Жалбырак да муну билет. Бул абдан жакшы!

– Чөп али кургак экен,– деп жооп берди Маугли, бир тутам чөптү тамыры менен жулуп жатып. – Жадаганда Жазгы Бүчүр (саргыч гүлгө окшогон кичинекей кызыл гүл), жадаганда Жазгы Бүчүр али гүлдөй элек... Багира, кара илбирс чалкасынан оонап жатып алып, токой мышыгын тепкилегендей, буту менен кур талааны тепкилөөдөн чарчады бекен?

– Аоу! – деди Багира.

– Угуп турчу, кара илбирс ушундай кылжыктап, жөтөлүп. улуп, чөптүн үстүндө тоголонуп жатуудан чарчады бекен? Биз сен экөөбүз джунглинин кожоюну экендигибизди унутпа.

– Ооба, мунуң чын, угуп жатам, бала, – деп Багира шашып-бушуп аласалып, өзүнүн жүндөрү үрпөйгөн кара капталынан чаңды силкип күбүдү (ал кыш чыккандан кийин түлөгөн кези эле). – Албетте, биз сен экөөбүз джунглинин кожоюнубуз! Ким Мауглидей күчтүү? Ким мындай акылман?

Багиранын үнү укмуштуу созолонуп чыгып турган, Маугли кара илбирс мени шылдындап күлүп жаткан жок бекен деп бурулуп карады, анткени – джунглиде көп сөздөр болот, ал сөздөрдүн үнү мааниси менен бирдей болбой да калат.

– Сен экөөбүз, албетте, джунглинин кожоюнубуз деп мен айтпадым беле. – деп кайталады Багира. – Балким, мен жаңылыштым бекен? Бала эми жердин үстү менен жүрбөгөнүн билген эмес экемин. Көрсө ал учуп жүрөт экен го?

Маугли чыканагы менен тизесине таянып отурду да, күн тийип жарык болуп турган өрөөндү карап турду. Тоо-

нун түбүндөгү токойдун арасында, кандайдыр бир жерде куш өзүнүн жазгы ырынын биринчи ноталарын кадырлап бүткөн тескери үн менен сынап көрүп жатты. Бул кийинчерээк джунглини каптап, толук заңкылдаган, кубулжума үн менен ырдалуучу ырлардын гана көлөкөсү болгон. Бирок, Багира ал ырды укту.

– Бул Ферао, кызыл тоңкулдак, – деди Багира. – Мен да өзүмдүн ырымды эстешим керек. – Ошентип, ал күңкүлдөп, ичинен ырдай баштады да, кез-кезде унчукпай тура калып, тыңшап угуп жатты.

Индиянын джунглилеринде жылдын мезгилдери алмашканы такыр дээрлик билинбей калат. Жылдын мезгилдери болгону экөө – кургакчылыктуу жана жаан-чачындуу гана боло турган сыяктанып калат, бирок жаандын селдерине жана акыр-чикирлер менен чандын ыпырсыганына карап көрсөң, анда жылдын бардык мезгили бирин-бири тийиштүү тартипте алмаштырган болуп чыгат. Джунглилердин баарынан укмуштуу нерсе – жаз, анткени – жазында талаада жаңы чөптөр жана гүлдөр жайнап чыга элек болот, такырайып гана жыпжылаңач болуп турган кезин көрөсүң. Жумшак кыш боору ооруп тийбеген, али жаш жалбырактар кыштан жазга чыгат, мына ошондо талмоорсуган, кылтыйып чөп чыгып келаткан жер кайрадан жашаргандыгын жана жаңыргандыгын сезет. Жазды мына ушунун өзү дүйнө жүзүндө, джунглидеги сыяктанган башка жаз жок дегендей жакшы көрккө келтирет.

Джунглидегилердин баары соолуп, оор абага сиңип кеткен жыттардын өздөрү да эскирип, деми чыгып кете турган күн келет. Муну түшүндүрө албайсың, бирок мындай болорун сезип турасың. Андан кийин экинчи мезгил келет да, анда бардык жыттар жаңы жана эң сонун болуп, өзүнө тартып турат, айбандардын кышкы даакылары

түлөп, салбыраган узун үзүмтүк болуп, чубалжып жүрүп түшөт. Мына ошондон кийин кээде себелеп бир аз жаан жаап, жаандан кийин бардык дарактар, бадал жыгачтар, бамбук жыгачтары, мох жана өсүмдүктөрдүн ширелүү жалбырактарын уйкудан ойгонуп, шуулдап өсүп жатканын угуп турууга болот. Мына ушул шуулдактан кийин күнүтүнү менен азыраак күнгүрөп тургансыган добуш угулуп турат. Мына ушул жаздын шуулдаганы, дирилдеп күүлдөгөн добуш – аарынын ызылдаганы эмес, суунун шырылдаганы эмес, дарактардын баштарындагы шамал эмес, бирок күнгө ысыган ырыстуу дүйнөнүн гана үнү.

Мурда Маугли жыл мезгили алмашканда ар дайым сүйүнөөр эле. Ал калың чөптүн арасынан Жазгы Бүчүрдү жана джунглиде эчтеме менен чаташтырбай таанылуучу жазгы булуттардын биринчи жээктери ар дайым биринчи болуп көрүнчү. Анын үнүн түн ичинде жылдыздардын жарыгында, гүл калың чыккан сыз ойдуңдардан угууга болор эле; бул жерлерде ал чоң бакаларды ээрчип чулдурай берген же жазында түнү бою тынбай ахалаган кичине үкүлөрдү туурап турган. Өзүнүн бүткүл журту сыяктуу эле, ал жылдын төрт мезгилинен жазды өзүнүн каңгып жүрүшү үчүн – жайынча эле ыракаттанып тамаша кылып жылуу абаны жиреп, күүгүмдөн таң атканга чейин жүгүрүп жүрүүгө жана жаңы гүлдөрдү жыйып байлап алып, каткырып күлүп, энтигип кайра келип турууга тандап алган. Төрт бөлтүрүк буга кошулуп джунглинин ичинде айланып жүрө берген жок, алар башка карышкырлар менен кошулуп ырдоого кетишкен.

Джунглиде күн көргөндөрдө жазында көп убаракерчилик болот, Маугли алардын ар кайсысы өздөрүнүн тукумуна жараша мөөрөгөнүн, өкүргөнүн же ышкырганын угуучу. Алардын үндөрү бул кезде жылдын башка мезгил-

дерине караганда башкача угулат, мына ушунун өзү эмне үчүн жаз Жаңы Речтердин Убагы деп атала турган себептеринин бири.

Жаздын биринчи күнү эртең менен болгондо тоос Мор коло өңдөнүп, көгүлтүр тартып алтын түстөнүп, жаркылдап учуп жүрүп жаңы жыттарды кабарлады. Башка канаттуулар анын үнүнө кошулуп демеп жүрүштү, ошондо Маугли Вайнганги дарыясынын деңгээлинен бийик чыгып турган зоокалардан Багиранын каргылданып каңылдаган үнүн укту, анын үнү бүркүттүн шаңшыганына да, аттын кишенегенине да окшош болуп жатты. Үстү жакта, өсүп жетилген бутактардын арасында, маймылдар өкүрүп-бакырып түйшүктөнүп жүрүштү. Маугли тегерегин карады, бирок шылдыңкорок маймылдар гана жини келип, дарактардын арасында жүгүрүп жүргөнүн, төмөн жакта, тоонун жантаймасында, тоос Мор өзүнүн жаага окшогон куйругун кенен жайып, лыпылдап учуп жүргөнүн гана көрдү.

– Джунглиде жаңыча жыттанат! – деп кыйкырып койду Мор. – Аңчылыктан жол болсун, Кичине Тууган! Сен эмне жооп бербейсиң?

– Кичине Тууган, аңчылыктан жол болсун! – деп ышкырып койду кулаалы Чиль, өзүнүн курбусу менен бирге төмөн карай учуп келатып.

Алар экөө тең Мауглинин как эле ээк алдынан каалгып учуп өтүштү эле, үлпүлдөгөн ак жүндөрүнүн бир талы азыраак ага тийип кетти.

Жазгы себелеген жаан – мындай жаанды Пил Жаанчасы деп аташат – джунгли менен жарым милялык тилке болуп каптап өтүп, суу болуп, термелип турган жаш жалбырактарды арт жагында калтырды да, эки кабат жаа болуп, азыраак жанырыктанып күн күркүрөп барып токтоду.

Жазгы шуулдак бир мүнөт токтой түшүп, лып басыла калды, бирок джунглинин Журтунун баары жапырт ызы-чуу түшкөндөй өңдөндү.

Маугли Үйүрдүн ураанын чакырды, бирок төрт карышкырдын бири да үн чыгарып жооп берген жок. Алар алыста болуп, башка карышкырлар менен бирге биринчи жазгы ырларды ырдап жүрүп, Мауглинин үнүн укпай калышкан экен.

«Көрчү эми, – деп Маугли өзүнө өзү, туура эместигин ичинде билип турса да, – мына азыр эле Декандан жапайы иттер келип калса, же бамбук жыгачтарынын арасында Кызыл Гүл жылт-жылт этсе эле джунглидегилердин баары кокуйлап, Мауглиге ыйлактап жүгүрүп келип, аны пил өңдөнгөн чоң наамдар менен атай башташат эмеспи. А эми болсо, Жазгы Бүчүр кызарганынан бүткүл джунгли Табаки деген чөөдөй кутуруп жатышпайбы...»

Маугли бул күндө кечинде эрте аңчылык кылып, жазгы жүгүрүүнүн алдында чандыйып ичин көтөрө албай калбоо үчүн тамакты азыраак жеген. Бул түнү анык жапжарык болуп турду, муну ак түн деп аташар эле. Бардык өсүмдүктөр эртең менен, бир айдын ичиндегиден көбүрөөк өсүп чыккандай көрүндү. Мурунку эле күнү бүтүндөй сары жалбырак болуп турган бутактардан, Маугли аны сындырып алганда ширеси тамчылап турду. Анын баскан жеринде калың чыккан мох тармалданып жылуу келип, жаш чөптөрдүн ичке четтери колду кеспеген.

Маугли жүгүрө баштаганда, сүйүнгөнүнөн кыйкырып катуу ырдап жиберди. Бул көбүнчө учуп жүргөнгө окшош болгон, себеби, Маугли былпылдаган жумшак топурактуу жерди баскандыктан өзүнүн кадамдарынын дабышы билинбеген, чытырман калың токой аркылуу түндүктөгү саздарга карай төмөн кеткен узун жантайманы

тандап алган. Адамдын тарбиясында өскөн киши, айдын кылтылдаган алдамчы жарыгында жол тандап жүрүп, нечен жолу мүдүрүлгөн болор эле, а Маугли болсо узак жылдар токойдогу турмушка буттары көнүп калгандыктан, иймекей болуп жепжеңил жүрүп кетти. Чириген сөңгөк же байкоосуз жаткан таш бутуна урунганда да ал акырын басып, илээлеп калбастан, чымырканып, күчөнбөстөн гана оңой-олтоң эле алардан аттап өтүп кете берген. Жер менен жүгүрүп отуруудан тажап кеткенде, бекем чырмоокту маймылчасынан колу менен кармап туруп, үстүңкү ичке бутактарга шарт ыргып чыгып барып, көңүлү айныганга чейин жыгачтын башы менен саякат кылып жүрүп отурган. Ошондон кийин ал кайрадан жалбырак баскан чырмооктун узун догосу менен жерди карай төмөн түшүп келген.

Ага тегерете нымдуу аскалар курчап али толук аптап болуп турган коолор кезиккен, бул жерде түнкү гүлдөрдүн буруксуган жыпар жытынан деми кыстыккан; ага туташ гүл баскан чырмооктор; айдын жарыгы мрамор полдун чакмагы сыяктанып, туура тилке болуп жаткан, токой арасынан кесилип ачылган караңгы жолдор; жаш кырчын көкүрөгүнөн келип, так эле кол менен кучактагандай болуп, белинен чырмалган чытырман жерлер; майдаланып урап түшкөн аскалардын натыйжасында болгон дөбөлөрдүн чокулары кезикти, бул жерлерден ал чочуп үрккөн түлкүлөрдүн ийиндеринин үстүнөн таштан-ташка аттап өтүп отурган. Азууларын сөңгөккө кайрап курчутуп жаткан камандын «чух-чух» дап коркулдаганы алыстан начар угулуп турду, анан ал тумшугу көбүктөнүп, көздөрүнүн оту чыгып, жападан-жалгыз жүрүп дарактын сары кабыгын жулкуп сыйырып жаткан айбандын өзүн да көрдү. Анан болбосо, ал сүзүшкөн мүйүздөрдүн шакылдаганын, ырылдаган жана ышылдаган үндөрдү угуп, четке бурулду да,

долуланган эки топоздун жанынан зуулдап өтүп кетти. Бул топоздор айдын жарыгында карадай көрүнгөн канга тилкеленип бүтүндөй боёлуп, баштарын жерге салаңдатып, алга-артка чайпалып турушкан экен. Же болбосо, ал кайдадыр бир дарыянын кечүүсүндө өгүздөй мөөрөгөн крокодил Джакаланын үнүн уккан. Кайсы бир убакта, ал уядагы уу жыландарды чочутуп алган кездери да болгон, бирок ал жыландар Мауглиге качырып кирүүдөн мурда, ал дарыянын жаркыраган майда таштарынын үстү менен алыс качып, кайрадан токойдун ичине кирип кетип турган.

Ал бул түнү саздын жакын калганын, гүлдөрдүн жыты ага айтканга чейин, джунглидегилердин баарынан бактылуумун деп эсептеп, бирде ырдап, бирде кыйкырып коюп, ушундайча болуп качып жүрүп отурду, а саздар болсо ал демейде аңчылык кылып жүргөн, эң алыскы токойлордон бир канчалык ары болчу.

Мына бул жерде да кишинин тарбиясында чоңойгон киши үч кадам аттагандан кийин саздын сормосуна башы менен кирип кеткен болор эле, бирок Мауглинин бутунда көзү бардай болгон, анын буттары көздүн жардамысыз эле, бир өңгүлдүн экинчи өңгүлгө, бир аралчадан экинчи солкулдак аралчага жеткирип турган. Ал, саздын орто ченине карай бет алып жүрүп отурду, жүгүрүп баратканда жапайы өрдөктөрдү үркүтүп баратты, ошол жерге жеткенде кара суудан өбөктөп сороюп турган, мох басып кеткен сөңгөккө барып отуруп калды. Мауглинин тегерегиндеги саздын баары көңүлдүү болду, себеби, жаз мезгилинде канаттуулар журту абдан сергек уктайт да, канаттуулардын үйүрү түнү бою саздын үстүнөн бүлбүлдөп тынбай учуп өтүп турушат. Бирок бийик чыккан камыштардын арасында күңкүлдөп ырдап отурган, кара тору болгон буттарынын таманындагы чорлорун жакшылап карап, эски кирип

кеткен тикенектерди издеп жаткан Мауглини эч ким байкаган жок.

Камыштын ичиндеги жапайы ургаачы топоз чөгөлөп бир аз тура калып, ошкуруп:

– Киши экен! – деди.

– У-у! – деди жапайы бука топоз Меса. (Анын баткакта оонаганы Мауглиге угулуп турду.) – Бул киши эмес. Бул Сион Үйүрүндөгү гана жүнү жок карышкыр. Ал мындай түндөрдө илгери-кийин жүгүрүп жүрө берет.

– У-у! – деп жооп берди ургаачы топоз, кайтадан башын чөпкө карай эңкейтип. – Мен муну киши экен деп ойлободумбу.

– Мен сага киши эмес деп айтып жатпаймбы. О, Маугли, бу жерде коркунучтуу бекен? – деп мөөрөдү Меса.

«О, Маугли, бу жерде коркунучтуу бекен?» – деп бала аны туурап кыжырына тийди. – Меса бир гана нерсени ойлойт: бу жерде коркунучтуу болбоду бекен! Токойдун ичинде илгери-кийин жүгүрүп, силерди кайтарып жүргөн Мауглиден башка, эч ким эчтеме жөнүндө ойлобойт!

Маугли камыштардын ары жагынан уурданып кирип барып, аны бычактын мизи менен саюуга кызыгып, чыдап тура албады. Түп көтөрө баткак болгон чоң бука топоз снаряд жарылгандай тарсылдатып чөөттөн ыргып чыкты, а Маугли болсо боору эзилгенче каткырып күлүп калды эле, ал жерге отура калууга туура келди.

– Сион Үйүрүндөгү жүнү жок карышкыр сени кандай кайтарып бакканын эми айтып берчи, Меса? – деп кыйкырды ал.

– Карышкырсыңбы? Сенсиңби? – деп бышкырды топоздун букасы, буту менен баткакты жууруп. – Сен колдо бакма малды кайтаргандыгыңды бүткүл джунгли билет. Сен тетигинде эгин айдалган талааларда, чаңдын арасында

кыйкырып жүргөн балдар сыяктанган эле баласың. Сен – джунглидеги карышкырсың! Аңчы болсо сүлүктөрдүн арасы менен жыландай сойлоп келип, чөөнүн кыла турганындай опсуз тамашалап, өзүмдүн курбумдун алдында мени маскара кылмак беле? Бери катуу жерге чыгып келчи, мен... мен... – деди топоздун букасы оозунан көбүгүн буркурагып, анткени – бүткүл джунглиде бул айбандан ачуусу чукул эчтеме жок.

Маугли топоздун букасы кандай кышылдап, бышкырып жатканын көзүнүн түрүн өзгөртпөй карады. Туш-тушка чачыраган чалпылдактын дабышынан бирдеме угула турган болгон кезде, ал сурай калды:

– Бул жерде, сазда, адамдын үйүрүнүн кайсынысы турат, Меса? Бул джунглини мен биле албайт экемин.

– Түндүккө кет! – деп бука топоз кыжырланып өкүрүп жиберди, анткени Маугли аны бычак менен жетишерлик катуу сайып койгон болчу. – Уйчулар ушундай тамашалайт! Баргын, бул туурасында саздын жанындагы кыштакка айтып бар.

– Адамдын үйүрү джунгли туурасындагы аңгемени угууну жакшы көрбөйт, өзүм деле сенин териндеги артык баш чийилген так айтып бара турган бир окуя эмес деп ойлойм. Дегинкисин мен бул кыштакты барып көрөм. Ырас, барам! Сабыр кыл! Джунглинин Ээси сени кайтарууга ар түнү келе бербейт.

Ал саздын четиндеги солкулдатма кыртыш жерге атап өтү, бул жерге топоз артынан жүгүрүп келип сүзбөй турганын жакшы билди да, анын жини келгенине күлүп, арылап жүгүрүп кетти.

– Тетигинде так эле жердин үстүндө жылдыздар отурат, – деди ал, колун түтүк кылып кууштуруп туруп, аны тигиле карап калып. – Калп айтсам, менин ордума төлөн-

гөн топоздун арбагы урсун, бул Кызыл Гүл экен, мен Сион Үйүрүнө келе электен мурда, мен жанында жаткан Кызыл Гүлдүн так өзү экен! Мына эми мен карап турсам, өзүмдүн жүгүрүп жүрүшүмдү бүтүрүү керек.

Саздын бүткөн жеринен кеңири шалбаа башталып, ал жерде жылт-жылт эткен от чыгат. Маугли адамдардын иштерине кызыкпаганына эң көп убакыт болгон, бирок бул түнү Кызыл Гүлдүн жымындаганы, так эле суктандырган жаңы олжодой болуп, аны өзүнө тартты.

– Карап көрөм, – деди ал өзүнө, – адамдын үйүрү абдан өзгөрдү бекен, жок бекен.

Өзүнүн оюна келгенинин баарын кыла ала турган джунглисинде эмес экенин унутуп калган Маугли жымындаган от күйүп турган жаман там үйгө жеткенче шүүдүрүмдөн оор тартып калган чөп менен капарсыз басып баратты. Үч-төрт ит үрүп кирди, анткени Маугли кыштактын четине жетип калган эле.

– Хо! – деди Маугли, каңырт-күнүртсүз отуруп, үргөн иттерге карышкырча ырылдап жооп берди да, иттердин үнүн дароо басты. – Эмне болсо ошо болсун. Маугли, адамдын үйүрүнүн ийиндеринде сенин эмне жумушуң бар?

Маугли эриндерин сүртүп аарчып, өзүн экинчи бир адамдын үйүрү кууп жибергенде, мындан көп жыл мурда аларга тийген ташты эсине түшүрдү.

Жаман там үйдүн эшиги ачылды, босогодон караңгыга карап жаткан бир аял көрүндү. Жаш бала ыйлады эле, аял ага бурулуп мындай деди:

– Укта! Бул иттердин тынчын алган эле чөө болсо керек. Таң атарга аз калды.

Маугли чөптүн үстүндө отуруп, безгек болгондой калтырады. Ал, жанагы чыккан үндү жакшы билет, бирок калетсиз билүү үчүн акырын кыйкырып көрдү да, адам-

дын тили кандайчасынан оозуна оңой келе түшкөнүнө таң калды:

– Мессуа! О, Мессуа!

– Мени чакырган ким? – деп сурады аял.

– Сен унутуп калдыңбы? – деди Маугли, бул сөздөрдү айтканда тамагы кургай түштү.

– Эгерде чын эле бул сен болсоң, анда мен сага кандай ат койгонумду айтчы? Айтсаң! – деп аял эшикти теңине чейин жаап коюп колу менен көкүрөгүн карманды.

– Натху! О, Натху эмесминби, – деп жооп берди Маугли, анткени – Маугли биринчи жолу адамдын үйүрүнө келген кезде, Мессуа ага ушундай деп ат коюп чакырганы силердин эсиңердедир.

– Келе кой, айланайын балам! – деп чакырды аял.

Ошондо Маугли жарык жерге чыгып, Мессуанын, өзүнө жакшылык кылган аялдын жана бир кезде адамдын үйүрүнөн өлтүртпөй аман алып калган аялдын өңүнө карады.

Аял карып, чачтарына ак кирип калган, бирок көздөрү менен үнү баштагыдай эле экен. Бардык аялдар сыяктуу эле, Мессуа да, Мауглини кандай калтырган болсом, ошондой эле бойдон табам деп ойлогон, мына эми ал Мауглини көкүрөгүнөн эшиктин үстүңкү устунундай көрүнгөн башына чейин таңыркап карады.

– Балам... – деп булдурады аял, баланын бутуна жыгылып. – Бирок эми бул менин балам эмес, бул токойдун кудайы! Ах!

Бала бою узун, сулуу келип, мойнуна бычак асынып, узун кара чачтары ийиндерине түшүп, ак жасминдин венонуна оролуп, май чырактын кызыл жарыгында турду, аны жомоктогу азиздин өзү деп билүү оңой болгон. Керебетте үргүлөп жаткан бала ыргып тура калып, коркуп катуу кый-

кырып жиберди. Мессуа артына бурулуп, баланы сооротту. А Маугли болсо ушунчалык эсинде жакшы калган кумураларга жана карапаларга, эгин салынган чоң сандыкка жана кишилердин бардык эмеректерине карап, былк этпей турду.

– Сен тамак жейсиңби же суусун ичесиңби?—деп шыбырады Мессуа, – Мобулардын баары сеники. Биз сага өмүр бою милдеттүүбүз. Бирок деги мен Натху деп атаган сенсиңби, же сен чын эле токойдун кудайысыңбы?

– Мен Натхумун, – деди Маугли. – Мен үйдөн эң алыс кеткем. Мына бу жарыкты көрүп бу жерге келдим. Сен мында экениңди билген эмесмин.

– Биз Канхиварга келгенден кийин, – деп чочулап айтты Мессуа, – күйөөм кызматка турду да, бул жерден азыраак жер алдык. Бул жер эски кыштактагыдай анчалык жакшы болбогону менен деле бизге жетишет – эки кишиге анча көп керек эмес да.

– Баягы, ошол түнү эси чыгып кеткен киши, кайда деги?

– Анын өлгөнүнө бир жыл болду.

– А бул кимдин баласы? – деп Маугли баланы көрсөттү.

Бул менин балам, туулганына эки кыш өттү. Эгер сен Кудай болсоң, анда бул балага Джунглинин Ырайымын тартуу кыл, баягы түндө биз аман калгандай болуп, бул да сенин... сенин журтундун арасында болгондо аман калгандай болсун.

Аял баланы колуна көтөрдү, ошондо бала өзүнүн эси чыкканын унута түшүп, Мауглинин мойнунда асылуу турган бычакка карай жутунду. Маугли баланын кичинекей колдорун этияттык менен четке буруп койду.

– Эгерде сен жолборс көтөрүп кеткен Натху болсоң,

– деп улантты Мессуа мукактанып, – анда бул сенин инин. Мен от жагайын, ысык сүт ичкин. Үстүндөгү байланган гүлдөрдү алып таштачы, мындай кичине бөлмөгө абдан катуу жыттанат экен.

Маугли жылуу сүттү көпкө жутуп ичти, а Мессуа болсо, кез-кезде аны ийнинен сылап коюп, бул өзүнүн Натху деген баласыбы, же кандайдыр бир джунглинин кудайыбы деп толук ишене албай, бирок анын тирүүлүгүнө сүйүнүп турду.

– Садагасы балам, – деди акырында Мессуа, ошондо көзү сыймыктанып жайнай түштү, – сен дүйнө жүзүндөгүлөрдүн баарынан сулуу экениңди сага кимдир-бирөө деги айттыбы?

– Эмне дейсиң? – деди Маугли, анткени – албетте, эч качан бул сыяктуу эч бир сөздү укпаган.

Мессуа эркелетип, сүйүнүп күлүп калды. Ал баланын өңүн көргөнүнө эле ыраазы.

– Эмесе, мен биринчиминби? Анда-санда болгону менен да, бала энесинен ушундай жакшы сөздү угушу керек. Сен абдан сулуусуң. Өмүрүмдө мындай сулууну көргөн эмесмин.

Маугли ийнинен өзүн карап көрүүгө тырышып, башын чайкады, а Мессуа болсо кайрадан күлүп жиберип, көпкө чейин күлдү эле, Маугли да эмне экенин өзү билбей, ага кошулуп күлө баштады. Аялдын кичине баласы дагы күлүп, бир Мауглиге, бир энесине барып турду.

– Кой, агаңа күлбө, – деди Мессуа, баланы кармап көкүрөгүнө кысып. – Эгер сен эч болбосо жарымынча эле ушундай сулуу болуп чоңойсоң, биз сени княздын кичи кызына үйлөндүрөбүз. Ошондо сен чоң пилдерге минип тамаша кыласың.

Маугли аялдын сүйлөгөнүнөн үч сөзүнөн бирин араң

түшүнгөн. Кырк миля жол жүрүп келип, жылуу сүт ичкенден кийин ал ыксырап көзү илинип кетти, капталынан түшүп, жамбаштап бүрүшүп жатып, бир мүнөттөн соң катуу уктап кетти, а Мессуа болсо анын көзүнө түшкөн чачын кийин тартып, одеяло менен жаап койду, баласын көрүп ырыстуу болду.

Ал джунглинин салты боюнча, ушул түндүн акыркы калганын жана эртеңки күнү бүтүндөй уктап жатты, себеби, эч качан толук уктабай, санаа бөлүнүп, сак болуп көнүп калган сезим ага бул жерде эчтемеден коркпой уктай бер деп айтты. Акырында ал ойгонду, туйлап бир секирди эле, жаман там үйдүн ичи солкулдай түштү: одеяло чүмкөнүп жатып, ал түшүндө тузакты көрдү. Ангыча болбой, токтой калып, бычагын ала коюп, ким менен болсо да кармашууга даяр болду, аңырайган көздөрүнөн дале уйкусу ачыла электиги көрүнүп турду.

Мессуа күлүп жиберди да, алдына кечки тамакты койду. Бул аялдын түтүндүү отко бышырылган каткан наны, күрүчү жана ачыган тамариндин бир тогологу гана бар болчу, – так кечке чейин Маугли аңчылыктан бирдеме тапканча жете тургандай эле.

Саздан чыккан шүүдүрүмдүн жытын сезгенде ал ачка болуп, корко баштады. Ал жазгы жүгүрүүнү бүткүсү келди, бирок алиги кичине бала эч бир колдон түшпөй койду, а Мессуа болсо Мауглинин көгүлтүр-кара узун чачтарын тарап берүүгө аябай дилгир болду. Мессуа анын чачын тарап берип, балдардын эң жөнөкөй ырларын ырдап, Мауглини бирде балам деп, бирде өзүнүн джунглини бийлегенинин эч болбосо тырмактай бир үлүшүн балага бөлүп берүүнү сурап жалооруп жатты.

Жаман там үйдүн эшиги жабык болгон, бирок Маугли өзүнө жакшы таанымал үндү укту да, эшиктин түбүнөн

чоң боз чеңгел көрүнгөндө коркконунан Мессуанын оозу аңырая ачылганын көрдү, эшиктин тышында болсо Көк Тууган боор ачый тургандай мыңкылдап улуду. – Барып, күтүп тур! Мен силерди чакырганда келгинер келбеди, – деди Маугли джунглинин тилинде, бурулбай туруп, ошондо чоң боз бут жок боло түштү.

– Өзүңдүн... өзүңдүн кызматкерлериңди өзүң менен кошо ээрчите кел... келбей жүр, – деди Мессуа. – Мен... биз джунгли менен ар дайым тынчтыкта турганбыз.

– Азыр деле тынчтыктабыз, – деди Маугли өйдө тура калып. – Баягы Канхиварга бараткан жолдогу түндү эсиңе түшүрчү. Ошондо бул сыяктуулардын сенин артыңда жана алдыңда ондогондору бар болчу. Деги Джунглинин Журту мени жазында да дайыма унутуп калбастыгын көрүп турам. Эне, мен кетем!

Мессуа жоп-жоош болуп четке чыга берди – Маугли Мессуанын көзүнө туура эле токойдун кудайындай көрүндү, – бирок анын колу эшикке араң эле тийгенде энелик сезим аны Мауглинин мойнуна колун арта салып, кучактоого, учу-кыйры жок уламдан-улам кучактоого мажбур кылды.

– Келип тур! – деп шыбырап айтты аял. – Сен менин балам болсоң да, балам болбосоң да келип тур, анткени – мен сени жакшы көрөм! Көрсөң муну, бул өзү да капа болуп жатканын.

Кичине баласы ыйлап жиберди, анткени – жаркылдаган бычагы бар киши буларды таштап кетип жатат.

– Дагы келгин, – деп кайталады Мессуа. – Бул эшик сен үчүн күнү-түнү ачык.

Мауглинин деми кыстала түштү, аны бирөө так эле ичинен муунтуп жаткандай болду, үнү чымырканып чыкты, ошондо берген жообу:

– Мен сөзсүз кайра келем... А эми, – деп улантты ал эшпкке чыккандан кийин, жанына эркелеп келген карышкырдын башын четке түртүп, – мен сага ыраазы эмесмин, Көк Тууган. Мен силерди эчак чакырганда, эмне үчүн төртөөң тең бирге келген жоксуңар?

– Эчак дейсиңби? Кечеги түнү эле эмес беле. Мен... биз... джунглиде жаңы ырларды ырдап жатканбыз. Сен эсиңен чыгарып жибердиң беле?

– Ырас, ырас!

– Ырды бүтөр замат эле, – деп кызуу улантты Көк Туутан, – мен сенин изиң менен чуркап олтурдум. Калгандардын баарын бүт таштап, бутум үзүлгөнчө сага көздөй чуркадым. Бирок, деги сенин бул эмне кылганың, о Кичине Тууган! Эмне үчүн сен киши менен кошулуп тамак ичип, бирге жаттың.

– Мен чакырган кезде силер келген болсоңор эле эч качан мындай болбойт болчу, – деди Маугли бир кадам алга басып.

– А эми эмне болот? – деп сурады Көк Тууган.

– Эми эмне болорун билбейм, – деди Маугли. – Мен силерди чакырганда эмне үчүн келбедиңер?

– Биз дайыма сени мененбиз... дайыма сени мененбиз, – деп ырылдады Көк Тууган Мауглинин согончогун жалап.

– А мени менен кошо адамдын үйүрүнө барасыңарбы? – деп шыбырап айтты Маугли.

– Биздин Үйүрүбүз сени кууп жиберген түнү мен сенин артыңан барган жок белем? Сен талаада уктап калганда, сени ким ойготту эле?

– Аның ырас, бирок дагы бир жолу барасыңбы?

– Мен бүгүн түнү сенин артыңан барган жокмунбу?

– Бардың, бирок дагы-дагы, Көк Тууган, балким, дагы барарсың?

Көк Тууган унчуккан жок. Анан ал как эле ичинен күбүрөгөнсүп ырылдап жиберди:

– Баягы, кара, чын айтыптыр.

– Ал эмне деди эле?

Адам деген акырында адамга кетет деген. Биздii энебиз да ушундай деп айткан.

– Жапайы Иттердин Түнүндө Акела да ушундай деген,– деп кобурады Маугли.

– Биздин баарыбыздан акылдуурак келген Каа да ушундай деп айткан.

– А сен эми кандай дейсиң, Көк Тууган?

Көк Тууган жооп бербей, биртике таскактап жүгүрүп отурду да, анан бир секиргенден кийин экинчи секирмекчи болуп жатып, токтоло калып айта салды:

– Бала – Джунглинин Ээси – менин энелеш бир тууганым! Сенин жолуң – бул менин жолум, сенин үйүң – менин үйүм, сенин олжоң – менин олжом, кармашканда ажалың жетсе – менин ажалымдын жеткени. Мен үчөөбүздүн атыбыздан айтып жатам. Бирок сен джунглидегилерге эмне айтасың?

– Сенин мындай деп ойлогонуң жакшы. Олжону көрүп турганда көпкө күтүп туруунун кереги жок. Илгери баргын да, баарын Кеңеш Аскасына келгиле деп чакыргын, менин оюмда эмне болгонун аларга айтып берейин.

Маугли чакырганда башка убакта джунглидегилердин баары жалдарын үрпөйтүп алып, ар качан жыйылган болор эле, бирок азыр алардын чолоосу болгон жок – алар ырдап жатышкан болчу.

Маугли жакшы тааныш аскалар менен өзүн бир кезде Үйүргө кабыл алган жерге жүрөгү лакылдап чыгып барды, ал жерде өзүнүн төрт карышкырын, карылыгы жетишип, такыр дээрлик сокур болуп калган Балуну

жана Акеланын ээн калган жайынын айланасында тегерек болуп жыйырылган, оор салмактуу, сабырдуу Кааны гана тапты.

– Демек, сенин жолуң ушул жерден бүтөт экен го, Кичине киши? – деди Каа, Маугли жерге жата калганда. – Биз Муздак Ийиндерде жолугушкан кезде эле, мен муну билгем, джунгли кубанганы менен деле киши деген акырында кишиге кетип калат.

Төрт карышкыр бир-бирине, анан Мауглиге жалт-жалт карашты, – таң калышты, бирок кол куушурушту.

– Ушунтип, джунгли мени куубайбы? – деп Маугли араң сүйлөдү.

Көк Тууган жана калган үч карышкыр аябай ырылдап жиберешти да: «Биз тирүү турганда эч ким даай албайт...» – деп айта баштаганда, Балү аларды токтотуп койду.

– Мен сени Законго үйрөткөм. Сөз меники, – деди ал, – азыр мен алды жагымдагы аскаларды көрбөгөнүм менен, алысты көрөм. Бакатай, өз жолуң менен кете бер, өзүңдүн каның, өзүңдүн Үйүрүң жана өзүңдүн Эл-журтун турган жерге барып жашагын. Бирок түн ичинде сага тезинен тырмак же тиш, же көз, же сөз керек болуп калса, анда эсинде болсун, Джунглинин Ээси, джунгли – сеники, чакыра койсоң эле болду.

– Орто джунгли да сеники, – деди Каа. – Мен кичине Журт туурасында айткан жерим жок.

– О, бир туугандарым! – деи кыйкырды Маугли эчкирип ыйлап, аларга колун сунуп. – Менин кетким келбейт, бирок мен эки бутумдан сүйрөгөндөй болуп жатат. Мен ушул түндөрдү таштап кантип кетем?

– Андай болсо өзүң байкап көр, Кичине Тууган, – деп кайталады Балү. – Бул аңчылыкта уяттуу эчтеме жок. Балды жегенден кийин бал челекти бош калтырабыз.

– Терини таштагандан кийин, – деди Каа, – ага кайрадан кирбейсиң. Закон ушундай.

– Угуп турчу менин кенчим, – деди Балу: – бу жерде сени эч ким кармап албайт – сөз менен да, иш менен да. Өзүң бил! Джунглинин Ээси менен ким талашмак эле? Сен кичинекей Бакатай кезинде, тетиги жерде ак таштар меиен ойногонунду көргөм. Ошол замат гана өлтүрүлгөн жаш топозду сен үчүн берген Багира дагы сени көргөн. Ошол кароодон кийин жалгыз биз гана калдык, анткени – сени асырап алган энең өлдү, асырап алган атаң да өлдү. Эски Карышкырлардын үйүрү эбак жок болгон. Шер-Хан эмне менен бүткөнүн сен өзүң билесиң, Акеланы жапайы иттер өлтүрүп кетишкен; эгерде сенин акылдуулугуң жана күчүң болбогондо, ал иттер бүтүн Сион Үйүрүн кыйратып кетет эле. Карыялар гана калышты. Мына эми Үйүрдөн уруксат сурап тургандай баягы бала жок, Джунглинин Ээси жаңы жолду тандап алып жатат. Адам менен жана анын салттары менен ким талашмак эле?

– А Багира менен менин ордума төлөнгөн топоз кантет? – деди Маугли. – Мен каалабаган болор элем...

Анын сөздөрү тоонун түбүндөгү калың токойдун арасынан чыккан өкүрүк-бакырык жана тарсылдактын дабышы менен угулбай калды. Мына ошондо демейдегидей эле болуп, жепжеңил, күчтүү жана айбаттуу Багира келип калды.

– Мына ошондуктан, – деди Илбирс кан болгон он бутун илгери карай сунуп, – мына ошондуктан мен келген эмесмин. Аңчылык көпкө созулду, бирок азыр ал бадалдын арасында өлтүрүлгөн бойдон жатат – эки жашар топоз, – сени бошото турган топоз, Кичине Тууган. Азыр бардык карыздар толук төлөндү. Калгандары туурасында болсо, мен Балу айткандай эле деп ойлоп турам! – деп ал

Мауглинин бутун жалады. – Багира сени жакшы көргөндүгүн унутпа! – деп кыйкырды да ал, анан жүгүрүп кетти.

Ал дөбөнүн түбүнө барганда кайрадан созолонтуп катуу кыйкырып турду:

– Жаңы жолдо аңчылыктан жолуң болсун, Джунглинин Ээси! Багира сени жакшы көргөндүгүн унутпа!

– Сен уктунбу? – деди Балу. – Эми башка эчтеме болбойт. Азыр бара бер, бирок адегенде мага кел. О, акылман кичинекей Бакатай, мага кел!

– Терини таштоо оңой эмес, – деди Каа.

Мына ошол кезде Маугли башын сокур аюунун колтугуна катып алып, аны моюндан кучактап, өксүп-өксүп ыйлады, а Балу болсо анын буттарын жалоого аракеттенди.

– Жылдыздар сейрек тартып, тарайын деп калды, – деди Көк Тууган, таңга маалкы шамалдын жытын алып. – Бүгүн биз кайда жатабыз? Эми биз жаңы жол менен барабыз.

Мына ушунун өзү – Маугли жөнүндөгү аңгемелердин акыркысы.

МАЗМУНУ

Мауглинин бир туугандары	3
Каанын аң уулаганы.....	33
«Жолборс, жолборс!».....	72
Джунглиге коркунуч кандай келди.....	97
Джунглинин чабуулу	121
Князь анкасы	156
Жапайы иттер	182
Жазгы жүгүрүү.....	217

225c